

ఉ పో డౌ త ము.

ఈ విష్ణుపురాణమును జెనిగించిన కవి భావనారాయణ. ఆశ్వాసంతో గద్యముల నీతని యింటిపేరు కలిదిండివారని కలదు. కాని కృత్యాదిపద్యములలో స్వవిషయమును జెప్పకొన్న—

“సీ సమధికస్ఫూర్తి కృష్ణాగౌతమీమధ్య, దేశంబునకు భవ్యతిలకమగుచు,
బొగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి, సుగుణుడౌపస్తంబ సూత్రుడధికుఁ
డనమశాలంకాయనసగోత్రుడడవిరా, చయమంత్రి వెలయుఁనయ్య నఘమతికిఁ
దనయుండు మంత్రి రాజనఘుఁడౌతఁడుగాంచె, విమలచారిత్రుని వేంకటాద్రి;
గీ॥ సమృహఃత్మనకును సూరమాంబికకును, నందనుడఁ బూరుషోత్తమనాధపాద ।
భండనానంద మహిమ జీవాతుజీవ, నాధ్యుడను భావనారాయణాభిదుఁడను ॥”

ఈ పద్యమునుబట్టి యింటిపేరు ‘అడవి’ వారనుటయుఁ గలిదిండియనునది యీతని నిహీనగ్రామము పేరేకాని యింటిపేరు కాదనుటయు స్పష్టము. కాని యీతని ముత్తాత. రాచయమంత్రి కలిదిండికధిపతియైయుండుటను బిమ్మట మూఁడు తరములు కడచునప్పటికి (భావనారాయణుని నాఁటికి) మొదటియింటిపేరు పోయి చిరకాలనివాసమువలన గ్రామనామమే గృహనామముగా సిద్ధించె నేమో ? అట్లు జరుగుటయుఁ బెక్కుచోట్లఁగలదు.

“తరములే నొల్లయి దెందు నెందునగుఁ, దత్తతే గ్రామనామంబులన్
బరగున్ వంశములెల్లఁ బూర్వపునిజ ప్రఖ్యాతిమాయరేగ ”

అను పింగళి సూరనార్యోక్తి యిప్పట్లఁగూడ సార్థక మైనదేమో ? అట్లుగాక గద్యలో ‘కలిదిండి’ అనిపడుట వ్రాయనకాండ్ర ప్రమాదమైనఁ గావచ్చును. ‘కలిదిండి’ ప్రస్తుతము ‘బందరు’ పట్టణమునకు సుమా రిరువదిమైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఆయూర నిప్పటికిని గోటయను పేర వ్యవహరింపఁబడు నొకప్రదేశము కలదు. అచ్చటఁ బూర్వమొకదుర్గముండెనట. ఉండెనను టకుఁ దార్కాణముగా నాప్రదేశమున నిప్పటికిని గోడలయు, బురుజులయు జూడలుగలవు. రాచయ మంత్రియాదుర్గాధిపతియో, లేక, కేవలము గ్రామ కరణకుడో యయియుండును.

కాలము:—ఈ కవికాలమును నిర్ణయించుటకు గ్రంథస్థ నిదర్శనము లేమియుఁ గానరావు. కాని యితరగ్రంథములలో నొకదానింబట్టి కొంత యాధారము

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమను నొక ప్రబంధము ప్రాసెనట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమఖండమాంధ్ర,
నవ్యపరబంధములు బ్రబంధంబుచేసి ।
యెన్నఁగలదై నమైయున్న వెన్నముద్ద,
ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగనొనర్చి ॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తఱచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథా మాతృకమైన రచనయేకస్పట్టదు. వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము సుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగా దానును నాగ్రంథమే రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్ఫురహంకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁ గలిగి యుండును. నేడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమై యున్నది. ఇందీతఁడు కృతార్థుడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలఁది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటింపఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చో స్వతంత్రరచనలున్నవై, వానినన్నిటివేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహ విర్భావఘట్టమున మూలములోలేనితన్నూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున.—

“సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జపరిఘ్నరః ”

అని యున్నయేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

“నీ॥ తనువువిదర్ప సంస్తబ్ధతనూరు హో, ద్ధతి నజాండంబురంధ్రములు ప్రావ,
హృద్ధి త్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాద్రియవలికేగ ।
ఘర్భురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన సగేండ్ములై నదునిసిపోవ ॥

గీ॥ హరియెయజ్ఞత్రయీమయంబై నఘోణిరూపధేయంబు దాల్చియారూఢమహిమ,
దనుజనస్థానవాసులై మునులు పైగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిజొచ్చె ॥

(ఆ 1 ప 98)

అనుపద్యముబెంచిప్రాసెను.

చిక్కినది. దీనిని బట్టియైనను సిద్ధాంతముచేయ సాహసింపక బలవత్తర, యాధారము లంభించువఱకు నిదియేముపాదేయముకావచ్చునని కైకొంటి నుదఱిగా పరిణయకర్తయైన తెనాలి అన్నయ్యకును, నీ భావ నారాయణ గురుస్థానమొకటియే.

క॥ కందాళ-భావనార్యుల, నందను శ్రీరంగగురుని నతబుధరత్నా ।
మందారంబు సుతింతును, మందారమరందబిందు మధురారభటిన్ ॥

(సుదక్షిణా పరిణయః)

కందాళభావనార్యుని కుమారుడైన శ్రీరంగాచార్యులే మనయడవిభావనా యణకవికిని గురువని యూహించుట కాధారము, రెంటును దండి పేరుక సరిపోవుటయే.

ఈ సుదక్షిణాపరిణయకృతీశ్వరుడు కోనేటిరామరాజుమంత్రియైన పులిజాలసా నామాత్యుడు. ఈ కోనేటి రామరాజు, సదాశివరాయలకుఁ బ్రతినిధి విజయనగర సామ్రాజ్యము పాలించి 1565 లోఁ దల్లికోట యుద్ధము గలిగించిన అళియరామరాజునకుఁ బెదతండ్రికొడుకు మనుమడు. అళి రామరాజు చిరకాలజీవి. అతనికి మరణకాలమునాటికే యెదిగిన మన్మథ కలరు. కాన నాతని పెదతండ్రికొడుకునకును నాతల్లికోటయుద్ధము నాఁటి మనుమడుండియుండవచ్చును. ఆ మనుమడు (కోనేటి రామరాజు)రాజా పత్యము వహించుటకుఁ గొంత యెక్కువకాలమే పట్టినదనుకొన్నను, నల్ల క్రీ॥ శ॥ 1600, సంవత్సర ప్రాంతముల జరిగియుండవచ్చును. కనుక సుదక్షి పరిణయకృతీశ్వరుని ప్రభువు క్రీ॥ శ॥ 1600 సంవత్సర ప్రాంతముల వాఁ కాఁగా సుదక్షిణాపరిణయకర్తయు నాకాలమువాఁడే యగును. మనభావనా యణయు నాతనికి సమకాలికుడగుటచే నప్పటి వాఁడేయైయుండును. అనఁ క్రీ॥ శ॥ 16 శతాబ్దితుది భాగమువాడని మాత్రమే చెప్పవచ్చును.

భావనారాయణ శ్రీ పురుషోత్తమస్వామిభక్తుడు. సుభద్రాదేవతోపాసకుఁ డావుననే “సుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్వ పవిత్రుండ” న చెప్పికొనెను. (ఆ 1 ప 10) కందాళ శ్రీరంగాచార్యు లీతని గురువు. గ వనఁగాఁ గులగురువేగాక, విద్యాగురువని కూడ నూహించుట కాధారము. “కందాళ శ్రీరంగ గురుని మద్దురుని భజంతు నభీష్టార్థరూఢికొఱకు”

(ఆ 1 ప 1)

అని గురుశబ్దము రెండుమార్లు ప్రయుక్తమైనది. గురుదేవతాభక్తి కలవా డగు నీకవి విద్యాగురు నొకని వేఱుగాఁ బేర్కొనకపోవుటయు నీ యూహక బ్రోద్బలముగానున్నది.

శ్రీకృతైన దేవతలు, బ్రహ్మనుపురస్కరించుకొని పాల్కడలిచేరి విష్ణుని
కీర్తముచేయఁగా భగవంతుఁడు వారికి దర్శనమిచ్చు సందర్భమున మూల
ములో.—

తందృష్ట్యాతే తదాదేవాః, శంఖచక్రగదాధరమ్ ।
పూర్వరూప సంస్థానం, తేజసాంరాశి మూర్జితమ్ ॥

గాకశ్లోకము కలదు.— ఈ శ్లోకార్థమును నీ కవియెంతగాఁ జెంచెనో
పఁడు.—

ఎదబాదల్ సిరిమేననొదుగు నుంజాయల మక్కడించిన నైడిమణుఁగువాని
భుకుదంతముల నిద్దపురుచిచ్చటలని, న్నడియైన కలికిలే సగవువాని ।
పలిడాల్చుల్లుకెంకేలిచిందపుతేట, నీటైనచుట్టు వాల్కెటగువాని
తేలికన్నుగొనల చూపులఁ జాలకళ లెక్కు, సక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
సతురకలశాంబునిధి సుధాసాధవీధి, జిలుగుతరగల ముత్యాలచేర్లుసిరుల ।
లరుఘణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁదూగువాని, శ్రీజానిఁగనిరి వాగ్వరుఁడునురలు॥

(ఆ 1-స 208.)

లగంటి సూరనగ్రంథములో నిట్టిదే యొక వర్ణనకలదు. ఇది వానియను
రణమని తోఁచెడిని.

కతకోటి భాస్కర సందీప్తతేజునిఁ, బ్రావృట్టయోధర భవ్యగాత్రు
ంఖనుదర్శన శార్జగదా హస్తుఁ, బీతకాశేయశోభిత కటీరు ।

గాలిత శ్రీవత్సలాంఘన లాంఛితుఁ గొస్తుభశ్చైవ వేయక ప్రభావు
గందిరామందిరా యతవీనవత్సునిఁ, దారుణ్యకోటి కందర్పమూర్తి ॥

ప్రండరీకాక్షు జగదీక పూతచరితు, సతతకరుణాకటాక్ష వీక్షణసమస్త ।

మోగినిర్మల హృదయపయోజనిలయు, విష్ణుపాడగాంచి సంతోషవివశులగుచు॥

(వె. సూ. విష్ణుపురాణ, ఆ 1 ప 166.)

పాల్కడలిని లక్ష్మీ యావిర్భవించు ఘట్టమున మూలములో లేనివర్ణన మిందు
చాలఁగలదు. (ఆ 1 ప 224-230) ఇట్టి వర్ణన వెన్నెలగంటి సూరనగ్రంథ
ములోనులేదు.

ప్రవచరిత్ర.

కథయంతయు యథామాతృకమే గాని తపము చేయఁబోవు ధృష్టుఁడు
కల్పితో.—

అమితపరాధవాసల శిఖావృతిగందిన నింకను త్రమె

త్రమపద లాభమొందెద వృథాపచనంబులు వల్లు నీసప ।

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమును నొక ప్రబంధమువ్రాసెనట.

“గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమఖండమాంధ్ర,
నవ్యపదబంధముల్ బ్రబంధంబుచేసి ।
యొన్నగలదై వమైయున్న వెన్నముద్ద,
మృదుకృష్ణన కంకితంబుగనొనర్చి ॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తఱచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథా మాతృకమైన రచనయేకస్పష్టము. వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము సుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగాఁ దానును నాగ్రంథమే రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్పష్టాహంకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁ గల్గి యుండును. నేడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమై యున్నది. ఇందీతఁడు కృతార్థుడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలఁది మూలాతిక్రమణములున్నను సవియంతగాఁ బాటించఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చో స్వతంత్ర రచనలున్నవై, వానినన్నిటి నేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహ విర్భావఘట్టమున మూలములోలేనితన్నూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున.—

“సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జ పరిఘ్నరః ”

అని యున్నయేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

“సీ॥ తనువువిదర్ప సంస్తబ్ధతనూరు హో, ద్ధతి నజాండంబురంధ్రములు వ్రావ,
వాల్మీశ్రీప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్ధముల్ వలయాద్రియవలికేగ ।
ఘర్జరధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన నగేండ్ములై నదునిసిపోవ ॥

గీ॥ శూరియెయజ్ఞత్రయీమయంబై నఘోరిరూపధేయంబుదాల్చియాదూఢమహిమ
దనుజనస్థానవాసులై మునులువుగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిజొచ్చె

(ఆ 1 ప 98)

అనుపద్యముబెంచివ్రాసెను.

మదికి విస్మయంబొడవఁ దెల్లముతండ్రియుఁ బొందనోపఁడు
ముఁడన నెంతయంచువిబుధ ప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥

ండినమాట మూలములో లేదు. ఈ యతిక్రమణముపల్లనేమేని గుణము
ంచినదాయన్న, ధ్రువునకహంకారము కూర్చినదేకాని గుణముకూర్పలేదు.
కథకు మూలమున లేని వన్నె తెచ్చినవాఁడు వెన్నెలగంటి సూరన. రస
పాద నార్థమాతఁడీ కథను గొంత విపులముగఁ జెంచి వ్రాసి సంకల్ప
స్పృహయ్యెను. సర్వభా యీ ఘట్టమున సూరనయే మేలుచేయి యనవచ్చును
గాహరణార్థ మొక సందర్భము చూపెదము. నవతి తల్లిచే వ్రేటువడి బిక్కు
గముతో ధ్రువుఁడు తల్లిచెంతకుఁ బోవుటను.—

ప్రవృఢపుడవిరళకోపో, దృప్తఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
ము తనతల్లికెఱిగిం, చ వడిందద్దేహమునకుఁ జయ్యనఁబోయెన్ ॥

భవ వీడితునీవఱ్ఱో, స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచి జననియా ।
ముననగకన్ధలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తముచెదరన్ ॥

న నారాయణ చిత్రించెను. దీనినే సూరన.—

గవనశ్రుపూరములు గ్రమ్మగ వీడిన కాకపక్షముల్
సకకువీల దైన్యరసవేదన నిల్వఁగలేక యేడ్చుచున్ ।
ని నికేతనంబునకుఁ జయ్యనఁబోయి ధ్రువుండు దీనుఁడై
వెదతల్లి సేతయును దండ్రియుపేక్షయుఁ జెప్పెఁజెప్పినన్ ॥

పకుకన్నుల బాష్పముల్ తుడిచి తల్లి, శిరముమూర్కొని కాగిటఁ జేరియేడు ।
పితనకునుగన్ను నీరొలుకుచుండ, నతనితోగద్గద స్వరయగుచుననియె ॥

రళ తానుందరములును, హృదయంగమములు నైన పద్యములలో
ంచెను.

ఘముని చరిత్ర.

నితపము సేయదొరకొనఁగాఁ దత్తోభ కొఱకు సురేంద్రునిచేఁ బ్రహ్లా
దును నప్పరన ప్రయుక్తయై యామునిని గలఁచెనట.

తేపే సుమహత్తపః,

తత్తోభాయసురేంద్రేణ ప్రహ్లాచాభ్యావరాప్పరాః ।

ప్రయుక్తాత్తోభయా మాన తమృషింసాశుచిస్నితా ॥” మూలము.

ము నర్థనానుకూల విషయముగాన నీకవి యాముని చేయుతపము వేడిమి
ర్వాక్షమై లోకముల బెగ్గిడిలఁ జేసెననియు, సంత దేవేంద్రప్రేరితయై
ప్రహ్లాచ యామునిమ్రాల శృంగారచేష్టా విలాసములు నెఱపె

ననియు, సంత నాతని తపము కలతవడి చెడెననియు, నేమేమో పెంచి
కొన్ని రసవంతములైన పద్యములు పొందుపఱచినాడు, (1 ఆ ప 406—412)^అ
ఇది మూలాతి క్రమణమే యైనను రససంపాదన హేతువే యైనది. మతియుఁ
గండుముని మరల నెఱుక గలవాడై యప్పరస నుజ్జగించి క్కాలక్రమమున
శ్రీ పురుషోత్తమ తేత్రముచేరి స్వామిని సంఙ్గించు సందర్భమున న్నిందు
గల పద్యములకు మూలమున నాధారములేదు. (ఆ 1—450—477 ప.)
కవి యిచ్చట నింత విపుల వర్ణనముచేయుట కేవల మిష్టదేవతా పక్షపాత
గ్గరించుచేతనే యనవచ్చును.

5. ప్రహ్లాదచరిత్ర.

భాగవత ప్రసిద్ధమైన నృసింహ విర్భావము విష్ణు పురాణమున లేనేలేదు.
హిరణ్యకశిపుఁ డనుతత్త్వఁడై కుమారునిఁ జేమ పూర్వకముగాఁ గైకొని
శేషించిన జీవితకాలము సుఖముగా గడపినట్లొక శ్లోకమున నున్నది. అట్ల
య్యును దరువాతి శ్లోకమునఁ బ్రహ్లాద రాజ్యాభిషేకమునకుఁ గారణముగాఁ
దండ్రి నృసింహునిచే నంత మొందింపఁ బడఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యె
నని కలదు. ఇది సందర్భ రహితముగానున్నది.

“ఇత్యుక్త్వాఽంతర్దధే విష్ణుః, తత్రమైత్రేయపశ్యతః ।

సచాపి పునరాగమ్య వవందే చరణౌ పితుః ॥

తంపితా మూర్ధ్నస్య వహూయ, పరిష్వజ్యచ పీడితమ్ ।

జీవనీత్యాహ, వత్సేతి బాష్పార్ద్ర నయనోద్విజ ॥

ప్రీతిహంశ్చ భవత్తస్మిన్, అనుతాపీ మహానురః ।

గురుపిత్రోశ్చకారైవ, శుశ్రూషాం సోవిధర్మవిత్ ॥

పితర్యు పరతంసీతే, సరసింహ స్వరూపిణా ।

విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం, మైత్రేయా భూత్పతి స్తతః ॥”

మూలమున నిట్లుండఁగా నీ తెనుఁగు సేతలో నృసింహయాపము మాటయే వదలి
జనకుఁడు దివికేగఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యెనని కలదు.

“నీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.”

(ఆ 1—ప 657).

పెన్నెలగంటి. సూరన్న గ్రంథములో నింకను భిన్నముగానున్నది.

(ఆ 2—ప 329, etc)

6. జడభరతోపాఖ్యానము,

ఈ గాథ యిందు మూలమును సూరసరచననుగూడ ధిక్కరించుచున్నది. భాగ
వతముతోఁగూడఁ బోల్చిచూడ భావనారాయణ రచనయే సర్వాశిశాయియై

కనుపట్టినది. ఒక తాడ్కాణము, భరతాశ్రమమున లేడి పిల్ల సంచారము వర్ణించుపట్టు.

మూలము. “చచారాశ్రీ మపర్యంతే తృణాని గహనేషునః |
దూరంగత్వా చ శార్దూల త్రాసాదభ్యాయయాపునః ||
ప్రాతన్తత్వాతి దూరంచ సాయమాయాత్త దాశ్రమమ్ |
పునశ్చభరతస్యా భూత్ ఆశ్రమస్యోట జాజరే ||

సూరన.

సీ॥ పూరి మేయగదవ్వపోయి బెబ్బలిపిండు, దిగులునఁ గ్రమ్మఱఁ దిరిగివచ్చు
సారెసారెకుఁదదాశ్రమ సమీపమున్న, వేడ్కతోగంతులు వేయుచుండు |
మలయుచువచ్చికోమల యుగ్మశృంగంబు, చేతనెమ్మేని కంఠాతిఁదీర్చు
యోగాసనంబునబాగు మీరగనుండ, మవ్వంపుతోడలపైఁ బవ్వళించు ||

గీ॥ పర్ణశాలచుట్టు పరువులువెట్టుచు, లేతయైనపూరి మేతమేయు |
ననుదినంబునిట్టు లామృగశాబంబు, ముద్దుచూపుచుండు మునివరునకు ||

భాగవతస్థము.

చ॥ గురువులువాటి, బిట్టుటికికొమ్ముల జిమ్ముచునంతకంతడ
గ్గఱచునుగాలుద్రవ్వచు నఖంబులగీటుచు గాసిసేయుచు |
న్నొటగుచుధారుణీ శ్వరునియూరువులస్వయ నించియంతలో
నఱకడయెక్కుచున్ బొదవియాడుచు నాహరిణంబులీలతోన్ ||

(పంచమస్కం॥ 106-ప॥)

భావనాశాయణ

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు నవకుశముష్టిమేయు
కంఠాతివ్రాఖురా గ్రములనంగముగోకు, వెఱమృగంబులఁజూచిబెడటిపఱచు |
తరుణసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారుకుంజ గర్భములుదూరు
ధూరంబుగానటవీరాజఁబడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ||

గీ॥ వెలనఁదననీడఁగన్దొని క్రేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారునింగిచూచు |
నలసిశయనించిరోమంధమాచరించు, తరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ||

వైనుదాహరించిన పద్యములలోనీపద్యము లలితలలితమై, స్వభావైక్తి గుంభితమై
యెంతరేపా మనోహరముగా నున్నదనుటకు సంశయములేదు.

7. రామచరితము.

రామునిపుట్టుక, రామునిమహిమ, దక్షిణాపథము, ఋషిజనస్తోత్రము మొదలగు
విషయములు మూలమున లేనివియందు కల్పించి వ్రాయఁబడినవి.

(ఆ 4-వ 165-198)

ఈయాశ్వాసము నందే పరశురామవర్ణనగల 276 పద్యమునకు మూలాధారము
లేదు, గ్రంథమంతయు మూలముతోఁ బోల్చిచూడఁగా స్వకల్పితములని చెప్పం
దగిన ప్రకరణము లివిమాత్రమే. గ్రంథబాహుళ్యమును బట్టియాస్వల్పము
పేక్షించితిమేని, రచనమొత్తముమీఁద యథామాతృక మనుట సత్యేతరము
కాఁజాలదు. ప్రాసంగికముగా సూరసవిష్ణు పురాణమునుగూడఁ దడవిప్రకరణ
వశమునఁ జెప్పఁ దగిన తారతమ్యములఁ దెల్పితిమి. కాని యింకొక్కవిష
యము. సంస్కృతపురాణ మాటంశలుగలది. సూరసదాని సంతయు నెనిమిది
యాశ్వాసములుగాఁ దెనిగించెను. ఈ గ్రంథమున నాటంశలు మాత్రమే
గలవు. తక్కు రెండును నీకవితెనిగింపనే లేదో, యట్లుగాక గ్రంథమేనష్ట
మైనదో, యుభయపక్షముల నేదియైనను నిదిమాత్ర మనమగ్ర గ్రంథమే
యైనది.

శైలి:-

సాధారణముగాఁ బురాణముల యందలిశైలికిని, ప్రబంధముల శైలికిని స్థూల
దృష్టికిఁగూడ గోచరించు వానియుండును. మొదటిది ప్రసన్న గంభీరమైన
శరన్నదీ ప్రవాహమువంటిది. రెండవది దరులొరసి కొనుచు, తరంగితమై
పొంగిపొరలు ప్రావృట్ట వాహమువంటిది. తెనుఁగున భాగవతమువంటి
యేయొకటి రెండోతక్కు, తక్కినపురాణము లన్నియు నీప్రమాణమునకు విధే
యములే. తెనుఁగునఁ బ్రబంధ రచనయు, దత్పఠనమును మిక్కిలిగా సాగిన
పిన్నుట బయలుదేరిన పురాణములు కాలధర్మమతిక్ర మింపఁజాలక ప్రబంధ
ఫక్కినే నడచినవి. కంకంటి పాపరాజకృతోత్తర రామాయణ మిందుకుఁ
దార్పణ. ఈ భావనారాయణ విష్ణుపురాణమును నిట్టిదియే. శాస్త్రులగంటి
సూరసగ్రంథము నకును దీనికిని ముఖ్యభేదమిచ్చటనే కలదు. సూరసశైలి
సర్వథా పురాణవిలక్షణ శోభితము. ఇది ప్రబంధల లక్షణసంయుతము.

8. శబ్దప్రయోగవిశేషములు.

కొన్ని వ్యాకరణములను ప్రమాణములుగా గైకొని యీ గ్రంథమును బరీక్షించి
నచో, దప్పలని చెప్పదగిన ప్రయోగములు కొన్ని పొడగట్టినను, కాని

మువానికిఁ దప్పలనక ప్రయోగవిశేషము లందుము. ఏమనన్వతంత్రుఁడును, హుగ్రంథ కర్తయనగు కవినిసమగ్ర లక్షణమునకు విధేయునిఁ జేయుట ప్రస్తవిరుద్ధము అట్టి ప్రయోగ విశేషముల నీక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము. —

ప

విశేషము.

- 23 — కార్మోగుల్ పసగెల్వ (కార్మోగుల పసలనియర్థము)
 481 — కార్మోగుల్ నిగనిగల్ (కార్మోగుల నిగనిగలు)
 538 — మిక్కిలీ భూవలయంబునన్. (మిక్కిలి యీ భూవలయంబునన్)
 64 — మిక్కిలయ్యున్.
 578 — గట్టియుండన్ - (కట్టియొయుండన్)
 105 — ఒనరు దేను (ఒనరుదున్, ఏను)
 111 — కేశవాచ్యుత (కేశవ ! అచ్యుత !)
 182 — చేసిటు - (చేసి+ఇటు)
 చుట్టిచ్చి - చుట్టి+ఇచ్చి)
 190 — ఎక్కుక - ఎక్కుకొని.
 208 — ఎదబొదల్ - ఎదబొదలు.
 206. — చొరవఁగా - చొరఁగా.
 408 — సతులవెయ్యింటిఁ గనియె, - వేయిమందిని అనుట.
 568 — అని దై త్యేంద్రుని సమృతించి - సమృతింపఁజేసి.
 71 — 2పా॥ సంపూర్ణ స్ఫూర్తి-ల్ల-లఘువు చేయబడినది.
 78 — క్రొవ్వనఁ గోడలిఁగూతురుఁ గలిసిన.
 235 — తనయుకు - (తనయునకు)
 74 — పథ్యుకు - పథ్యునకు.
 184 — తీసుక - తీసికొని.

వ్యలిఖిత పుస్తకభాండా గారమున నీగ్రంథము ప్రతియొక్కటి యేకలదు. దెక్కుడు తప్పలు గాని గ్రంథ పాఠములుగాని లేవు. ఇదిగాక డాక్టర్. ఎంతా శేషగిరిరావు పంతులుగారు యమ్, ఏ. పిహెచ్, డి. (ఆంధ్రభారతీ ధాన్యక్షులు (విజయనగరము) వారియొద్దఁగల వేటొక ప్రతి యాదరమున) సంగిరి. మాయొద్దనున్న ప్రతిలో సందిగ్ధములై యున్న కొన్ని పాఠముల గానినిబట్టి చక్కఁ జేసితిమి. ఈ రెంటునుతీరని సందేహములను మూలమునుబట్టి

సంస్కరించితిమి. ఈ రెండు ప్రతులలోనుగూడ సర్వవై శత్యము కొఱకని గాఁబోలును తఱచుగా వినంధిపాటింపఁబడినది. - ఇది వ్రాయసగాని యజ్ఞత వలనఁ గలిగినదిగాఁ దోపకుండుటచేఁ జెక్కుస్థలముల యథామాతృకముగా దానినట్లే యుంచినారము గాని సంస్కరింప సాహసింపలేదు.

ఆంధ్రశాఖ.
ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము.
లిప్యడి గార్డన్సు
మద్రాసు, 15-9-1929.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎమ్. ఏ.
రీడరు.
పింగళి - లక్ష్మీకాంతం, బి. ఏ.
ఫెల్లో.

1930-వ సంవత్సరము జులైమాసారంభమున నీప్రాచ్యపరిశోధనాలయ విషయమున జరిగిన మార్పులనుబట్టి, యాంధ్ర శాఖలో సంతకుఁబూర్వము ఫెల్లో గానుండిన పింగళి - లక్ష్మీకాంతం. బి. యే. గారికి ప్రతిగా వర్షపుల చిననీతా రామస్వామి శాస్త్రిలుగారు వచ్చియుండుటచే, నీగ్రంథమున 3-వ యాశ్వాసము 150-వ పద్యముమొదలు కొన్నిపూర్వులు వీరిసాహాయ్యమున సరిచూడఁబడినవి.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య.

- నలఁచినమాత్రఁబాతక జాలములఁద్రుంచు పటువైభవము తీర్థపంచకంబు ।
 త్రిభువనశాసనోద్ధృతియుండు సేన సమాహ్వాయుండు సేనావిభుండు ॥
- సీ॥ కమలనేత్రుని దేహమత్యయవటంబు, సిరులు శ్రీపురుషోత్తమ ష్టేత్రమునకు ।
 ప్రభులఘనమునునగువీరయస్వదీయ, కృతికిశుభ మొనగుదురుగాకయతులమహీమ ॥
- సీ॥ తనకు మొక్కిన మొక్కు, జనురనోకహ వినిర్దళన ప్రచండపరశ్వధంబు ।
 తనసేన పాతకోదకగభీరత్వ దుస్తరసంసరణవార్ధితరణతరణి ।
 చక్రేమదంఘ్రి, తీర్థము, ముక్తిసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకసంభారజలము ।
 తనసంశ్రయణము, సౌధాయిత మహనీయ కైవల్య నిశ్రేణికాశ్రయంబు ॥
- సీ॥ గాఁగ వాఘాలగోత్ర సాగరశశాంక, భావనాచార్య తనయుడై ప్రబలు, నవర ।
 హరిని, కందాళశ్రీరంగ గురుని, మద్గురునిభజింతు నభీష్టార్థయాశికొఱకు ॥ 6
- సీ॥ పూర్ణభక్తిభజింతుఁ బొయిగపూదత్త పేయాళువారుల చరణంబుజములు ।
 సేవింతుమదిలోన శ్రీభక్తిసార భట్టాధిప కులశేఖ రార్యపరులఁ ।
 బ్రణతింతు మునివాహభక్తాంఘ్రిరేణు ద్విషద్దండధరుల నిశ్చలమనీష ।
 పరివస్యగూర్తు మధురకవిశతగోప భాష్యకర్తలకు సౌభాగ్యరేఖ ।
- సీ॥ నాథయామునముని కూరనాథపుండరీక, దృఢామ మిత్రాదిలోకవిశ్రుక్తు ॥
 తాద్యగురుసంఘములకుసాష్టాంగనతులు, సేయుదు మదీయకృతికి మేల్పేయుకొఱ
- సీ॥ తారకబ్రహ్మ మంత్రరహస్య సంవేదిఁ బ్రాచేతనుని మనః పదవిఁగొలిచి ।
 చివచిదీశ్వర తత్త్వపద వినిర్ణయశాలి శ్రీపరాశరుని సర్వలిభజించి ।
 గీతోపనిష దర్థజాత నిర్ణేతయా బాదరాయణుఁ పదాబ్జముల కెఱిగి ।
 శ్రీకృష్ణ పాదరాజీన చంచచ్చంచరీకాత్ముశుకుని సంప్రీతిఁబొగడి ॥
- సీ॥ ఆంజనేయ కయాధును తాంబరీప, నారద విభీషణాది పుణ్యస్వరూప ।
 పరమభాగవతాంఘ్రి పంకరుహములకు, సవినయాధిక సద్భక్తిసాగ్రి మొక్కి ॥
- సీ॥ సమధికస్ఫూర్తిఁ గృష్ణా గౌతమీమధ్య దేశంబునకుభవ్య తిలకమగుచుఁ ।
 బాగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి సుగుణుఁడాప స్తంబసూత్రుఁడధికుఁ ।
 డసమశాలంకాయనసగోత్రుఁ డడవిరాచయమంత్రి వెలయు, నయ్యనఘమతికిఁ ।
 దనయుండు, మంత్రి రాజసఘుఁ డాతఁడుగాంచె విమల చారిత్రుని వేంకటాద్రి ।
- సీ॥ నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, నందనుఁడఁ బూరుషోత్తమ నాథపాద ।
 పంద నానందమహిమ జీవాతుజీవ, నాభ్యుడను భావనారాయణాభిదుండఁను ॥
- వ॥ శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీమలబ్ధ కవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండనై యుండి
 మున్ను ॥

మనత, శ్రీపురుషోత్తమఖండ మాండ్ర, నవ్య పదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి
మొన్నఁగుల దైవమైయున్న వెన్నముద్ద, ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొసర్చి || 11
సరియు నొక్కపురాణంబు తెనుంగుచేసి శ్రీజగన్నాథునకు సమర్పింపవలయు
ని తలంచి || 12

మునీంద్రునితాత తామరసాసన, చోద్య సంయమ వసిష్ఠుఁడు, వసిష్ఠుఁ ।
మునీంద్రుని తండ్రి భామాంతరిక్ష విస్తయకృష్ణహా తపశ్శక్తి శక్తి ।
మునీంద్రునిపుత్రుఁ డిద్ధ జగద్రక్షణాయతాఖ్యుఁడు బాదరాయ జాఖ్యుఁ ।
మునీంద్రునిపాత్రుఁడామోదిహృత్కంజసుఖతకారస్వరాంశుకుఁడు శుకుఁడు
గతిఁబొగడొందునతఁడుజాజ్వల్యమాన సవనహుతవహహుతపరాశరుఁడుభక్త
స్యసుఖ కృద్ధనకటాక్ష జనికృపాప, రం పరాశరుఁడుగు శ్రీపరాశరుండు || 13

ట్టి శ్రీపరాశర మునీంద్రుం డానతిచ్చిన పురాణరత్నంబైన శ్రీవిష్ణు పురా
ం బ్రజేష పురాణంబులకు రాధాంతంబని విబుధ ప్రకరంబులవలనవిని,
నుంగుసేయ సమకట్టి, యవిష్ణు పరిసమాప్తిక శ్రీసుభద్రా వల్లభుండైన
జగన్నాథుండ కలండని కృతనిశ్చయుండవై, కడంగి || 14

సపదబంధబంధుర తరకధిత ప్రసవమాల్యతతి శ్రీహరికిన్ ।
మ, సమర్పించుచు నిహ, పరసుఖములు గన్న సుకవిపతుల నుతింతున్ || 15

సమున్ శ్రీపురుషోత్తమాధిపతికిం దేవీవ్యమాన ప్రసూ
నమ్రోద్యద్వనమాలికా ఫలవిమానంబున్ సమగ్రంబులై ।
రన్, దోటలు డేత్రరాజమునఁ జెంతన్నిల్చి, యప్పద్మలో,
మఁడే తానగు రామకృష్ణభటు గోసాయిం బ్రశంసిం చెదన్, || 16

తి, శ్రీవిష్ణుపురాణము, కృతికినధీశ్వరుఁడు నీలగిరిపతి, కవితా
తిథాత్రి శ్రీసుభద్రాసతి, యహహా! మదీయభవము సఫలముగాదే || 17

శ్లవేళ్లఁ బెనంగి పల్లాలదరిఁబాలుమాలుచుఁ గూయుమార్జాల కవులు ।
నవాదుస్సహదుష్టశబ్ద సంగతిఁ బోగుగట్టి వాపోవు సృగాల కవులు ।
మారు చులుకగాఁ బలికి తోలినఁ బోక కాపుకావను కృష్ణకాక కవులు ।
బుడువిని గుండె జంకి గొందులు దూరఁ జలపట్టి పట్టు పిశాచ కవులు ।
చివత్తురె, యింతైనఁ జక్రహస్త, శస్త్ర గుణవర్ణ నాపూర్ణ సరసకవితఁ,
విత్తోభయలోక వై భవము, శబ్దరమ్యసత్కవివరశిరోరత్నములకు || 18

సభయున్ మృదుత్వమును జక్కదనంబు, సల్లంక్రియాపరి
రక్షాము గల్గి, శ్రీవిభుని బొందినచోఁ గృతి, సాధ్వీయందుఁ రా ।

సతతము మృదుత్వమును, జక్కదనంబు, నలంక్రియాపరి
స్థానము గల్గియుం బగుల బొందిన దుష్కృతియందు రెందునన్ ॥

ఉ॥ లాలితకాన్యసీమ నొకలక్షణ మొప్పక యున్న సత్కవులే
నీలు గ్రహింపఁ గోరుదురు మించినసత్కృపఁ, గాకవుల్ గడున్;
'ప్రేలుదురింతెగాక, సవరింపఁగ నేర్తురె, యంచకై వడిన్'
భాలునునీరు నేర్పఱచు శక్తియు కాకముపొంద నేర్పునే ॥

చ॥ అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును, శిష్టజనపురస్కారంబును దుష్టకవి
స్కారంబును జేసి యేతత్ప్రబంధ భూషణంబునకు నాయకరత్నంబై న శ్రీ
న్నాథు దివ్యావతారం బభివర్ణించెద॥

చ॥ జగములుచేసి వేసరి, ప్రజాపతి, సర్వజగంబు లెల్ల ము
క్తిగనిన, నింక నీయిడుమ తీరి సుఖంచెదనంచు నెంచి, స
త్సగుణగర్భుడై హృదయవారిజసీమ నికామభక్తి ని
ష్ఠ గదుర శ్రీశవ దవిలసత్కమలద్వయినిల్పి కొల్చినన్ ॥

సీ॥ కమలారి నేలు చక్కిని నెమ్మొగమునకు మొలక వెన్నెల తేట కలికి నవ్వు ।
కార్తృ గుల్పస గెల్వఁగల తమచ్ఛాయకుఁ బసిమి మించిన మించు, పసిడిశ్మలు
మానసియారువట్టి నభోవీధికి హరిధనూరుచి, రమాతరుణికాంతి ।
మండిత ప్రభ నేత్రపుండరీకములకు మాకరందర్పరం బమందకరుణ ।

గీ॥ సాగసుపుట్టించఁద్రొక్కనిచోట్లు ద్రొక్కు, తేజుగలవాగెఱక నేవాజిరాజు ।
నెక్కి గ్రక్కున నిందిరాధీశ్వరుండు, తామరసగర్భు నెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె

చ॥ లప్పడు॥

గీ॥ అజుడుమ్రొక్కి, యిష్టమర్థించుటయు, శ్రుతిస్మృతిపురాణతతులు చతురవంది
సముదయములభంగి, సమితభక్తినుతించు, మహితపూరుషోత్తమంబు దెలిప ॥

క॥ కమలభవ! నీవుగోరిన, క్రమమున జంతూత్కరములు గాంచు విముక్తి ।
ప్రమదం బచటికిఁ జనుమని, కమలాధీశ్వరుండు వల్కుఁ గ్రక్కున సజుడున్ ॥

ఉ॥ పొంగును, నగ్రభాగమునఁ బూనికనిల్పిన యాపవాహ్యచ
క్రంగము నెక్కియేగి, చెలువారఁగఁగన్గొనె, నీలభూమిభృ
త్పంగవభూషితన్, విబుధపూజితదక్షిణవారిరాశివా
న్తుంగతరంగరావపరిశోభిత, శ్రీపురుషోత్తమస్థలిన్ ॥

ఉ॥ కాంచి, విరించి, మున్ను తనకన్నులకుం బొడగట్టి నట్టియ
భ్యంచితమూర్తి శ్రీవిభుని నచ్చటఁజూచి కృతార్థవృత్తితా

చిత్తుడై, యనేకనిగమార్థముల నివృత్తులించి యుండ, నే
చేర బిహసనోరిగురఁ దీప్తతతో, నొకకాకి గ్రక్కునన్ ॥ 28

కణవారిపూరితసుఖప్రదరోహణనామకుండవి
స్థరభలంబుద్రావి, సులభస్థితి సంగముదోచి, తత్సర
ధరాస్థలిన్ బొరలి, దేహమువీడి, చతుర్భుజత్వ శృం
శరీరియై సురలుగన్గొన దివ్యపదంబు చేరినన్ ॥ 29

సరాధరవరశిఖ, రాలయగతనీలమాధవాగ్రస్థలసం,
తరోహణకుండజ, లాలఘమహిమలు జగములన్నియు నిండెన్ ॥ 30

కుడుండధరుండు, నిజాధికార సంశయము మానసమ్మున సందడింప ।
బోయినమోము, నిట్టూర్పువడల బడల, నొడలెల్ల సం తాపభరితముగను ॥

ద్రికరిగి యిందిరఁగూడియున్న శ్రీ నీలమాధవుగాంచి నిభృతభక్తి ।
తిండి ప్రార్థింప, విశ్వంభరాధరుం డతని నంచించి తానప్పటికిని ।
రసంతర్ధానమొంది క్రమ్మట మాళ వేంద్రుఁడగుద్రద్యమ్ముఁడీధమహిమ ।
మేధసహస్రమాహరింపఁ దదంతమున నవభృథవేళవసధిలోన ॥

జమాంజ్యష్టకాంతిసంపదలఁబాదలు, కల్పభూజాతమై, తరంగములఁదేలి ।
నధరాధిపుఁడు తెచ్చి వర్ణనీయ, తరమహావేదిపై నిడఁ, నిక్షణంబ ॥ 32

మొగము, వాలుకన్నులు, మృగనాభినదృక్షమైన మేచాయ, మణి ।
గితదివ్యభూషలు, తగటువలువవెలయఁ జగద్రుఁడై నిలిచెన్ ॥ 33

తకుండలనీలనిచోళభవళ, దేహవనమాలికోజ్జ్వలదీప్తితత్తులు ।
సర్వసహాధురావహనదీప్త సప్తఫణుఁడు, బలుం డహిస్వామియయ్యెన్ ॥

బ్రుచినేలు, తనకటఁజేక్షణాంచలము లెక్కుడుసిగుల్ సంఘటింప ।
మద్యుతులనెగ్గులువట్టు తనమేనిచాయ నల్లిక్కులఁజొకళింప ।
ప్రతిభఁ గాదను, తనధమ్మిల్ల కాంతులు కటికచీకటిఘటింప ।
నుసిప్రభకు మించులుచూపు తనమణిభూషణద్యుతులు విస్ఫూర్తిచూప

దాజ్ఞాతములు గొల్పుమనుజతతికిఁ, గల్పతరుఁఖయగుచు, సంకల్పితార్థ
సయములిచ్చుకలశాభిజాత, శ్రీసుభద్రభద్రప్రదాత్రియై ప్రాశ్నినిలీచె ॥

వన శుభదాయి, రవి । ప్రభము దనుజకోటిహరము భాస్వరలాఘా ।
స్థి సుదర్శనము, మహారథసము ప్రాదుర్భవించె, రక్షాచరామై ॥ 36

వ॥ ఇట్లు దైత్యసంహారి జతురూపధారియై నిలిచిన, మొలచినహస్తోత్కర్షంబు
నిండ్రద్యుమ్న మహీమహేంద్రుండు, రత్నప్రభాధురంధరంబగు మహానా
ప్రసాదవివరంబు నిర్మించి ॥

ఉ॥ నారదుఁగూడి బ్రహ్మసదనంబునకుఁ జని, తత్ప్రతిష్ఠకై ।
వారిజసంభవుఁ బిలువ, వచ్చి స్రుతివయొనర్చె నప్పడ ।
వ్వారిజనేత్రు, భక్తజనవత్సలు, సంశ్రితదీనలోకమం ।
బారు జతుర్విధాకృతి నుదారవిహారునిఁ బూరుషోత్తముఁ ॥

వ॥ ఇవిధంబున ॥

సీ॥ సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ వందులై యేతేత్ర వరముఁబొగడు ।
నాంబుజభవకీటకాంతజీవులకు నే తేత్రంబుమోక్షలక్ష్మీప్రదంబు ।
సకృదుచ్చరణమాత్ర వికలీకృతాఘసంహతికమై, యేతేత్రమతిశయిల్లు ।
కమలభవాండసంఘములు, పోయిననై సఁ జెక్కుచెమర్చ దేతేత్రరాజ ॥

గీ॥ మట్టి శ్రీపూరుషోత్తమాహ్వయవిముక్తి, దాయకతేత్రమున నీలధరమునంద
శ్రుతివినుతదారుదేహమున్నతిధరించి, శ్రీజగన్నాథుడుండువాంఛితములిడుచు॥

—●—పవ్యంతములు—●—

క॥ ఏతాదృశగుణమణిఖద్యోత, ద్యోత ప్రతాసతోషితలోక ।
వ్రాతనవపద్మనకు, విఖ్యాతోరస్సౌధమధ్యగతపద్మనకున్ ॥

క॥ శుభమతికి, దివ్యతరబోధభరితసామ్రాట్సహస్రతమహాయమేధా ।
వభ్రుభసమయార్ణవావిః ప్రభవద్దారవతనుప్రభాసంహతికిన్ ॥

క॥ సకృదురిచ్ఛతనిజాఖ్యా ప్రకటితచాంద్రమనకిరణపాళీబహుధా
వికలీకృతాజవంజవ నికరాంధతమసవివృతికి నిఖిలాకృతికిన్ ॥

క॥ కళ్యాణగుణికి, మోచితఖల్యాదుర్జోచపాపకంచుకబలసా ।
కల్యాతికల్యఘనసా, శీల్యమహానీలశైల శేఖరమణికిన్ ॥

క॥ వై హాయనవీధిగమ, నాహమహమికాప్రవర్ధితాతిపిపాసా ।
మోహవదరిష్టమోచన రోహణవ్హస్తతికి, నిగమరూఢాగతికిన్ ॥

క॥ కరుణాకల్పన, కరుమ్మణి, తరుణారణబింబవిశ్రుతస్ఫుటవిలస ।
త్కిరణాలూనోగ్రతమః, పరిణామఫణాఢ్యభుజగపతితల్పునకున్ ॥

క॥ బహుళబ్రహ్మహాసనపా, పహరణచణనిత్యతావిభాస్విచ్ఛాయా ।
సహితనదాభ్రనపల్లవ, బహుపాద్రూపునకు దళితభవతాపునకున్ ॥

ప్రథమాంశము.

సభక్తిప్రణామపూర్వకంబుగా, నే నొనర్చి నమర్చింపంబూనిన శ్రీ విష్ణుపురాణంబునకనుక్రమణిక యెట్లనిన :—

శ్రీ పరేశరుండు, జగద్ధితార్థంబుగా సంశపట్కనమేతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబు సంశపట్కనమేతంబైన నిగమంబునుబోలె నిర్మించిప్రియశిష్యుండైన మైత్రేయమహామునికింజెప్పె. తత్ప్రకారంబు॥ 48

తత్తుమెఱుంగుకొరలు, నుదగ్రమహావివృతాస్యగహ్వర
జ్వలితకరాశజహ్వ, జలజాతభవాండము తూట్లుబుచ్చును ।
జ్జ్వలితసటాచ్చటల్, ప్రళయసంజనితస్తనితోద్భటార్భటిన్
గలఁచు ఘనాట్టహాసములుగల్గిన శ్రీనరసింహుఁగొల్పెదన్ ॥ 49

తెలివి పౌర్వాహ్నికక్రియల్, దీర్చియధిక, గరిమనాసీనుడగుపరాశరమునీం ద్రుఁ
గాంచిమైత్రేయుఁ డత్యంతగౌరవంబు, తనరసాగిలి మొక్కియిట్లనుచుఁబలికె ॥

అమితమశీష, వేదములు సంగచయంబులు సర్వశాస్త్రముల్
క్రమముననభ్యసించితి, సలక్షణయుక్తి భవత్కృపారసం ।
బుమహిమ నెల్ల శాస్త్రములఁబూని పరిశ్రమమెక్కుడంచు, సం
వముగ మనీషులెన్నగ మనంబుల నన్నతిధీప్రసన్నతన్ ॥ 51

కలిగె నేలీజగంబు, క్రమము నెట్లుకలుగు యన్మయమయి కానుపించు?
బూడము నెచ్చట, నెందు పొడవతియడఁగు భూతముల స్రమాణంబు తలఁపనెంత?
దేవాదిసంభవం బా వసుధాచలసాగరప్రమితి సంస్థాననరణి ।
విత్పప్రభృతికసంస్థాన స్రమాణముల్ దేవాదివంశసంస్థితులు, మనువు ।

మన్నిమాన్వంతరములు, కల్పాదికముల, వరుసయుగధర్మములును, బేసిర్నిరాజయ॥
వరితములు, వేదశాఖావ, తరణమహిమక్రమము, వర్ణాశ్రమములధర్మములు తెలి

ననియిమ్మని, నిజపాదానతుండై వేడుకొనిన యమైత్రేయున్ ।
మానికఁజూచి పరాశరుఁ, డనందరసార్గహృదయుండై యిట్లనియెన్ ॥ 53

భిభ్రలి, లెస్సతలంచితి, వలఘుడుమాతండ్రి తండ్రియైన నసిష్ఠుం ।
లవునఁజెప్పినదిప్పుడు, తలఁపునకుఁపచ్చెనీవు తలఁచుటకతనన్ ॥ 54

స్థారగతి శాశికునిచే, ప్రేరితుడగుదనుజుచేత, మృతిబొందెను, వి ।
స్తారతపోనిధి శక్తియు, దారుడుమాతండ్రి యనుచునంతయువింటిన్ ॥ 55

ని, వినివిష్టకోపశిఖివిహ్వలచిత్తత, దుష్టదైత్యనా
నమున్నక్కనత్రము, విశంకటలీలనొనర్ప, నగ్నిలో ।

ననిమిషమై రికోటి దెగటార, మదీయపితామహుండు క్ర
న్నననుజూచి యిట్లను, మనంబు కృపారసమిశ్రమైతగన్ ॥

ఉ॥ కోపముమాను, రక్కసులకున్ మనకున్ బనియేమి, నీగోరుం
డా పతితుండు గాఁడు, దివిజారులచే నిటులాట, పూర్వజ ।
న్దాపరిమేయకర్త ఫల, మట్లగుటకవిను, మూఢునట్లు క్రో
ధోపహతుండుగాఁడు, ఘనుఁడున్నతబోధముకల్పి పాత్రకా ॥

క॥ ఐవ్వరినెవ్వరుచంపెద, రెవ్వరుచచ్చెదరు జనులకెల్ల నియతమై ।
నివ్వటిలు పూర్వకర్తం, బెవ్వలనికెఁజనినఫలమునిచ్చుచు నుండున్ ॥

గీ॥ మనుజుకోటి బహుక్లేశమునఘటించి, నట్టికీర్తితపంబుల నడగఁజేయు ।
క్రోధమెన్ని తెరంగుల, క్రోధియాట, పాతకంబనిచెప్పిరి పరమమునులు ॥

క॥ వాసికన్ స్వర్గశ్రేయో, వ్యాసేధనిదానమనుచువర్ణింతురు పు ।
ణ్యానదృశులు, పరమస్తు, లుదాసీనత కోపముడుగవయ్యకుమారా ॥

గీ॥ అనపరాధులు దైతేయులగ్నిలోనఁ, గాలిరింతట చాలు నీకర్మమవని ।
సాధుజనములు నిత్యతమాధనాధ్యు, లనఁగవిందుముగాదె యెందును గుఱూ ॥

వ॥ అని యిట్లు మహాత్ముండైన, అస్కత్పితామహుం డనునయిండ్చినఁ దద్వాక్
గౌరవంబున, నపహృతసత్రయాగుండనైతి. వసిష్ఠుండును సంతృప్తుండయె
నంత ॥

ఉ॥ వారిజసంభవాత్సజుడవారితదివ్యతపోధనుండు దే
వారులకెల్లఁ గర్తయగునట్టి పులస్త్యుఁడు వచ్చినన్ మహా ।
ధారుఁడు మత్పితామహుండు సర్వమొసంగి, మహార్షపీఠిపై
ధీరతనుంచ, నుండి, సముదీర్ఘతతో, ననుజూచి యిట్లనున్ ॥

ఉ॥ వైరము మిక్కిలయ్యును, నవార్యతపోధన ! యివ్వసిష్ఠవా ।
స్థారవమూది, తాల్ని మదిఁగైకొని నిల్పితిగాన నీవు, స ।
ర్వోరుపురాణనర్గములు యుక్తినెఱింగెదు, మత్కృపారస
స్ఫారకటాక్షవీక్షణవశంబున భాసురధీనమగ్రతన్ ॥

సీ॥ సన్నునీంద్ర ! మదీయసంతతిపైఁగడు, నల్కగల్గియుఁ దెగవైతిగాన ।
పరమిత్తుఁగొనుము, భవ్యపురాణసంహితా, కర్తవయ్యెదులెస్సగాఁగ, దేవ
తాపారమార్థ్యమంతయునెఱింగెదు, ప్రవృత్తనివృత్తకర్తసంతతులయందు ।
నీమతివిమలమై నెగఁడెడు మత్ప్రసా, దాతిశయంబున, ననిపులస్త్యుఁ ॥

ప్రథమాంశము.

శాసతీయ వసిష్ఠుఁడొట్టనియె నిమ్మ, హస్త్యుఁ డానతియిచ్చిన యట్లునీకు ।
 ర్వమును నగుననియె, నాచందమెల్ల, దలపునకువచ్చెనిపుడు నీపలుకువలన॥
 శ్చురాణసంహితీ నీకెఱింగించెద ఇజ్జగంబు శ్రీవిష్ణునివలన నుద్భవించె;
 తనియరిద నిలిచె ; ఇజ్జగంబునకు స్థితిసంయమకర్త యతండ ; ఇజ్జగంబులు
 విష్ణుఁడేవుండని చెప్పి యప్పరాశరమునీంద్రుఁడొట్టనియె॥ 66

వికారుఁడై శుద్ధుఁడై నిత్యుఁడై పర, మాత్ముఁడై సర్వజీవాత్ముఁడగుచు ।
 త్రైకరూపుఁడై నీరజగర్భుఁడై పద్మాయతాత్ముఁడై భర్తృఁడగుచు ।
 ప్పుఁడై శ్రీవాసుదేవుఁడై ప్రణవమై, భూరిస్సప్త్యవనాంతకారియగుచు ।
 వ్యక్తమై వ్యక్తమై స్థూలసూక్ష్మాత్ముఁడై, యేకరూపుఁడై, యాద్యుఁడగుచు॥
 గములకుమూలభూతుఁడై, నకలలోక, ములకునాధారమై, సర్వమునకు సంత ।
 త్తయై, యణువులకును నణువగుచును, వెలయునేదేవుఁడాదేవు విష్ణుఁగొలుతు॥

విభంబున జగదీశ్వరుఁడగు శ్రీ విష్ణుదేవునకు మ్రొక్కి చెప్పెద. తొల్లి దక్షాది
 ంసులకు పితామహుండుచెప్పె. ఆ దక్షాదిమునులు సర్వదాతలంబున సార్వ
 ముండగు పురుకుత్సనకుం జెప్పిరి. అప్పరుకుత్సండు, సారస్వతునకుంజెప్పె
 సారస్వతుండు నాకుంజెప్పె॥ 68

డు, పరులకుఁబరముఁడై, ప్రబలమహిమ, జెలఁగుపరమాత్ముఁడాత్మ సంస్థితుఁడు,
 నాది వినిదేవత వర్జితుండు, సిద్ధగతి నూర్చి పట్కంబుచెందకుండు ॥ [రూప ।

••••• వాసుదేవత త్వము. •••••

ముఖలోపలతా, న, జగములుతనలోపలను ప్రశస్తినిలుచుటకా ।
 ఘాంతవేదులెన్నుదు, రగణితగతి “వాసుదేవుఁ”డనిమునినాథా ॥ 70

వాసుదేవత త్వంబు నిత్యంబును, నజంబును, నక్షరంబును, నవ్యయంబును
 స్వరూపంబును, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపంబును, హేయగుణప్రతిభలంబును,
 లంబునునగు పరబ్రహ్మంబు. ఆ బ్రహ్మంబునకుఁ బురుషుండును, బ్రహ్మ
 బును, వ్యక్తంబును, కాలంబును నననాల్లరూపంబులు, వీనికన్న పరంబయి
 ధైవ యవ్యిష్టపరమపదంబును సూరిజనంబులు చూతురు; ఇప్పురుష
 ధానవ్యక్తకాలంబులను బ్రహ్మరూపంబులు ప్రతినర్థంబునందును వ్యక్తి
 భావహేతువులై వర్తిల్లు. విష్ణుదేవుండు క్రీడించు బాలకుండునుంబోలే
 విభంబున బహురూపంబులజేష్టించు ॥ 71

నయము నిత్యమై సదసదాత్మికమై, యతిసూక్ష్మయైకడున్
 ష్యగుచున్న తత్ప్రకృతి పెద్దలుచెప్పుదురాగమార్గముల్ ।

- గనుఁగొనుచున్ బ్రధానమని, కాపుననింతకుఁ గారణమున్ న
జ్జననుత యాప్రధానమ, నిజంబు తలంపఁ బ్రపంచకోటికిన్ ॥
- క॥ అవ్యక్తమనెడునామము, సువ్యక్తంబగుచుఁదనకుఁజొప్పడేగా, స ।
ర్వవ్యాపియై ప్రధానము, దివ్యమహిమ వెలయుచుండు ధీరప్రవరా ॥ 7
- వ॥ ఆప్రధానతత్త్వంబక్షయంబు, నావ్యధాధారం బమేయం బమలంబు, ధ్రువంబ
శబ్దస్వరూపరసగంధరహితంబు, త్రిగుణంబు, జగత్కారణంబు; అనాదిప్ర
వాహ్యయంబు, వ్యాప్తంబునునని బ్రహ్మవాదులు చెప్పదురు ॥
- ఉ॥ రేలుఁబగల్గునాకసము, పృథ్వి, తమంబు వెలుంగుఁగాక యు
ద్వేలతరేంద్రియంబులకుఁ దెల్లముగాక, నిజప్రధానలీ ।
లాలలితుండు పూరుషుఁడు శ్లాఘ్యత బ్రహ్మసమాఖ్యనొప్పభ
వ్యాళఘుచిత్స్వరూపమహిమాస్పదమై మునిలోకపూజితా ॥
- క॥ వెలయఁగవ్యక్తమతీత, ప్రలయంబున నణఁగి మగుడఁ బ్రకృతిభవంబై ।
నిలుచుట నిసర్గమదితా, నలవడు స్రాకృతమనంగ, నధికసూచిన్ ॥
- మ॥ కమలాధీశుఁడు సుమ్ము మానివర! యిక్కలంబుచర్చింప, నం
తములేదాదియులేదు, దీనికి ననూనత్వంబునక సర్గసం ।
యమసంస్థానము లిందుచేనెపుడు సమ్యక్సృష్టి నచ్చిన్న భా
వములై వర్తిలుఁజువ్వె యెల్లపుడు దివ్యలీలసంధిల్లగన్ ॥ 7

—◆◆◆ సృష్టిక్రమము. ◆◆◆—

- వ॥ ఇట్లు ప్రవర్తిలుచుండ గుణసామ్యంబున నప్పురుషుండు పృథక్స్థితుండై
యుండ విష్ణుస్వరూపంబైన కాలంబుపరివర్తించు. అప్పుడు పరబ్రహ్మంబును
పరమాత్మయు జగన్నయండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, సర్వాత్మయుఁ ప
మేశ్వరుండును నగు శ్రీహరి సర్గకాలంబున స్వేచ్ఛాప్రధానపురుషు
యందుఁ బ్రవేశించి ఊభంబు నొందించును. అట్ల ఊభంబునొంది త్రేత
జ్ఞాధిపీతంబైన ప్రకృతివిశేషంబువలన మహత్తత్త్వంబు పుట్టె. గుణమే
నంబునఁ ద్రివిధంబయ్యె. త్వక్కుచేత బీజంబువలె బ్రధాన తత్త్వంబుచే
మహత్తత్త్వం భావరింపంబడు. అమ్మహత్తత్త్వంబువలన వైకారికంబును
తైజసంబును, భూతాదియనన గుణమేలనంబున సహంకారంబు. త్రివిధంబై
వర్తిలును. అందుఁ దామసంబైన భూతాదియను సహంకారంబు వికృతినొం
శబ్దరస్తాత్రంబువలన శబ్దలక్షణంబైన యాకాశంబు పుట్టె. భూతాదిచే
నావరింపంబడు సయ్యాకాశంబు వికృతినొంది స్ఫర్శమాత్రంబు పుట్టించె

దానివలన మహాబలవంతంబై స్పర్శగుణంబైన వాయువుపుట్టె. ఆకాశంబుచే నావరింపబడు నావాయువు వికృతినొంది రూపతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దాని వలన రూపగుణంబైన తేజంబుపుట్టె. వాయువుచే నావరింపబడు నాతేజంబు వికృతినొంది రసతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రసగుణంబులైన జలంబులు పుట్టె. తేజంబుచే నావరింపబడి యాజలంబు వికృతినొంది గంధమాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన గంధగుణంబైన పృథివిపుట్టె. ఇది తామసాహంకారంబువలనఁ బుట్టిన భూతతన్మాత్ర సృష్టియనంబరగు॥ 78

సీ॥ అనఘాత్న తై జనంబను నహంకారంబు, వలన నింద్రియములు గలిగినవియుఁ |
జెప్పెద, శ్రోత్రంబు జిహ్వయు నేత్రంబు, నాసిక త్వక్కుమనంబు ననఁగ |
నాఱును బుద్ధీంద్రియంబులు శ్రవణాదిసిద్ధికై కలిగె నూర్జితము లగుచుఁ |
బరిపాటి వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ, ములగు కర్మేంద్రియంబులు మునీంద్ర !

గీ॥ యుక్తి శిల్పాదిసిద్ధికై యొనరు నివియు, వినుమువై కారికం బన విశ్రుతిగను |
నయ్యహంకారమునఁ బుట్టె నఖిలమైన, దేవతాసర్గవీరీతి తెలిసికొనుము॥ 79

ప॥ ఇట్లు వై కారికాహంకారంబు వలన నింద్రియాధిదేవతలుపుట్టిరి. ఆకాశ-
వాయుతేజస్సలిలపుష్పపులు శబ్దాదిగుణసంయుతంబులై శాంతంబులును,
ఘోరంబులును, మాధంబులును, విశేషంబులును నై పృథగ్భూతంబులై
యుండు, అనోన్య సయోగంబు నొంది ప్రజల సృజించు ॥ 80

సీ॥ తెలివితోఁ బూరుషాధిష్ఠితత్వమున, నవ్యక్త మహానుగ్రహంబువలన |
మహదాదు లత్యంత మహిమ నండంబు ను త్పాదించు,నది పరిపాటి పెద్ద |
యగుచు బుద్బుదతుల్యమై భూతసమితిచే, నభివృద్ధమగు జలాభ్యంతరమున |
బ్రహ్మస్వరూపమై పరగు విష్ణున కది, తలపోయ ప్రాకృతస్థాన మయ్యె ॥

గీ॥ నందుఁజతురాననుండయ్యెనబ్జనేత్రుఁ, డుల్బముసురాచలముజరాయువున గాని |
గర్భజలము నముద్ర సంఘములు నయ్యె,నధికవిస్కయ మొదవ బ్రాహ్మణ వరేణ్య॥

క॥ గిరిసాగరాంతరీప, స్ఫురితసురాసురమనుష్యపూర్ణములై భా |
సురలీల జగములెల్లన్ ; బరిపాటిం గలిగెనందుఁ బరమమునీంద్ర ॥ 82

ప॥ అయ్యండంబు బహిర్భాగంబున నుత్తరోత్తరదశగుణితములైన వారివహ్ని-
వాయుప్రాయమభూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనెడు సప్తావరణంబుల చేతను
సారికేశఫలాంతర్భజంబు బాహ్యోదకంబులచేతఁబోలె బరివృతంబగుచు
నుండు ; అందు రజోగుణకలితుండై విశ్వేశ్వరుండైన హరి బ్రహ్మత్వంబుదాల్చి
యీజగత్సృష్టియందుఁ బ్రవర్తించు. సత్త్వగుణకలితుండై సృష్టంబైన

జగంబు విష్ణుత్వంబునం బాలించు; తమోగుణకలితుండై యతి భీషణంజై
రుద్రరూపంబు దాల్చి యఖిలభూతంబుల భక్షించు; ఇవిధంబున॥

సీ॥ అఖిలంబు మ్రింగి యేకార్ణవంబున, నాగ పర్యంకతలమునఁ బవ్వలించి ।
యోగనిద్రారూఢినొంది మేల్కనివున, స్పృష్టి గావించు స్రష్టత్వ మొంది
సృష్టిరక్షణనాశకృత్యంబులకు బ్రహ్మ, విష్ణు రుద్రాఖ్యలుద్వృత్తిదాల్చు ।
ప్రమదంబుతోడత భగవంతుడగుజనార్దనుఁ డొక్కరుఁడెనువ్వెమునివరేణ

గీ॥ భూతములునిఁ ద్రియన్ములుపూరుషుండు, కూడఁగనుపట్టు, జగమునుగుణచయఁ
మహాదహంకారములునుశ్రీమత్సయోజ, సత్రనేత్రుండునున్ముతప్పదునిజంబు ॥

ప॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం డి ట్లనియె॥

గీ॥ అప్రమేయంబు నిర్గుణం బమలతరము, వరము శుద్ధంబు నైనట్టి బ్రహ్మముఁ
కలిగెనేలీల స్పష్ట్యాదికర్తృకత్వ, మానతీయంగవలయు సంయమివరేణ్య ॥

ప॥ అనినం బరాశరుం డి ట్లనియె॥

సీ॥ యత్నంబు చేయు బ్రహ్మమునకు శక్తులు, సర్వభావము లెడ సంభవించు ।
కొలఁదిడఁగారాక, గోచరింపఁగరాక, సద్గాదివై భవ శక్తులమరుఁ ।
బావకునకునెట్లు పరగునుష్ణత యట్లు, బ్రహ్మంబునకు శక్తి పటిమనువ్వె ।
నారాయణుండు తా నలినాసనుండను, భూమికతాల్చె సంపూర్ణ కుహిమ ।

గీ॥ నాతనికి నిజమానంబుచేత వర్ష, శతము పరమాయువది రెండు సగములై
నొకటిపూర్వ పరార్థమా, నొకటియెన్ని, కొన ద్వితీయపరార్థమా, మునివరేణ్య

◆◆◆ కాలవిభాగము. ◆◆◆

చ॥ కనుఁగొన విష్ణురూపమగు కాలము సుమ్మిటులై ప్రవర్తిలున్
మునుపు తదీయవైభవము మోదముతో నెఱిగించినాడనీ ।
కనఘ! చరాచరంబులకు నన్నిటికిన్ పరిణామకారియై
వినుతికి నెక్కు తత్క్రమము, విస్తరలీల నెఱుంగఁగాఁదగున్ ॥

ప॥ పదేను నిమేషంబు లొక్కకాప్త, ముప్పదికాప్త లొక్కకళ, ముప్పదికళలొ
ముహూర్తంబు. ముప్పది ముహూర్తంబులు మనుష్యమానంబున నొ
యహోరాత్రంబు. పదియేనహోరాత్రంబు లొక్కపక్షంబు, రెండుపక్షఁ
లొక్కమాసంబు. ఆఱుమాసంబు లొక్కయయసంబు. అవిదక్షిణో
సంజ్ఞలం గలరెండు సంవత్సరంబు. అందు దేవతలకు దక్షిణాయనఁ
రాత్రియు, సుత్రరాయణంబు పగలునునగు. ఇట్లుదేవతా పరిమాణంబు

బండ్రెండువేల వర్షంబులు కృతత్రేతాః ద్వాపరకలిసంజ్ఞతంబై నయొక్క చతుర్య గంబగు. అందు కృతయుగంబునకు నాల్గువేలు. త్రేతాయుగంబునకు మూడు వేలు. ద్వాపరంబునకు రెండువేలు. కలియుగంబునకు వేయిదివ్య సంవత్సరంబు లని చెప్పుదురు. కృతయుగపూర్వసంధ్య నన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నన్నూఱు, త్రేతాయుగ పూర్వసంధ్యమున్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబుమున్నూఱు, ద్వాపరయుగసంధ్య యిన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నిన్నూఱు, కలియుగ పూర్వసంధ్య నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నూఱు దివ్యవర్షంబులు. ఇట్లు యుగ సంధ్యా సంధ్యాంశంబులు పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు నొక్క చతుర్య గంబగు. సంధ్యా సంధ్యాంశంబుల మధ్యకాలంబు యుగాంతం బనంబరగు. ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞలంగల నాల్గుయుగంబులు నొక్క చతుర్య గంబనంబరగు. అట్టి చతుర్యగ సహస్రంబు బ్రహ్మకు నొక్క దివసంబగు. అట్టి దివసంబునందు చతుర్దశమనువులు పుట్టుదురు. వారికాలంబు వినుము. సప్తఋషులు సురలుఁమనువునకును బుత్రులైన నృపతులు నేకకాలంబున సృజిం పంబడి యేకకాలంబున సంహృతులగుదురు. వీలకాలంబు డేబ్బదియొక్క దేవతాయుగంబు. అది మనుష్యమానంబున ముప్పదికోట్లనరువదియేడు లక్షలు నిరువదివేలు వత్సరంబు లవిచతుర్దశగుణితంబైన బ్రహ్మకు నొక్క పగలు. అప్పగటి చిపుర, నైమిత్తిక ప్రళయం బనంబరగు, అందు॥ 90

చ॥ విలయదవాశేలచ్ఛటల, వేడిమి భూర్భువరాదిలోకముల్
కలయఁగఁ బర్యే, తాపమునఁ గ్రాగి, మహర్షిలయుల్ వడిన్ జను ।
స్థలమున కేగి రంత, నతి దారుణలీల మహానిలోత్కరం
బులజగ మెల్లముంచె, పరిపూర్ణ మహర్ణవవారిపూరముల్ ॥ 91

క॥ ఆయోక్తార్ణవమున ఫణి, నాయకశయనమున బద్ధనాభుడు నెలయున్ ।
దోయజభవసంజ్ఞ జగం, బాయతగతి మ్రింగి, యోగులభినుతిసేయన్ ॥ 92

వ॥ దినప్రమాణమైన రాత్రిచనినఁదదంతంబున నెప్పటియట్ల జగంబుల సృజించు.
ఇట్లు బ్రహ్మకుఁ దత్ప్రమాణంబున వర్షశతంబు పరమాయువగు. అందునగంబు పూర్వపరార్థంబు సతికమించె. తదంతంబున పద్మకల్పంబన విశ్రుతంబయ్యె.
ఇప్పుడు ద్వితీయపరార్థంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. కల్పంబు వారాహంబనం బరగు ననిచెప్పి మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 93

గీ॥ అసేఘచరిత ! యతీతకల్పావసాన, మున నిశాసుప్తుఁడై లేచి వనజభవుఁడు ।
సత్త్వసమధికుఁడగుచుశూన్యత్వమందు, లోకమీక్షించితనయాత్మలోఁదలంచి॥

వ॥ బ్రహ్మస్థియాపియైన నారాయణుంఁగూర్చి యక్షుంత్తంబుదాహరించె॥ 94

శ్లో॥ అపోనారా ఇతిప్రోక్తా ఆపోవై సరసూనీవః ।

అయనంతస్య వాః పూరం తేన నారాయణ స్స్మృతః ॥

క॥ అరయ సరసూసులగుట, నారములన జలములమరు, నారములయనం బై రాజిల్లుకతంబున, నారాయణుడనఁగఁ బద్మనాభుడు వెలయున్
వ॥ అనితలంచి విశ్వంభర యంభోంతర్గత యగుట యెఱింగె నప్పడు ॥

సీ॥ తనువు విదర్శ సంస్తబ్ధ తనూరుహో, ద్ధతి సజాండంబు రంధ్రములు
వూలధి త్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ నలయాద్రి యవలికేగ
ఘుర్గురధ్వనిచేయఁ గోటినంఖ్యాకని, ధాతారభటిశంక గడలుకొనఁగ ।
అడుగుపెట్టిన ఛలోదగ్రఖురాధిఘ, ట్టనన గేంద్రములై నఁ దునిసిపోవ॥

గీ॥ హరియె యజ్ఞత్రయీమయంబై సఘోషి, రూపధేయంబుతాల్చి, యా
దనుజనుస్థానవాసులై మునులుపొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధి

వ॥ ఇట్లు మత్స్యకూర్తాదిరూపంబులుదాల్చి జగద్ధితంబానర్చు సీశ్వరుండు
వరాహరూపంబుదాల్చి రసాతలగతియైన విశ్వంభరడాసిన నద్దేవియ
మిల్లి భక్తివినయవినమితో త్తమాంగయై యిట్లని నుతించె ॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాధరా ! సర్వభూత, మయ ! జగన్నాథ ! నీకునమస్కరిం
ప్రేమతోల్లియు నను నుద్ధరించితి వను, కంప నిష్పడు నను నుద్ధరింప

క॥ ఏమొదలగు భూతంబులు, దామోదర ! తావకాంశధరములుగావే ।
వేమరునీ కిదె మొక్కెద, శ్రీమహిళానాథ యుద్ధ రింపుమునన్నుక ॥

సీ॥ పరమాత్మ ! ప్రకృతిరూపక ! పూరుషాకార, ! మహాదహంకారతన్నాత
కాలేంద్రియాత్మక ! కలుషనాశన ! జనా, ర్దన ! సర్గవిలయసంస్థానకా
నిపుణ ! గోవింద ! మానితగుణాధార, ! నిర్గుణైక ! కొనునాదుమ్రొక్కు
తల్లివిదండ్రీవి దాతపు భర్తవు, పోషకుండవు జగంబులకునెల్ల ।

గీ॥ లీలనేకార్ణవంబై నవేళ భోగి, భోగపర్యంకతలమునఁ బూర్ణ మహిమఁ ।
బవ్వళింతువునీకన్న పరముఁడొకఁడు, కలఁడె, చర్చించిచూడ, జగన్ని

క॥ వనజాక్ష ! వాసుదేవా, ! నినుగొలువకదారకనేర్చు నేమర్చునకుక ।
వీనుతపిముక్తివధూసం, గనికామసుఖానుభవవికస్వరలీలల్ ॥

క॥ కనునవి, వినునవి, మనమున సనయముఁడలపోయఁ గొలఁదియైనవి, బు
బనుపడనిశ్చితమైనవి, మునిసుతభ వదీయరూపములుచర్చింపన్ ॥

గీ॥ అరయనాథారమై, సప్తవై యుపాశ్ర, యంబవై, యాత్మవై నాకునప్ర
యండుదువు నీవు, వానిచేసొనరు జేసు, మాధవియనంగనత్యంతమహిమ

క॥ జ్ఞానస్వరూపజయ, ! విత్త్వానుపమానందగుణ ! జయ ! నిరుపమదయా !
ధీనమనోంబుజ ! జయ, ! లక్ష్మీనారీరమణ ! జయ ! సమేధితశౌర్యా ॥ 107

చ॥ యజ్ఞంబును, వషట్కారంబును, ఓంకారంబును, అగ్నులును, వేదంబులును,
తదంగంబులును, యజ్ఞపురుషుండును, సూర్యాదిగ్రహంబులు, నఖిలనక్షత్రం
బులును, మూర్తామూర్తంబులును, దృశ్యాదృశ్యంబులును నీవ, యిట్లునర్చె
శ్వరుండవైన, నీకునమస్కారంబు ॥ 108

చ॥ అని వసుధాపురంద్ర, వినయాతిశయంబునఁ దన్నునీగతిఁ
వినుతులుసేయ మెచ్చి, పృథివీధరుఁడుద్ధత శుద్ధసామని ।
స్వనఘనఘర్షురారభటి సారెకుఁజేయుచు దంష్ట్రికాంచలం
బునవడినెత్తితెచ్చె సతిమోదమెలర్పవసుంధరాసతిఁ ॥ 109

చ॥ సురుచిరదంష్ట్రచే, ధరణిసుస్థితఁజేసి రమావధూమనో
హరుఁడువిదిర్చె వేదమయమైన శరీరము స్తబ్ధతాతిభీ ।
కరవరరోమఘాతములఁ గంజభవాండము తూట్లుఘ్రావనా
హరి, నీదనీయ రోమనిచయాంతర సంస్థితులై ననన్తునుల్ ॥ 110

చ॥ జనస్థాననివాసులైన సనందనాదులు భక్తిసమ్రక్తంధరులై ధీరతరోద్ధతేక్ష
ణుండైన యద్ధరాధరుని నిట్లనిస్తుతియించిరి॥ 111

॥ పరమేశ ! కేశవాచ్యుత, ! వరశంఖగదాసి చక్రవర్తితబాహ ।
పరిఘ ! జగదుద్భవస్థితి, పరిహృతికారణచరిత్ర పాలించుమముఖ ॥ 112

॥ వేదముల్పాదముల్, విశేషదంష్ట్రకలుయూ, పములు, యజ్ఞములుదంతములు, చితులు ।
వక్త్రంబు, జిహ్వపా వకుఁడురోమంబులు, కుశసముత్కరము, లక్షులు, దివంబు ।
రాత్రియు, స్థూలశరంబు బ్రహ్మపదంబు, సకలసూక్తంబులు సటలు, ఘ్రాణ ।
మతులహవిస్సు, గండతలముల్ స్పృశుక్కులు, మహితనాదంబు సామస్వరంబు॥

॥ తనువుస్రాగ్వంశ, మఖిలసత్రములుసంధు, లిప్తములుపూర్తములు, చెవులిదమహిమ
వెలయు దేవరవారికి వేదవేద్య, ! యజ్ఞపూరుష ! వికచపద్మాయతాక్ష ॥ 113

॥ పన్నగశాయి ! భక్తజనపాలనఖేలనలోల ! లీలనీ
యన్నత దంష్ట్రికాగ్రమున నున్నవసుంధర చూడనొప్పె, సం
పన్నపయోరుహకరనిమజ్జనకేళికవేళఁ గోరపై
నున్న సమున్నపంకిలపయోరుహిణీనవపత్రమోయనన్ ॥ 114

॥ వింతగ భవత్పదక్రమాక్రాంతమయ్యె, నంతయు, ననంతపదము, శ్రీకాంతకాంత ! ।
తావకీనవభృత్స్యాప్తమై వెలసెను, రోదసిగహ్వరంబు నిరూఢ మహిఘ్న ॥ 115

వ॥ దేవా! నీపైక్కరుండవే పరమార్థంబవు. నీప్రభావంబున చరాచరాత్మ
జగంబు వ్యాప్తంబయ్యె, జ్ఞానాత్మకుండవైన నీరూపంబైన జగంబు
బుద్ధితేక యర్థస్వరూపంబుగాఁ జూచి మోహంబున మునుంగుదురు. ౬
జ్ఞానవిదులు శుద్ధచేతన్ములై యిజ్జగంబు జ్ఞానాత్మకంబుగాఁ జూతురు. ౭
కుండును, పరమేశ్వరుండును నైన నీవు ప్రసన్నుండవై. యిద్ధరం
మాకు సుఖంబు సేయుమనిరంత ॥

చ॥ మొనసి, సనందనాది మునిముఖులు తన్నునుతింపఁ, బద్మలో
చనుఁడు మహార్ణవంబుపయి సాగరమేఖలనిల్పె, నల్ల మే।
దినియు మునుంగదయ్యె, నతిదీర్ఘవిశాలత, నంబురాశిలో
ననువుగ నెప్పటట్ల సమయై తగె, ద్వీపసరిధరాభ్యయై ॥

మ॥ మును, సర్గాంతమునన్, లయాగ్ని శిఖలం, మోఘక్రియం, గాలి పో
యినభూమీధరకోటి, దివ్యతరభూయిష్టప్రభావంబునన్ ।
వనజాతాక్షుఁడు తొంటియట్ల, చెలువైందన్ నిల్పెఁ, బద్మోద్భవం
డనునామంబు ధరించి తాన మహనీయామోఘసంకల్పుడై ॥

వ॥ ఇట్లమోఘవాంఛితుండైన, ధరాధరుండు, బ్రహ్మరూపధరుండును
గుణావృతుండునై, భూవిభాగంబుచేసి, సప్తద్వీపంబులు యశాప్రకా
నేర్పరించి, భూరాదిచతుర్లోకంబులు తొల్లిటి యట్లయేర్పరించి, సృజ్య
ప్రథానకరణీభూతంబులుగా, సమస్తజనంబుల సృజించెనని శ్రీప
దానతిచ్చిన మైత్రేయుం డిట్లనియె.

క॥ దేవముషిపితృదనుజమ, ర్త్యవళులన్, వృక్షతిర్యగాదుల నా రా।
జీవభవుఁ డే విధము వాఁ, డై వెలయ సృజించె, చెప్పమయ్య, తెలియ

మ॥ అనినన్, శక్తిమూరుఁడిట్లనియెఁ గల్పాదిన్ సిస్మత్సత్వచిం
తనఁబడ్డాననుడుండ సర్గమపుడుద్ధంబయ్యె, నుద్యత్తమో ।
ఘనమై, బుద్ధివివర్జితంబయి, సమగ్రంబై నగాఖ్యాకమై
వినుత ప్రక్రియజూడఁ బెంపెసఁగియున్నదేవచూడామణీ! ॥

వ॥ తమంబును, మోహంబును, మహామోహంబును, తామిస్రంబును,
తామిస్రంబును, అనునైదు పర్వంబులుగల యవిద్య ప్రజాపతివలనఁ
వించె. అదియ పంచథావస్థితంబై బహిరంతరంబుల, అప్రకాశంబై,
తాత్కలంబై, నగాత్తకంబైన సర్గంబై పుట్టి, ముఖ్యసర్గంబునంబర్హె. :
బులుగదా నగాదులు, అప్పుడప్పితామహుం డాముఖ్యసర్గంబున

మఱియు సాధకంబైత సర్వాంతరంబు తలంచుచుండ, నతనికిఁ దిర్యక్సర్గం బభివర్తింప నందువల్లఁ దిర్యక్సర్గంబు పశ్వాదులు తమఃప్రాయంబులు, నపేధులు, నుత్పద్ధిగ్రాహులు నజ్ఞానులు, జ్ఞానమానులును, అహం మాన్యులును, అంతఃప్రకాశంబులు, పరస్పరావృతంబులు నష్టావంశ ద్వీభాత్తకంబులునై పుట్టెను. ఆతిర్యక్సర్గం బస్యసాధకంబుగాఁ దలచి సర్వాంతరంబు తలంచునజనకు మార్ధ్వశ్రోతంబు ప్రవర్తించిన నందువలన సాత్త్వికంబైన దేవసర్గంబుపుట్టె. వారు సుఖప్రీతిబహుళులును, బహిరంతరం బుల ప్రకాశులును, అనావృతులును, తుష్టాత్తులునునై వెలుంగుదురు. ఆదేవ సర్గంబుచూచి పరమప్రీతిసంపన్నుండై, పుండరీకాననుండు వెండియుసర్గాం తరంబు చింతించుచుండ, సర్వాశ్రోతంబు ప్రవర్తింప నందువల్ల తమోరజో ఽధికంబును, దుఃఖబహుళంబును పునఃపునఃకార్యము, బహిరంతఃప్రకాశం బునునైన మనుష్యసర్గంబుపుట్టె. బ్రహ్మకుప్రథమంబు మహత్సర్గంబు. ద్వితీ యంబు తన్మాత్రభూతసర్గంబు. తృతీయంబు వైకారికంబును, నైంద్రియకం బును. చతుర్థంబు ముఖ్యసర్గంబు. పంచమంబు తిర్యక్సర్గంబు. షష్ఠంబు దేవ సర్గంబు. సప్తమంబు మానుషసర్గంబు. అష్టమం బనుగ్రహసర్గంబు. నవమంబు కౌమారసర్గంబు. ఈతోన్మినిసర్గంబులును జగన్మూలహేతువులగునని సంక్షేప ప్రకారంబునఁజెప్పి సవిస్తరంబుగా వినండలంచిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరం డిట్లనియె.

122

క॥ ప్రాచీన కర్మభావితో, తై చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ నిరంతరసంసా ।
రాచితులగుదురు, చెప్పఁగ, నీచందము చిత్తవృత్తి నెఱుగుదు. రార్యుల్ ॥ 123

గీ॥ అమరతిర్యక్సర్గములపాదములబాడమఁ, జేయునజనకు మానస సీమఁబుట్టి ।
రాత్తజులు, వారిచేజగంబంతయునున, ముద్ధితంబయ్యెవినుముసన్ననివరేణ్య॥ 124

క॥ జలములలో మునిగిన, యజ్జలజాసను జఘనసీమ, జనియించిరి ని ।
శ్చలదైర్య లనురవదు లతి, బలవంతులు తానునప్రబలమానసులై ॥ 125

క॥ వనజభవుండునునపు డ, త్తనువిడువఁగ రాత్రియగుచుఁ దనరె నది వినూ ।
తనగతి, రాత్తుల బలియుట, దనుజవరులు దానచేసి ధర్మప్రవణా !! ॥ 126

చ॥ అనఘ పితామహుండు వపురంతరమొంది సృజించె, సత్త్వయు
క్తిని, సురకోటి సంత, నిజదేహము త్యక్తముసేయ నాక్షణం ।
బున ధ్మినమయ్యె, దేవగణముల్ దినభాగమునందు నొందు పెం
పును బలమున్ మునిప్రవర ! పూనె విధాతయు నన్యదేహమున్ ॥ 127

గీ॥ అందుఁ బితరులు జనియింప నబ్జభవుఁడు, విడిచెఁగ తన వదియును వెలసె
యనఁగ, ద్విజకోటిచేసేవ్యయగుచు నెపుడుబ్రహ్మయునునంత దేహంతరంబుఁ

క॥ వినుము రజోధికమగున, తనువువలన మనుజకోటి తద్దేయుఁ బాడమెన్
వనజఁడు విడువ దనువది, వినుతజ్యోత్స్నిభిధాన విశ్రుతిఁగొంచెన్

వ॥ జ్యోత్స్నిరాత్ర్యహస్సంధ్యలు నాలుగును బ్రహ్మశరీరంబులుగా
గుము. మఱియు రజోమాత్రాత్మికయగు తనువు ధరించియున్న యన్న
నుపకు యుతంబువైడమె, నందువలన సంధకారంబునందు యుత్తములు
పులు శ్శక్రములు నైన వారుపుట్టి ధాతంజుట్టుముట్టి, మాంరక్ష
యనివలుకుటం జేసి రాక్షసుల నంబరగిరి. కొండలు భక్షితమను జతు
వలన యక్షులనఁ బుట్టిరి. వారి నప్రియంబులం జూచుధాత కేశంబులు విశీ
లై తలకెక్కి విసర్పించు కతంబున సర్పంబులుపుట్టి హీనంబు లగుట నవ
బరఁగె. అంత క్రోధావిష్టుండై, జగత్సప్త కపిలవర్ణంబులును స్మగ్గంబ
విశేతాశనంబులగు భూతగణంబుల నిర్మించె నంగంబువలన గంధర్వ
నయస్సువలనఁ బక్షులను, వక్షంబువలన మేషంబుల, ముఖంబువలన ఫజ
నుదరంబుల వలననుఁ బార్శ్వంబుల వలనను గోవులను, బాదంబుల
నశ్వమాతంగ రాసభగవయ మృగంబులను, నుష్టాశ్వతర న్యంకువులను, య
బులవలన ఫలమూలినులగు నోషధులం గల్పించె, నిట్ల కల్పాదిత్రేత
ముఖంబున నిర్మించి ॥

గీ॥ గోవు నజమును పురుషుండు గొఱియ గుట్టు, మశ్వతరగర్దభంబులు ననఁ
గ్రామ్యపశువులనధ్వర కార్యమునకు, ధాతనియమించెకుశలసంధాతయగుచ

ఉ॥ ఓపరమర్షి వర్య ! కమలోద్భవుఁడధ్వర కార్యభారను

శ్రీపరిమాణామమొప్ప విభజించె సరణ్యపశువ్రజంబు గాం ।

తూపరలీల నెన్నికకు సప్తవిధంబుల భూతధాత్రివై

శ్వాపదవానరద్విఖురసామజపక్షిజలేచరాహులన్ ॥

సీ॥ దుష్టివహంబు త్రివృద్ధధంతరము ల, గ్నిష్టోమగాయత్రినియమవిధులు ।

యజురాగమంబుస్తోమాధ్వరత్రైవ్యభం, బులుబృహతాసమోక్త్యముల తెలు

సామంబు జాగతఛ్ఛందంబు సోమంబు, వైరూప మతిరాత్రవర్తనంబు

సమధికాధర్వ మార్యమణమానుష్టుభ, చ్ఛందంబు వై రాజసారసరణి ॥

గీ॥ ఘనుఁడు రాజేవభవుఁ డనుక్రమనిరూఢి, యెనర ప్రాక్షీణప్రతీచోత్తరా

నీరజంబులవలనఁబూనికెసృజించె, సాంద్రవిభవంబుమీరమునీంద్రశ్శంద్ర

వ॥ ఇట్లు దేవాసురపితృమహమ్మ్యల సానావిధభూతంబుల సృజించి మఱియు సంకల్పంబున యక్షపిశాచగంధర్వాపురోగణనరకిన్నరరక్షోవయఃపశుమృగంబుల నవ్యయవ్యయంబులైన స్థావరజంగమంబుల సృజించె. ప్రాచీనకర్తం
• బులు బీజంబులుగా వేదశబ్దంబులనలన నెఱింగి నామరూపంబులు కల్పించు. ఇట్లు ప్రతినర్గంబునందును సిన్ధుతొశక్తియుక్తుండై సృజ్యతక్తిప్రేరితుండై సృజించుచుండునని చెప్పిన మైత్రేయుండిట్లనియె. 134

క॥ మునివర ! యర్వాక్రోచ్చితో, జనితులుమానవులు పారిజన్తంబులవెం ।
పును నర్ణములునుగర్తము, లనూనగుణములును జెప్పవయ్యతెలియఁగా ॥ 135

వ॥ అనినఁ బరాశరుండిట్లనియె ॥ 136

సీ॥ కల్పించె నాస్యపంకజముల సత్తైవక, గుణగరిష్ఠులను బ్రాహ్మణులఘనుల ।
కలిగించె నక్షంబువలన రజోగుణా, ధిక్యభాసురుల, క్షత్రియకులజల ।
నిర్మించె తోడల నున్నిద్రరజ స్తమా, వశ్యమానసుల సద్వైశ్యవరుల ।
పుట్టించె పదముల భూయిష్ఠతామన, గ్రస్తవిగ్రహుల శూద్రప్రవరుల ॥

గీ॥ పద్మగర్భుండు యజ్ఞనిష్పాదసార్థ, మనఘవీరలు యజ్ఞసాధనమునువ్వె ।
యజ్ఞములఁదృపులై సురలడిగినపుడు, పృష్ఠేయొనఁగూర్చబ్రతుకుదురెల్లప్రజలు ॥

మ॥ వినుతాచారులు, నై జకర్కనిరతుల్, విఖ్యాతధర్మయశో ।
ధనులంతకరణాతినిర్మలులునై ధాత్రీజనుల్కోరిన ।
ట్లననర్గంబపనర్గముం గనుచు వేడ్కంబెక్కుకాలంబులి ।
ట్లనఘప్రక్రియనుండ నంతట నమగ్రాశ్చర్య సంపాదియై ॥ 138

క॥ హరిధూపమైనకాలము పరిపాటిం జనులయందుఁ బడవైచు సుని ।
ఘనపాపబీజ మదియు, ధురగతికడుఁబ్రబలె బహుళ దోషాస్పదమై ॥ 139

గీ॥ కర్మతతులుఫలింపక ధర్మనరణి సాగక, విశేషసిద్ధులు సంభవింప । [కొనియె॥
కపుడుజనసంఘములకు పాపాభిభవము, మించద్వంద్వాదిదుఃఖముల్ ముంచు

క॥ వనగిరిజలకృత్రిమ దుర్గనికరములుపట్టణములు ఖర్వటములువెం ।
వెనయ రచించియందుల,ననువుపఱచుకొనిరి తగుగృహంబులుతమకున్ ॥141

వ॥ ఇట్లు శీతాతపాదిబాధాప్రశమనంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగా గృహాదికంబు నిర్మించుకొని జీవనోపాయంబునకై వ్రీహులు, గోధుమలు,యవలు,అణువులు,తిలలు, ప్రియంగువులు, ఉడారంబులు, కోద్రవంబులు, సతినకంబులు, మాషంబులు, ముద్గఱులు, మసూరంబులు, నిష్పావంబులు, కుళుద్ధంబులు ఆధకంబులు, చణకంబులు, శణంబులు, ననఁబదియేడు విధంబుల గ్రామ్యాషధులు సంపాదించిరి.

ఇందు యజ్ఞాన్తంబులు వీరహియవ మాషగోధూమాణు తిలప్రియంగు
 ధంబులన గ్రామ్యాపధు లెనిమిదియు, శ్యామాక, నీవార, జర్జిల, గవే
 వేణుయవ, మర్కటకంబులను నారణ్యాపధు లాఱునుంగోఁ బదునాలుగో
 లేర్పడించి దీనిచేఁబరావర విదులైన మునులు యజ్ఞంబు లొనరింతును. 5
 చిత్తంబునఁ బాపంబు వృద్ధింబొందు వారు యజ్ఞంబులను వేదవేద్యుఁ
 శ్రీహరిని దేవతలను నిందింతురు. అట్లు వేదాదినిదకులై దురాత్ములు 6
 చారులు కుటిలాశయులునై నిరయంబునంబడి దుఃఖభాగులై య
 యాతంబులం బొందుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుఁ డిట్లనియె॥

గీ॥ ఇట్లుజీవసనిర్వాహ మేర్పడంగ, కమల గర్భండు వర్ణాశ్రమములకఖిల ।
 ధర్మ వర్తులలోకముల్ ధర్మములను , నేర్పువిఖ్యాతి నొందగా నేర్పరించె

సీ॥ సత్కర్మ నిరతులై జరగుబ్రాహ్మణులకు, నొదవుప్రాజాపత్యపదనివాస ।
 మాహావశూరతాఖ్యాతు లారాజుల, కైంద్రసంస్థాన సౌఖ్యంబుగలుగు ।
 పరిపాటినిజకర్త పరులైనవై శ్యుల, కనువైందువాయులోకాధిపతి ।
 ద్విజపరిచర్యల వెలయుశూద్రులకబ్బు, నవ్యవైభవము గాంధర్వపదము॥

గీ॥ ధర్మమర్యాద యింతైనఁ దప్పకుండ, జగములెల్లను బాలించుసారసాక్షి ।
 సక్షియాంశంబు తానగునబ్జగర్భు, నాజ్ఞచొప్పది సుమ్ము సంయమివరేణ్య

క॥ అష్టాశీతినహస్రవి, శిష్టమునీంద్రవ్రజంబుచెందెడిలోకో ।
 త్కృష్టపదమధివసించురు, స్పష్టత,గురుకులనివాసపరులుమునీంద్రా॥

క॥ మానివర! సప్తముఖులున, నూనత వసియించునట్టి యున్నతపదవికా ।
 బూనికతో వసియింతురు, వానప్రస్థులు సమగ్రవైభవమొప్పన్ ॥

చ॥ అనిశము నిత్యకర్త పరులై, విజితేంద్రియులై వినిష్ట వ ।
 ర్తన, ఋతుకాలదార నిరతత్వమునొంది, జయాద్భుతై, మనం ।
 బున పరహింసమాని, జనపూజ్యతనొందు గృహస్థులొందువా ।
 రనుపమమైనబ్రహ్మనిలయంబు వినిర్మలధర్మ విత్తమా ॥

గీ॥ చంద్రసూర్యాదులైనను జనుచుఁజనుచు, మగిడిపత్తురుగాని సన్మానిచంద్ర
 ఎప్పుడును పునరావృత్తి మొఱుగరవని, ద్వాదశాక్షరచింతనాధన్యమతులు

సీ॥ తామిస్రమును, సంధతామిస్రమును, రౌరవంబు, మహారౌరవంబు, వీచి ।
 కాలసూత్రంబు, సంహతంబు నివియాది,గాఁ బెక్కునరకముల్ గలవు వా
 యందుమునుంగుగు రథ్వరప్యాసేధ, కారులువేదంబు గర్వాచేయు । 1
 వారును నిజకర్త పర్గ పరిత్యాగు, లైనమానవులు నిట్లగుటచేసి ॥ 2

- గీ॥ మానవులు నిజవల్లెకమాన్యవృత్తి, నాశ్రమాన్వసదా చారమర్హకర్త ।
పథము, పదలక, మెల్లగ, నిర్భరవివేక! యైహికాముష్మికంబులనందుటరుదె ॥ 149
- వ॥ సర్వనియంత్రయగు వాక్యాంతోపయంత, భృగువుల స్వపులహస్త్యైగిగు
లును. మరీచిదక్షా త్రివసిష్ఠులు నను మానసపుత్రుల, నవబ్రహ్మలసృజించి, భ్యాశీ,
భూతి, సంభూతి, క్షమ, ప్రీతి, సన్నతి, ఊర్జ, ఆననూయ, ప్రసూతులనఁ
దొవ్వుండు శాంతల సృజించి క్రమంబున భృగ్వాదులకుఁ బత్నులగానిచ్చె ॥
- చ॥ మఱియు సనందనాదులగు, మానసపుత్రులు వీతరాగులై ।
కరకరిమాని, సంసృతినుఖంబులపై కడురోసిపోవ, న ।
తైఱుగునకబ్బ గర్భుడతితీవ్రపుఁ గోపమునొంద, భూకుటి ।
స్ఫురితతదీయఫాలమున పుట్టెనుతుండొకఁడుగ్రమూర్తియై ॥ 151
- గీ॥ జననమొందుచు నతఁడురోదనముసేయు, కతనరుద్రుండు నా పేరుకులిగ నతని ।
కంత నారీతరాత్మకంబైన తచ్చ, రీరమిషించి యధికసంప్రీతితోడ ॥ 152
- క॥ విభజించుము నిను సనియా, ప్రభుడంతర్ధానమొండ, పడపడి తన్నుక ।
విభజింపనతఁడు పురుషుండు, నిభగమనయునైరి చిత్రమిదియని పొగడక ॥ 153
- వ॥ అప్పరుషుండు పదనొకండు భేదంబులనొంది శాంతంబులును ఘోరంబులును
నైనరూపంబుల వెలసె. అయ్యంగనయు సర్వమంగళాకారంబున శాంత
రూపయై వెలసె ॥ 154
- ఉ॥ సంభృత సృష్టిచింతన వశంబుడై, కమలాసనుండు స్వా ।
యంభువు మానసంబున ప్రహర్ష మెలర్ప సృజించి, నవ్య వి ।
సంభకురూపలక్షణవరక, శతరూపసతిన్, స్వయంమనః ।
సంభవ నిచ్చెనాతనికి సమృత్తి బాణి గృహీతియై తగన్ ॥ 155
- వ॥ వారిదక్షికి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులను పుత్రులిద్దఱును ప్రసూత్యాకూతులను
రూపాదార్యగుణాన్వితలగు కన్యక లిద్దరునుబుట్టిరి. అందు ప్రసూతిదక్షునికి,
ఆకూతి, రుచిప్రజాపతికి భార్యలైరి. అందు ఆకూతి రుచిప్రజాపతివలన దక్షిణ
యను కన్యకను యజ్ఞనామ ధేయుండైన పుత్రునిం గనియె. వారిద్దఱును మిథు
నంబైరి. అందు యజ్ఞండు దక్షిణయందుఁ బన్నిద్దఱు పుత్రులంగనియె. వారు
స్వాయంభువ మన్వంతరంబున, యామాఖ్యదేవతలైరి. దక్షుండు, ప్రసూతి
యందు నిరుపదిసలుగురు కన్యకలంగనియె. అందు శ్రద్ధ, లక్ష్మీ, భృతి, పుష్టి,
తుష్టి, ఘృథ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వపు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి, అను నీపదమువర్గము
ధర్మండ్రి భార్యలుగాఁ బరిగ్రహించె. వారి చెల్లెండ్రభ్యాతి, సతి, సంభూతి, స్మృతి

స్త్రీతి, తమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహా, స్వధలను పదు
క్రమంబున భృగుండును, మరీచియు, అంగిరుండును, పులస్త్యుండు
హుండును, క్రతువును, అత్రియు, వసిష్ఠుండును, వహ్నియు, పితరులున
లగాఁ బరిగ్రహించిరి. అందు ధర్మనివలన నశ్రద్ధ, కామంబును, భక్తి
బున, ధృతినియమంబును; తుష్టి, సంతోషంబును; పుష్టి, లోభంబును
శ్రుతంబును; క్రియ, దండంబును; నయంబు, వినయంబును; బుద్ధి, బోధ
లజ్జ, వినయంబును; నపువు, వ్యవసాయంబును; శాంతి, తమను; సిద్ధి
మీసీ ; కీర్తి, యశంబును పుత్రులగా గనిరి. అందు శ్రద్ధాసూనుండగు క
వలన నందియనుకాంత హర్షుండను పుత్రునింగనియె. అతండు ధ
జాత్రుండయ్యె ॥

గీ॥ పరమపుణ్య! యధర్మనిభార్యయయ్యె, హింస, వారిద్దఱికిఁగలిగె నెన్నిఁ
అన్యతుండనునందనుఁడు, నికృత్యాఖ్య, కన్య, వారిద్దఱుమిథునమైభూరిక

వ॥ భయంబును, నరకంబును, ననునిద్దఱు పుత్రులను, మాయయు వేదనయ
నిద్దఱు కన్యకలంగనిరి. అందు భయంబును మాయయు నరకంబును
మిథునంబులైరి. అందు భయంబు మాయయందు భూతాపవ
మృత్యువుంగనియె. నరకంబు వేదనయందు దుఃఖంబును పుత్రునిక
మృత్యువువలన వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాకోధంబులు పుట్టె. అవి య
సూర్యవేతంబులయ్యె. ఇవియన్నియు జగత్ప్రళయ కార్యపరుండగు
దేవుని రాద్ధరూపంబులుగా నెఱుంగుము. దక్షమరీచ్యాదులగు ప్రజ
సృష్టికార్యనిర్వాకుండగు శ్రీవిష్ణుదేవుని రాజసరూపంబులుగా నెఱు
మనువులు మనుపుత్రులు సన్మార్గవర్తులగు సరోత్తములు జగత్స్థితికా
హకుండైన శ్రీవిష్ణుదేవుని సాత్త్విక రూపంబులుగా నెఱుంగుమని
మైత్రేయుం డిట్లనియె.

క॥ స్థితిసర్గవిలయములు ని, శ్చేతగతినిత్యంబులనుచుఁ జెప్పఁబడియె నూ !
ర్జితపుణ్య! తత్స్వరూపము, వితతంబుగనాకుఁ జెప్పనే, కృప ననినన్

చ॥ ప్రమదమెల్లనిట్లను, బరాశరుఁ డుద్భవరక్షణాంతముల్ !
క్రమమున రూపభేదములు గైకొనిచేయు జనార్దనుండు ని !
త్యము మహనీయదివ్యమహిమాతీశయంబున నడ్డపాటలే !
కమితవివేకపాకపరమాద్భుతభూరితరప్రభావుండై ॥

వ॥ నైమిత్తకంబును, బ్రాకృతికంబును, సత్యంతికంబును నిత్యంబును,
భూతంబులకుఁ జతుర్విధప్రళయంబు గలదు, అందు బ్రహ్మశయనించిన

యంబునై మిత్తికంబు. బ్రహ్మాండంబు ప్రకృతియందు లయబొంద నది
సౌకృత ప్రళయంబు. యోగీంద్రులు జ్ఞానంబునఁ బరమాత్మయందు నత్యంత
లయంబునొందిన నది యాత్యంతిక ప్రళయంబు. అహర్నిశంబును జంతువులు
• షోండు వినాశంబది నిత్యప్రళయంబు. ప్రకృతివలని ప్రసూతియది సౌకృత
సృష్టియనంబడును. అవాంతర ప్రళయవర్యంతంబును జెప్పంబడునది నై మిత్తిక
సృష్టి. అనుదినంబును సమస్తభూతంబులుం బుట్టుట నిత్యసృష్టి. అనిపురాణార్థ
విచక్షణులచేతం జెప్పంబడు. ఇట్లు సర్వశరీరంబుల యందుసంస్థితుండై భగ
వంతుండును భూతభావనుండును నగు శ్రీవిష్ణుదేవుం డుత్పత్తిస్థితి సంయమం
బులు చేయుచుండు. సృష్టిస్థితి వినాశంబులకు సర్వప్రాణులయందు వైష్ణవ
శక్తులు పరివర్తించు. జగంబు గుణత్రయ మయంబును బ్రహ్మశక్తిమయంబును
నై యుండు. ఇట్లెఱింగినమర్త్యుండు పునరావృత్తి నొందఁడు || 161

ఉ॥ అది పితామహుండు తనయంతటి పుత్రకుఁగాంతు నంచు న ।

త్యాద్యీతినుండ నవ్విభుని యంకమునందు జనించె పుత్రుఁ డు ।

న్నాదుఁడు నీలలోహితుఁడనన్, వడి నేడ్చె నతండు భీతినం ।

పాదకుడై యుపద్రవము పాటిల సద్దీప్తిజ వంశవర్ధనా ! ॥

162

క॥ ఏమిటి కేడ్చెదవని తనుఁ, దామరసప్రభవుఁడడుగఁ దడయక నాకున్ ।

నామమిడుమనిన రోదన, సామగ్గిఁబుద్ధుఁడనఁగఁజనుదనిపలికెన్ ॥

163

గీ॥ రోదనము మానుమనిన నారుద్బుఁడేడుఁ మార్గ మతియును నేడ్వ నమ్మహితమతికి ।

నామసప్తకమిడియె విన్నాణమమర, నబ్జగర్భుఁడుమానికులార్చ గణ్య ॥

164

క॥ సానములునందనులు బ్రత్యీనివహముగలుగఁ జేసె నిపుణుఁడువాక్కాం ।

తానాఘం జనమండ్రకు నానందరసార్ద్ర హృదయుడై మునినాథా ॥

165

వ॥ అవియును భవుండు, శర్వుండీశానుండు, సశుపతి, భీముం డుగ్రుండు, మహా
దేవేంద్రుడన నేడు నామంబులు రుద్రునకువెలయు. సూర్యుండు, జలంబు, భూమి,
ఘాయువు, వహ్ని, ఆకాశంబు, దీక్షితుండగు బ్రాహ్మణుండు సోముండుననఁ
గ్రమంబున రుద్రాదులకుఁ దనువులయ్యె. సువర్చల, ఉమ, సువికేశి, అపర, శివ,
సాహ, దీక్ష, రోహిణి యనునెనమండ్ర క్రమంబునభార్యలైరి. శనై శ్చరుండు
శుక్రుండు, లోహితాంగుండు; మనోజవుండు, స్కందుండు, సర్గుండు, సుతా
నుండు, బుధుండునన పుత్రులైరి; దీనిపుత్రపౌత్రులచే జగంబు పూరితంబయ్యె.
ఏతత్ప్రభావుండగు రుద్రుండు సతీదేవిఁ దనకుభార్యగాఁ గైకొనియుండునంత॥

- ఉ॥ దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దాళక యాసతి యోగచాతురీ ।
 దక్షత మేను న్నావిడిచి, తాహిమనంతుని పుత్రియైన, ఛా ।
 లాక్షుఁడు పెండ్లియాడఁ బ్రియమార, నుమాసతి, నాత్మవీధిఁ బ్ర ।
 త్యక్షమతున్న గోరు వికచాంబుజ పత్రవిశాలబోచనన్ ॥
- గీ॥ ధాతయు విధాతయు నన ఖ్యాతులైన, సుతులనిద్దటి పంకజాత్మునకు మ
 యైన శ్రీదేవిగాంచెనయమివరుండు భృగుఁడు ఖ్యాత్యాఖ్యగలతనమగున
 వ॥ అనిన మైత్రేయుండి ట్లనియె ॥
- క॥ శ్రీతరుణిదుగ్ధసాగర, జాతయనుచుఁ జెప్పదురు, నిజంబుగమీరల్ ।
 ఖ్యాతికి భృగునకునుతయం, చీతఁజెప్పితిరి దీనినెఱిగింపఁ దగున్ ॥
- వ॥ అనిన, బరాశరుం డి ట్లనియె ॥
- గీ॥ నిత్య సుమ్నా జగన్మాత నీరజాయ, తాత్మునకు, సనపాయని యనఘచరి
 భర్తకై వశితానునుబ్రచురలీల, వెలయునీలోకములయందునలఘుమహి
 నీ॥ అర్థంబు, పంకజాతాత్ముండు, వాక్కు, ప ద్మాలయసుమ్ము, సంయమి
 బోధ, శ్రీవిష్ణుండు, బుద్ధిశ్రీకామినీ, మణి సుమ్ము కమలసంభవకులీనా
 ధర్మంబు, చక్రగదాపాణి, సత్త్వియ, సాగరోద్భవ, సుమ్ముయోగివర
 స్తవై టటభద్రైత్యసంహరి, సృష్టి, ల క్షీమాసవతిసుమ్ము శిష్టచరిత ।
- గీ॥ భూమిధరుఁడబ్జనాభుండు, భూమి కమల; యిభపరిత్రాత సంతోష, మి
 ధూటితుష్టి, రమాధినాభుండు కామ, మబ్జకరయిచ్చు, సుమ్ము విస్ఫాగ్న
 వ॥ శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞంబు, శ్రీకాంత దక్షిణ, జనార్దనుఁడు పురోజ
 రమాదేవి, యాజ్ఞాహుతి; మధుసూదనుండు, స్రాగ్వంశంబు; లక్ష్మి
 శాల; శ్రీహరి, యూపంబు, వారిధినందనచితి; భగవంతుండు, కుశంబు
 వాస, యిద్ధ; సారసాత్ముండు, సామంబు; పద్మ, ఉద్గితి, వాసుదేవుండు, నుండు;
 హరిప్రియ, స్వాహా; జగన్నాథుండు, శంకరుండు, ఇందిర
 దామోదరుండు, సూర్యుండు; లోకమాత, ప్రభ; వైకుంఠుండు, పితృ
 సంపత్కాంత, స్వధ; హృషీకేశుం, డాకాశంబు; మంగళదేవత, శ్రీధరుండు,
 శశాంకుండు; పద్మమందిర, కాంతి; వాసుదేవుండు, వ
 మదనజనయిత్రి, జగచ్ఛేష్ఠ; గోవిందుండు, సాగరంబు; చంద్రసహోదరి,
 గరుడధ్వజుం, డిందుండు; ఇందిరాదేవి, యింద్రాణి; మధుసూ
 యముండు; కమలమందిర తత్కాంత; మాధవుండు, ధనేశ్వరుండు, మ
 బుద్ధి; కేశవుండు, వరుణుండు; పుండరీకవిష్ణురవరుణాని; దైత్యు

సేనాని, క్షీరాబ్ధితనయఁ దేవసేనఁ ; పీతాంబరుం డవప్తంభంబు, విష్ణుమహిమి,
శక్తిః పురుషోత్తముండు, నిమేషంబు ; హరివర్షోనివాసిని, కాప్తః ; త్రివిక్ర
ముంభు, ముహూర్తంబు ; మా నారీరత్నంబు, కళః ; పుండరీకాక్షురండు, ప్రస
వంబు ; అవవిందమందిర, జ్యోత్స్నః ; సాంచజన్యధరుండు, ద్రుమంబు ; శోభన
జేవత, లతః ; విష్టరశ్రవుండు, దివసంబు ; వైష్ణవి, విభావరి ; కృష్ణుండు,
పరుండు ; వారిజాలయ, వధూమణి ; ఉపేంద్రుండు, నదంబు ; నలినపాణి,
పది ; అచ్యుతుండు, ధ్వజంబు ; అబ్జగేహిని, పతాకః ; నాగశయనుండు,
రోలుండు ; నలినాసన తృష్ణః ; ధరణీధరుండు, రాగంబు, రమాకాంత, రతి ;
సువ్విధంబున ॥

174

న్నని చెప్పెదన్నని కులేశ్వర ! పూరుషరూపధారు లె
న్నయియు బంకజోదరుని యాకృతులంచు దలంచు, స్త్రీత్వసం ।
న్నములెన్ని భావములుపాటిలు, నన్నియు పద్మమందిరా
న్నత మ్మూర్తులంచు, మదిఁజక్కదలంచు, మచంచలస్థితిఁ ॥

175

సతిశుక్లగాఢ మునిశేఖరుండైన మచిచెప్ప, ను
సమతోడ వింటి, నదిశ్లాఘ్యము, సీతెఱింగింతుఁ దొల్లిదు ।
స్వసుండు, శంకరాంశజుఁ డవారితదుర్భరసత్తపో విభా
సిత విగ్రహుండు, పరిపాటిఁ జరించె వసుంధరాస్థలిఁ ॥

176

రునితంబాభోగ పరిణధమేఖలా, మణి ఘంటికలు, వాద్యమహిమఁజూప
ననాబ్జసౌరభ్య వాంఛామిశ్రద్భృంగ, రావముల్, గేయకార్యము ఘటింప ।
చలన్నవపాణి వరమణి కంకణో, త్కర నిక్వణంబులు, తాళగింప
'దమ' తెమ్మెరల సోకునవాలిముంగుర, లలికభాగమున, నృత్యంబు నలుప ॥

లసగతులకు, రాయంచ లాసపడఁగి, పృథుకుచభరంబునకు మధ్యశేఖ వణక ।
ర్న విరిదండతాల్చి మార్గమునవచ్చె, నొక్కవిద్యాధరాంగనయక్కజముగ ॥ 177

కుసుమదామ సౌరభ, మాకారిత మధుపనివహ మన్వనమెల్లఁ ।
కటగతి వాసింపఁగ, నా కమలభ ప్రౌపమానుఁ డంగనకనియెఁ ॥

178

అండజయాన ! నీకు శుభమయ్యెడు, నాకు నొసంగరాదె, పూ
డ " యనఁ, లతాంగి కరతామరసంబులుమోడ్చి, "మీరు కై ।
ండు, లతాంతదామ మిదిగో " యని యిచ్చి నమస్కరింప, మ
ండును బోలెఁగై కొని, సదోహలుండై తలఁదాల్చి పోవఁగఁ ॥

179

సీ॥ కూడి ముప్పదిమూడుకోటులు దేవతా, సంఘముల్నిగుల హెచ్చరికఁ
తాళమేళ ప్రాప్తిదప్పక హాహాది, గంధర్వనాథు లుత్కంఠఁబాడ ।
చోద్యోవేద్యముగ రంభాద్యపురోగనా, మాణులు లాఘ్యైక సంభ్రమః
జయజయజీవేతి శబ్దాయమానయై, విద్యాధరశ్రేణి వినుతినేయ॥

సీ॥ వేలసంఖ్యకుమిగులుముత్యాలగొడుగు, లమితచామరములుదాల్చి యవ
గొలువఁజాలోమితోనభ్రకుంజరాధి, రూఢుడై వచ్చెనటకు మరుత్త

వ॥ ఇట్లు స్వేచ్ఛాగతుండైన యాఖండలుంజూచి ప్రచండతపోమద శా
నమ్ముని మార్తాండుండు, నిజజటా మండలి మండనంబైన యప్పవృక్ష
దేవమండలేశ్వరువై వినరివైచిన నతండును మెండుకొన్న యః
బున మనఃపంకజం బశంకంబైయుండ కరాంకుశంబున నందుకొని
బిందు నందదిందిందిరవంది బృందసుందర గీతికారామంబైన యద్వివ్య
దామంబు దిగిచి కైలాస శిఖరంబుజుట్టిన జాహ్నువియనం దగునట్లుగ
మదస్తా మాభిరామంబులగు సామజకుంభంబులం జుట్టిన బెట్టువదీరు
దుమైద పదువుల రొదకుచెదరి యమృతకలభంబుదిరిపడి, వడిం,
దిగిచి మధుఃకరమలీమసాకారకల్యంబగు సమ్మాల్యంబు కరగలితనిగళః
సాకల్యంబుగా ధరణింబడవైచి యేచిన, మదాంధకారంబు ఘో
బెచ్చువెరిగి, రెచ్చి, పదంబులబెట్టుమట్టి, పుట్టిన కోపచాపలంబున,
బుగాఁ, బుచ్చికొని, వినరి, వియచ్చరకోటివై, వైచి, యద్దెసకుం
కొప్పుననార్చి, దేవసంఘంబులు, వెకలి పికవికలై చెగరిపఱవ
సహస్రాక్షుండ క్షీణసంరంభంబునకొ గుంభమధ్యం బంకుశంబున
నూన శోణితధారలు కటంబుల నుత్కటంబుగా, నుదీర్ణ కర్ణాపాం
విద్రుమ గుళుచ్చ ఛాయాకారంబుగా జారినకొ చేరిన కోపాటోపం
రంబుగ క్రమ్మటం బుచ్చుకొని యుచ్చైర్నాదంబున మేదినివైచి
రాచి ఘీంకారంబుచేసి నిలిచినంజూచి, వాచంయమింద్రుడు య
నిస్తంద్రుండై యింద్రున కిట్లనియె॥

క॥ స్వారాజ్యపద మదాంధుడవై, రాజసమున, మదీయహస్తార్పిత మా
లారత్న మిచ్చమెచ్చక, యారీతికొ బాటవై తువే కుటిలాత్మా॥

ఉ॥ సాగిలిమొక్కి, దేవరప్రసాదము నుమ్మనివేడ్కతో శిరో
భాగముచేర్చకేనొసగు భవ్యరమాస్పద పుష్పదామ మీ ।
లాగునఁ బాటవైచితివలక్ష్మము చేసిటుగాన సంపదా
భోగమువాయు మూడుజగముల్ ప్రభుడౌ నినుగూడ వాసవా॥

క॥ నను నన్యులతో సరిగ్గా మనమునఁ దలఁచితివై, కుపితమాననునన్నున్ ।
గనివణకు జగములిపుడే, యేనువున నీకింత చులకనై తిన్ జెపుమా ! ॥ 184

క॥ అనవిని సురపతియును, గ్రక్కునఁ గరి దిగనుటికి, మఱానికుంజరుపదముల్ ।
• తనహాళి సోకఁమొక్కచు, ననునయవచనములు పలుకనమ్ముని వలికెన్ ॥ 185

చ॥ పదరుటునూని పొ మ్ముడుపవచ్చునె యెవ్వరికైననన్ను, నా
హృదయమునందు లేదుదయయెంచగ నించుకయైన, తొల్నిచెం ।
దదు మదినెంత తెచ్చికోనినన్, భువనత్రయ జంతుసాధ్వస
ప్రదుని నెఱుంగవే నను, పురందర, ! యెందఱు లేరు తాపసుల్ ॥ 186

గీ॥ గౌతమాదులు మునులు నీకడకుఁజేరి, కలవిలేనివి నొక కొన్నిపలుక, లేని ।
చేవ యెక్కించుకొని యెంతచేసితింద్ర, ! యెఱుంగవే నన్న దుర్వాసు నిద్ధతేజ ॥

సీ॥ తరుణారుణచ్చాయదార్కొను ఘనక్షిప్త జటలుజ్వల తీలజాలములుగ
భయదకేతు ప్రభం, బక్కుననగు, నటద్యుక్తుటిధామ విస్ఫుర్తిగాఁగ ।
కోకనదద్యుతిఁ గుచ్చించు కనుచూపుగము లురు విస్ఫులింగములఁ బోల
స్తనిత నాదముఁగేరు దంతసంఘట్ట నారావంబు చిటచిటార్భటలుగాఁగ॥

గీ॥ పేళ్ళకార్చిచ్చునఁగ మహాభీకరోగ్ర, మూర్తియైవచ్చు, ననుజూచిముజ్జగముల ।
వారు భయమందికందని వారుగలరె, చెనటివైయింద్ర ! యిట్లేలచేసితివు ॥ 188

క॥ అటునిటు నీవిప్పుడు, తటవటమాటలు కొన్నియాడవిడుచునె, యస్మత్ ।
పటుకోప తీవ్రదహనో, దృటకీలాజాలతాప భరమునురేంద్రా ॥ 189

గీ॥ ఎన్నిచెప్పిననై ననే నిప్పుడాడు, మాటదప్పనె, నీవనుమానముడిగి ।
నాగపత్నినెక్కిదేవతానగరమునకు, పొమ్ముదేవేంద్ర ! యీవట్టిబూమెలేల ॥ 190

క॥ అనివరుజో క్తులుపల్కుచు, చనియెన్ మునిపతి, యధేచ్ఛ, శతమన్యుడు గ్ర ।
క్కున నభగజము నెక్కుక, యనుపమభేదమునఁబోయె నమరావతికెన్ ॥ 191

వ॥ అంత॥ 192

సీ॥ నిశ్చలిపుణ్య తపశ్చర్యలుడివ్రాయె, సవనతంత్రంబులు సాగవయ్యె
ఫలియింపవయ్యె పృక్షీలతాదు లామ్నాయ శాస్త్రపాఠంబులు జరుగవయ్యె ।
స్రాణివర్ణములు దుర్బలవృత్తులయ్యె, సనాతనధర్మముల్ నడువవయ్యె
కౌమలోభాదు లగ్గలమయ్యె వగ్రహవ్యాప్తి సర్వవిశేష మల్పమయ్యె ॥

గీ॥ పాకదమనుండు సురలు నిశ్చీకులైరి, లోకములు, లేమిచేత, చికాకుపడియె ।
హరిహర్భక్తతాపరాధకుప్యన్నసింద్ర, చంద్రుండ్రభయంకరశాపమహిమ ॥ 193

స॥ ఏచ్చట సత్యంబుగల జచ్చటలక్ష్మీనిలుచు. ఆ సత్యంబును లక్ష్మీనను
లక్ష్మీహేతులకు సత్యంబెక్కడిది. సత్యంబులేకున్న గుణంబులు గలుగ
గుణంబులులేకున్న పురుషులకు బలశౌర్యాద్యభావంబుపిదబగు. బలశ్
వివర్జితండు సకలజనంబులకు లంఘనీయుడగు. అట్లు సర్వజన లంఘి
ప్రసిద్ధుండయ్యను అపద్వస్తమతియగు. ఇట్లుత్రైలోక్యంబు నిశ్శ్రేయంబు
గుణవివర్జితంబును సగుచుండ, నిశ్శ్రేయకులగు దేవగణంబులతోఁ దాఁ
క్షిణ్యదాసవులు గణోద్యోగంబుచేసిన పరాజితులై పురుషాతహ
పురోగములైన త్రిదశులు సితామహా శరణంబుచొచ్చి యథావృత్తం
వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వారలనాచరించి విరించి యిట్లనియె॥

చ॥ పరముఁ బరాపరేశ్వరు శుభవ్రజవర్ధనుఁ డైత్యమర్దనుఁ
నరదు జగద్భవస్థితి వినాశనకారణు దుఃఖదారణుఁ ।
నిరఘ్ను ప్రజాపతీశ్వరుని నీరజనేత్రుని దివ్యగాత్రునిఁ
శరణమువేడు దీక్షణమ, సత్యముమీకు శుభంబు గల్గెడిన ॥

5

చ॥ అనియని యంత సంభ్రమ నిరంతరతాంత నితాంత చింత బా
యని మునిదేవతల్ గొలువ నంబుజగర్భుడు నిర్భరత్వరన్ ।
చనిచనితాను మోడము లెసంగ గనుంగొనె శుభ్రతావిమో
హన ఘనవీచితల్ప సుఖతాఙ్గససారథి, క్షీరవారిధి ॥

6

చ॥ ఇట్లు క్షీరాబ్ధిగాంచి, విరించి, తదుత్తర తీరంబాశ్రయించి సాష్ట
గావించి, యంజలిపుటంబులు ఫాలంబులంగీలించి, పంచాస్త్రగురు
యిట్లని వినుతించె॥

17

చ॥ సరసిజనాభ, సర్వగత, సర్వశరణ్య, యనంతనామ, య
క్షర, యజ, యవ్యయాతస్క, సుఖప్రద, భూధర, లోకధామ, భా
స్వర, శరణాగతార్తిహర, చక్రగదాధర, దేవదేవ, నీ
చరణసరో దుహంబులకు సాగిలిమ్రొక్కెద నిష్టసిద్ధికిన్ ॥

18

గీ॥ ఆదరమున ముముక్షువులైనయోగు, లాత్మదలఁతురు నిన్ను మోయొ
లరయప్రకృతిగుణములునీయందులేవు, శుద్ధసత్వాత్మమముకృపజు
॥

19

సీ॥ కాలమై, శక్తియై, కారణంబై, కారణమునకు కారణత్వము వహిం
కార్యమై, కార్యసంఘాతంబునకు కార్య, మై సర్వభూతాత్మయై వె
భోక్తయై, భోజ్యమై వ్యక్తయై, ప్రప్తయై, సృజ్యమై యఖిలకర్తృ
బోధయై, బోధమై, బోధ్యమై, యవికారమై, స్థూలసూక్ష్మ తాప్రా
॥

20

- గీ॥ శంకరుఁడు నేను నింద్రాద్రిసకలసురలు, తెలియఁగాలేనిమహిమచేఁ బెలివినొంది
పరగునెయ్యది యవ్విష్ణుపరీమపదము మదితిరంబుగనిల్చిమ్రొక్కెదముభక్తి॥
- క॥ వనజాడన, శంకరుడన, వనజోదరుడనఁగ, భవనవందిత! యయ్యై
యభువుల వెలయుదు వఘనా, శన! తావకమహిమఁబొగడ శక్యమెక్కష్టా!!॥
- వ॥ భవదీరుదత్తన సూర్యోదయంబున సన్నన్నయన కమలంబులు తెలివినొందుం
గాక, అని పలుకు పితామహుని పలుకులువిని యనిమిషపతి పురోగములైన
సురలు సాగిలి మ్రొక్కి యుచ్చైర్నాదంబున నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 202
- గీ॥ మాకునధిపతియైన బ్రహ్మయును పలియ, జాలఁడట నీవరమపదం బేలతెలియ ।
శక్యమగుమాకు నీవప్రసన్నదృష్టి, జూచిదర్శనమొసఁగుమహ్యతముకుండ॥ 203
- వ॥ తదనంతరంబ బృహస్పతి పురోగములైన మునులిట్లని స్తుతియించిరి॥ 204
- క॥ ఆద్యుడవు యజ్ఞ పురుషుడ, వాన్యంత విహీనుడవు సమస్తాగమసం ।
వేద్యుడవు సృష్టిపతివన, వద్యుడ వమితుడవు సకలసంద్యుడ వెందుక॥ 205
- వ॥ ప్రసన్నుండవై దర్శనమొసంగుము॥ 206
- సీ॥ ధాతయీతండు, పద్మామనోహర! త్రిలోచనుడీతఁ డుత్కుల్ల వనజనేత్ర !
పూచయీతండు సుధాంభోరాశిశయన! వై శ్వానరుండతండు దివ్యప్రభావ ।
పాకారియీతండు నిర్భరకృపాసంవేశ, యాదోధిపతి యీతండుసురదమన
ధనుదుఁడీతండుతప్త కసకసుందరచేల, యశురాజితండు విహంగగమన॥
- గీ॥ సాధ్యమరుదశ్వీ వసువిశ్వసంజ్ఞ సురలు, వీరున ర్వేశ! నిజపరివారసహితు ।
లగుచువచ్చిరి మిముఁగొల్వ నాదరించి, దృష్టిగోచరుడవు గమ్ముచేసఁజేస॥ 207
- వ॥ డైత్యసేనా పరాజితులమై వచ్చి దేవరవారి శ్రీచరణంబులు శరణంబు జొచ్చి
తిమి రక్షించుమని ప్రార్థించిరాసమయమున॥ 208
- సీ॥ ఎదబాదల్ సిరి మేననొడగు నుంజాయల, మక్కడించినపైఁడి మణుగువాని
తళుకుదంతముల, నిద్దపురుచిచ్చటలని, న్నడియైనకలికిలేనగవువాని ।
మేలిడాల్చుల్లు కెం గేలి చిందపుతేట, నీటైన చుట్టువార్తెఱగువాని
తెలిగిన్నుగొనలజూపులఁ జాలకళలెక్కు, సక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
- గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసాధవీధి, జలుగుదరగలముత్యాల చేర్చుసిరుల । 209
సలరుఘణిరాజ తుగుటుయ్యాలఁ దూఁగు,వానిశ్రీజానిగనిరివాగ్వరుడ సురలు॥
- వ॥ ఇట్లపూర్వరూప నిర్ఘాసంబై వేజోరాశియగు పుండఃకాటునీళ్ల గని పతా
మహాపురోగములు మ్రొక్కి “దేవా! బ్రహ్మాండాది సురగణంబులు నీవ,
యజ్ఞపతిగ్గోంకారంబులు నీవ, ఇజ్జగంబంతయును నీవ, చేత్రయు, చేద్యుల

బును నీవ, దైత్యనిర్జితులమై యార్జిన్ ది నిన్ను శరణంబుజొచ్చితిమి.
తేజంబున మమ్ము నాప్యాయనంబు నొందిం చి రక్షంపుము ||

క॥ నినుగొలీచి నపుడతొలంగున్, ఘనతరదూఃఖములు శుభముగల్గును పాదౌ ।
ఘనివృత్తియగును, నికసిత, వసజాయతినేత్ర భక్తవత్సలకృష్ణా ॥

క॥ అనియిట్లు సురలువలుకంగ, వసజాయతలోచనుం డవారితకరుణా ।
వినుత కటాక్షేక్షణములఁ, దనియంగ సురకోటిజూచి తానిట్లనియెన్ ॥

ఉ॥ ఓసురలార నాదగుసమున్నత తేజముచేత మీకు ను
ల్లాసముచేయుదున్ గడునలంఘ్యము విప్రునిమాట తప్పదా ।
యాసమనాక యోషధిచయం బఖిలంబును దెచ్చివైచి ని
స్తాసమునన్ బయోజలధిద్రచ్చుడు హెచ్చగుమీకు సంపదల్ ॥

క॥ మీరునుదైత్యపతులు త,త్ప్రారంభముతోడ మందరము మంధము, స ।
య్యోగపతివాసుకిత్రా, డారూఢింజేసి చేయుండబ్ధిమథనమున్ ॥

సీ॥ అసురలసామోక్తి నలరించి యమృతంబు, మీకుసగంబని మేరచేసి
మత్సహాయతనబ్ధి మధియించి యమృత,లాభముగాంచి యసురులఁబరీహరి
వినుత సుధాసానమున బలాఢ్యత,మించి యమరత్వసిద్ధి నిత్యముగఁగాంచి
శత్రువర్గముల వాంఛారూఢినిర్జించి, నిఖిలసంపదలు బూనికవరించి॥ [ధవ

గీ॥ యలరెదరు; పొండుసురలారయనిన మ్రొక్కి, చని; రమాపతియాన తిచ్చి
క్షీరవారాశిలోన సక్షీణమహిమ, నోషధులువైచి మధియించిరురుబలమున

వ॥ ఇట్లు మందరంబు కవ్వంబుగా వాసుకి సంకత్రాడుగా క్షీరోబ్ధిమధి
నప్పుడు దేవతలుపుచ్చుంబును దైత్యులు శిరంబునుబట్టిరప్పుడు విషదిగ్ధ నిశ
వహ్నిచే నపహృతకాంతులై యసురులునిస్తేజులైరి. తన్ముఖనిశ్వాస వ
హతిందూలి వలాహకంబులు పుచ్చోపరిభాగంబునం బొగులుగట్టి వర్షిం
దవర్ష భారాప్యాయితశరీరులై సురలుబలసంపన్నులై యుండిరంత ॥

ఉ॥ మందరభూధరంబుదధిమధ్య నిమగ్నముగాకయుండ, గో
విందుడు క్రిందుకూర్ణమయి వీపునఁదాల్చి, సురవ్రజంబు లో ।
నం, దనుజాతిలోన గగనంబున నొక్కొకరూపుదాల్చి, త
న్నందఱుగానకుండ, కలశాబ్ధిమధించె నదృశ్యరూపుడై ॥

క॥ సురలకునసురలకును, న య్యోగశ్రేష్ఠునకు పంకజోడరుం డొసఁగెన్ ।
వరనిజ తేజోబలవి, స్ఫురణమున, ననూనబలము, భూరివివేకా ॥

వ॥ ఇట్లు మధించుచుండ శ్రీరాభియరీదు ॥ 219

క॥ సురలు వినుతింపమానీ, శ్వరులుత్సాహంబునొంద, సకలమనుజులు ।
పరమానురాగ రసనం, భరితులుగా, సురభి, యజ్ఞమాన్య, జనించె ॥ 220

త॥ భూరితర నీజసముత్కట, సౌరభమెల్లెడలను వెదజల్లుచు పారా ।
వారాంతరమున్న నప్పుడు, వారుణియుదయించె దైత్యవర్గము చెలగన్ ॥ 221

సీ॥ కాంక్షితప్రదము నద్గంధంబు, దివ్య కాంతాసౌఖ్యదము కల్పతరువుపుట్టె
ధవళరూపము, చదుర్దం త నితాంత సత్కాంతికాంతము దివ్యగంతిపుట్టె ।
రాజభాస్వరము, ధారాజితా నిలతర స్తంత్రముచ్చైశ్ర పౌశ్వంబుపుట్టె
మదవతీ వదనోపమము సుధారసకరండము పూర్ణ చంద్రమండలముపుట్టె ॥

గీ॥ అప్పరః కోటిపుట్టె దివ్యామృత ప్రపూర్ణకుండిక బూని యంభోజనేత్ర ।
మూర్తిధన్వం తరియనంగ స్ఫూర్తివెలయ, పుట్టెమంథక్షుభిత మహాంభోదిలోన ॥

క॥ అక్కజమ్మగ దేవాసురు, లుక్కున, వడి, బట్టితిగుచు నుద్ధతులకడున్ ।
త్రొక్కుడునడి, వాసుకీ, వడి, గ్రక్కినగరళంబు భోగిగణములు గొనియెన్ ॥

వ॥ అంతః॥ 224

సీ॥ శృంగారలక్ష్మీమూర్తి వహించెనో యనమెటుంగు దీగనదల్పు మేనువైరయ
తతసుభాచ్చాయ సుస్థితభూయమందెనో యనంగవెన్నెలగేరు హాసమొప్ప ।
కలువచాయలు, చూపుగములయ్యెనోయన కాముతూపులనేలు కన్నులమర
అబ్బుండువదనతాదాత్మ్యంబు నొందెనోయన తమ్మి దెగడువక్త్రాబ్జమమర ॥

గీ॥ మానితాంభోరుహాన నాసీనయగుచు, శ్రీకరకరాంబుజముల నాళికయుగము ।
పూనికళ్యాణ విభవసంతానదాన, కాంత, శ్రీకాంతవచ్చె సాగరము వెడలి ॥ 225

ఉ॥ అప్పుడు దిక్కరుల్ నిజకరాగ్రములన్, సురనిమ్మగాది పు
ణ్యప్పరిపూర్ణ హేమకలశావళులెత్తి జగత్సవిత్రిన ।
య్యప్పతికన్యకన్ సరమహర్షముతో నభిషిక్తజేసెన
య్యొప్పిదమెల్లలోకముల కుత్సవదాయకమయ్యె నయ్యెడన్ ॥ 226

ఉ॥ ఆడకువారిరాశి, పురుషాకృతితో జనుడెంచి యెన్నడున్
ఖాడనిదివ్య హేమమయవారిజమాలిక తెచ్చియిచ్చె, కా ।
పాడుమునుమ్మ నేమరకుమంచు రమారమణీలలామ కా
ప్రేడితభక్తియుక్తిగల ప్రేమనికామగతిన్ జెలంగగన్ ॥ 227

గీ॥ తళుకులెల్లెడ జిందుకుందనపుపనుల, ప్రచురదివ్యమణి కలాపములదెచ్చి ।
అమృతదేవికర్పించె నపుడుభక్తి, వినయసంభ్రమరసవర్ష, విశ్వకర్ష ॥ 228

చ॥ స్తరజనయిత్రి, యష్టాడు ప్రసన్నమనోరీబుజయై శ్చితేవనాం
బరసుమదామభూషణ సమంచితమై, నురలెల్లజూడ శ్రీ ।
హరియరమెక్కిచూచె జగమంతయు నంశుమదంశుజాల భా
స్వరసరసీజ పత్రవిలసన్నయనాంచల చంచలేక్షలక ॥

క॥ గంధర్వులుపాడగ, నమృ తాంధస్తరుణీగణంబులాడగ, మాపు ।
ష్పంధయవేణీమణి, యతిబంధురగతిసురుల విన్నపములాలించెక ॥

వ॥ ఇట్లు పుండరీకాక్ష వక్షస్థలనివాస లక్ష్మీకటాక్షవీతూ నిరీక్షితులై సహస్రాక్షి
రోగములగు దేవతాభ్యతు లక్షీణనిర్వృత్తింబొందిరి, వందిరి. ముకుందచరణ
విందవిముఖులై నమించి ప్రముఖులు లక్ష్మీకటాక్షంబునకుంబాసి రేసి ధన్వంత
కరస్థయగు నమృతకుండికయొడిసి పుచ్చుకొనిన నమృతుండు కపటమానిసీ రు
ధరుండై వారివంచించి నిషేధ విబుధులకొసంగిన తదీయపానంబున బల
పన్నులై యన్నిశాచరులందోలిన పాతాళంబువట్టిరంత, అనంతస్థకు మ్రొ
గ్గుక్కున నమరులమరావతికింజనిరి. సూర్యుండవార్య తేజోధుర్యుండఁ
నక్షత్రంబు లక్షీణకాంతి పాత్రంబులయ్యె, అగ్నులనుద్విగ్న జ్వాలాబగ్ను
లయ్యె. ధర్మమార్గంబులునిర్మలత్వానర్గళంబులయ్యె. శక్రకుండవక్ర పరోశ్రవ
బున లక్ష్మీకటాక్షజుష్టంబగు విష్ణుపత్రయంబేలుచు స్వారాజ్య సింహాసనస్థుం
కరగృహీత కనకారవిందయగు నిందిరాదేవి నిట్లనిస్తుతియించె ॥

గీ॥ పద్మనదన, పద్మపత్ర సుందరనేత్ర, పద్మసద్మ పద్మభాస్వరకర ।
పద్మనాభుదేవి పద్మపూజాప్రియ, నఖిలలోకజనని నాశ్రయింతు ॥

శా॥ శ్రద్ధామేధలు, భూతినీతిగతులుక, స్వాహాస్వధాసత్క్రియా
సిద్దుల్, యజ్ఞరహస్యవిద్యల, పరిజ్ఞేయత్రయీవార్తలుక ।
బుద్ధిప్రస్ఫుటదండనీతులును, నీపుణ్యాకృతుల్, శ్రీసునం
బధాక్షేతులక జూడవమ్మ ! ననుపద్మా ! పద్మనాభప్రియా ॥

గీ॥ నీవయిజ్జగమెల్లను నిండియుండు, దీపుతక్కంగ నన్యులకెక్కడ దరమె ।
యజ్ఞమయమునుయోగి చింత్యంబునైన, సారసాయతనేత్రు వక్షస్థలంబు ॥

క॥ నీచేవిడువంబడి, యతి, నీచత్వముబొంద జగము నీవిపుడు సుధా ।
వీచుల నగు కనుచూపులక, జూచిననీక్షణమె సకలశుభములు గాంచుక ॥

క॥ దారసుతాగారమహో, దారసు హృద్ధాన్య ధనవితానములు శరీ ।
రారోగైశ్వర్యాదులు, చేరున్నీచూపు మహిమ చే మనుజునకుక ॥

ఉ॥ తల్లివినీవు జీవులకుఁ దండ్రిపయోగుహ లోచనుండు, మీ
రెల్లజగంబునిండి, నునఁమృద్ధతనుండుదు రన్తదీయహృ |
ద్వల్లభమైన కాఁక్షితమవశ్యమునిచ్చి దయావిమిశ్రసం
ఘల్లికట్టాక్షవీక్షణసమాహములకొనను చూడుమిందిరా || 237

గీ॥ కమలనదన ! మామక ధనమందిరగోష్ఠ, పుత్రమిత్రతనుకళత్రచిత్ర |
తరపరిచ్ఛదముల నిరసంబువిశువక, నిండియెపుడు నిచటనుండుమన్తు || 238

క॥ శీలదయాసత్యాదివి, శాలనుగుణ విరతి పంచజనుని భజించుక |
శ్రీలలన ! త్వత్కటాక్ష స, మాలోకితుడైన యాతఁ డగుఁబడెనక || 239

చ॥ అతఁడుకులీనుఁ డాతఁడు సమగ్రయశోధనశాలి యాత డూ
ర్జిత బలుఁడాతఁ డాహవ పరిఘోడతం డభిరూపుఁడాతఁ డా |
యతమతిమంతుఁడాతఁడు గుణాఘ్యుఁడతం డతి పుణ్యుఁడెవ్వఁ డ
చ్యుతనతి! నీదునత్కృపకు యోగ్యుఁడు భాగ్యకళాధురీణతక || 240

గీ॥ అఖిలగుణములు కలిగిననై ననచట, సీకటాక్షుబాకింతైన నిలువడేని |
అవియ, విగుణంబులగు, సీగుణాలివైగడఁ, గలఁడె వాఁడానియైన పంకరుహవదన ||

లయగ్రాహి.

ఇందిర ! ధరన్నలినమందిర ! ముఖాబ్జజితచందిర ! వినీలకచబృందజితమత్రేం
దిందిర, నమస్తసురవందితపదోద్భవదరమింద చరణానతముకుంద భవనీయా |
మందకరుణావశగసుందరకటాక్షరుచికందళములన్నను గనందగు నయాని
వ్యందనవభిందుతతులం దడిసి యంగము లనిందితసుఖానుభవమొందుగతిఁబొంగన్ ||

క॥ అనిభినుతించిన పద్మా, నన యింద్రునిఁ బలికె నీదు సన్నతిచే నా |
మనమలరె వరములిచ్చెద, గొనుమన నతఁ డమరరక్షకునినతికనియెన్ || 243

క॥ వరమిచ్చెదేని నేనీ, కరుణకుఁ బాత్రంబయేని కమలాలయ మ |
త్పరిపాలిత లోకత్రయి, నిరపుకొనుము పాసిచనక యెప్పుడువేడ్కన్ || 244

ప॥ ఇది యొక్కవరం బింకనొక్క వరంబువేడెద || 245

క॥ ఏనొనరించిన నీస్తవ, మేనరుండు పఠించు నతని నిందిరభవదీ |
యానూన సత్కృపాన, న్నానితుఁగాఁ జేయుమమ్మ మానకయెపుడున్ || 246

ప॥ అనిన నరవిందమందిర పురందరున కిట్లనియె. నీవైనరించిన స్తోత్రారాధనంబునం
బరితుష్టనైతి. నీవు కోరినయట్లు త్రైలోక్యంబును విడువ, నెవ్వఁడేనియు సాయం
ప్రత్యాయంబుల నీస్తవంబు పఠించునతని నెపుడువిడువనని వరద్వయంబు

నొసంగె. ఇవిధంబున శ్రీ దేవి భృగుమునీంద్రునివలన ఖ్యాతయందు నుజ
యించి క్రమ్మఱ నమృతమధన కాలంబున సంబుధివలన బుట్టి జగత్సాన్ని
యగు జనార్దనుం డేకాలంబున నవతారంబుల నొందునాకాలంబులఁ దానును
సహాయత్వంబు నొందు. మఱియును హరి యాదిత్యుండఁగా, పద్మి పద్మంబు
వలసంబుట్టె, పదంపడి భాగవరామావతారంబున ధరణియన, రాఘవత్వం
బున సీతయన, కృష్ణావతారంబున దుక్కిఁగియనంబరగు. ఇతి రావతారంబుల
యందును సహాయనియగు. హరి దేవత్వంబునొంద దేవతయగు. హరిమనుష్య
త్వంబు నొంద మానుషియై భగవదనురూప చేష్టలమెలంగు ॥ 247

ఉ॥ ఇందిరదివ్యజన్మకథ యెవ్వఁడువేడె- పఠించు, నెవ్వఁడా
సందమునన్ వినున్ శుచిమనస్థితి నాతనియింట సంతతా ।
మందములై సిరుల్ నిలుచు మానకమూడుతరంబు లెప్పుడున్
జెంద దలక్కి మాని కుల శేఖర ! నీకు నెఱుంగఁ జెప్పితిన్ ॥ 248

వ॥ అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 249

గీ॥ భృగునివలన నెట్లు నెగజెనర్గము ప్రజ, లెండఱతనికై రి యెఱుంగఁజెప్ప ।
వయ్య! నాకుననినమ్ముని ప్రవరుడి, ట్లనుచుఁ జెప్పె హర్ష మగ్గలముగ ॥ 250

క॥ ఖ్యాతికి భృగునకు ధాత,వి ధాతయునన పుత్రయుగము, తనయ జగద్వి ।
ఖ్యాత రమయును జనించుట, చేతోమోదముగనీకుఁ జెప్పితినిగడా ॥ 251

వ॥ ఆ ధాతృ విధాతలకుఁ గ్రమంబున మేరుకన్యకలైన ఆయతియు నియతియు నన
నిద్దఱుభార్యలై రి. అందుధాతకు నాయతియందుఁ బ్రాణుండును, విధాతకు
నియతియందు మృకండుండును బుట్టె ॥ 252

క॥ పాండిత్యధుర్య ! వినుము మృకండునకున్ బుట్టె, సుతుఁడు కల్పాంతాయ ।
ర్కండితుఁ డఖండమతి మా, ర్కండేయుండనఁ దపోఽధికత్వము వెలయన్ ॥ 253

వ॥ అమార్కండేయునకు వేదశిరుండుపుట్టె ధాతృపుత్రుండైన ప్రాణునకు ద్యుతి
మంతుండు, ద్యుతిమంతునకు రాజవత్తుండుపుట్టె. అతనివలన భాగవవంశంబు
విస్తారంబు నొందె ॥ 254

ఉ॥ ఆతతన త్తపోవిభవుడైన మరీచికిభార్యయైన సం
భూతి, విరాజనామకుని బుత్రునిగాంచె, దదీయవంశము ।
ద్యోతితమై ధరం బరగె యోగి కులోత్తమ ! యంగిరుండు వి
ఖ్యాతియెలర్పఁగాఁ దనకులాంగనయా స్త్రుతియందు కన్యలన్ ॥ 255

వ॥ సినివాలియు, మహాపును, రాకయు, ననుమతియును నన నలుపురిగి గనియె.
అత్రికి ననసూయ యందు సోముండును దుర్వాసుండును, దత్తాత్రేయీ యోగీశ్వ

రుండును ననముగ్గురు పుత్రులుపుట్టిరి. పులస్త్యునకు ప్రీత్యను కాంతవలన దత్తుండుపుట్టె;నత్తుండు పూర్వజన్మంబున స్వామంభవ మన్వంతరంబున నగ స్త్యుండనంబరగు. పులహనకు క్షమయనుభార్య యందుఁ గర్తముండును, ఊర్వతీయండును సహిష్ణుండునను, సుతత్రయంబుపుట్టె. క్రతువునకు సన్నత్యను భార్యయందు ఊర్ధ్వరేతస్కులును నంగుష్ఠ పర్వమాత్రులును జ్వలద్భాస్కర తేజులునగు వాలఖిల్యు లరువదివేలుపుట్టిరి. వసిష్ఠునకు ఊర్జయందు రజండును, గాత్రండును ఊర్ధ్వబాహుండును, సవనుండును, అనఘుండును, ఘతపుత్రుండును, శుక్రుండును, నన నేడురు ఋషులుపుట్టిరి ||

256

గీ॥ అరయ నగ్న్యభిమాని, బ్రహ్మగ్రసుతుఁడు, పావకుండు స్వాహాయను తనభార్యయందు! వినుము! పవమాన శుచిజలాశనులనంగ, సుతులమువ్వరగనియె నూర్జితమతులను॥

వ॥ వారలసంతతి పంచచత్వారింశద్భేదంబులం బరఁగె. పావకుండును, పుత్ర త్రయంబునుం గూడ ఏకోనపంచాశద్భేదంబుల వహ్నిలఁగి ర్తింపం బడుదురు బ్రహ్మకు నగ్నిష్వాత్ములును, బర్హిషదులును ననుపితరులు పుట్టిరి; వారనగ్నులును, సాగ్నులునునై యుండుదురు. వారలు స్వధయను భార్యయందు మేనయు, వైఘాణియు నను గన్యలంగనిరి. వారిరువురు బ్రహ్మవాదినులును యోగినులును, ఉత్తమజ్ఞాన సంపన్నులును, సకల గుణాన్వితలునునై యుండుదురు. ఇదిదక్ష కన్యకాసంతానవృత్తాంతంబు. ఇది శ్రద్ధావంతులై వినువారు పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధులగుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ||

258

—◆◆◆ ధృవ చరిత్ర. ◆◆◆—

సీ॥ మునివర స్వామంభవునకుఁ బ్రియవ్రతో, తానపాదాఖ్యు లిద్దఱుతనయులు తనఘదు రందు సుతానపాదునకును, రుచిసునీతులు భవ్యరుచులు సతులు । సురుచివైశ్రేమ హెచ్చుగనుంచు భూనాథుఁ డిడడుసునీతివై నించుకైన సురుచికిసుకుండు భాసురుఁ డుత్తముండు పుట్టె వెలయసునీతికిఁ గలిగెధృవుండు ॥

గీ॥ నవ్యమణి హేమరాజాననఘండైన, తండ్రితోడయెక్కియున్న యుత్తమునిజూచి! ధృవకుమారకుండును దదారోహణాభి, కాంక్షియై డాయవచ్చినఁగాంచినుచుచి॥

ఉ॥ పాపఁడ ! యీవృథాశ్రమము పాల్పడనేల సృపాలకాంకమే రూపుననబ్బునీ కిది యెఱుంగ వెమున్ను మదీయగర్భ జ ।

• న్తాపరిమేయభాగ్య దశనంద సునీతికి నేలపుట్టి తీ

వీవతి, తండ్రియైన నిదియేలలభించుఁ ద్యజించుఁగామమున్ ॥

260

క॥ మాతృపయుండు త్తముండీ, యుత్తమపదమునకు నర్హుఁడుఁగుము నీవీ ।

యుత్తలము, పుణ్యఫలనం పత్తిన్మత్సుతుఁడవైన మఱిసిద్ధించున్ ॥

261

వ॥ ఈ రాజాసనంబు సామ్రాజ్య చిహ్నమిది నా పుత్రునకే యోగ్యం బేల కేళ
పడియెదవు ? సునీతికింబుట్టిన నీకువైచ్చునో రథంబుల్లు సిద్ధించునే యనియధి
క్షేపించి పలికిన నప్పుడు. 262

క॥ ధ్రువుఁ డవిరళతరకోహా, వృషభైఁ యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా
భవము తనతల్లికెఱిగించ, పడిం, దద్దేహమునకుఁ, జయ్యన, బోయెన్ ॥ 263

క॥ పరిభవ పీడితునీష త్స్ఫురితాధరుఁ డనయునపుడు చూచిజనని యా ।
దరమున సంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తము చెదరన్ ॥ 264

సీ॥ అన్న యేటికి విన్ననై నది సీమోము ? కోపకారణమేమి ? చాపలమున ।
నెవ్వరై నను బతికెగ్గుకావించిరో ? నీకెగ్గుచేసిరో ? శోకమేల ? ।
అనుటయు సురుచి తన్నవమానవాక్యముల్, గర్వించిపలికిన క్రమముచెప్ప ।
వెండినిట్టూర్పు బల్విడిపుచ్చి దుశ్చిత్త, మున నీనవడనయై తనయుఁజూచి ॥

గీ॥ అల్పఘణితిసునీతి యిట్లనియె సత్యమయ్య తిద్వాక్య మట్ల భాగ్యంబులేని ।
నాకునుదయించి నికృతినంతాప జలధి మునుగఁ బాల్తె తివింక నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ సురుచి పురాభవంబున విశుద్ధతవంబులు చేసియుండ భూ
వరుఁడు తదీయ కార్యవశవ ర్తనుఁ డయ్యె, నపుణ్యకర్మదు
స్తరపరిభావవారినిధి సాంద్రతరంగనిమగ్నయైననుం
దరి ననుఱోటి భార్యయను నామమెతాల్పువిహీనభాగ్యతన్ ॥ 266

ఉ॥ అన్న ! పురాభవాంతరసమార్జిత కర్మచయంబు పాకమై
నన్నరునొండు నెందును ఘనంబుగ దుఃఖసుఖంబులిట్లుతా
నెన్నకస్మక్కుఁబొంగు నరుఁడెవ్వఁడతండు వివేకపాపసం
పన్నతలేనివాఁడనుచుఁ బల్కుదు రాగమత త్వకోవిదుల్ ॥ 267

వ॥ రాజాసన ఛత్ర చామరాశ్వవారణాదులు పుణ్యంబులేని వారికిం గలుగవు,
పుణ్యవతియైన సురుచికడుపునంబుట్టుటంజేసి యుత్తమునకుం గలిగె నల్ప
పుణ్యనైన నాకడుపునంబుట్టిన నీకేల కల్లు నెవ్వరికేమి గల్లు వారందుచేతఁ
దృష్టింబొందవలయునని యుపశమించుము. కాకున్ననట్టి మహోన్నత పదం
బులు లభించుటకై సర్వఫల ప్రదుండైన దామోదరు నాశ్రయించి పుణ్యో
పచయార్థంబు యత్నంబు చేయుము. సుశీలుండవై, ధర్మాత్తుండవై, సర్వ
భూతహితరతుండవై, సర్వ మిత్రుండవై నర్తిలుము. ఉదకంబులు పల్లంబున
కోడిగిలినట్లు సంపదలు పాత్రంబు వెదకిపొందునని చెప్పిన సునీతికి శ్రువుం
డిట్లనియె॥ 268

॥ అమ్మ! శమించుమనసుమీరానతిచ్చి, సంతయునిజంబుపరులజహ్వభిధాన ।
చాపనిర్మూల దుర్బలచస్సాయకములు, నాటంగందిన మదినిది వీటుగొనదు ॥

॥ అమితపర్యాభవానల శిఖా వృత్తిగందిన నింకను త్తమో
త్తమపదలాభమొందెద వృథాపచనంబులు నల్కు నీ సప ।
త్తిమదికి విస్తయంబొదవఁ దెల్లము తండ్రియుఁ బొందనోపడు
త్తముడన నెంతయంచు విబుధప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥ 270

అనియిల్లువెడలి పుర బా, హ్యనవీనోపవనసీమయందుఁ దనపురా ।
తనపుణ్యపాకఫలతతి, యనఁగొందఱు మునులఁ గాంచె నర్భకుడంతన్ ॥ 271

॥ ధృతకృష్ణాజన చేలులన్, రవిసముద్భీతప్రభాజాలులన్
దతతామ్రాభజటాభరాభరణులన్, నందననోవృత్తులన్ ।
హతకామాదినమస్తశాత్రుల, దివ్యజ్ఞానదీపప్రభా
ప్రతతిచ్చిన్న తమస్కులం, గనియె నబ్బలుండు సప్తర్షులన్ ॥ 272

సాగిలి మొక్కి హస్తజలజంబుల మోడ్చి నృపాలసూనుడ
యోగ్యులఁజూచి యిట్లనియె నో మహనీయతర ప్రభావ భ
వ్యోగమవేదులార! ధ్రువుడందురు నన్ను, మదీయపూర్వపు
ణ్యాగమనంబునన్నియు మహాత్ముల గంటిఫలించెఁ గోరికల్ ॥ 273

ఉత్తమజనకుండైన యుత్తానపాదుని కుమారుండనని విన్నవించిన సప్తర్షు
లిట్లనిరి ॥ 274

నాలుగై యేడ్ల యీడుమాణవకుడవు వి, పాదమేటికి నీకు భూజానితండ్రి ।
యొకటఁగొదలే దభీష్టవియోగమేమి, కానుపించదు దేహరోగములులేవు ॥ 275

నిరేవదమేమిటికిగుణ, భూర్వహ! యెఱిగించుమనిన ధ్రువుడవినతుండై ।
పూర్వకథయెల్లనయ్యం, తర్వాణులతోడఁ జెప్పినం, దమలోనన్ ॥ 276

బౌరా! క్షత్రియతేజం, బారూఢక్రోధరసమహా భారము, దు ।
ర్వారాభిమానితాహం, కారై కాగారమెన్నగాశక్యంబే ॥ 277

సవతితల్లి యుల్లసంబుల నుల్లంబులెల్లడిల్లుచున్నదని యమృతహాత్తులాదరించి
యిట్లనిరి. ఓయీ! క్షత్రియ కుమారా! నీకుఁ గర్తవ్యంబేమి? అప్పనికి సహ
యంబాచరించెదము. చెప్పందలంచినమాట చెప్పమనిన ధ్రువుం డిట్లనియె.

అనఘ చరిత్రులార! వినుడర్థము రాజ్యముభోగమేమియన్ ।
మనమునగోరఁ, గోరెద సమస్తపదంబులకెల్ల నెక్కుడై ।

యనుపమమై యన్యోగితమై భువనత్రయసేవ్యహాసమై ।

ఘనతరకల్పః కల్పకలః గమనీయై తగునత్పథంబునున్ ॥ 27

సీ॥ వరదుగోవిందుఁ గొల్వకకాని సంస్థాన మబ్బునే ? యటుచేయుమనె మరీచి ।

శ్రీజనార్దనుఁడు హర్షించిన సత్సరస్థానంబు గల్లు సత్యమనె నత్రి ।

అచ్యుతు సర్వభూతాత్ముఁ బూజింప ది, వ్యవదం బెసంగుననె నంగిరుండు ।

హరిసేవము క్రిడ యన, నున్నతస్థాన లాభ మెంతనియెఁ బులస్త్య మకాని॥

గీ॥ అబ్జసేత్రుభజననగు కోర్కెయనుక్రతుఁ, శింశురేకువినతి నెనఁగుకామ ।

మనియెఁ బులహముని మహాత్మువిష్ణునివేడఁ, జెందుసిద్ధులనె వసిష్ఠుఁడపుడు॥ 28

వ॥ అని సప్తర్షులొనరిచ్చిన ॥

28:

క॥ బాలకుఁడిట్లను సన్నుని, పాలురతో నయ్య! మీరు పనిచినగతి ల ।

క్షీలల సేవ్యరుఁ గొలిచెద, నీలీలకుఁడగిన జవ్యమెయ్యది నాకున్ ॥ 28:

వ॥ అరాధనక్రమం బెవ్విధంబొనతీయ వలయుననినఁ జిత్తంబు బోహ్య పదార్థ

యత్తంబు గాకుండంజేసి జగద్ధామంబగు వాసుదేవునియందుఁ జేర్చియేకాగ్ర

మనస్కుండవై జపించుమని మనురాజంబగు వాసుదేవ ద్వాతాతరఁ

బుపదేశించి భవత్పితామహుండగు స్వాయంభువుండు జపించినం బరితృప్తుండై

జనార్దనుండు త్రైలోక్యదుర్లభంబగు నైశ్వర్యంబు ప్రసాదించె, నీవును :

మృంతంబున గోవిందుం బరితృప్తుంజేసి యిష్టార్థంబు లందుమని యా

తిచ్చిన విని కృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొని వారలకు మ్రొక్కి యవ్వనంబ

వెడలి ॥ 28.

సీ॥ ఎందేనిపరమ మునీంద్రు లుత్తమతప, శ్వర్యనిర్వాణ సంసక్తిగనిరి ।

ఎందేనినిండుకాళిందీనదీపుణ్య, వారి పురంబు లవ్వారిగాఁగ ।

ఎందేని మధుదైత్య నందనులవణు ని, ర్జించె శత్రుత్వముఁ డూర్జితబలమున ।

నెందేనివెలయు సమిధసంపత్పరి, పూర్ణమై మధురాఖ్య పుణ్యనగరి ॥

గీ॥ నెపుడునెందేని విహరించు నిపుణగోప, రూపసుకలాపుండైన సరోజసేత్రుఁ ।

డట్టిమధువనమున కేగెనధికదైర్య, ధుర్యమతిశాలి రాజసుతుండు వేడ్క॥ 28

ఉ॥ మకానిపు లొనరిచ్చిన క్రమంబునఁ దన్నహాసీయపావన

స్థానమునందుఁ జేసె సతిదారుణమైన తపంబుమిక్కిలిం

బూనిననివృత్తో హృదయపుష్కర సీమపరాపరేశు ల

క్షీణనలినాననావిభు నమ్యయుని నిల్పి యనల్పవై ఖరిన్ ॥ 28

॥ ఇట్లు మధువనతీర్థంబున, సూర్యబాహుండును, వామసాదస్థితుండునునై
కొన్నిదినంబు లేకాంగుష్ఠస్థితుండై ఘోరతపంబు చేయుచున్నంత ॥ 286

॥ ధరణీచక్రము దిద్దిరందిరిగె భూధ్రవ్రాత మల్లాజి సా
గరముతోఁఘూర్చి లె, భూతకోటిబెగ్గెన్ గంధర్వయతీరగా,
సురదేవ్రాత్మరముల్ మదిండలకె, సత్కోభ్యప్రభావావనీ
శ్వరపుత్ర ప్రవరప్రస ర్తిత తపశ్చర్యా ప్రతాపంబునై ॥ 287

॥ అప్పుడు ॥

288

॥ యామాఖ్యదేవతల ఘో, రామితకూష్మాండతతుల నాఖండలుండు ।
ద్వామగతిఁబంపె నృపసుతుఁ, డామెయినొనరించు తపము సలజడిపెట్టన్ ॥ 289

॥ కామరూపులగు వామాఖ్యదేవతలును, గూష్మాండ గణంబులును, మధువనంబు
ప్రవేశించి నానావిధ మాయలు సన్నిరంత ॥ 290

। వసివాడుపోడిన వదనపంకజముతో, నినుపాటివడియు కన్నీటితోడఁ ।
గొదలుచునొదవుగ ద్దవచోయు క్తితో, దట్టంపునిశ్వాసధారతోడ ।
గవ్యసన్నాహ సంగత మహత్కాంతితో నాకంపమానదేహంబుతోడ ।
శ్రమజలాసార సంసక్త గాత్రంబుతో, సంభవద్వైర్య రసంబుతోడఁ ॥

। గొడుక! యిడుమలఁ గుడిచెదే యడవిలోన, నెడునల్గోక్తి గళకుహారంత రమున ।
నాగునేరుపులోనిల్చె నగ్రసరణి, సధికదున్నీతి దైత్యమాయా సునీతి ॥ 291

। ఇట్లునిలిచి ॥

292

। కొడుకొ దేహవ్యయకర, మిడుమిది నీకేలమాను మెన్నేనోములున్ ।
బడి బడి నోచి నినుంగని, యడవులఁ గలిపితిని నోములాటడి ప్రావన్ ॥ 293

। పాటించిమగనిచేఁబట్టులేకయనాధ, భావంబుఁదాల్చు నాబ్రదుకుఁ దలచి ।
మనసుచిల్లులుపైవ ఘనగర్వముననాదు, సవతివల్కెడి వచస్సరణిఁ దలచి ।
ముద్దుగాఁజెడి రూపమున నాలుగై దేండ్ల, చక్కనినీమేని సౌరుదలచి ।
నీబడివాయక నిరతంబుక్రీడనా, లంపటులైన బాలకులఁదలచి ॥

క్కుడువఁగట్టంగ లేనియీగొదవఁదలచి, యొడలుచివుకంగఁ జేయునీయిడుమదలచి ।
హాయిగలుగని వట్టికాపేయమేల, రాఃస్పృహ, దీనిమానుమురా! కుమార ॥ 294

॥ మన్ననలేక భర్తయవమానముసేయ, సపత్నినవ్వ, ని
స్సన్నులఁజూచి యన్నియునుఖంబని యొర్చితి నిట్లు నీవురా

కున్నభవత్పురోధర ససూక్తరముం ద్యజియించుద్ధాన స
రోవ్సత్త సత్త పోవిభవమొంద సుఖించు చిరాయురున్నతిన్ ॥ 295

క॥ అనుచువిలపించు మాయా, జననింగని యక్కుమార చంద్రుడు వినియున్ ।
విననిగతినుండె హరిపద, వనజభ్రమరస్థానః ప్రసర్తనుఁ డగుచున్ ॥ 296

గీ॥ వత్స! వత్స! మహాగ్రరావములు బెజయ, రయసముద్యత. తీవ్రశస్త్రప్రచండ ।
భండనోద్దండలగు డై త్యజతులువీర, పచ్చిరెచ్చట ఏరవఁగా వచ్చునీకు॥ 297

వ॥ అనీ యదృశ్యం బయ్యెనప్పడు ॥ 298

క॥ పొడుపొడుమని కూకలు బ, ల్విడిచంపుడు చంపుడనెడు వికృతోక్తులుమ్మి ।
గుండుమ్మిగుండనెడు నార్పులు, దడ బడఁగాఁజుట్టు ముట్టెదై త్యజ బలంబుల్ ॥ 299

చ॥ అదరులుచల్లుకై దువు లుదగ్రతగ్రిప్పుచు ఘోరవాక్యముల్
వదరుచుమండలభ్రమణమై ఖరిఁ బొలుచు నొక్క రొక్కరిన్ ।
బదిరుచు హుంక్రియాతలఁ బల్కెను నిక్కుచు వెక్కిరించుచున్
బొదుపయి బెట్టుకూసిరి నభోపలయం బద్రున న్నిశాచరుల్ ॥ 300

గీ॥ దీర్ఘదంష్ట్రుల వదనములైఱిచిమెడలు, సాచివెను మంటలుదుల నుచ్చైస్త్వరముల
మిగులవాపోయె నక్కలు మేదినీశ, తనయుముందర చెవులుబిందరులుఘోవ॥ 301

వ॥ మఱియునద్దానవులు సింహాంష్ట్ర మకరాసనులై, నానావిధ ఘోరారావంబుల
చేయుచు నారాజపుత్రునివెఱపించ నతండు గోవిందాన క్తచిత్తుండగుటండే
తన్నాయావలననంబు లేమియు నింద్రియ గోచరంబులు గావయ్యె; సంతకంతః
నేకాగ్రచిత్తుండై చిత్తజనకుం దలంచుచునున్న యన్న రేంద్రునందనుం జూ
నంతోభంబునొంది బృందారకులు సర్వశరణ్యుండగు నిందిరారమణుపాలికి
జని యిట్లని విన్నవించిరి ॥ 302

గీ॥ దేవదేవ, జగన్నాథ, శ్రీవధూసనాథ, పురుషోత్తమ, పరేశ, నవ్యమహిమ ।
వెలయునొత్తానపాది గావించుతపము క్రాచె, మమునెల్లఁగరుణచేఁగావవయ్య

క॥ నెలబాలుడు, దినదినమున, కళల పసల వృద్ధి నొందు గతి నుగ్రతపో ।
విలసనమున దినదినమున, కలఘుండతఁడధిక వృద్ధి నందుచునుండున్ ॥ 303

క॥ బలరిపువరుణధనేశ్వర, జలజహిత శశాంకు లేలు స్థానములేలం ।
దలఁచియొ, యొనర్చెనృపసుతు, డలఘుతపము దీనిమాన్వవయ్యముకుందా

చ॥ అనవినిపద్మనాభుడను సమ్మహితాత్ముడు మీ నివాసముల్
వినఁగనొల్లఁడొక్కటి నవీనమనోరథమాత్మఁగోరు, నే ।

నొసరుతుదాని మీరూ చనుఁ డుల్లములన్ భయమొందనేల నా
ననిమిషకోటి భక్తివినయంబుల మ్రొక్కుచు నేగునంతలోన్ ||

306

|| పంకజపత్రలోచనుఁ డపారకృపారసధార లా నమ
త్కింకరకోటి ముంచ సముదీర్ణ సువర్ణ సవర్ణ పద్మని ।
శృంగు సుపద్మ వెక్కి వినుచక్కె వడిం జనుడెంచి యన్నిరా
తంకతపోభిరాము గుణధాముఁగుమారునిఁజూచియిట్లన్ ||

307

। ఉత్తానపాదతనయ ! భ, వత్తపమునఁ దుష్టిపొంది వరమియంగా!
ని త్తటివచ్చితిఁగోరుము, చిత్తంబునఁదలఁచినది విశ్వంఖలవృత్తిన్ ||

308

|| అని పలికినపలుకమృతరసముపగిదిఁ జెవులంజినికిన నలరి కనుగవ విచ్చి యచ్చి
ఋతపాపండ్ల భాగంబునఁగులిశాదిరేఖాభరణంబులగుట నిసర్గసుండరారవింద
ప్రభవ ప్రభాసంభరణంబులగు శ్రీచరణంబులుఁ జరణాగ్ర సమాశ్రిత ముక్తా
కారంబులగు నఖాంకురంబులును నఖాంకురచంద్రకళాధర సర్వమంగళా
వాసవదదివ్యనగఫలద్వయంబులగు గుల్బద్వయంబును, గుల్బద్వయసపుష్కర
మహాశావరణకరకాండసముద్దండంబులగు జంఘాకాండంబులును, జంఘా
కాండమండనాయితంబులగు జానుస్తబకంబులును, జానుస్తబకశుంభదూరు
రంభాస్తంభంబులును, ఊరురంభాస్తంభజననకనక సైకతాయితనితంబబిం
బంబును, నితంబబింబసమావరకమణి మేఖలాంతరితహైమోప సంవ్యాన
కాంతి సరస్వతీప్రసాహనరైతనాభిసరోజంబును నాభిసరోజగంధానుబంధ
పుష్పంధయమాలాలీలానుకారవిరాజిరోమరాజియు, రోమరాజీంద్ర నీలైక స్తం
భోపరినిర్మితకమలాభర్త సౌధోపమానమాననీయవక్షస్థలంబును, వక్షస్థలను మే
రుతట్టప్రాంతసమారూఢకల్పతరుశాఖాయమాన భుజాస్తంభసరిభరణమాన్యం
బులగు సుదర్శనపాంచజన్యంబులును, బాంచజన్యసౌభాగ్యయోగ్య తానర్గళం
బగుగళంబును, గళవృంతనితాంతకాంతముకుర ప్రభాజత్వరంబులగు కపోల
ఫలకంబులును, గపోలఫలకనృత్యత్కాంతిపుంజరంజితనక్రకుండలోదీర్ఘంబులగు
కర్ణంబులును, గర్ణాంతవిశ్రాంత నేత్రపుండరీకప్రభావంశకాండాగ్ర జాగ్ర
న్ముక్తాఫలనాసికాప్రసూనంబును, నాసికాప్రసూనఫలితమధురఫలాధర బింబం
బును, అధరబింబ మాధుర్యయాచనార్థ సమాగతాఢేందుతిరస్కారి లలాట
రేఖయు, లలాటరేఖేందుజిఘ్ఘ్మితవిలంబితమోహంకారతిరస్కారి శృంగారి
భ్రమరక వ్రాతంబును, భ్రమరకోదయాద్రిసముదితార్కబింబస్పర్శి రత్నకిరీ
టంబులుంగలిగి కోటిమన్మథలావణ్యంబుననున్న పన్నగశాయికి సాగి మ్రొక్కి
యిట్లని విన్నవించె ||

309

చ॥ సరసిజనాభ ! నామెడఁ బ్రసన్నుడనై పరమిచ్చెదేని చే
 పరచరణాంబుజద్యయము వాంఛ నుతింపఁ జలంతు ధైర్యుని
 ర్భరజశీమన్ బాసంగదది భవ్యకృపారసధార నాపయికో
 దొరఁగ ననుగ్రహింపు మతిసూక్ష్మాని నిన్ను నుతించునట్లుగన్ ॥ 310

సీ॥ అనివిన్నవించిన సరవిండలోచనుఁ, ఉధికకృపావృతస్వాంతుఁడగుచు
 ముకుళితహస్తంజై ముందరనిలుచున్న, యశాత్తానసాది నెయ్యమునఁజూచి ।
 శ్లవ్వుచు పాంచజన్యశ్రాంతమున మేను, నివిరిననాతఁడున్నిద్ర బుద్ధి
 సంపన్నుడై నేలజాగిలి మ్రొక్కి, గ్రక్కునలేచి యంజలిఁగూర్చి నుదుట ॥

గీ॥ మోపి, యానందరసము సంపూర్ణలీల, మనసునింజి వెలార్చిన మాడ్కిఁగన్నుఁ
 గొనల సంతోషభాష్యముల్ గురియ, నవ్విరించి జనకునిట్లు గీర్తింపఁదొడఁగె॥

క॥ భూమిజలానలవాయు, వైశ్రామమనోబుద్ధులును సమున్నతసర్గ ।
 శ్రీమించిన భూతాదియు, నా మూలప్రకృతియును ద్వదాకారంబుల్ ॥ 312

గీ॥ అరయశుద్ధండు, సూక్ష్మండు, వ్యాపకుండునై, ప్రధానంబునకునవ్వలై న్న, పురుషుఁ
 డీశ! నీరూప మిదినిక్కమిట్టిసీకు, మోడ్పుకెం గేలు నాఫాలమున ఘట్టింతు॥ 313

వ॥ భూతాదులకు, గంధాదులకు, బుద్ధ్యాదులకుఁ, బ్రధానంబునకుఁ, బురుషునకుం
 బరుండవై, పరమాత్మయు బ్రహ్మంబునునని చెప్పంబడు నీకు శ్లమస్కారంబు॥

సీ॥ వేయిశిరంబులు వేయికన్నులు వేయి, చరణముల్లలయట్టిపురుషవరుఁడ
 వంతట వ్యాపింతువధిప ! కాలత్రయ, జాతమంతయు నీవ, సంభవించె ।
 జర్చింపఁగ విరాట్టు సామ్రాట్టును స్వరాట్టు, సధిపూరుషుండు నీయండ, జగము
 లన్నియు, నీరూప ; యజ్ఞంబు పృషదాజ్య, మర్ధర్పసామంబులన్ని ఛండ ॥

గీ॥ ములునుయజురాగమమునునీవలనఁబుట్టె, నశ్వగోజాతిమృగములునఖిలమునుజ।
 నించె నీవలన నే, సమున్నిద్రమహిమ, పూరుటోత్తమ! పావనాద్భుతచరిత్ర॥

క॥ సమృతి ముఖబౌహూరుప, డమ్మల బ్రహ్మాణులురాజతతి వై శ్యనికా ।
 యమ్మును శూద్రులు పుట్టిరి, నెమ్మడిఁజంద్రుండు పుట్టె నీకుమహాత్మా ॥ 316

ఉ॥ కన్నులఁబొద్దు, శ్రోత్రమున గాలి, ముఖంబున వహ్ని, నాభి న
 మ్మిన్నును బుట్టె, స్వర్గ ముపమింపఁగ రేతమునంజనించెన ।
 రోవోన్నత! శ్రోత్రసీమ దిశలుద్భవమయ్యెను, భూతధాత్రియున్
 బన్నలినంబులం బొడమె, భవ్యము నీమహిమంబు మాధవా ॥ 317

వ॥ దేవా ! న్యగ్రోధబీజంబునందంకురించి వృద్ధిఁబొందిన వృక్షంబు చందంబునఁ
 భరమసూక్ష్మండువై న నీయందు జనించి జగంబువృద్ధిఁబొందు, కడిలివృక్షంబు

త్వక్ష్మత్రంబులకంటె • భిన్నంబులుగాని చందంబున జగంబునకన్న నీవు
భిన్నుండవుగావు, హృదయాపకారిణియైన బుద్ధి జగంబునకుంగాని గుణవర్జితం
డగు నీకు లేదు, స్వభాగుభ్యుత్తైక భూతుండవు, భూతభూతుండవు, ప్రధానవ్యక్త
పురుషనిరాట్సు మాత్రస్వరూపుండవు, సర్వరూపధరుండవు, సర్వతపో విశేషజన
కుండవును, సర్వేశ్వరుండవునైన నీకునమస్కారంబు. సర్వభూత హృదయరిబ
వైన నీవెఱుంగని మనోరథంబులు గలవే, భవదీయసందర్శనంబున మన్ననో
రథంబు సఫలంబయ్యె, ధన్యుండఁ, గృతకృత్యుండఁ, భాగ్యసంపన్నుండ నైతి
నని వినుతించిన నతనికి భగవంతుం డిట్లనియె. 218

ఉ॥ బాలక! నేడు నీతపముపండె ననుంగనుగొంటిగాన నీ
వేశసభీష్టమెయ్యది ప్రవీణతఁ గోరుము మద్విలోకనం ।
బేలనిరర్థకంబగు నభీష్టకరంబగుగాక, మద్భృలీ
చ్ఛాలితప్రసక్తి ననుసమ్మతిఁ గాంచి లభింతురిష్టముల్ ॥ 319

వ॥ అనిన ధ్రువుండిట్లనియె. 320

గీ॥ అఖిలభూతేశ! నీవు సర్వాత్మనగుట, కానుపింపదె మన్ననోగతమునీకు ।
స్యూన నాచేత విసనిష్టమయ్యెనేని, యనధరింపుము దేవమదర్శితంబు ॥ 321

చ॥ ఘనమగు మీప్రసాదమునఁ గాదె మహేంద్రుండ శేషలోక రా
జ్యనిరతభోగముల్లనియె, స్వామి! ప్రసన్నుండ వైన దుర్లభం ।
బసనొకటెద్దియుం గలదె? యస్తదపేక్షితమాట మొంత, భ
క్తనివహరక్షణంబు నియతవ్రతమాగద నీకు సచ్యుతా ॥ 322

క॥ “ఈరాజాసన మోయి కు, మారక! నీ కర్తవ్యమగునె? మదుదర్శజాతుం ।
జ్ఞై రాజులు వానికిఁగా, కారయ”నని నవతితల్లి యాడెను నన్నున్ ॥ 323

ఉ॥ గాటపుగర్వరేఖఁ గనుగానక మాసవతమ్మయన్నయ
మ్మాటశరంబుపోలె మురమద్దన ! మర్కమునొవ్వ నా టియు
త్పాటనచేయరాక పరితాప మొనచ్చుచు నున్న దాపదు
ద్ధాటనదక్ష ! తావకనుధానదృశేక్షులదాని మాన్యవే ॥ 324

వ॥ జగంబున కాధారభూతంబై, సర్వస్థానంబులకు నుత్తమోత్తమంబైన స్థానంబు
దయచేసి రక్షింపవలయునని ప్రార్థించిన ధ్రువునకు భవబంధమోచనంజ్ఞైన
పుండరీకలోచనం డిట్లనియె ॥ 325

సీ॥ అధిపకుమార! నీయర్థించినట్లు లో, కోత్తరసంస్థాన మొందెదీవు ।
వినుచుతోల్లిటిమేన విప్రుండవర్చనా, దికములఁ దుష్టినొందించినావు ।

నను; మిత్రుడగురాజు నందును గనుగొని, యభిలషించితివి నీకందునలన
నీజన్మమొదలె నశ్వేషాచార్యోగముల్, యావనోదయమున ననుభవించి ॥

గీ॥ పితృలలోకోన్నతంబైన స్థానమొంది, అనిశము మదియసావపద్యాభిరతుడ ।
నై విముక్తిరమాధిరాజ్యముభజించె దన్దనీయదయాసముదగ్రమహిమ ॥ 326

ప॥ సూర్యస్సహంబులకు, సప్తబుధులకు, నశేషవైమానీకులకు, నుపరితన
స్థానంబునొండెదు; కొండలుసురలు చతుర్యుగ పర్యంతంబు, కొండలు
చుస్వంతర పర్యంతంబు, వసింతురు. వీరలందఱు నీక్రిందవసింతురు. నీతల్లియైన
సునీతియు నతి నిర్మలమైన నక్షత్రరూపముదాల్చి దివ్యవిమానంబున నీసమీ
పంబున నాకల్పపర్యంతంబును వసియించుగాక, ఎవ్వరేని సాయంప్రాతః
కాలంబుల నిన్నగీర్తింతురు వారికి మహాపుణ్యంబు గలుగునని యానతిచ్చి
జనార్దనుండంతర్ధానంబు నొందిన ॥ 327

ఉ॥ మానితసారుడౌ ధ్రువకుమారుడు శ్రీవిభుఁ డానతిచ్చిన
ట్లా నిఖిలావనీతలనమంచితరాజ్యముచేసి యంత ది ।
వ్యానుపమాన సత్పదమునందు వసించినవాఁడు నేటికి
శ్రీనలినానావిభు భజించిన వారలురి త్తప్రాదురే ॥ 328

గీ॥ అతనియభిమానవృద్ధ మౌనట్టిమహిమ, చూచి యసురగురుండగు శుక్రుఁడధిక ।
విస్తయమునొంది యప్పడావిర్భవించి, హర్ష ముమనంబునిండ నిట్లనుచుఁబొగడె ।

క॥ ఈనృపసూనుపరాక్రమ, మానంత్యతపః ప్రభావ మానస్తర్లి ।
స్థానములకన్న మూర్ధ్వ, స్థానంబునఁ గూర్చెనద్భుతక్రియమీరవ్ ॥ 329

చ॥ నిరుపమపుణ్యలక్షణ, సునీతితపంబు వచించ నెంచ నె
వ్వరితర, మాత్మసంభవుని వద్దవిమానము మీఁదతారయై ।
నిరుపహతిస్థలంబున ననింద్యతనుండె, స్వకీయకీర్తిభా
స్వరమతి నెవ్వరేఁబొగడ వారికి శోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 331

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి, కరము నిహపరసాఖ్యసంఘటనకరము ।
నగును వీరలచరితంబు మిగులభక్తి, వినినవారికిధర్మ ప్రవీణహృదయ ॥ 332

ప॥ ఆధ్రువునకు, శంభువను భార్యయందు శిష్టయను పుత్రుండుకలిగె. శిష్టకు
నుచ్ఛాయయనుభార్యయందు రిపుండును, రిపుంజయుండును, విప్రుండును, పృథ
లుండును వృథ తేజుండును ననుపుత్ర పంచకంబు గలిగె. లందు రిపునకు బృహతి
యను భార్యయందు చాక్షుషుండుపుట్టె. చాక్షుషునకు వాయుపుత్రయైన
పుష్కరిణియందు మనుపుపుట్టె. మనుపునకు, విరణప్రజాపతి పుత్రయైన నడ్వల

యందు, ఉరుండును, పూరుండును శతద్యున్నుండును, తపస్వియు, విద్యు
వాక్కును శుచియును, అగ్నిష్టుతును, అతిలాత్తుండును, విద్యుమ్ముండును, విద్యు
మన్యుండును అను పుత్రదశకంబును, తపతియును కన్యకయుంబుట్టె. అంత
• వైరాజస్తజాపతికిచ్చిరి. అందుపూరునకు ఆగ్నేయియందు అంగుండును, సమ
నండును, సాత్తియు, క్రతుండును, అంగిరుండును, శిబియును, అనుపుత్ర
పట్కంబుగలిగె. అందు అంగునకు సునీడయను భార్యయందు వెన్నుండుపుట్టె.
ప్రజార్థంబు మహర్షులవ్వెన్నుని దక్షిణపాణి మధించిన వైన్యుండును మహీ
పాలుండుపుట్టె. అతండేకదా పృథుచక్రవర్తియనం బ్రసిద్ధుండై ప్రజలకు
హితంబుగోరి, వసుంధర సశేషవస్తు వ్రాతంబునుం బిడికె. అనిన మైత్రేయుం
డిట్లనియె || 333

క॥ మునులేటికి వెన్నునికర, వనజము మధియించి రెట్లు వరకీర్తి మహా ।
ధనుండు పృథుం డుడయించెను, వినుపింపుము నాకు పృథు వివేకాభరణా॥ 334

చ॥ అనిన పరాశరుం డిట్లనియె || 335

ఛ॥ అంగుండు మృత్యుపుత్రియగు సంబుజనేత్ర సునీడ పేరి త
న్వలిగి బరిగ్రహించుటయు సమృద్ధునమ్మున కుగ్రహీతకో ।
త్తుంగుండు క్రూరవ ర్తనుండు దుర్గుణరాశి జనించె వేనుండు
హ్వింగుచు మాను లత్తులునఁ బూన్చిరి భూభరణ ప్రసక్తికిన్ ॥ 336

గ॥ ఇట్లు మాతామహ దోషంబున దుష్టస్వభావుండగు నవ్వేనునిం బట్టాభిషిక్తుం
జేసిన నతండు ॥ 337

॥ యజ్ఞమౌలు సేయవలదు, హోమాదివిధుల, మాటగూడదు, దాన ధర్మ క్షమములు ।
తడవరాదని కఱవె నుదగ్రభేరి యెత్తి చాటించె భూజను లెల్ల వినఁగ ॥ 338

॥ నాకన్న యజ్ఞభోక్తలు లోకంబునఁ గలరె? నేనలోకేశ్వరుడన్ ।
జేకొందు యజ్ఞ పతియను సాకాంక్షస్తుతులు జగములన్నియు మెచ్చన్ ॥ 339

గ॥ అని భుసనా స్తికత్వనిధియై, కడుమూర్ఖుల నున్న యంగనం
దనుకడ కొయ్యనే మునికడంబముపోయి, బహూకరించి యి ।
ట్లవియెఁ బరావరేశుండగు సచ్యతుంగూర్చి మఘక్రియల్ వినూ
తనగతిఁజేయు మోయధిప! తత్ఫలభాగము నీకునబ్బెడిన్ ॥ 340

। యజ్ఞ పురుషుండు, శ్రీహరి, యజ్ఞవిధుల, శ్రీతుండై మనకొనఁగు నభీష్టతతుల ।
ఏ విభునిరాజ్యమున చెల్లునిచ్చు లతని, కొనఁగు నభిలషితములు దామోదరుండు॥

సీ॥ అనవిచి వేనుఁ డిట్లును నాకు మిక్కిలి పూజ్యుఁ డైవ్వఁడు జగంబులఁ దలంప
హరియన నెవ్వఁ డంబుచుహ గర్భజనార్దన, కివేద్రమాఱుతానలయమార్క ।
నగుణచంద్రా దేవతలెల్ల రాజదేహశ్రితులగుట ధరాధినాథుఁ
డఖలదేవమయుఁడు సామోదయై నృపుఁబూజింప శ్రేయోవిభూతిగలడు ॥

గీ॥ ధర్మ ప్రాప్తిమణింబెట్లు మమధర్మ, మంగనలకట్ల మీకరాజాజ్ఞ సేత ।
ధర్మమట గాన మీరును దడవరాదు, యాగదానాది కృత్యము లన్నదాజ్ఞ ॥

చ॥ అనీ మునులిట్లువల్కిరి, జనాధిప ! యానతియిమ్ము, ధర్మ
ర్థన మొనరింప నేమొకటి తథ్యముచెప్పెద మాదరమ్మునన్ ।
వినుము, జగంబులెల్లను హవిఃపరిణామమె నుమ్ము యాగవ
ర్తనములు లేకపోయిన ధరావలయం బశుభంబుపాలగున్ ॥ 342

క॥ అనిపలుమాఱునుజెప్పిన, విననొల్లక యతఁడు ధర్మవిముఖుండై నన్ ।
మునులెల్లఁ గోపమున నీ, ఘనపావుని జంపుడనుచు గాఢప్రతిభన్ ॥ 344

చ॥ అనిశము యజ్ఞపూహు జనార్దను బుణ్యచరిత్రు నింద చే,
సిన కుటిలాత్ము చంపుడని శీఘ్రమె మంత్రపవిత్రదర్శవ ।
జ్రునిహతిచేసి రమ్మనులు, సారసనేత్రుని నింద మున్న చ,
చ్చిన యవివేకి పాపగుణశీలుని దుర్మలినాంతరంగునిన్ ॥ 34

వ॥ అంత ॥ 34

ఉ॥ చోరులురేగి గేహములుచొచ్చి, యవధ్యుల సొమ్ములెల్ల ని,
మౌరణవైరులైకొనిరి, సందడిగాఁగ నొకళ్లొక వల్లతి ।
క్రూరత, సర్థలోభమున ఘోరరణంబులొనర్చిరంత, ది
గ్వారములెల్ల ముంచె ననివారతభూరిరజోంధక్వారముల్ ॥ 34

క॥ మునులు నరాజకదోషం, బనుచు విచారించి యజ్ఞనాధిపు తొడ నే,
ర్వోనరమథించిరి, పుత్ర, జననమాత్మలఁగోరి సజ్జనస్తుత చరితా ! ॥ 34

గీ॥ చూడఁజూడంగఁ గాలినమోడువంటి, మేను, మరుగుజ్జురూపు వెంబై ననోరు ।
కలుగువాఁడు జనించెనొక్కరుఁడు, వేన,మహిపు మథితోరుతలమున మానివరఁ

క॥ ఏ నేమిచేయుదున్ మీ, రానతియిండనుచు నాతఁడాతురుడై, య
ష్టానులఁ బల్కిన వారు, తదాననమున్ గని “నిషేద” యని పల్కుటయున్

చ॥ అతఁడు నిషాదనామధరుడయ్యెడ దదంగసముద్భవుల్, సము,
ద్భతులు నిషాదు లుగ్రబలదర్పలు, పాపరతుల్ జనించి యూ,

ర్జితగతి వింధ్యపర్వతద్రవనసీమలనుండి రట్టులా,
క్షీతిపుని పాపమంతయును, జెల్లె నిసాద వినిర్గమంబునన్ ॥

351

సీ॥ అమ్మనిపుంగవులాతనీ దక్షిణాకరము మధింప భాస్కరసమాన,

• తేజిండు వీరగుణాధికుడు పృథుండు, వైన్యుడుపుట్టె, నప్పుడు వ్రామవీధి ।
నుంజి యాజగన్నామోగ్ర చాపము దివ్యకాండవర్తములు నగ్రమునబడినె,
గైకొనె నాతడక్కాలంబున సశేష భూతసంతోషంబు పొనగెవుత్రు ॥

గీ॥ డుదయమందిన వేనుండు త్రిదశపదముచేరె, పున్నామనరకంబు చెందక తన ।
నంతరమ సర్వనదులును నంబునిభులు, సతని కభిషేక మొనరించ నరుగుడెంచె॥

చ॥ ఇట్లు పుణ్యజలంబులును మణులుంగొని నవీనముద్రంబులువచ్చె, సకల ముని
సమేతుండై పితామహుండువచ్చె, స్థావర జంగమాత్మకంబులగు సర్వభూతం
బులువచ్చె, ఇట్లు వచ్చి యావైన్య, రాజంగా నభిషిక్తుజేసిరంత ॥ 353

గీ॥ అధికతేజుని దక్షిణహస్తకలిత, దివ్యచక్రని శ్రీవిష్ణుదేవు నంశ ।
భూతునవై వైన్య గనుగొని జాతహర్ష, కంచుకిత మూర్తులయ్యె లోకంబులెల్ల॥

గీ॥ హరికొనరినట్ల యాభూవరునకు దక్షిణాకరమున నర్చిలును భా ।
స్వరాలీల దివ్యచక్ర మ్మధుదుగ జగమంతయును, నిజాజ్ఞ మెలంగఁగా ॥ 355

గీ॥ తండ్రి పగిదిప్రజకు దగరంజనముసేయు, కితన విశ్వధరణిపతికి నతని ।
కొనరె రాజనామ మనుకూలమై భూమి చతులకెల్ల నొజ్జబంతి యగుచు ॥ 356

క॥ అంబుధి భూధరప్రతతులందు తదీయమహాకథ ప్రచా,
రంబు లనంధ్యయత్న రుచిరస్థితిసడ్గము లేకసాగెన ।
స్యంబు లకృష్టవచ్యము లనంతములై తగె గోగణంబు కా,
మంబులు నిచ్చలుంబిదికె మాకులజొబ్బిలె దేనియల్లహిన్ ॥ 357

గీ॥ అతనిప్రాజాపత్యయజ్ఞ సుత్యాహంబు, నందునిద్దరు సూతుండనంగ, మాగ,
ధుండనంబుట్టిరి వారితో మునులిట్లని రీరాజు బొగడుండు మీరలనిన ।
నేమెట్లొగ్గెడుదు మీతని గుణకీర్తు, లెఱుంగరావనిన వారితని భావి
సద్గుణకీర్తులుత్సాహంబుతోఁగొని, యాడుండాతడు వానికనుగుణముగ ॥

గీ॥ నడవంగలవాండనిన మహానందమొదవ, పొగడఁదొడఁగిరి వారు విస్ఫూర్తితోడ ।
సఖిలమునులును సంతోషమంద వైన్య, వసుమతీ భర్తయును మోదవార్ధిదేలె॥

గీ॥ సత్యవచనుండు, దానశీలుండు, సత్యదండుండు, లజ్జాశాలి, మైత్రుండు, క్షమా
శీలుండు, విక్రాంతుండు, దుష్టశాసనుండు, ధర్మజ్ఞుండు, కృతజ్ఞుండు, దయా
సంతుండు, ప్రియభాషణుండు, మాన్యుండు, మానయిత, యజ్ఞశీలుండు,

ప్రహ్వణ్యుడు, సాధువత్సలుండు, వ్యవహారంబులయెడ శత్రుమిత్రసముదాని సూతమాగధులు నులింపఁ దృక్కర్తకుండై, ధరణి బాలింపుచు, భూదక్షిణ కంబులగు యజ్ఞంబు లనేకంబులు చేయుచుండునంత || 359

క|| ప్రజలు యథాపీశితులై, నిజవనతులు విడిచివచ్చి నృపుఁబల్కిరి భూ |
భుజుండవనిలేని దోషం, బజహద్ధతిఁ బావనఁ జెడియె సఖిలావధులు || 360

గీ|| ఓషధులు సప్తమై సోవనోదవడయ్యె, సన్న మేమియు మాకుసత్యముగఁ దండ్రి,
వీవు, జీవన మొసంగక యెట్లు బ్రతుకు, వారమని విన్నవింప నివ్వటిలు కరుణ!

ఉ|| ఆనరసాలచంద్రుఁడు మహాజగవంబు ధరించి బాణముల్
పూనిధిరిత్రి వెంటఁబడఁ బొంకము దప్పఁగ గోత్యధాత్రియై |
ఆనలినాసనాదిభువనావళిఁ ద్రిమూర వెంటనంటినఁ
దానోక దిక్కులేక వసుధాసతి యిట్లను కంపమానయై || 361

గీ|| అఖిలభూతములకు నాధారమగునన్ను, జంపిలేని యెచటజంతుసేమితి |
నిలిచిబ్రతుకఁగలదు నృపకులోత్తమయన, ఎనుధకిట్టులనియె వైస్యవిభ్రుడు || 362

క|| జడియకమచ్చాసనమును, గడచిన నింజంపి భూతగణముల నెల్లన్ |
బడకుండ యోగబలమునఁ గడువేడుకఁదాల్తుననినఁ గంపితయగుచున్ || 363

చ|| క్షీణితలనాథ! యోషధులు జీర్ణములయ్యె, మదాత్మ యందునూ
జ్జితగతి, వత్సకల్పనముచేసి, మదీయవయోవిశేషమం |
చితభుజశక్తివై పిదికి శీఘ్రము చల్లుము దాననోషధి
ప్రతతులుపుట్టు నన్నముశుభశ్శితిగల్గుఁ బ్రజల్కుఖంపఁగన్ || 364

చ|| అనుటయు || 365

క|| ఆనృపతి వింటికోప్పనఁ, బూనికతోఁ గొండలెల్లఁ బోద్రోసిసమ |
స్థానముచేసె ధరాస్థల, చూ నెలపు నివాసమయ్యె సఖిలజనులకున్ || 366

సీ|| పూర్వసర్గంబున భూతలంబతి విష, మముగానఁబుకలు గ్రామములు నేర్ప,
డవుగాన సస్యసంభవము గోరక్షయ, కృషియువాణిజ్యాదివృత్తులెచట |
లేవు, వైన్యనినుండి లెస్సగానన్నియు, గలిగె నీగతి బాగుగా నొనర్చి,
నగరముల్ గ్రామముల్ నానావిధములైన, వృత్తులుగల్పించి పృథుఁడుప్రజల

గీ|| కెల్లఁదగుకందమాలాదు లిష్టలీలఁ, దనరనాహారములుచేసి మనువరుండు |
ఘనుఁడుస్వాయంభువుఁడు వత్సకార్యమునకు, జాలనిజపాణి బిది క్షోషధిచయఁ

వ॥ ఆయోషధులచేతఁ బ్రజలు వృద్ధింబొందిరి. ఇట్లు ప్రాణప్రదాతయగుటం జేసి జగంబులకుఁ దండ్రీయయ్యె, ఆతనిపేరనే ధరణి పృథివియనంబరఁగె. అంత దేవ, ముని, దైత్య, రాక్షసి, పర్వత, గంధర్వోరగ, యక్ష, పితృ, వృక్షం బుట్టు 'తత్తత్సాత్రంబులుగొని వత్సదోగ్ధృ విశేషంబులయ్యె, నీపృథుని జన్మాదికంబులుకీర్తించినవారికిఁ బాపక్షయంబును, దుస్వప్ననాశనంబును, అగు ననిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండిట్లనియె.

369

క॥ మునినాథ! తనయులతనికి, ననుపము లంతర్ధిపాతులనువా రుదయిం ।
చిన నం దంతర్ధితునుతుఁ, డొనర హవిర్ధానుఁ డనఁగ నుదయం బయ్యెన్॥ 370

వ॥ ఇట్లంతర్ధికి శిఖండియందు హవిర్ధానుండుపుట్టె, హవిర్ధానునికి నాగ్నేయియయిన విషాణయందుఁ బ్రాచీనబర్హి, శుక్ర, గయ, కృష్ణులన సలుపురు పుత్రులు పుట్టిరందు.

371

క॥ ప్రాచీనబర్హిధర్మ, ప్రాచుర్య మహాయశుండు పాథోధిసుతన్ ।
శ్రీచతుర సవర్ణయను స, మీచీనగుణాభిరామ మృగశాబాక్షి॥ 372

ఉ॥ ప్రేమదలిర్ప శాస్త్రవిధిఁబెండిలియాడి మనోజ్ఞలీల న,
కామినియందుఁ బుత్రకులఁగాంచె బదుండ్రఁబరస్పరాసురా ।
గామల ధర్మవర్తనుల నచ్చధనుర్నిగమాధ్యులన్ బ్రచే,
తోమహనీయనామకుల దుర్దమశాస్త్రవహనభేదులన్ ॥ 373

గీ॥ వారుసాగరజలమధ్యన ర్తులగుచు, దశసహస్రాబ్దములు ఘోరతపముచేసి ।
రనిన శక్తికుమారు ముఖాంబుజాత, మెలమిఁగనుగొని మైత్రేయుఁడిట్టులనియె॥

ఉ॥ ఏమితలంచి యుగ్రతపమిట్లొనరించిరి వార్ధిమగ్నులై,
భూమిపనందనుల్ పరమపుణ్యులు, పుణ్యచరిత్ర! నీదు వా ।
క్యామృతసేచనంబున మదాత్మచెలంగఁగ నాసతీయవే,
యామహి నీవు తక్కమఱి యెవ్వరెఱుంగుదురీరహస్యముల్ ॥ 375

వ॥ అనుటయు శ్రీపరాశరుఁడు హర్షమిగుర్పఁగఁబల్కె, బుత్రులన్,
ఘనుల బదుండ్రఁజూచి యతిగౌరవమొప్ప కుమారులార! య ।
వ్వనజజ్ఞాడాజ్ఞయిచ్చె, చెలువంబుతగ్గఁ బ్రజలన్ సృజించుమం,
చనయముతస్సహజ్ఞ నుగుణాకరులార! యొనర్పఁగాదగున్ ॥ 376

వ॥ అనుటయుఁ దండ్రీజూచి వినయంబున నందను లిట్లుపల్కిరో,
జనక! ప్రజాభివృద్ధియగు సారపుకర్మము మాకుఁదెల్పుమి ।

వన, వనజాక్షుసద్వరదు సచ్యుతుఁగొల్పినకాక కోర్కలే,
యనువునఁగల్గు, సంశయములన్నియుమానిభజించుడాయనకా ॥ 37

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ, మోక్షంచాన్విచ్ఛతా సతా ।
ఆరాధనీయోభగవా, ననాదిపురుషోత్తమః ॥ 37½

సీ॥ ధర్మంబువలసిన తాపసార్పితతపః ఫలుశార్థ ధరునిని గొలువవలయు
అర్థంబువలసిన ననుపమపరమార్థ శ్రీవధూరమణు నర్చింపవలయు ।
కామంబువలసిన కామితఫలదుఁ, బుత్రితకాముఁబ్రేమ నర్థింపవలయు
మోక్షంబువలసిన ముహ్యద్దజేంద్రమోక్షణ విచక్షణుభక్తి నలుపవలయు ॥

గీ॥ పూని భగవంతుని ననాదిపూరుషోత్త, మునిభజింపక పురుషార్థములు ఘటింప
వమరముని కోటికై న నీయర్థమెఱిగి, దానవాంతకుఁ గొలుపుండు తనయులార

ఉ॥ ఆదిఃఖితామహండు కమలాక్షునిఁబూజయెనర్చి చేసెదే,
వాదికసర్వసృష్టియు సురాధిపముఖ్యులు నమ్రహాత్మున ।
త్యాదృతిఁ గొల్చికాందిరి, మనోర్థి తసిద్ధులు, నట్లమీరు దా,
మోదరుఁగోరికొల్పుడు సమున్నతితోడఁ బ్రజాభివృద్ధిన్ ॥ 38

క॥ అనియాదేశించినతమ, జనకునిశాసనముమకాళి సరణినిడుచు నా ।
ఘనులుబ్రచేతసులంబుధి, మునిగీతపముచేసిరపుడు ముదితహృతయులై ॥ 38½

క॥ పదివేలు వత్సరంబులు, పదిలముగా హరిని మదినిబాదుకొలిపి స ।
మృదమునఁ దపమొనరించుచు, నదమలమతిఁజేసి రొక్క స్తవము ముదితులై ॥

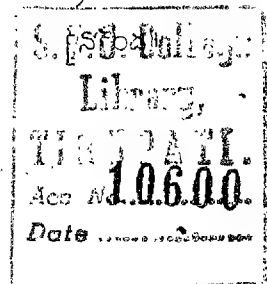
చ॥ నిరతము శాశ్వతస్థితుల నిల్చునశేషవచః ప్రతిష్ఠ యే,
పురుషునియందు, నిజ్జగముపుట్టువు నాశమునొందుచుండు నే ।
వరమునిచేత, భక్తజనపాలకుఁడే విభుఁడట్టి యిందిరా,
వరుచరణాంబుజంబులకు వందన మే మొనరింతు మెప్పుడున్ ॥ 383

క॥ చోద్యమనౌపమ్యము జగ, దాద్యమగోచర మపార మాగమపదవీ ।
వేద్యమగుతేజమెద్ది, సముద్యతమతి నట్టిహరికి మ్రొక్కెద మెప్పుడున్ ॥ 384

గీ॥ పగలునిశయును సంధ్యయు ప్రచురలీలఁ బ్రబలునేదేవదేవు రూపంబులగుచు ।
నట్టికాలాత్మునకును, శ్రీహరికి రూపరహితునకె మ్రొక్కెదము భక్తిరంజిలంగ॥

చ॥ అనుదినమున్ సురల్పితరులాత్మలఁబొంగి భజింతురే మహా,
త్తుని, మునిపూజ్య, జీవమయు, దుర్దమశార్వరగర్వహారి న ।
య్యనఘ సుధాకరాత్మునకు సంబుజనేత్రున కాత్మవీధి మే,
ఘనితరభక్తియుక్తి చెలువారఁగ మ్రొక్కెద మెల్లకాలమున్ ॥ 386

- గీ॥ తమమువాటదోలి, తన తేజమున నభిః, స్థలము వెలుంగఁ జేసి తాపశీత ।
జలములోనఁగునట్టి జలజాస్తరూపికి, హరికి మ్రొక్కెదము నిరంతరంబు॥ 387
- సీ॥ జగములన్నియు మోచి శబ్దాదిసంశ్రయంజైన భూమ్యాత్మకు హరి భజింతు,
మఖలవీజాకృతియై జగద్యోనియకా జలరూపి సచ్యుతు సంస్కరింతు ।
'మనిమిష పితృకోటి నరయదేవముఖాఖ్యు ననలాత్ము డనుజారి నభినుతించు,'
మఖలదేహములందువ్యాపించి చేష్టించు పవనాత్ము విష్ణుని బ్రస్తుతించు ॥
- గీ॥ మంతటికినవకాశ ముదగ్రలీల, నిచ్చు నాకాశరూపకుఁ గృష్ణుఁగొలుతు ।,
మింద్రియములకు స్థానమై యెనఁగువిషయ, రూపునకుఁ గేశవునకివే మ్రొక్కుగ
- చ॥ చతురతనెప్పుడున్ విషయజాలమునొందుచు నింద్రియాత్ముడై, [ములు॥
యతిగతి జ్ఞానమూలమయి యక్షరుడై యక్షరుడై వెలుంగు నే ।
యతిశయిత ప్రభావనిధి యట్టిరమాసఖు నాశ్రయింతు మే
మితరము మాని మానితనమీహిత నిశ్చలభక్తియుక్తితోన్ ॥ 389
- గీ॥ ఇంద్రియగృహీతవిషయంబు లెప్పుడనాత్మ, కించి, యంతః కరణలీల నెనఁగివిశ్వ
మయతఁ జెన్నొందునట్టి రమాసహాయు, చరణములుగొల్పెదము వినిశ్చలమనీష॥
- క॥ తనయెందు జగములన్నియు, జననవిలయ సంస్థితులు నిజంబుగఁగనఁగా ।
పెనుపొండ్లు ప్రకృతిధర్తుని, పనజాక్షుని గొల్తు మేమవారితభక్తిన్ ॥ 391
- చ॥ అనయముశుద్ధుడై యగుణుడై, గుణవంతుడపోత భ్రాంతిచే,
నొనరెడునాత్మరూపుఁ బురుషోత్తముఁ జిత్తముచేర్చువారమ ।
త్యనఘ్ను, విశుద్ధు, నిర్గుణు, నిరంజను, విష్ణుపదంబు పేరిటన్,
దనరెడు నాత్మతత్త్వము, సనాతనుఁగొల్పెద మబ్జనేత్రునిన్ ॥ 392
- ప॥ హ్రస్వక్షీర సూలతాణుత్వవిరహిత మగ్ర్యమలోహిత మతను సక్త,
మశిశిర మమ్రామ మస్పర్శగంధరసంబచక్షు శ్రోత్రకంబపాణి ।
పాక్షానసమునామవర్జ మగోత్రమతుల మతేజంబహేతుకము విభయ,
మభ్రాంతిక మనిద్రమజరమరుజ మమృతంబ పూర్వాపరత్వంబఘనము ॥
- గీ॥ దృష్టిజహ్వతిగంబునై దివ్యమహిమ, దనరు శ్రీవిష్ణు పరమపదంబునకును ।
మ్రొక్కెదము మేమునూనసాంభోరుహముల, భక్తితాత్పర్యగరిమసంభ్రమము
- క॥ అనియిట్లు ॥
- క॥ లీలఁగుమారులంబుధి జలేశయులై పదివేలవర్షముల్,
హాలిఁ దిపంబొసర్చి శరణాగతవత్సలు భక్తకౌముదున్ ।

శ్రీలల నాధినాథునిగుఱించి స్తవంబొనరించునంత భా
వ్యాలఘుత త్తపఃఫల మయత్సమునకా ఫలియించు కై వశిన్ || 395

సీ॥ మోముచందురునందు ముగ్ధామృతముచిందు, లలితహాసాంకూరములు చెలంగ
కేలిదమ్ములయందు దాళతశ్యముగ్గందు, కమనీయశంఖచక్రములు మిఱియి |
ఘనకటిరమునందు మిను మినుక్కులుచెందు, పొన్నీటి నునుతాటి వన్నెజూప,
హాళిభాగమునందు మార్తాండరుచిపొందు, హాటక హీరకరీటమమర ||

గీ॥ కల్లుజరేకుల నునుచాయబలచఁజేయఁ, జాలుమేడాలు దిక్కులఁ గీలుకొనఁగ |
తేజువెంపెక్కి తెక్కులతేజనెక్కి, వారిలో వారియెదుర శ్రీవరుఁడునిలిచె || 396

క॥ నారాయణుఁ డఘవిదళన, పారాయణుఁడట్లునిలువఁ బార్థివతనయుల్ |
కోరికఁదచ్చిపాదాం, భోరుహములవ్రాలి వినయమున నున్నెడలన్ || 397

గీ॥ వారిజోదరుం డవారితక్యవతమ్ము, వరమువేసుమనిన వారుతండ్రి |
ప్రజలకొఱకుఁదమ్ము పనిచినపని విన్న, పంబొనర్పనిచ్చి వరముఁడర్లుగ || 398

ఉ॥ వారునువార్ధి వారి గరువంబున వెల్వడివచ్చి భూరిభూ,
మీరుహసంఘముల్ పెరిగి మేదినినిండి సభంబుగప్పి వెం |
పారఁగమారుతంబునకునై సను దూరఁగరాకఘోర దు
ర్వారతనున్నజూచి ప్రచురప్రతిఘావృతి దుర్నిరీక్షులై || 399

చ॥ తరునివహంబు లుప్పతిలిథాదుణిఁగప్పఁ బ్రజాక్షయంబు దు
ష్కరగతివయ్యె నిత్తరులుగావె యనిష్టకరంబులంచు భీ|
కరపవనాగ్నులన్ నిజముఖంబుల వెల్వరువంబటిప్పని
మూరతఁబెకల్చి మారుతముశోషిలఁ జేసె దహించె నగ్నియున్ || 400

గీ॥ ఆడకాడకునొక్కొక్క యవనిజంబు, చిక్కనన్నింటి నీటుగాఁజేసెవహ్ని |
దానిఁగనియోషధి శుఁడమ్మాననీయు, లున్నయెడకేగుడెంచి ప్రియోక్తిఁబలికె ||

క॥ ఆరయనోయిప్రజాపతు, లారా! యాపనులులెస్సలా? శాంతి మదిన్ |
జేరిచినావచనమ్ములు, మీరక సంధింపవలయు మీరుతరులతోన్ || 402

శా॥ కన్యారత్నము వృక్షసంజనిత చక్కంజూడుఁ డీయంగనకా
భన్యన్ మారిపయండ్లు దీనినిటమీఁదంబుట్టు కార్యంబునే |
మాన్యాత్మస్థితిఁగాంచి మత్స్యరణసంస్పర్శంబునం బోగ్రిచినా
డ న్యాయంబునఁ బెండ్లియాడుఁడు నిరూఢప్రేమ సంధిల్లగన్ || 403

క॥ నాతేజములోనగమును, మీతేజములో సగంబుమెలతుక యందు |
ధోవ్యతితగతినుతుండై యు, జ్ఞాతుండగు దక్షుడనఁ బ్రజలనతఁడుగనున్ || 404

మండితనిజ తేజోఘన, మండ్లమహిమాభిభూత మధ్యందినమా ।

రాండుడు దుర్వారతప, శృండుడు కండుడన మానిచంద్రుడు వెలయున్ ॥405

అన్మునీపుంగవుండు పరమాద్భుతచర్యల గోమతీతటి

సమ్మితిపుణ్యకాననముచక్కినుదుశ్చరమాతపంబు తీ

వ్రమ్ముగఁజేయఁడు త్తపము వాడిమివేడిమి చూపి నాకిలో

కమ్మునమధ్యలోకమునఁ గంచుకి లోకమునన్మహాగ్రతనె ॥

406

భోరుననమ్మహాముని తపోమయవహ్ని సధూమకీలదు

ర్వారము చుట్టముట్టుకొన ద్వారముగానక మానసంబులన్ ।

గూరినభీతివందురుచు గొందులుదూరి మునింగియుండె సం

చారముదూరమైచన భుజంగమలోక భుజంగవారముల్ ॥

407

జగతీథలికార్చిచ్చే, ద్వుగతికొ దుర్దాస్త్రల కూర్జావ్వాలా ।

ప్రగుణములైనలుదిక్కులఁ బొగలెగయుచు నుండె మునితపోమయవహ్నిల్ ॥

। ఆవనమువెకల్చి యందుకధ్వనులతోఁ, బారిస్వర్గదిఁజొచ్చె పారదంతి

అరుణకరాశకీలా ప్తిఁ జిగిర్చినపూనికఁదోచె సంతానవాటిఁ

త్రాసంబుచెందుచందమునఁ బీటలువాతె నామరమణి సుధర్మాంతరమున

పలుగాకపోదమ్మి తలిరులెల్లఁగఱంగ, గంగనుప్పొంగె బంగారునీరు ॥

దప్పినడడస్సి సురలమృతంబు వెతకి, రింద్రుడగుబుప్పొగ రెప్పలెత్తఁడయ్యె ।

నగ్నిసూక్తంబుజపియించెనాంగిరసుడుమునితపోగ్నిచ్చటలుమిన్నుముంచుకొనిన॥

। అప్పుడు॥

410

వాచస్పతియనుమతిసతి, వాచాలప్రాథమతి దివస్పతితత్కా ।

లోచితగతి నచ్చరఁబ్రహ్మచక్ బనివంచెనపుడు మునివంచించన్ ॥

411

నారీలలామధరణి, జేరినగ్రొక్కాటుమెఱుఁగు చెలువున ఘనగం ।

భీరతపోమహిమ మహా, నీరధియగుమాని యెదురనిలిచితురయై ॥

412

॥ పాటలనాటలన్ గలికిపల్కులఁ గుల్కుల వీణెమీటులన్

నీటులహావభావకమనీయవిలాసవిలోకనక్రియా ।

చాటువచోపహాసముల సంయమించి త్తము గుత్తగాఁగొనెన్

పాటలగంధి పంచశర పంచశిలీముఖపాలుచేయుచున్ ॥

413

తమకమునవమానిపతి, యక్కమలేక్షణఁ గొగిలించి గాఢమనోజ ।

క్లమముడుగ సురతసుఖమయ, సముదీర్ణానందరూప జలధిందేలెన్ ॥

414

ఉ॥ ఆపరమర్షి పుంగవుఁ డహర్నిశముకా వినఁగోరుపంచపా
ణోపనిషద్బ్రహ్మము సముత్కలికన్ మననంబొనర్చుకాం ।
తొనడుండై తపర్థము ప్రసన్నత ధ్యానముసేయు నంతతే
జోపరిమేయమైన సతియాత్మిఁగాంచి తదాత్మతంగనున్ ॥

సీ॥ కలికిచిల్కలకొల్కి కుల్కునుంబలుకుల భావించు శుకవచ్చఃప్రాశ్నిమరీబు
భామగాంగేయ కుంభభవాభకుచముల వహియించు భారత మహితబుద్ధి ।
పడతివీతొమోఘ బాణపాతంబులఁ దలపోయు రామావతారమహిమ
సుదతివిశుద్ధతాస్ఫురితహానంబుల రూపించు వేదాంతరుచులకలిమి ॥

గీ॥ సకియాబామదోయి ధర్మజ్ఞానచేయు, కామనీమణి యనదులేకానుతీఁగ ।
తథ్యమిథ్యాత్వసంశయ తర్కమరయు, పండితత్వాభిమాని యక్కండుమా

గీ॥ బహుతపోభ్యసనార్జిత ప్రచురపుణ్య, పాటవంబున, నిర్ముక్తబంధుడయ్యు ।
బహురతంబుల యువతినంబంధిబంధ, బంధుడై యుండె నప్పడప్పరమమాని

సీ॥ జడలుగూడఁగఁబట్టి సవరించి కోరగా సికవేసినిండఁ బూచేర్లుచుట్టి
బూది పైసాలించి కర్పూరసాంకవమిశ్రద్గంధసారంబంగకములనలఁది ।
కుశముద్రలూఁచియంగుళికల రత్నదీధితిధగద్ధగితముద్రికలు దొడిగి
వల్కలూశుకములు వదలించిపొన్నీటి న్రాతడుప్పటి వలెవాటువేసి ॥

గీ॥ మించుగడ్డంబు బవిరిదిద్దించియెదుట, దర్పణమునిల్పివిటవేషమేర్పడంగ ।
కాంచువార్షి చించుమాని యాచంచలాక్షి, గాగిలిం చెబునోజ వికారమునను ॥4॥

క॥ ఈవిధి నభిమతసుఖపరుఁ డై వాచయముఁడు కొన్నియహములు చపలా
క్షీ! వసియించుము నీవని, భావభవుని యంపగములపాలై మఱియున్ ॥ 4

సీ॥ కామినిఘరోదకముల మజ్జనమాడు నాదరంబున సహరాగమముల
యువతికుచాభోగ భవయావనాత్యుష్ణజోతవేదుని గొల్పుసంగవముల ।
అంగనామధురాధ రామృతావాప్తి నభ్యవహృతిఁ దీర్చు మధ్యందినముల
లలనాగళోగ్భవత్కల రవంబుల పురాణార్థంబు విను నపరాహ్ణములను ।

గీ॥ రుచిరనిర్జ్వరభామిని రూపధేయ, చింతఁగనుమూసియుండు సాయంతనముల ।
పంచకాలవరాయణ త్వాంచితండు, కండుమాని పురాభ్యాసశారవమున ॥4॥

గీ॥ ఇట్లు నూతేంద్రమీద కొన్నేండ్లుచనిన, తోయజాతదళాక్షి కేల్లోయి మొగిచి
పలికెనుర రాజు గొలువఁబోవలయుననుచు, ననుచు ప్రేమనివారిం చెమునివరుండ

క॥ మందరకందరమందిర, నుందరమణివేదులందు సుదతీసురతా ।

మందానందముకను ఘని, బృంహారకవిభుఁడు మిగులస్నేహు దలీర్షన్ ॥ 42

- ॥ తుదగోళ్లనున్నగా దున్నికీల్లంటున' దిండుగాఁ జుట్టు పూదండగములు
సొగసుగాఁ బచ్చిక స్తురిపయోధరకుంభసాళివై లిఖించు పత్రకములు ।
లావణ్యనవనయోలలితానయవముల భూషించు నసరత్నభూషణములు
తరుణాబుజాత జిచ్ఛరణ పల్లవముల చతురస్రతిబూయు జతురసంబు ॥
- ॥ తమిగదంబంచేసి గంధంబుపూయు, శ్రమముదీఱంగతాలవృంతమునవిసరు
అకుచుట్టిచ్చు బొగంబులందియిచ్చు, కాంతకమ్మానిపతిసురతాంతములను॥
- ॥ క్రీడాకందర మందిరాంతరములన్ గేలీగతిన్ మానిరాటో,
చూడారత్నము తాళమేళగతిమించుల్ సూపగా కోపుగా ।
నాడుకవేడుక రాగరక్తుల బెడంగొజంతగాత్రంబులన్,
సాడుకజోడుగఁగూడి నిర్జరపురీభామాలలామంబుతోన్ ॥ 424
- । వారిజాక్షి మతియు నూతేండవైఁగొంత, కాలమరుగ మునికైఁగేలుమొగిచి ।
దేవవిభునిగొలువ పోవలె సెలవిమ్మ, మానివరయటన్న మాన్పెనతఁడు ॥ 425
- । ఆపడఁతియునమ్మునిపతి, శాపభయముకతన విడిచి చననోడి, నము ।
ద్వీపిత మదనానలఘున, తాపపరీతాత్తునతనిఁ దనిపె రతులచేన్ ॥ 426
- క్రొత్తక్రొత్తయిప్రేమ నూల్కొనఁగనతఁడు, నిర్జరాంగ నతోడ నిర్దిష్టస్థుఖము ।
లంద మతియును నిన్నూఁజుహాయనములు, నడిచెఁగడువడికించిదూనంబుగాఁగ॥
- । అంత॥ 428
- అంగనపోయెదననిముని, పుంగవువేడుటయు నతఁడు పోనీయకయు ।
త్తుంగస్తనములు వక్షము, నంగదియఁగ గొగిలించి నాతిన్ బలికెన్ ॥ 429
- । అంగనే మాటిమాటికిదయారహితాత్మకవై సురాధరా
జంగొలువంగ పోదుననుచున్ గతినోక్తులు వల్కునేలయె ।
ట్టుంగడుసాహసంబతికఠోరతఁజేయుట నిక్కమేనిఁఘా
రాంగజ బాణవేదనలఁ బ్రాణములేమగునో యెఱుంగుమీ ॥ 430
- । అనియవ్వనంబున నవ్వఘామణి వెక్కుమారులువేడిన క్రొన్ననవింటిజోదు
క్రొవ్వాడిములుకుల వేడిమికినోడి యాప్రాజ్ఞుండొడ్డ యియ్యక కొంతకాలంబు
సురత సౌఖ్యంబులన్ దేలుచుండె ॥ 431
- అంతట నొక్కనాఁడు చతురానన సన్నిభుఁ డమ్మునీండ్రుఁడ
త్యంతరయమ్మునన్ నిజగృహంతము వెల్వడిపోవ నప్పరః ।
కాంత యౌతుండుపోయెదన సజ్జహితుండవైవాలె పట్పదీ
కుంతల ! సంధ్యవార్ధవలె కొంచెములే క్రియలట్లతప్పినన్ ॥ 432

చ॥ అనవిని నవ్వి యవ్వికసి తాంబుజలోచనే, లోచనప్రభల్
మునిపతినామతింప “ధరలో విఃమెన్నఁడు నిట్టి ఘృస్తముల్ ।
మునుబహువత్సరంబులు సమున్నతి మీకొకవాసరంబొకో”
యన ననఘాత్తుఁడచ్చరకు నచ్చెరుపాటాదవంగనిట్లనున్ ॥

గీ॥ వెలఁదుఁ బ్రొద్దున సంధ్యాది విధులుతీర్చి, యిన్నదీతీరవనములోనున్న నీవు
వచ్చి నను గూడిచివి ప్రొద్దువ్రాతెనిపుడు, హాస్యమేటికిచెపుమతథ్యంబుతరు

ప॥ అశివన్ ప్రమోచ లోచనచ్ఛాయలెల్లఁడం గ్రేల్లుదాట . నజ్జటాధరున
నియె.

ఉత్సాహ॥ ఏఱుపరుప తొమ్మనూట యేడువత్సరములవై
నాఱునెలలు మూడుదినములయ్యె నన్నుగూడి దు ।
ర్వారమారకేళిఁ దేలి రాత్రులుంబగల్గు నీ
కోరికలుపొసంగఁగిర్చుకొనఁగఁబట్టి గట్టిగన్ ॥

చ॥ అనుటయు నవ్వుటాల కిటులాడెదొ సత్యమపల్కుమన్ననో
ఘనతరధర్మశీల ! పలుకఁదగునయ్య మృషానులాపముల్ ।
మునికుల సార్వభౌముఁడవు ముఖ్యుఁడవీ వడుగంగ కల్ల లే
యనువుననాడనోపుదు సుఖాబ్ధిజనించుట రిత్తగానన్ ॥

క॥ ఝల్లని గుండియయదరఁగ, వెల్లనై న మోమువాంచి విప్రుఁడుమిగులన్ ।
తల్లడమందుచుచెల్లర, చెల్లరయనియిట్టులనియె చిత్తములోనన్ ॥

ఉ॥ పూర్ణ మనూర్త్తిచంచల మబోధ్య మపారమునై నయట్టి బ్ర
హ్మ వమాకలించి సుఖమందఁగఁ బారముఁజేర్చుమామకో ।
ద్వివివేక నాక సుదతీ ! నిబిరీసకటాక్షవీక్షగో
త్కీర్ణ మహాశుగౌఘనిహతిం గతిఁ దప్పె నిఁకేమిసేయుదున్ ॥

చ॥ అనిశము దుశ్చరక్రమములైన ప్రతంబులువెక్కుచేసి కూ
ర్చినసుమహత్తపోధనము రిత్తకురిత్రయి బూదిలోన వే ।
ల్చినమహితాహుతి ప్రతతిలీల నిరర్థకమయ్యె నన్నుఁబో
లినయవివేకపామరులులేరు ధరావలయంబులోపలన్ ॥

సీ॥ అలరుఁ గన్నులు కన్నులని చలించుటగాక, ధారవాకారఘోరములుగావె
నునుపుగుబ్బలుగుబ్బలనుచు నుబ్బుటగాక, యతులకుంభీపాకగతులుకావె ।
కోరినూగారు నూగారనెన్నుటగాక, తలపోయ కాలసూత్రంబుగాదె ।
నునుదరుల్ నునుదరులనుచుఁ బొంగుటగాక, కనమహావీచిమార్గములుకాకె

గీ॥ సత్కవీంద్రులు తమచశ్చతురిమములు, చూపనూరకై బ్రమసి నాత్మోభయము
వందురుటగాక తెలిసినవాస్తవమున, వారిజాతులు జంగమనానికెందులు ॥

ఉ॥ ఏతతీనత్కులప్రభవుఁ డేవములేక విహీనుఁడై త్రపా
ఫ్లేతేమనెన్నుఁడై యకట యేగతి ముద్దిడువాడు కష్టము ।
రాజులవిదూషకాల్పనట జారభుజంగక చోరకోటి ని
ష్క్యాత శరావమైన వెలయుగ్ధులిమోవి ఏనుంధరాస్థలి ॥ 442

సీ॥ విధ్యుక్తిసాంగమా వేదప్రపంచంబు, చదివి యత్యంతప్రశస్తిఁగాంచి ।
మానకయుభయమిమాంసాపరిశ్రమ, ప్రమన స్త్వమునఁ గీర్తిపరిభవించి ।
సిద్ధాంతసంసిద్ధి చిదచివీశ్వరవిని, ర్ణయవివేకనిరూఢి జయముగాంచి ।
అలయకబహుశేలిహాసపురాణార్థ, వైదుష్యమునఁ జాలవన్నెకెక్కి ॥

గీ॥ పిదప నీరితి చదివినచదువులెల్ల, చిలకచదువులుచేసి దుశ్శీలలీల ।
లోలసయథావిలోకనాభీలజాల, వినిహతమ్మగంబునైతి నేమనఁగలదు ॥

చ॥ అని తనురోసి రేచి జలజాయతలోచనమోముఁజూచి య
మ్ముని యను పాపజాతి ననుముంచితివీకలుపాబ్ధిలోన న ।
య్యసేమిషనాధుకార్యమునకై చను మెక్కడికైన నీవువ
చ్చినపనిదీర్చ గోపశిఖచే నిను నేర్చెదనిల్చియుండినన్ ॥ 444

చ॥ మఱియు నొక విశేషంబుచెప్పెద. సఖ్యంబు సాస్తవనీనంబని చెప్పుదురు,
బహు కాలంబు నీ తోడం.ఁగూడియుండి నిన్ను దంకింపరాదు గావుచ ॥ 445

గీ॥ నినుగినియనేమి యింద్రుని, ననఁగారణమేమి ఘనవిషాభవిషయవా ।
రనుపమవననిధివీచుల, మునిగిననను దిట్టఁ దగవు మూఁఖుఁ డనగటకై ॥ 446

చ॥ అని యమ్ముని యధిక్షేపించి కించిదరుణాయమాన నేత్రాంచలుఁడై పెచ్చు
పెరిగి రెచ్చిపలికిన టిచ్చనడి యయ్యచ్చర యచ్చెరుపాటునఁ దొటతొటం
దొరగు చెమటచి త్తడిందడిసి వడ వడ వడఁకు నవయవంబులుముంచిన రోమాం
చసంచయంబునన్ కంచుకితయై సంచరించి జవంబున దివంబునకుఁ బోవు
నప్పుడు ॥ 447

గీ॥ అమ్మునిపతితేజము, గర్భమ్ముస్వేదమునఁగలిసి స్రవించిన న ।
కొమ్ముయుఁ దరుపల్లవముల, సమృద్ధమునఁ దుడిచివేసె శాఖలమీదన్ ॥ 448

గీ॥ మారుతమేకముచేసిన, నారీనుణియయ్యెవినుము నాకునుప్రయో ।
ఛారమణికి మునిపతికిని, మారుతవృక్షములగిది కుమారిక యయ్యెన్ ॥ 449

గీ॥ కండుమునియును సప్తగః కాంతకతనః, సూర్చిన తపోధనంబెల్ల కోల్లఁబోఁ
తల్లమునంది యధికసంతానతప్త, చిత్తుడై దాని నిష్కృతిచేయఁబూని॥

సీ॥ అమ్మాయనిపహంబు లండంద వందులై పొగడు నేత్రేత్రంబుభూరి మహిః
గీర్వాణవితతు లేత్రేత్రంబు జనులనారూఢిఁ గన్గొనుచతుర్భుజులగోగఁగఁ
గీర్తియనంత నేత్రేత్రంబు కోటికోట్యయుత జన్మానుంబుల డఁగఁజేయు ।
శ్రీసతీపతికి నేత్రేత్రంబుదేహమై తనరు కల్పాంతరస్థాయయగుచు ॥

గీ॥ సతితపాననతాభ్యాతిఁ బ్రబలుచుండు, భూమినేత్రేత్రమట్టి శ్రీపురుషోత్త ।
మాహ్వయత్రేత్రమున కేగె సతితపస్స, విధరుచిహేళి, కండు మునీంద్రమా

ఉ॥ ఉత్కలికన్మునిప్రవరుడుబ్బుచు, గొబ్బునఁజేరెభారతీ
యోత్కలసేమ దక్షిణమహాదధితీరమునందు సర్వసం ।
పత్కరమై విముక్తులకుఁ బట్టగుశ్రీపురుషోత్తమంబు, సం
విత్కలనానిరూఢి నవివిశ్చుతుడై యతఁ డక్షణంబునన్ ॥

సీ॥ కమలాక్షచక్రనిఖాత మార్కండేయ కుండోదకంబునఁగుంకులిడియె ।
తురగ మేధీయబంధురగవిఖుర దీర్ఘసమధికేంద్ర ద్యుమ్న సరసిదోగఁ ।
కాకమోక్షప్రసకారణాంభః పూర్ణ రోహణ పావనోర్ములమునింగె ।
దర్శనమాత్రపాతకవిదారణ చణాంచిత తీర్థరాజవీచికలదేతె ।

గీ॥ శ్వేతరాజతపస్తుంగ, శ్వేతగంగ, సంగములదోచె కోటిజన్మార్జితాఘ ।
పుంజముల నొక్క ప్రేల్పిడిపొల్లుచేసి, మహితసద్గుణశాలి యమ్మానిమాళి॥

వ॥ ఇట్లు శ్రీ పురుషోత్తమ దివ్యత్రేత్రంబునకు భూమనీభూతంబైన తీర్థజాతంబ
గుత్సానుండు పుండరీకాక్ష కృపాకటాక్ష వీతేక్షుసార ఝరిష్ఠరంప
దామోని పేర్కొని కరడుగట్టిగట్టిగాకనుపట్టి పంచదార గట్టనం బట్ట
డట్టంపు ప్రాసాదవజ్రదీధితిధట్టంబులు చుట్టుకొన్న మిన్నందియున్న శ్రీ
మహీధరం బధిరోహించి నేత్రసర్వంబులగు ద్వావింశత్సర్వంబులు గ
చని దివ్యప్రాసాదమధ్యగత విచిత్రరత్నసింహాసనోపరిభాగంబున ॥

సీ॥ అంజనాచలకాంతిభంజనాచలతనుచ్ఛాయ తెల్లెడలకు జౌకళింప ।
పద్మసౌందర్యైకసద్మసాభాగ్యా కరాయి తేక్షణరుచుల్ హర్ష మొనఁగఁ ।
మేరుకూటోదార భూరిరత్న స్ఫారమాళిద్యుతులు సభోమార్గమలమ ।
బాలాతపోద్దామలీలాచుచిర హైమచేలాభలంతట జికిలిచేయ ॥

గీ॥ సుకరసంవాసితదరారి సుకరవికచ, చకచకలుపేరెములదొక్కచక్కదనపు
రాశియైయున్న శ్రీసుభద్రాసనాధు, శ్రీజగన్నాధుఁ గనియెనాసిద్ధమాని ॥

చ॥ కనుగొని యంత సంభ్రమతగాఢ ముదర్ణ సమగ్నుడై మహా,
ముని తనివ్రొకరెప్పకవముంచిన యశులుగండపాల్గివైఁ |
జనుక్కగఁ గంటక స్మృతిచెందిన యుగముపొంగ భక్తిఁ గ్ర,
క్కున ధర్మజాగి మ్రొక్కిడియె గోష్ఠవిహరిక కంఠవై రికిన్ || 456

గీ॥ మ్రొక్కిలేచి ఘాస్తములు ముకుళించి, మాశ్యగ్రసీమ నిల్పిహర్షగద్య |
దస్వరంబు, గళపథమునమెల్లనె, యేగుదేరభక్తి నిట్లుహగజె || 457

వ॥ జయజయ సకలజగదున్నవస్థితి విలయకారణభూత ప్రభావ, భాసభవకోటి
సౌందర్య ధుర్య దివ్యవిగ్రహ, గ్రహపతి రోచి స్వహస్తప్రభాదుర్దర్శ సుద
ర్శన దర్శనభయలోకాలోక గుహంతర విలీనదై తేయతమోవార, వారణరాజ
రత్నాచిత్రణా, తుణదాచర ప్రమోషిత నిగమనందోహ పునర్దాన సంతోషిత
కమలభవకృతస్తోత్ర సంతతానంద, సందత్సురాసుర మహాభారపారావార
మగ్నమంధాసశైల నిర్విహణమహిమ సంజాత నూతన సుధాస నోస్తనస్సు
మనస్సముదాయ కృతాదర, దరవిదళ తేతగి ముకుళాభదంష్ట్రగ్రసముద్భృత
ధరణీతరుణీ సమాగమ రోమాంచితి మహాదేహవరాహ, వరాహవధుర్యా
గ్రగణ్య హిరణ్యకశిపు పక్షోవిక్షోభ సంభూత ప్రభూత రుధిరాభిషేకాశోక
ముకుళ తిరస్కారి హరినఖరాగ్ర విద్యోతమాన, మాననీయ శ్రీసాచారవింద
నివ్యంది మృకరంద బిందుధారాయిత మందాకినీ ప్రవాహ పాదితాశేష భవన
వనధివేష్టిత క్షితిశాసనవిరాజి రాజన్యరాజకానన ప్రజ్వల త్రనూన పాత్మీలా
భీలకారధారా జాగ్రద్భుజాగ్రముని శేఖర, ఖరదూషణ త్రిశిరోముఖ విరోధి
శిరోధి గళద్రక్షధారాస్వాదామోద జవనత్పత్తి విక్షేపణక్రీడానదోహల, హల
ముఖ నిర్భిన్న యామునాంభః ప్రవాహ, వాహదేహధారి తుపాచారి విహారి
భయంకరాలోక, లోకజిహ్వర్థ్యాజిత పౌలనారి వ్రతమండల, మండలభ్రమణ
చతురతురగఖురపుట నిరశితయవనకరోటి పరంపర పరవాసుదేవ, దేవ
సార్వభౌమస్వర్గ శ్రీపురుషోత్తమనాథ, శ్రీజగన్నాథా! విజయీభవ, దిగ్విజ
యీభవ || 458

అనులోమకందము-విలోమార్క

నూరపితా నిజసునదయ, సారసనాభా సమహిమ, సరసుతవరదా |
తేరినతిగలనుతిమనవి, చేరు సురదదాసమతవశిధనాధారా || 459

తెనుంగున కందము - అదేశ్లోకము ||

ననునేలేననివాసికి, మను నీలాగేది గురుతుమాసకు భాగే |
ననవయ్యిందులపనరయ, మనవలదా, వటమిదంత యాం తేజమయా || 460

- వ॥ అనిపొగడి, బ్రహ్మసారస్తవంబున నిట్లని బొగడందొడంగె ॥ 46
- శ్లో॥ సారంపరం విష్ణురసారపారః । పరఃపరేభ్యః పరమార్థరూపీ ।
సబ్రహ్మసారః పరపారభూతః । పరః పరాణామపిపారసారః ॥ 46
- శ్లో॥ సకారణం, కారణతస్తతోపి । తస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవం సహకర్తృత్వైర్యవైరశ్చైవై రవతీహవిశ్వం. 46
- శ్లో॥ బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మ ససర్వభూతో । బ్రహ్మప్రజానాంపతి, రచ్యుతో, సా ।
బ్రహ్మోవ్యయం, నిత్యమజం, సవిష్ణు । రపక్షయాద్వైరభిలై రసంగీ ॥ 46
- శ్లో॥ బ్రహ్మక్షగమజనిత్యం । యథాసా పురుషోత్తమః ।
తథారాగాదయోదోషాః । ప్రయాన్తు, ప్రశమంమమ ॥ 46
- శ్లో॥ ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యం వై । సంస్తవంపరమం జపత్ ।
అవాపపరమాంసిద్ధిం । ససమారాధ్య కేశవం ॥ 46
- వ॥ మతియును. 46
- ఉ॥ తారగిరీంద్రవైఖరి యదభ్యశరీరము, పండువెన్నెలన్,
గేరెడినవ్వు, చిత్రమణిశీలితదివ్య విభూషణప్రభో ।
దారతయున్ దగంగ, హరిడక్షిణపార్శ్వమునందుగాంచె, మం ।
దారసమాను, నీలపరిధాను భుజంగమ సార్వభౌమునిన్ ॥ 46
- గీ॥ వారియిద్దఱిసడుమ నవార్యమాణ, బాలభానుప్రభాసముద్భాసమాన ।
కాంతిసంతాన సంతతా గమ్యమాన, భాసురాంగవితాన, సుభద్రగనియె ॥ 46
- సీ॥ వదనవారిజమువై వ్రాలనూహించువైఖరిఁ జలన్భ్రమరకోత్కరమువెలయ ।
అవయవకాంతి యాచ్ఛార్ధమైచేరిన పగిదిభూషాపరంపరలుమెఱయ ।
ఎల్లెడనమృతంబు వెల్లిగావీరిసినకిరణి కటాక్షవీక్షలు వ్రెసంగి
సౌందర్యధునతర స్పర్ధబంధీకృతంబైన రీతినికేలియజ్జమమర ॥
- గీ॥ తరుణకరపల్ల వాంగుళి తాడ్యమాన, మాననీయవిపంచికామంజునాద ।
సాదరామోదయైయున్న జలననద్య, పద్మలోచనంగనియె సుభద్రనపుడు ॥ 47
- క॥ హరివామపార్శ్వమున, నుస్థిర రవికోటిప్రభావిశేషదురనలో ।
కర్మభన మహాసుదర్శన, మురుభక్తింగనియె మునికులోత్తముఁ డచేట ॥ 47
- వ॥ ఇట్లుగాంచి, బహుప్రకారంబులవినుతించి, 47
- క॥ వెండియును కండుమునిమార్కంజేయేశాది శంభుగణమును విమలా ।
చండాకృతి ముఖ్యాఖిల చండితతిఁగాంచెనపుడు సమ్యగ్భక్తి ॥ 47

త్వంకజవీధినిల్పి వనితామణిపూజ యొనర్చికొల్పెజ్ఞా
నాంకురితాత్మయై తనజహ్నునభక్తి మెచ్చిగ్రక్కునన్ ||

48

సీ॥ మెఱుగు రేయెండ సోదరము మేలిమిపైఁడి, జలసోనసపు శాలతళుకుఁజూపఁ ।
కార్కొగుల్ని గనిగల్కాదను, నునుమేని, చాయలెల్లడలకుఁ జోకళిప ।
నిడుడ కేడ్దోయిఁబూనిన సంకుచుట్టువాల్, జాలిరువంకి బేరేలుదొక్క ।
తెలిదామరలమించుఁ దలవంచుకొనఁజేయు, మెఱుగుకిన్ బెళకులు సిరులనీన ।

గీ॥ గొనబుసాములగములతోఁగూడియెడకు, తగినసామైనకలుములముగుడబెళకఁ
కలికిచూపులు చదలమేల్కట్టుగట్ట, కాంతముందరనిలిచి శ్రీకాంతుండపుడు॥48

చ॥ నిరుపమపుణ్యశీలగుణ నీవైనరించిన భక్తికీర్తునే
వరదుండనై వరంబునఁగవచ్చితి వేడుమటన్నమొక్కియ
త్తుణియుఁగేలు మోడ్చి యను దైత్యహారా! విధవాత్వదుఃఖదు
స్తరజలరాశిమగ్ననయి తావకపాదము లాశ్రయించితిన్ ||

48.

గీ॥ బాలవైధవ్యదుఃఖసంప్రాప్తపుత్ర, హీననిర్భాగ్య యిట్టి నాకిందిరేళ ।
జన్మజన్మంబులం దతిశ్లాఘ్యులైన, పతులనిమ్ము లసత్కృపాపాటవమున॥48.

ఉ॥ ఓకరిరాజరక్షక ! అయోనిజనై శుభలక్షణాంగినై
శ్రీకరరూప సంపదలచెన్నవహింపుచు ప్రాజ్ఞనై గుణా ।
స్తోకసుపుత్రలాభమువసుంధరవెంపు వహించఁగాంచనీ
వే కృప నీవరంబనుచు వేడిన శ్రీవరుడాదరంబునన్ ||

48

సీ॥ ఇందినరేక్షణ యింకొక్క జన్మంబు, నందప్రఖ్యాతు లుదారకర్కు ।
లభితపోతులగుదురు పతులుప, దుండ్రు పుత్రకుండు బంధురయశుండు ।
ధీరాత్ముండుప్రజాపతిగుణాభిరాముండు, గలుగునీకిపుడార్జున దలచినటుల ।
అన్నియుఁగల్గు నీ యాత్మజుండునశేష, వంశకర్తృత్వ సద్వైభవంబు ||

గీ॥ నందుఁ దత్సంతతియెనింగునఖిలజగతి, నందఱికిఁ బ్రీతికారిణివగుచు నెపుడు ।
నీవు పుణ్యస్వరూపివై నెగడెదనుచు, దనుజమర్దనుడవ్వడంతరి నొందె ||

48

క॥ అమ్మానినీలలామం, బిమ్మారిష దీనిమీరలిందఱునుప యా ।
మమ్మయి ప్రజలసృజింపుడు, సమృతమిది ద్రుహిణునకు నిజంబుగననినన్॥48

ఉ॥ సోమునిమాటగైకొని విశుద్ధగుణాన్వితమారిషన్ ప్రచే
తోమహిమాభిధాములుప దుండ్రునుబెండిలియాడి ప్రేమన ।
కామినియందు దక్షునుతుఁగాంచిరతండు ప్రజాపతిత్వను ।
శ్రీమహనీయుండై మది సృజించెవిచిత్రతసృష్టిజాలమున్ ||

48

|| ఇట్లు అచరంబులును, చరంబులును, ద్విపదంబులును, మట్టుననుకూలమున నేక ప్రాణిజాతంబుల మానసంబున సృజించిచూచి, చరచరంబులను మఱియు మానసంబున పంచాశత్కన్యకల సృజించి చరచరంబులను పద్మండ్రపు కశ్యపునకుఁ బదమువ్వర, చంద్రునకు నిరుపది యేర్పఱిగిచ్చి, చరచరంబులను దేవదైత్య నానాగణంబులును, గో, ఖగ, గంధర్వాప్సర, విశ్వదేవతలును, దానవాదులునుంబుట్టిరి. అదిమొదలు స్త్రీ, పురుష సమాసములు, బ్రజలు పుట్టిరి. తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగు పూర్వులకు సంకల్పంబున సృష్టించు బ్రజలు పుట్టుదురని శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుఁడిట్లనియె.

|| ధాతయంగుప్తమునఁబుట్టెదక్షుఁడనుచు, జెప్పదురు మీరతఁడు ప్రచేసెనటఁ బుత్రుఁడనిచెప్పితిరి జగత్పూజ్యనాకు, సంశయంబయ్యెఁ దెలుపుఁడించుపెల్ల.

|| సోమునికిఁ బుత్రి కాసుతుఁ, డామహితాత్మకుఁడు దక్షుఁడతఁడెమరలన్ |
సోమునికిమామయయ్యె, మహామహిమా తెలుపుదీని నాద్యంతంబున్ || 491

|| అనివిన్నవించిన యమ్మునితో శ్రీపరాశరుండ్లిట్లను బ్రస్ఫుటముగ |
భూతకోటులయందు పుట్టువులును, సరోధములును నిత్యమున్ విమలచరిత |
ప్రవిమలజ్ఞాన సంపన్నులౌ ఋషివరు లీయర్థమున సంశయింపరెపుడు |
ప్రతియుగంబునయందుఁ బ్రభవించుచునిరోధ మొందుచుదత్తుదులందురెందు |

|| జ్యేష్ఠకాన్యాయములులేవు చర్చసేయ, వారలకు భూరితపమునవార్యమాణ |
సారదివ్యప్రభావమున్ కారణమ్ము, లనినమైత్రేయుఁడిట్లనునాచరమున || 492

|| సురపన్నగ గంధర్వా, సురతతియుత్పత్తిమాకు సురుచిరపరమా |
దరముననెఱిగింపుముముని, పరయనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁడిట్లనియెన్ || 493

|| కమలజనాజ్ఞ దక్షుఁడతి కౌశలమొప్పగదేవదానవా
ద్యమిత సమస్తభూతముల నాత్మసృజింప నవన్నియున్ యథా |
క్రహమున వృద్ధిబాంధక నిరర్థములై చనఁజింతనొంది ది
వ్యమహిమ మైధునక్రియప్రజాళిసృజింపంగ నిశ్చితాత్ముఁడై || 494

|| వీరఁబుడనెడు ప్రజాపతి, గారాబు తనూజ పుణ్యకలిత నశిక్ష్మిం |
గోరికపెండిలియై కడుకూరిమి సతఁడై దువేల కొడుకులఁగాంచెన్ || 495

|| వారలకడకల్లనఁ జని, నారదుఁడిట్లనియె ప్రియము నయమునఁగదురక |
మీరలుప్రజలసృజించెడి, వారా, కడగనరు వెట్టివారలు తలపన్ || 496

|| భువికడ యేమిగంటిరి, నభోవివరంబదియెంత దిక్కులె
ట్టివి యడుగెంత యన్నియు కడిందియెటుంగఁగ మీరలందఱున్ |

- జవమునఁబోయి వీనికడ చక్కఁగఁగాంచి, యనంతరబ స్రా
భవముదల్పఁగాఁ బ్రజలఁబన్నడఁగాంచుడు పొండునావుడున్ ॥ 48
- క॥ హర్యశ్వనాములాగుణ, ధుర్యులు నలుదిక్కులకును దోడ్తోపార్యా ।
పర్యమెఱుంగక పోయి, యవార్యతనండడగిరభివాహినులగతిన్ ॥ 49
- క॥ అందఱు జనినఁ బ్రచేతో, నందనుఁ డప్పటియునుతుల నయగుణతేజ ।
స్సందీప్తులగనె పరమా, నందుల వెయ్యంటివీరణతనుజయందున్ ॥ 49
- ఉ॥ అప్పటివచ్చి దేవముని యా శబలాశ్వులఁజూచి యిట్లనున్
తప్పక యన్నలేగిన పథంబున మీరును బోయివారి లా ।
గవ్వడుగాంచి భూమికడ యారసివచ్చిప్రజన్ సృజించుడే
చొప్పననన్న నన్నల, వసుంధరఁ జూడఁగఁబోయి రందఱున్ ॥ 500
- ఆ॥ వె॥ పోయి జలధిసాచ్చి పోయిననదులట్ల, తిరుగరై రి యెపుడుధరణియందు ।
భ్రాతలరుగవెదుక పనివడిపోయిన, వారు మరలరారు వారియట్లున్ ॥ 501
- ఉ॥ నందనులిట్లు క్రమ్మరవినాశమునందుటచూచి మారిషా
నందనుఁడెంతయున్ గనలి నారదు శాపమహాబ్ధిముంచి వెం ।
పొంద నశిక్నియందుగనె నుగ్గులులన్ దగ నర్పిదింటి న ।
య్యిందు నిభాననామణులనిచ్చె బ్రసిద్ధులకున్ గ్రమంబునన్ ॥ 502
- వ॥ ధర్మనకుం బదుండ్రను, కశ్యపునకున్ పదముపురను, చంద్రునకు నిర్వదేడ్డు
రను, అరిష్టనేమికి నలుపురను, బహుపుత్రునకు నిద్దఱను అంగిరునకు నిద్దఱను,
కృతాశ్వునకు నిద్దఱను, నిచ్చెనందు ధర్మనిహాస్సులు, అరుంధతి వసువు, జామి,
లంబ, భాను, మరుత్వతి, సంకల్ప, ముహూర్త, సాధ్య, విశ్వ, అనుష్ఠదుండ్రు,
అందు విశ్వకు విశ్వదేవతలు, సాధ్యకుసాధ్యులు, అరుంధతికి మరుత్వంతులు,
వసువుకు వసువులు, ముహూర్తకు ముహూర్తజులు, లంబకు ఘోషాండును,
జామికి నాగవిధియు, మరుత్వతికి పృథివి విషయంబైన సర్వంబును, సంకల్పకు
సర్వాత్మకుండైన సంకల్పుండును, జ్యోతికి పురోగములైన యనేక సహస్ర
దేవతులునుం బుట్టిరి. వసుపుత్రులైన యిష్టవసువుల నామంబులంజేప్పెద.
అవ, ధ్రువ, సోమ, ధర్మ, అనిల, అనల ప్రత్యూష, ప్రభాసులనం బరగుదురు
అందు అవునకు వైతధ్య, శమ, శాంతనయులునుం బుట్టిరి ధ్రువునకు కాలకలన
కారియు భగవంతుండునగు కాలుండుపుట్టె. సోమునకు భగవంతుండైన
వర్చుండు, వర్చునకు వర్చస్వియుంబుట్టిరి. ధర్మనకు మనోహరయందు ప్రవీ
ణుండును, హుతహవ్యండును శిశిరుండును, ప్రాణుండును, వరుణుండునుం బుట్టిరి

శివయందు మనోజన్మండును, అవిజ్ఞాతగతియునుంబుట్టిరి. అనలునకు కుమారుండు శరస్తంబంబునఁ బుట్టె. అతనికి శాఖ, విశాఖ మేష వృక్షజులుంబుట్టిరి. అతడు కృత్తికలకు నపత్యుండై కార్తికేయుండనంబునగు. ప్రత్యూషఁబుట్టుషియైన దేవలుండుపుట్టె. దేవలునకు తుమానంతులును, మనీషులును పుత్తు లిరువురు పుట్టిరి.

॥ సల్లలితగుణ బృహస్పతి, చెల్లెలు యోగప్రసిద్ధ చిరకాలము తా ।
నిల్లోకమెల్లదిరిగెన, ముల్లశిత బ్రహ్మచర్య యోగము వెలయన్ ॥ 504

॥ అక్కంత అష్టమవసువగు ప్రభావనుపునకు భార్యయయ్యె. వారిద్దఁక ప్రజాపతియు, దేవవర్ధకియునైన విశ్వకర్మపుట్టె. అతని శిల్పనైపుణంబునఁ గాదేవసంఘంబునకు దివ్యవిమాన దివ్యభూషణదులు కలిగె. మనుష్యులును అతని శిల్పంబునన నుజ్జీవితురు. అజ, ఏకపాప అహిర్బుధ్ను, త్వష్ట, రుద్రులన నతనికి పుత్రులుగలిగిరి. త్వష్టకు విశ్వరూపుఁడను కుమారుండును గలిగె. మరియు హరుండుఁడు, బహురూపకుండు, త్ర్యంబకుండు, అపరాజితుండు, వృషాక్షి, శంభుండు, కపర్ది, రైవతుండు, మృగవ్యాధుండు, శర్వుండు, కపాలి, యన నేకాదశ రుద్రులుగల్గిరి. వారలకు శకుండు శ్వేతుండు సమాకూతుండునుగల్గిరి. 505

॥ ఘనతేజోనిధి కశ్యపమునికి భార్య, లనఘ మూర్తులు పదమువ్పరైరి యదితి ।
యాదిగాఁ గల వికచపద్మాదుతాక్షు, లతులితపతివ్రతాగుణాభ్యధికమతులు ॥ 506

॥ వారలదితియు, దితియు, డనువు, అరిష్ట, సురస, ఖష, సురభి, వినత, తామ్ర, క్రోధ, వశ, ఇల, కద్రు, మునియునన వెలయుదురు ॥ 507

॥ మనువుచాక్షుఁడై యుండమహితమతులు, భూనుతఖ్యాతిపన్నిద్దరై నతుషితు ।
లదితికడుపుననాదిత్యులనంగబుట్టి, రసఘవై వశ్వతాఖ్య మన్వంతరిమున ॥ 508

॥ వారలు విష్ణుండును, శక్రుండును, అర్జునుండును, ధాతయు, త్వష్టయు, పూషయు, వివస్వతుండును, సవితృండును, మిత్రానరుణుండును, అంశుండును, భగుండును, అదితేజుండును, అనుద్వాదశాదిత్యులు. అరిష్టనేమి పత్నులకుఁ బదియాఱుగురు తపూజులుదయించిరి. బహుపుత్రునకు విద్యుత్సంజ్ఞగల పుత్రి కటేనలుగురు కలిగిరి. ప్రత్యంగిరునకు ఋక్సంజ్ఞగల బ్రహ్మఋషిసత్తములు జనించిరి. కృశాశ్వనకుఁ బ్రహరణసంజ్ఞగల పుత్రులుపుట్టిరి. వీరలకుఁ బ్రతియుగ సహస్రాంతంబునందును సూర్యునకుఁ బ్రతిదివసంబునందు నుదయాస్తమయములు కలుగున ట్లుత్పత్తినిరోధంబులు గలుగుచుండు ॥ 509

॥ దితికినికశ్యపమానికి, సుతులిద్దఱుగలిగి రధికశూరులుసమిదా ।
ర్జితుఁడుహిరణ్యాక్షుండును, క్రతుభుద్వైత్రుండు హిరణ్యకశిపుండనంగన్ ॥ 510

- గీ॥ సింహికాభిధాన చెలియలువారికి వెలదియొకతెగలిగె విప్రచిత్తి ।
యనెడిదై త్యపతికి వనితగానిచ్చిన ప్రీతినతడుదగ్గఁ బరిగ్రహించె ॥ 4
- వ॥ ఆహిరణ్యకశిపునకు, అనుష్ఠాద, వ్లాద, ప్రహ్లాద, సంహాదులన సలుగురఁ పుత్రఁ
పుట్టిరి. వారిలోన ॥
- క॥ సమదర్శనుడు మహాత్ముం, డమలయశోనిధి గుణాధ్యుడగు ప్రహ్లాదుం ।
డమితైకభక్తి నిలిపెన్, కమలాక్షునియందు నన్యకామరహితుడై ॥ 5
- సీ॥ చల్లనై యుండెనై శ్వానరుడంభోధి, మీఁగాలిబంటియై మీఁకదయ్యె ।
శస్త్రాస్త్రజాలముల్ శకలీకృతములయ్యె, విషధరదంష్ట్రక ల్విఠిగిసోయె ।
పూబంతులై తాకె భూధరభూతముల్, హంసతూలపుపాను పయ్యెధరణి ।
మలయమారుతమయ్యె ప్రళయజంఘానిలం బిభదంతములుపువ్వుపెత్తులయె
- గీ॥ విషము, సుధ, కృత్య, దాసియు వివిధమాయ, లెల్ల మంచుగములున య్యెనిందిరా
హోయుడలఁచుచునున్న ప్రహ్లాదునకును, తండ్రిఘనరోషభీషణోద్ధతిఘటింప ॥ 5
- మ॥ అసమైత్రేయుడు కేలుదోయి నిజఫాలాంతంబు నంగూర్చియి
ట్లను నోశక్తికుమార ! పంకజదళాక్షౌంఘిద్వ యీచిరితనా
భినుతానందను, నందనుం, జనకుఁ డ ప్రేమాత్ముడై యేల యి
ట్లనిమిత్తంబుగనొంచబంచె నిదియాద్యంతంబునుం జెప్పవే ॥ 5
- క॥ అనినఁబరాశరమునియా, ఘనుఁగనియను మునుహిరణ్యకశిపుఁ డుతపమ ।
త్యనుపమగతిమందరనగ, మునఁజేసె దృఢప్రయత్నమున నిశ్చలుడై ॥ 5
- ఉ॥ అక్కజమైనతత్తప ముదగ్రతఁజూప విరించియంచవై
వాక్కలకఠిఁగూడియటువచ్చి వియచ్చరులెల్లఁ జూడఁగా
రక్కసుఁడిచ్చఁగోరిన వరంబులొసంగిచనన్ దపోమదం
బెక్కిజగత్ప్రయంబునతఁడేలె సురాసురమర్త్యజైతుడై ॥ 5
- సీ॥ ఇంద్రుడై సురకోటిసేలు పావకమూర్తి, యయి కయికోనుకవ్యహవ్యతతుల
దండియై ప్రాణులదండించు కోణేశుడై, యాతుధానుల నాక్రమించు ।
యాదోధినాథుడై యాదోగణమునొంచు, పవనుడై వడకించు భవనచేయఁ
ధనపతియై సర్వధనములుహరియించు, రుద్రుడై ద్రుగనలార్చులు నిగుడ్చు
- గీ॥ తపనుడై దుస్సహోగ్రసంతాపమొనఁగు, సోముడై భూమినించు నుద్దామమహి
మేఘమై వర్ష భారాసమృద్ధిజూపు, ద్రుహిణవరమత్తుఁడజగద్దోహయసుర
- క॥ సురలెల్లబంట్లుగాన, చ్చురలెల్లంజేటికలుగ నకలధరిత్రీ ।
నరులెల్ల భక్ష్యములుగా, హిరణ్యకశిపుఁ డెల్ల జగములేలె బలియుడై ॥ 5

- మ॥ కనదభ్రంకపరత్న సౌభమలలోఁ గాంతాసహస్రంబుతో,
ననిశంబున్ శశికాంతకాంత కలశిహారసంభాని, య॥
త్యమషక్తోన్మదఘూర్ణితాక్షియుగ కోణాత్మ్యగ్రోచుల్ జగి,
జ్ఞపసంత్రాసమొనర్ప నేలెనతఁడుచ్చైః కీర్తి లోకంబులన్ ॥ 519
- క॥ పరమతియాప్రహ్లాదుఁడు, పరిపాటింజదివె బాలపాత్యంబులు ని॥
ర్భర హరిభక్తిపరుడై, గురుకులమునదైత్య బాలకులతోఁగూడన్ 520
- క॥ ఒకనాఁడు గురులతో, న య్యకలంకుఁడుతండ్రి కడకునరిగి తపియూ॥
ప్రికమలములకెఱగిన యతి, వికచముఖుండగును సుతునివినతు బలి 521
- ఉ॥ పాపఁడనీవు సద్గురుకృపన్ బరిపాటిగ్రహించినట్టి వి,
ద్యాపటిమంబెఱుంగ మదిహర్షముపుట్టె పరించుమయ్య భూ॥
మీపతిసీతిశాస్త్రములమేయము లోఁగద వానిలోన నీ,
వేపుననే ప్రసంగములు హెచ్చనిమెచ్చెద వందుసారముల్ ॥ 522
- వ॥ అనిన్ ప్రహ్లాదుండిట్లనియె ॥ 523
- గీ॥ అచ్చుతుననాది మధ్యాంతు నజ మహాత్ము, నప్రమేయు, నవృద్ధిక్షయాత్మసర్వ॥
కౌరణములకుసారమాకారణంబు నాత్మనిడి మ్రొక్కికొలుతునిరంతరంబు॥ 524
- చ॥ అనవినికోపవహ్నినయనాంతముల న్నెడలంగదై త్యుడి
ట్లనుగురుమోము చూచి యథమాధమ విప్ర విపక్షసంస్తుతుల్
తనయునకిట్లు చెప్పితి వుదగ్రమదీయ మహాభుజార్ణవా॥
త్యనుషమశౌర్యసారము నిరర్థముచేసి విమూఢవర్తనన్ ॥ 525
- వ॥ అనిఁ గురుండిట్లనియె ॥ 526
- క॥ కోపింపకు దై త్యేశ్వర, మాపాశముగాఁడు నీకుమారుఁడు ఘనవి॥
ద్యాపాటవకలితునిక్రియ, మాపాశము చదుషఁ డేమిమాయయొతలఁపన్ ॥ 527
- క॥ అవిమర్శనమున శత్రుస్తవకథ సీతనయునకుఁ బ్రధానత్వమునన్॥
వివరింపలాతివారమె, భవదీయాశ్రితులమింతపని సేయుదుమే॥ 528
- క॥ మాచెప్పినట్టి చదువుల, రోచకములు నీనుతునకు రుచియింపవు తా॥
వాచోయుక్తిత్వంబున, వాచించున్ బెక్కులైన వాచప్రౌఢుల్ ॥ 529
- వ॥ అనిపలుకు గురునివచనంబులు విని హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదున కిట్లనియె॥ 530
- క॥ గురువులెఱుంగక యుండన్, పరిపంథి స్తవమునీకుఁ బాత్యముగానె॥
న్వరుచెప్పిరి చెప్పమునా, కరుదుగ శాసించువారి నందఱుచూడన్ ॥ 531

- వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె॥ 533
- గీ॥ సకలజంతువులకు శాస్త్రయైపరమాత్మ, విష్ణుఁడెపుడుహృదయ వీధినుండు ।
సతఁడుదప్పజనునికన్యుఁ డెవ్వండుశా, సకుండుకలఁడు డైత్యచంద్రచేపును ॥534
- క॥ అనుటయుదై త్యేశ్వరుఁడి, ట్లనువిష్ణుఁడనంగ నెవ్వఁడఖలంబునకే ।
నొనరంగ నీశ్వరుండన్, ననుమిగిలినవాఁడు గలిగినన్ జెప్పమిలన్ ॥ 535
- వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 536
- క॥ యోగి భ్యేయమదృశ్యం, బేగుణనిధిపరమపదము పెచ్చెచ్చెజగదా ।
భోగం బేవిభుక్తుతిచే, బేగున్ పరమేశుఁడతఁడు విష్ణుఁడు తండ్రి ! ॥ 537
- వ॥ అనిన విని డై త్యేంద్రుం డిట్లనియె ॥ 538
- ఉ॥ ఈవెడమాటలేల పరమేశ్వరుఁడెవ్వఁడు నాకుమిక్కిలీ
భూవలయంబునన్ ముగిసిపోడలపెత్తిన నీకునీశ్వరుం ।
డై వెలుగొందువాఁడు చపలాత్మక యెక్కడనుండువాఁడు వా
చావితథత్వ మేర్పడ నిజంబుగ నాకు నెఱుంగఁ జెప్పరా ॥ 539
- వ॥ అనుటయు ప్రహ్లాదుండు ॥ 540
- ఉ॥ నామదినేల నీతలపునన్ భవనంబుల నిండియుండి ల
క్ష్మీమహిళామనో హరుఁ డమేయుండు సర్వగతుండు నిత్యకృ ।
త్యామిత సర్వచేష్టితములందు నియుక్తులఁ జేయు నిట్టిచో
తామొనరించినామనుట తథ్యమె రాక్షసలోకనాయకా ॥ 541
- వ॥ అనుటయు ॥ 542
- గీ॥ వెడలఁద్రోయుండువీని నివ్వేళగురుని, శిక్ష నిజనైస సద్బుద్ధిచేరునేమొ ।
శత్రుపక్ష స్తపంబులు చదువుమనుచు, వీని నెవ్వరొ వెట్టితవ్వించినారు ॥ 543
- క॥ అనునెడదానవ భటుల, య్యనఘునిఁదోడ్కొనుచు గురునియాలయమునకున్ ।
చను దెంచిరచటఁ జదివెన్, వినుతమహామహిమ నిఖిలవిద్యలునరుసన్ ॥ 544
- మ॥ మనుజాశీశ్వరుఁడొక్కనాఁడు నవరత్నస్తంభ శుంభద్విభా
ఘనసౌభాగ్యమునన్ మణిఖదితయోగ్య ప్రస్ఫురత్ప్వితవై
నను ఫ్రెందవ్వసియించి కొల్వాసఁగిదివ్యద్రాజనం బొప్పఁగాఁ ।
దనురప్పించి పఠించుశాస్త్ర మడుగన్ డై త్యార్భకుండ్లనున్ ॥ 545
- క॥ పురుషుండు ప్రకృతియునునీ, చరాచరాత్మక మునై నజగములు నగునే ।
పరమాత్మువలన నాశ్రీ, హరిమాకుఁబ్రసన్న హృదయుఁడయ్యెడుమనీసన్ ॥546

॥ దుష్టువీనిబట్టి ద్రుంపుడు జీవించె, నేనివీనిలక నేమి కలదు ।
అరయఁగా స్వపక్షహానిక ర్వుత్వంబు, కలనవీడఁకులము కాల్పఁగల ॥ 547

॥ అనియోజ్ఞ యిచ్చిన సేనురులునాయుధ, హస్తులై వినిపి నర్కుమా ॥
'డన్త్రంబులందు మీయందును నాయందు, వివిరించిచూడ శ్రీప్రహ్లాద ॥
నీసత్యమున మీరలెత్తిన కైదుపుల్, ననుసోకకుండెడు మనిషనార ॥
నానాస్త్రములనొంప మేనింతయును నొవ్వ, కంతకంతకు దేజ మధికమైన ॥

॥ రాక్షసాధీశ్వరుండు పుత్రకునిజూచి, యొరి దుర్బుద్ధికాన ! నీ యోజనాను ।
మభయమిచ్చెదనీకు నిరర్థకంబు, చావనేటికి రిపుకథల్ పోవనిమ్ము ॥ 548

॥ అనినప్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె ॥ 549

॥ సకలభయాపహారియగు చక్రి మనంబుననున్నవాఁడు నా,
కొకభయమైనలేదు భయమొందినచో నభయంబుగాక యూ ।
రక యభయంబూనంగుట నిరర్థక మింతియెకాదు సర్వభా,
ధకభవమండలీ భయముతప్పను దండ్రీ ! హరించలంచినన్ ॥ 550

॥ అనుటయు ॥ 551

॥ రక్షీనాథుఁడు తక్షకప్రభృతి దుర్దాంతాహులంజూచి రూ,
తూక్షీతూతతి నిష్పలొల్కనను, నీ యజ్ఞన్ దురాచారు శ ।
త్రుజ్జేమంకరు నందనుండనక మీదుర్వారదంష్ట్రావిష,
ప్రజ్జేపంబున నీటుచేయుడన నుగ్ర కూరరూపంబులన్ ॥ 552

॥ భుగభుగఘనస్విషాగులు సభోవివరంబుననిండ పూత్రృతి
ప్రగుణమరుత్పరంపరత రాయడివారిదముల్పులింప తీ ।
వ్రగతి భుజంగముల్లఱవ గ్రక్కున దంష్ట్రలునుగ్గులయ్యె న,
య్యగణితసద్గుణాకరుని యంగముసోకినయంత వింతగన్ ॥ 553

హరిపదాంభోజ చింత దేవారి సూను, డింతయైనను విషవీడ యెఱుంగఁడయ్యె!
అదిగనుంగొని యపుడు సర్పాధినాథు, అనిరి తలనంచుకొని సిగ్గులినుమడింప ॥
తుమురయ్యె దంష్ట్రీకలు, రత్నములెల్లంబగితె రక్తభారలు ఫణసం ।
ఘములందొఱఁగెన్ హృత్కం, పముపుట్టెన్ మాకునతని పజ్జకుఁబోవన్ ॥ 554

తీవ్రదంష్ట్రలునాటి తదీయచర్మ, మించుకేనియు భేదిలదేమిచెప్ప ।
మాకుచెఱుప, సశక్యమిమాణవకుని, పనుపు మేదైన నింకొక్క పనికిమమ్ము ॥ 555

గృధ ॥ అనినన్ రోషాగ్ని కీలవ్యతికర భయదోగ్రాక్షివీతాప్రభావం
బున దిక్కుల్లండ చండాద్భుతరవమెనగన్ బూని దిక్షాగకోటిన్ ।

బనిచెన్ దైత్యేశ్వరుండర్చకునిబొడువ శుంభదగ్ధతిన్ బద్ధజంబుల్,
ఘనఘీంకారారవంబగ్గలముగజని జాగ్రత్వరంబిట్టుముట్టెన్ || 557

సీ॥ కులిశఘోర విషాణకోటి ఘట్టననేలఁ గూలఁగాఁబడఁద్రోసి కుమ్మికుమ్మి |
దండధరోద్దండ దండప్రచండ గుం, డాకాండనిహతుల నలిచినలిచి |
గిరిపాదసదృశ నిష్ఠురసాదతల మహా, ప్రత్యేపములఁద్రొక్కి రాచిరాచి |
సకరకాసార వర్షనిభముక్తాయుక్త, సాంద్రోరువమధువుల్ చల్లిచల్లి ||

గీ॥ చినుత గోవింద చరణారవింద మాక, రంద రసపానహర్ష నిర్భరునిసతని |
చెఱుపఁజాలక దంతముల్వీటిగి రక్త, పూరమూరంగ దిగ్గజంబులు దొలంగ|| 558

వ॥ అప్పుడు తండ్రికిఁగొడు కీట్లనియె || 559

ఉ॥ కొమ్ములువీలి దిక్కరటికోటి మందంబటి పోక నాదు స,
త్వమ్మునఁగాదు హైమపరిధాన పదాంబుజ చింతనప్రభా |
పమ్మునఁజమ్ము భక్తజనవత్సలుఁ డంబుజనేత్రుఁడశ్రీతా,
ఘమ్ములవమ్ముచేయుట జగమ్ములవంతయె తండ్రి చెప్పమా || 560

వ॥ అని ప్రహ్లాదుండు పలికిన నాతోపించి రక్షివల్లభుండు నిజబలాధ్యక్షులంజూచి
యిట్లనియె || 561

ఉ॥ తీర్చగరాని వైరమిదె తెచ్చె దుర్మాత్ముఁడువీనిఁ గాష్టముల్,
పేర్చిదహింపుఁ డీక్షణమ భీషణరోషమునం దనూనపా |
దర్చులు గీలుకొల్పి యన నప్పుడరక్కసులక్కుమారుపై,
పేర్చినయల్కనట్ల యతిభీకరవృత్తి నొనర్చి రార్చుచున్ || 562

శా॥ ఆదుర్వారమహాగ్ని కీలములలో సామోదుఁడై యుండి ప్ర,
హ్లాదుండిట్లను దండ్రొజూచి పరికీర్ణాం భోజకాసారమై |
నాదేహంబున కీమహాగ్నిశిఖ లానందంబు నొందించెనా,
శ్రీదేవీపతి మానసాబ్జమున సుశ్రీయుక్తుఁడై యుండుటన్ || 563

క॥ అనునెడదైత్య పురోహితు, లనునయవచనముల విభునిసనిరిబ్బాలుం |
డనుదితవివేకపాకుం, డనుకంఠ్యుఁడుగాక దండనార్హుఁడెతలఁపన్ || 564

క॥ బాల్యమ్ము దుష్టగుణచాం, చల్యైకాస్పదముబుద్ధి జడిచూహిత డా |
ర్బల్యఘనతొల్యమిది సా, కల్యముగాఁబోక బుద్ధికల్లు నె చెపుమా || 565

క॥ హెచ్చగునీకోపంబు, వియచ్చరపతిమీఁదఁ జూపనగు నర్హుఁడే |
యిచ్చిటుతవానివై నిది, పిచ్చుకపై బ్రహ్మశరము పుఘులవిచారా || 566

- 1 చదివించెద మీబాల్యము, వదులున్ బరిచాటి నగ్నివలనఁగూఁమాడుం ।
వదులుము, మాప్రార్థనమున, నిదియేపదివేలు చనవులిచ్చుట మాకు ॥ 567
- 1 వినుముదై తేంద్ర మామాట వినకయితడు, శత్రుపక్షంబుఁబట్టి చచ్చెను ।
నగ్నిముఖముననుగ్ర కృత్యనుసృజింతు, మంతటనడంగునీతని గంతులెల్ల ॥ 568
- 2|| అనిదై తేంద్రునిసమ్మతించి ఘనకీలాభీలవస్యంతరం,
బునఁ బద్మారమణీ మనోహర పదాంభోజద్వయధ్యానసం ।
జనితానంద సుధాభిమగ్నుడయి రాజత్కృంతితోనున్న యీ,
ఘనునిందోడ్కొని తెచ్చిరింటికి సమగ్రప్రేములై భార్గవుల్ ॥ 569
- 1 గురులుపాతముచెప్పి నిర్భరత స్వప్రయోజనములకుఁ బోవనారాజపుత్రుఁ ।
డాదరమున సహశ్రోతలైన దైత్య, బాలకులఁజేరఁబిలిచి యేర్పడఁగఁబలికె ॥ 570
- 1 వినుఁడు దైతేయనందనులార పరమార్థ, మెఱిఁగింతు నే మీరలితరమైన ।
దైవంబు నాత్మలోఁదలఁపక శ్రీహరి, గలుపవినాశనుం గొలిచిమనుఁడు ।
జననశ్చామారయావన జరామరణముల్, క్రమమునఁ బ్రాపించు ప్రాణులెల్ల ।
నిది మీరు మేమును నెఱిఁగిన దేకదా, మృతుడైనజన్మంబు మీఁదనిజము ॥
- గర్భవాసపునర్జన్మగతులు తొంటి, కైవడినెగల్గునివియ దుఃఖములుకావె ।
చోద్యమిది దుఃఖశాంతులుసుఖములనుచు, తలఁచుకొందురు మాఘలుతామస
వాతాది నిశ్చలాంగకు, లైతిగు వ్యాయామసుఖమునర్థించెడి, రో । [మున ॥
గాతురులు ప్రహరములున్, జూతురుసుఖమనుచునదియు సుఖమేతలఁపన్ ॥ 572
- అక్కటఘాంసశ్లేష్మా, సృక్కలితంబైన దేహమిదియెక్కడ,న ।
మృక్ష్మాంతిసారభాదిక, మెక్కడనివియెల్లవట్టి యెమ్మెలుతలఁపన్ ॥ 573
- 1 హేయపుతోలు మాంసమును నెమ్ములునెత్తురు చీముమజ్జయున్
స్నాయుపురీషమూత్రములు సంఘముఁగూడిన దేహమిందువై ।
రోయక ప్రేమచేసిన నరుండుమనంబున రోయనేర్చునే
ఈయెడఁగానిపించని యనిష్టమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 574
- ఎన్నియిష్టపదార్థము లిచ్చగించు, నన్నియునువాని హృదయమధ్యమునసధిక ।
శోకశంకువులై నాటుఁ జోద్యలీల, నెన్నిచూచినసుఖము లేదెందునైన ॥ 575
- ఏయేపదార్థంబులింటి లోపలనుండు, నవియన్నియును దనయాత్మనుండు ।
ఎచ్చటికైననునేగిన నాయాశ,దాహలోపకరణంబు తనకుఁజువ్వె ।
జన్మదుఃఖంబుదుస్సహమంత కన్నను, మరణదుఃఖంబతి మాత్రమరయ ।
యమునియగ్రమునందు యాతనాదుఃఖంబు, గర్భసంక్రమణ దుఃఖంబు,గర్భ!

గీ॥ వాసదుఃఖంబుచెప్పఁ గావచ్చు నెట్లు, జగముదుఃఖమునుం బయ్యించందమెఱిగి
బహుళదుఃఖాస్పదీభూతభవనమున్, తారకునిశ్రీవధూనాథుడలపఁవలయు॥ 57॥

ఉ॥ దేహములందు శాశ్వతుడుదేహి, వినుండు కుమారులార ! సం
దేహములేదు, వీనియెడఁ దెల్లముబాల్య జరాధిధర్మముల్ ।
దేహముఁజుట్టిముట్టికొను దేహికిలేవవి మీరు నాత్మన
మోహముమాని దీనివిధముంబెలియం దగునప్రమత్తులై ॥ 57॥

సీ॥ అనువుగాదివుడు బాల్యావస్థ, మీఁదట, నాచరింతుము యశావనాగమమున ।
యావనోదయమైన నంగీకరింతము, ప్రాథనిర్భరపయః పాకమునను ।
ప్రాథత్వమైనవార్ధకమునఁ గావించు, మవ్వేళయొక పనియైనలేదు ।
వార్ధకంబైన దుర్వారరుజాదికసంగతి పొంగుడువంగుడగుచు ॥

గీ॥ చిత్తముచలించి పరలోకచింతలేక, తనువుదిగనాడి తీవ్రయాతనలవేఁగి ।
మగుడజన్తించి యారీతిమఱుఁగుగాని, జనుఁడుశ్రేయఃప్రయత్నంబు గనఁగలేడు

క॥ ఆటలబాల్యము, మగునల, కూటముల్లల యశావనమ్ము, గురుతరరోగ్గ ।
సోఁటనవార్ధకముంజను, చోటేనీ పరము తేరె చూడఁగనైనన్ ॥ 57॥

క॥ కావునబాల్యమునన, లక్ష్మీననితావిభుని భక్తమిత్రునిముక్తి
శ్రీవిభవదాయఁ గొలువన్, గావలయున్ననము, మనముగట్టెయ్యుండన్ ॥ 58॥

గీ॥ అఖలశోభనములె గల్గునాక్షణంబె, వివిధపాపతమో రాశివిరిసిపోవు ।
లేశమైననునలయిక లేదునరుడు, హరిదలంపంగ వలయునహర్నిశంబు ॥ 58॥

చ॥ అనయము సర్వభూతగతుడై కడునెచ్చెలియైన పద్మగో
చనుపయిబుద్ధిఁ జేర్చి విలసన్నతితో వసియింతురేనిమీ ।
రనుపమలీల క్షేణములనన్నిటఁబాసినుఖోత్తరాకృతిన్
బనుపడుమోక్షలక్ష్మీ సులభస్థితిగాంచెద రశ్రమంబునన్ ॥ 58॥

క॥ పేర్చినతాపత్రయదహ, నార్పులచే వేఁగి శోచ్యులగు ప్రాణులపై ।
నేర్చునెద్వేషింపఁగజగ, దర్శితుడగుప్రాజ్ఞుడెట్టి యనువుననైనన్ ॥ 58॥

వ॥ కావున సర్వహానికరంబగు ద్వేషంబు విడిచి జగంబు సర్వభూతమయండగ
శ్రీవిష్ణునిరూపంబని చూడవలయు. మనమందఱము నాసురభావంబు వదలి
శ్రీకేశవునియందు మనంబుచేర్చి యనలార్కేందుపవనులచేతను, బర్జన
వరుణ రాక్షస, యక్ష, దైత్య, దాసవౌరగ, కిన్నరులచేతను, మనుష్యపశుసం
ఘంబులచేతను, నాత్మసంభవ దోషంబులచేతను, జ్వరాదిరోగంబులచేతను

ద్వేషేష్వాసూయా మత్స్యరంబులచేతను, రాగభోభాదులచేతను, తయలు
నొందింప శక్యంబుగాని పరమనిర్వాణ సుఖంబు నొందులయును. అందు
సార వివర్తనంబుల శోషింపక నానందనంబులు చేపట్టి యమ్యతారాభిరూపై
సమత్వంబునొందుడు. సమత్వంబున నారాధితుండై లక్ష్మీవల్లభుని ప్రసన్నుం
డైన నల్పంబులైన ధర్మార్థకామంబులెంత. దుర్లభంబైన మోక్షమును
కలుగు. కావున నప్రమత్తులై శ్రీపురుషోత్తము నాశ్రయించుటచే వైత్య
కుమారుల బోధించు ప్రహ్లాదునిచేష్ట లెఱిగిభయంబున దానపు లాన్యుత్తా
తంబు హిరణ్యకశిపునకుం జెప్పిన ॥ 584

॥ బాలునిమీఁదరెచ్చి యడబొలలబిల్వం గనంపిదైత్యరా
ట్టులుఁడువల్కువీనిఁగులపాంసనుశాత్రవ పక్షపాతిను ।
శ్రీలునిఁ జంపఁగావలయు శీఘ్రము, భోజ్యములందుదుర్దమ
క్షేత్రముపెట్టి భోజనమునేయఁగఁ బెట్టుఁడువీనికిన్ములన్ ॥ 585

॥ అని యాజ్ఞాపించిన ॥ 586

॥ సూదగణంబుఁడప్ర, హ్లాదునకు నిష్పముపెట్ట నతఁడన్నముతో ।
మోదమునఁగుడిచిదైత్యని, మూదనునిందలఁ పనదియు నులభతనరిగెన్ ॥ 587

॥ దితిజేశ్వరుఁడత్తపురోహితుల స్వేగమునఁబిలిచి హింసింపుఁడు మీ ।
రితనినతిభయదకృత్యా, హతి నుద్ధతినినవారు నతిరోషమునన్ ॥ 588

... ..
... ..

5॥ సురపరిపింధి భార్గవులఁజూచి విపక్షసపక్షువీని ను,
ద్ధురతక కృత్యజేసి త్వరతోవధియింపుఁటన్నవారు న ।
ష్టురుషవరేణ్యుఁడున్నెడకుఁబోయి, నృపాలకుమార మేము మీ,
గురువులమేమిచెప్పినను గోరిక నీవును జేయఁగాఁడగున్ ॥ 589

॥ పాపఁడలోకపూజ్యమగు బ్రహ్మకులమ్మునఁబుట్టినావు శౌ,
ర్యాపరమేయ సాహసబలాఘ్యుఁడు తండ్రి, జగంబులేలు నీ ।
వాపగిదిన్ గుణాకరుడవై మముఁబోచెదవంచునున్న సం,
తాపముఁబెచ్చె శాత్రవకథావితథాభినివేశ మింతటన్ ॥ 590

5॥ పరమగురుండు తండ్రియని పల్కుఁగఁ దద్వచనంబు మీరినన్
పరమునిహంబునుంగలదె నాలకయేల కలక తెచ్చెనీ ।
పరకథమానిమానిత శుభస్థితి నొందు మనఁతుఁడేలయె
వ్వరునికేనేల తండ్రియ, ధ్రువంబగు దైవమెఱుంగ నేర్చినన్ ॥ 591

చ॥ అనవిని సముద్రై పలుకు నయ్యసురేంద్రకుమారుణిట్లు మీ
రనయమునానతిచ్చిన వచోగముగాదనవచ్చునయ్య, మ ।
జ్ఞనకుడు పూజ్యుడౌటనిది సంశయమయ్య, గురూ స్తిమిరరా,
దనుట యెఱుంగనయ్య, విననయ్యభవద్వచ నేరితాగముల్ ॥ 59

క॥ గురుల్లనలరింతుం, దండ్రికి బరిచర్యయొనర్తుగాని, భాగ్యంతుడనై బర ।
ధురధర్మమార్గగమనా తరమేమిటి యుండనెవ్విధంబుననై నర ॥ 59

చ॥ భళిభళిమంచివాక్యములె పల్కితి రిప్పడనంతుడేలయం,
చలుగకుండయ్య మీకుంగడునల్పతరంబు వివేక మేమిగా ।
దలచినతించినారు వితతశ్రుతిశాస్త్రచయంబనంతయున్,
బలుమఱునయ్యనంతుని ప్రభావములెంచి వచింపదేమొకో ॥ 59

సీ॥ మనసుభేదముమాని వినరయ్యపురుషార్థ సమితియెవ్వరినుండి సంభవించె
ధర్మాధులు మరీచి దక్షుడెవ్వరి యనుకంపధర్మంబు లభిగమించి ।
రిష్టార్థకామేప్పు లింద్రాదులెవ్వరి కరుణతత్పూర్వులుగాంచిమిరది
రనుపమధ్యానయోగాధ్యులై సనకాదు లెవ్వరి నయమోక్షమెఱిగొనిరి.
అట్టిజగదంతరాత్ముడ నంతుడ జేమిపనికివచ్చునటంచు దుర్భాషలాడ ।
చనునె భార్గవపంశ సంజాతులైన మీకు రాక్షసభావంబుమీఱుచుండ ॥ 59

న॥ అనవినిమండిపడి, పురోహితులిట్లనిరి. 59

గీ॥ మండిపోవకుండ మంటలోవెడలించి తెచ్చుటెల్ల మఱచివెచ్చువెఱిగి ।
ప్రేతదివు నిన్నుభీకరకృత్యచే నుక్కడంప నివటెక్కుగలదె ॥ 59

వ॥ అనిరాసమయంబున, 59

సీ॥ అమరవిద్యేషి తీవ్రాటోపమునఁ దమ్ముఁబనుపభార్గవులు తపస్సమృద్ధి,
కృత్యబుట్టించి లాగించిననదినిప్పు లురులవెన్నిడిగ్రుడ్లు, మెఱగుకోర ।
లాలోలజిహ్వ ఘోరానలజ్వాల కరాళ విజృంభితాభీలవక్త్ర,
మతిదుస్సహాట్టహా సార్భటులతిమాత్ర తనువును దగవదోధతులనేల ।

గీ॥ పగులదాటించి యార్చుచుఁబారుదెంచి చటులశూలాయుధంబెత్తి జలధిజాన
హాయుఁదలఁచుచునున్న నయ్యసురరాజ తనయువక్షుఫలంబు క్రోధమునఁబొడిచె

క॥ అప్పుడువజ్ర కఠినమగు నవ్వుణ్ణునితనువు సోకినంతనతుమురై ।
యప్పుడమిరా లెశూలం బప్పనికడుచోద్యమయ్యె ననురులకెల్లన్ ॥ 60

ఉ॥ పాపములేని యప్పరమభాగవతోత్తము పుణ్యచర్యచూ,
పోపక యంపశూలమటులుర్వర వ్రాలకరాళమూర్తి హె ।

- చొప్పెనుమాయకృత్య భయభార్యటి నుగ్రదవాగ్నికీల జా
లాపరిమేయమై గుగ్గుల నందఱఁగాల్చి నశించె గ్రక్కునన్ || 601
- 5|| ఇట్లు స్వయంకృతదోషంబున నద్దోషాచర పురోహితములు హ్యమానులగుట
ఛూచి పరమకృపా విధేయుండై చుట్టె యనుమానుడు || 602
- 6|| కృష్ణ ! పద్మనాభకేశవ సర్వభూతాంత రాత్తపారి యనంతము
పుండరీకనయన పురుషోత్తమరమేశ కాపుమయ్య వీరిఁగరుణాశోక || 603
- 7|| అరయఁగసర్వభూతము లయందుసమత్వము నొందియిందిరా,
వరుడువనించునంచు గరునంబునఁ జూచెననేని శాశ్రమౌ,
త్కరములమీఁదనై న యనుకంపయెఘ్రానుదు నే ని యిప్పుడీ,
సురుచిరమంత్రపావకము సోకక లేతురుగాక మధురుల్ || 604
- 8|| అనునెడనందఱు సుఖులై, దనుజపురోహితములేచి తండ్రిమనూ ము
న్ననచేసి బ్రతుకఁజేసితి, ఎనుపమకళ్యాణ సిద్ధులగు నీకెపుడు || 605
- 9|| అనిదీవించుచునేగి దైత్యపతికాద్యవ్రంబునుం జెప్పనం,
దనుజావించియనూనరోష ఘటితార్థస్వాంతుండై పల్కె హే |
చ్చనఁగావచ్చు భళీరయీమహిమ, మంత్రాహాళిచేనో స్వభా,
నని రూఢంబొ యెఱుంగఁగావలయు నువ్వక్తంబుగాఁ జెప్పురా || 606
- 10|| అనవినితండ్రికిట్లనియె సగ్గుణభూషణుఁడనయేల యె,
వ్వనిహృదయుంబునందు నవవారిజలోచనుఁడుండు వాఁడె చా |
వనుఁడఖల ప్రభాసములు వానికెల్లు నిదెంతవిత య
వ్వనదుహపత్రనేత్రుని యవారితభూరితరప్రపత్తికిన్ || 607
- 11|| తంగెటిజున్ను రాధావల్లభుండు, ముకుందుఁడన్నంగ ముంగొంగుపసిడి,
గాడిగట్టిన దేవగమి పూరుషోత్తముఁ, డురగతల్పుండు గాదెనున్న నొలుచు |
ముంగిటిపెన్నిధి మురదానవవిభేది, దైత్యారియరచేతి దైవతిమణి,
పెదటిలో సురశాఖ కరిరాజవరదుండు, రతిరాజగురుఁడు నీరాటియమృత ||
- 12|| మాపదలఁబాప సంపదలందఁజేయ, నఘములడగింపఁ బుణ్యంబులందఁజేయ |
మోక్ష మొనఁగూర్పభక్తసమూహమునకు, నేడుగడయునుపారియెదై త్యేంద్రవినవే ||
- 13|| అనినన హంకరించి యభ్రంకషసౌధశిఖరాగ్రంబుననుండి పడద్రొబ్బించిన
నబ్బాలుండు శ్రీలనావల్లభునుల్లంబుననిడిపడిన భూతధాత్రి, తూలతల్ప
సమాన్వమై యుండుటంజేసి యవిశీర్ణాస్థిబంధనుండై సుఖంబుననున్న హిరణ్య
కళిపుండు సహస్రమాయాడంబరుండగు శంబరుని తద్వధార్థంబు నియోగించిన

వాఁడును స నేకమాయాజాల నలాహంకరముల ద్భైర్యసార తిరస్కృత హేమాః
ర్యుండగుచున్నరుషసగ్ధ్యంగప్రియ సప్పతికస్యకోపయంత నంతరంగంబునం ॥ ६
తించుచున్న సమయంబున ॥ 60

చ॥ ప్రళయవిభాకరాయిత విభావదవక్రమూ, దివ్యచక్ర మూ,
యలజడిమాన్వల బంకజదళాక్షుండు పుచ్చిన వచ్చి దైత్యహా ।
యలు హరియించిపోవుటయు, నంతకుమారుండు శోషిలంగన,
త్యలఘువిశోషణనిలము నంప నిలింపవిరోధి కోగ్నియై ॥ 61

చ॥ విలయవిశోషణ శ్వసనవేగమునం దిను నెల్ల శోషణా,
కులదశనొందకుండ హరిగ్రోత మహాపవనంబు తన్ననో ।
జలజనివాసియై గుణవిశాలుండుబాలుండు మోదమానుండై,
నిలిచినచో యిట్లనిరి నిర్జరవైరికి దత్పురోహితుల్ ॥ 61

చ॥ నలుకువనొందె బుద్ధి పరిణామముఁజెందెడి నింకదైత్యరా,
ట్టిలక భవత్కుమారకుండు దీర్ఘతతోడ త్రివర్గమార్గని ।
శ్చలమతియుక్తి నీచరణసారసముల్బజయించి శత్రుదు,
ర్బలనుతిమాను నెప్పుడు శుభంబగు నీతనిఁ బంపుమిటికిన్ ॥ 61

క॥ ఔశనసద్వంధూర్ధ, సమాసమునఁ ద్రివర్గసారమంతయు, గుర్వ ।
భ్యాసమునఁగాంచునితఁడని, యాసురబాలకుండు తాము నతివేగమునన్ ॥ 61

క॥ ఇంటికి వేడుకతోఁజని, యంటిసకలకళలుచెప్పి రాచార్యులు వె ।
నైంట నేనేర్చె, నవిద్యాలుంటాకుండ ర్భకుం డలోలతఁబెరయన్ ॥ 614

గీ॥ మనకుఁ దలయై త్తికొనఁగల్గెననుచుఁ బోయి, గురులుచెప్పిరిదానవేశ్వరునితోడ ।
జాడ్యమెల్లనువిడిచి యాశ్చర్యలీల, నీనుతుండు సర్వవిద్యలు నేర్చెననుచు ॥ 615

క॥ మోదమునదైత్యపతి ప్రహ్లాదునిబిలిపించి పాపండా, మేధాసం ।
పాదనఁజదివితేవే సం, వాదక్షమమయ్యేనే త్రివర్గము నీకున్ ॥ 616

సీ॥ ధరణీవిభుండుశాత్రవమిత్ర, మధ్యస్థులెడయకుండగ నెట్లునడవవలయు ।
స్వామ్యమాత్యాదులొ సంతాంగముల నెట్లు, వెంపుదీపింపరక్షింపవలయు ।
సంధ్యాదికంబై నషాడ్గుణ్య మేరితి తేట, తెల్లంబుగాఁ దెలియవలయు
ప్రబలసహాయాదిపంచాంగలక్షణంబే, ప్రకారంబున నెఱుంగవలయు ॥

గీ॥ చటులశక్తిత్రయంబెట్లు జరుపవలయు, సామభేదాదులేరితి నలుపవలయు ।
మూడుసిద్ధులునేగతి చూడవలయు, మదయములు మూడునేరితి నొందవలయు॥

|| మఱియుపౌరజాన పదులయందు నేవ్విధంబున జరియించవలయు నట్లుగా
రాజనీతి తంత్రంబెట్లు నడపవలయునని యడిగిన సంత్రీవాదంబులకు బ్రా
మిల్లి ప్రహ్లాదుం డిట్లునియె || 618

|| చెప్పినవదివితి నేనిం, నప్పకధర్మాన్ని కామములగు చదువున్ |
చెప్పెడి దేమియనన్నియు, నొప్పననత్పాయములు నమున్నతి చూడన్ || 619

|| శత్రువులయందు దండంబుమిత్రులందు, సామమునుజేయుమని చెప్పినట్లుగా
జగములన్నియు పద్మలోచనుడె యచట, శత్రుమిత్రకథా ప్రసంగములగునె

|| అనఘనీయందు నాయందునన్యులందు, తెలిసిచూచిన శ్రీవిష్ణుదేవుడని
అట్టిచోశత్రుడన మిత్రుడనగనొక్కఁ, డరయగలడటై, వట్టి : మఱిగాదె

|| ఈవట్టిమాటలెల్లం, బోవిడిచిశుభ ప్రయత్నమున కుద్యుక్తులై |
శ్రీనివాసావల్లభపద, సేవనమొనరింపవలయు చేతనులెల్లన్ || 622

| ఆద్యబుద్ధియబుద్ధి సుమ్మనరనాథ, అదియనజ్ఞాన సంజాతయగుచిజంబు |
పుడమిబోలుడుమెరుగుడు పురుగుజూచి, యాత్మలోనదలంచడయన్నియనుచు ||

|| కలగ్నానబంధ మూఁడ్చగలకర్మము కర్మము, మోక్షలక్ష్మియీ
గలయదివిద్యవిద్య, యటుగాకవృథాశ్రమ కారికర్మము
ట్లవడకున్నవిద్య హృదయంబునఁ జూడగశిల్పవై పుణీ
కలనయటంచు చెప్పదురుగాథ వివేకవిసాక భూషణుల్ || 624

వివరయ్య ప్రణమిల్లి వినుపింతునీకు సారాంశమొక్కటి, భూమియందునుచు
రాజ్యభోగంబుకోరని వాడుకలడె, కోరినగల్గునేభాగ్య దేఖలేక |
ఉద్యమంబులుసిరులోన గూర్చునే భాగ్యకళలేక యదియునుగాకజడులు
అవివేకులునశూరులగువారు భాగ్యంబుకలిమి, రాజ్యైకసుఖములుగాఁగన్ ||

రట్లగుటపుణ్యములు సేయ నలరుసిరులు, సమతనిల్పిన నిర్వాణసౌఖ్యమొందు |
నకలభూతన్ములును పంకజాతనయనుఁ, డనుచుచూడుము మదిలోనదనుజనాథ ||

ఎప్పుడునీగతిజూచిన, నప్పుర మేళుడుప్రసన్నుడగు నీశ్వరుడె |
చొప్పెనయెల్లకడలన్, చిప్పిలుక్లేశంబులెల్ల తీణతనొందన్ || 626

అనిననాజ్యసమర్పణాత్మంతదీప్త, వహ్నియునుబోలి దానవేశ్వరుడమిగుల |
మండిదిగ్గునలేచి యమ్మాణుకుని, గొంతుతన్నెమహోదగ్ర రోషమునను || 627

శ్రమమున విప్రజిత్తిబలిరాహు ముఖాఖిల దైత్యకోటితో
నమరవిరోధి యిట్లును దురాత్ముని వీని మహాభుజంగసా

శముల నిబద్ధు చేసి రభసంబున నంబుధివై పుండస్సుదు
ద్దమభుజసాగి సాహసధురంధరు లై వసినట్లు చేసినన్ ॥ 728

ఉ॥ అంబుధి మధ్యభాగమున నమ్మహితాత్ముడు వడ్డభూమిచ
క్రంబఖిలంబునున్ దిరిగె కంధిజలంబతివేలమై నమ ।
స్తంభునుమించె దానిగని దై త్యులతో దనుజేశ్వరుండు లో
మంబునబల్కు నిచ్చపలుజంబంగ దుర్భర మెన్నిభంగులన్ ॥ 629

ఉ॥ కొండలు వెక్కు తెచ్చి యతిఘోర విచారుని వీని కప్పుడు
ద్దండత వేయినర్థము లుదన్వదబంతర సీమ నూర్పులే ।
కుండెడు సంత వీడన శిలోచ్చయ కోటిసహస్రయోజనా
ఖండముగాంగ గప్పిరవిగాఢని రంకుశప్రతి రక్కసుల్ ॥ 630

వ॥ ఇట్లు మహర్షి వాంతర్జలంబున సహస్రయోజన విస్తారంబుగా తనపై కొండల
తండంబులు వేర్చిననోర్చి, యర్చిత ప్రభావుండగు నాడింభకుండు మనకి పుండ
రీకంబున పుండరీకాక్షుండలంచి యిట్లని నుతించె ॥ 631

గీ॥ పుండరీకాక్ష తేనమో భుజగళయన, పూరుషోత్తమతే నమోఽద్భుతచరిత్ర
సర్వభూతగ, తేనమోజలజనేత్ర చక్రధరహస్త తేనమో జగదధీశ ॥ 632

క॥ బ్రహ్మణ్య దేవునకు గో బ్రాహ్మణహితునకు ప్రపంచపాలునకు బర ।
బ్రహ్మమునకు, దర్శికిత జహ్నుగునకు నీకు వినతిచేసెద కృష్ణా ! ॥ 633

చ॥ ఘనత రజోగుణంబున, జగంబు సృజింపుచు సత్త్వయుక్తిచా
లన మొనరించుచున్ విలయ లాలన తామసలీల నొందుచున్ ।
తనరు త్రిమూర్తి వై భసము దాల్చిన నీకు నమస్కరింతునో
వనరుహనాథ భక్తజనవాంఛిత దాన కళాధురంధరా ॥ 634

క॥ దేవాసురాదులును ధర, ణీవారి ప్రముఖ భూతిని చయము తిన్నా ।
త్రానలియు మహద హంకృతి, భావంబులు నీవ పద్మపత్రదళాక్షా ! ॥ 635

ఉ॥ నీవయె కాలమాత్మయును నీవగుణంబులు నీవ విద్యయున్
నీవ యవిద్య సత్యమును నీతి యసత్య విషామృతంబులున్ ।
నీవ సమస్త కర్మములు నీవ తీదీయఫలప్రభోక్తవున్
నీవ ఫలంబు నీవ ధరణీధర ! సర్వము నీవ చూడంగన్ ॥ 636

క॥ యోగులు నిను చింతింతురు యాగపరాలు నిను యజింతురనిశము పితృదే ।
వాగణ్య రూపివై యుప యోగింతువు కన్యహన్య యోగ్యరసంబుల్ ॥ 637

- క॥ జగమంతయు నీరూపము జగశ్శక్తి భూతభేద సముదయములు సీ ।
యగణిత రూపంబులు, నీ దగు రూపంబంతరాత్మ యారసిచూడన్ ॥ 638
- గీ॥ అట్టి సూక్ష్మంతరాత్మకు సధికసూక్ష్మ మగుచుచెలు వైదునేవన సూక్ష్మరూపము ।
మట్టి పురుషోత్తమునకు దివ్యస్వభావ సహితునకు మొక్కిరిచి నాడె నిట్టి సూక్ష్మముల ॥
- క॥ సర్వాత్మ సర్వతత్త్వ సర్వజగద్వంద్య సర్వసాక్షి కిరుణా ।
ధూర్వాహ దురంత పాతక పరివృతి నిర్వాపణోగ్రహవి నిను గొందును ॥ 640
- సీ॥ వాసుదేవునకు సర్వజ్ఞున కఖిలాతిరిక్తునకఖిల సరిష్ఠునకును
నామరూపవిహీనునకును న స్తిత్వోపలభ్యున కివతారల లితమహిమ
సాలితనిఖిలాత్మ భావున కంతరాత్మాకృతినిల్చి శుభాశుభంబు ।
వీక్షించు సర్వైక సాక్షికి ప్రభవిష్ణునకు విష్ణునకును సనాతనునకు ॥
- గీ॥ జగదభిన్నునకును జగదాద్యునకు జగత్ ధ్యేయ రూపునకు న మేయునకును ।
యోగి న్ముతునకధ్యయునకు సర్వాధారునకు నొనర్తు నందనంబులెను ॥ 641
- క॥ హరిసర్వజగన్మయుండిది పరమాధము దీన భేద ఘటులు లేవా ।
హరియే నేనాహరినని యరుదుగ తన్నయత నొంది యతఁడున్నంత ॥ 642
- శా॥ ఆగోవిందుడ యేనటంచు మదిలో నంకించతద్భావ నా
యోగారాధి నకల్మషుండుగఁ, దగియో దీర్ఘహృత్స్మిత్తివై
యోగిధ్యేయుండు చక్రియుండుటయు తద్వృత్తి సమన్తాన నీ
భాగంబెల్ల తలంకె భూమిభృత కూపారాటవీయు క్తమై ॥ 643
- ఉ॥ బౌరగ సాశముల్ దునిసె, సద్రిపరంపరలెల్ల దూదిమై
జారె, కుమారుడంబునిధిచయ్యన నెల్వడివచ్చె తన్ను వెం ।
పారనెటింగె, భూమి యిదెయంచు నెటింగె ననంతగంబ య
స్మిరజనేత్రుని బొగఁ నిండు మదికా ఘనభక్తి యుక్తుడై ॥ 644
- సీ॥ అక్షరి,క్షర, పరమాత్కార్థ, స్థూలసూక్ష్మకార, వ్యక్త, యవ్యక్తరూప ।
నిరఘనిరంజననిర్గుణాత్మక, గుణాధారగుణస్థితధర్మరూప
అధికకరాళసామ్యాత్మక, సదసదాకార, నిత్యానిత్యగణ్యానిష్ఠ
పంచకనిఖిలప్రపంచాశ్రయ, యనేకయేకరూపసమ స్తలోకనాథ ॥
- గీ॥ వాసుదేవ, సమస్తదేవాసురాది, మూలకారణ, సర్వసంపూర్ణ, యస్ర ।
మేయశ్రీపురుషోత్తమమీకు నెపుడు, వందినంబులొనర్తు భావముచెలంగ ॥ 645
- వ॥ ఇవిధరేబునన్తు తియించిన ॥ 646

సీ॥ అడుగునాటికయేరు నుడునమేలగువేరు, జడధోని, బిడారు జరుగువాడు
తరుక బంగరుచేల, కలుములీ నైశాల, తలచడే రెడిలీలగులుగువాడు !
వినుపొద్దు నుడులు, తనయంతటిపడాలు, వెనురెక్కలరవాలు ననరువాడు
ఎడకుసాన్లు పొందు, మొదటిమాటలపొందు, విదురు గేహమువిందు తెలయువాడు
గీ॥ మెరుపుగలవాడు, చామనమేనివాడు, కరుణగలవాడు, జగములుగాచువాడు
ఘనుడు శ్రీపుండ్రకాక్షుడనఘచరితుఁ, డాసుర మారు సెడుటబ్రత్యక్షమయ్యె

ఉ॥ కోరికమీరరక్కనుల గొంగమనంబు చెలంగ, ముంగిటన్,
జేరినపెన్ని ధానమనఁ జేరువనిల్చిన మొక్కిధన్యుడై ।
దారకుడింక నీదుభనతారకధీర పటాక్షవీక్షణో,
దారకనత్సుభాన్లువ విధానమునన్ ననుభవవేయనన్ ॥ 64

క॥ మారునితంద్రియు, దైత్యకు మారునివై చూడ్కినిలీపి, మామకపాదాం ।
భోరుహభక్తికి మెచ్చితి కోరుము వరమనిన బొలకుండిట్లయె ॥ 64

గీ॥ ఈశ కర్ణవశంబున నెట్టియోను లందునెందులబుట్టిన నై ననాకు ।
మీపదాంభోరుహమ్ముల మీదిభక్తినిండి తరుగకయెప్పుడు నుండవలయు॥ 65

క॥ ఇలనవివేకులు విషయం బులవై నొనరించు శ్రేమపుటోత్తమని ।
న్నెలమిభజించునాకున్ గలుగంగాఁజేయుమయ్య కారుణ్యమనన్ ॥ 65

వ. అనుటయు. 65

ఉ॥ నాపదభక్తియెప్పుడు మనంబుననిండియె యుండు, మీదటన్,
చేపడునిట్లనీకు నిదిసిద్ధమువేడు మభీష్టమేసిరుల్ ।
చూప నమోఘదర్శనుడఁజుమ్ము, ననుకొ గని రిత్తప్రాప్తచే,
తోడవరిమేయసౌఖ్యగతులందక యెందును జంతునంతతుల్ ॥ 65

మ॥ అనిసందైత్యకుమారకుండు జగదీశా ! తీవ్రరోషోద్ధతి,
మనముప్పొంగంగఁదామసప్రకృతియై మాతండ్రినామీడఁ జే ।
సినపాపంబులఁ బాపియయ్యె నితనిన్ శ్రీమద్భవత్సత్ప్రసా,
ఘనతీర్థంబుననోలలార్చి ప్రయతుంగామించిరక్షించవే ॥ 65

వ॥ అనిన వనజాక్షుండవ్వరంబిచ్చి యింకొకవరంబు వేడుమనిన ప్రహ్లాదుండిట్ల
నియె. 65

క॥ కృతకృత్యుడనై తిన్ భవదతులిత సద్భక్తియుక్తి నచ్యుతయనినన్ ।
చతురత, మద్భక్తి తుదినతులితని శ్లేయసంబు లందెదవంచున్ ॥ 65

చ॥ జలగుహలోచనుండరుగఁ జయ్యసనాయనఘండు పైయిపెం,
పలవడఁ దండ్రీసాధములక ర్థిల్ల మొక్కినఁ గొంగిలించి యి ।
లైలిమి ఘటిల్లఁగఁ బ్రతికితేయని మూర్ధము మూరుకొంచు క,
న్నీలఁబ్రమదాశ్రుబిందువులునూల్కొన లాలితుఁజేసె నందనున్ ॥ 657

వ॥ ఇట్లు పశ్చాత్తాప తప్తుండగు తండ్రీకి గురువులకు శుశ్రూష సేయుచుండె
నంత ॥ 658

సీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత పుత్రకులుపాత్రు
లందఱేఁగల్గిరి యెల్లనంపదలును రాజ్యంబు విడిచి నిర్జలినచిత్తు ।
డైనమదృష్టి పుణ్యాపుణ్యములులేక నారాయణధ్యాన నైపుణమునఁ,
బరమనిర్వాణంబు స్థాపించె నీపుణ్యచరితంబు పాతకక్షయకరంబు ॥ 659

గీ॥ దర్శపూర్ణిమలందును ద్వాదశులను, వెలయనప్తములందును విన్నవారి ।
నంబుజాక్షుండు స్రహ్లాదునరసికాచి, నట్లుకాచు నిజంబునయమివరేణ్య ॥ 660

చ॥ ఆ స్రహ్లాదునకు నాయుష్కచ్ఛిబి, బాష్కల, విరోచనులనఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అరీదువిరోచనునకుబలి, బలికి బాణుండు, మొదలగుపుత్రశతంబుపుట్టె. హిర
ణ్యాక్షునకు జగ్గురుండు, శకుని, భూతసంతాపనుండు, మహానాభుండు, మహా
బాహుండు, కాలనాభుండును ననమహావీరులు పుత్రులుగలిగిరి. దనువునకు
ద్విమూర్ఖుండు, శంకరుండు, అయోముఖుండు, శంకుశిరుండు, శంబరుండు,
ఏకపక్ష్మిండును, మహాబాహుండు, తారకుండు, మహాబలుండు, స్వర్భానుండు
వృషపర్వుండు, పులోముండు, మహాబలుండు విప్రచిత్తియుననఁ బుత్రులుగలిగిరి.
అందుస్వర్భానునకు సుప్రభయు వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠముం బుట్టిరి. ఆ శర్మిష్ఠు
యయాతిగ్రహించుట చెప్పబడియె. వైశ్వానరునకుఁ బులోమయుఁ, గాలిక
యుచననిద్దఱు కన్యలుపుట్టిరి. వారిని మరీచి పరిగ్రహించె. వారలకుఁజాలో
మకాళికేయులప సరువదివేలు పరమదారుణులైన దాసవులుపుట్టిరి. విప్రచిత్తి
సలస్థ సింహాకయందు వ్యసుండును, శల్యుండును, నభుండును, వాతాపియు,
సముచియు, ఇల్వలుండును, ప్రస్థముండు, అంధకుండును, నరకుండును,
కాలనాభుండును, స్వర్భానుండును, ఏకయోధియు నన దనువంశవివర్ధనులైన
దాసవులుపుట్టిరి. వీరలపుత్రపాత్రు లనేకసహస్రంబులుపుట్టిరి. స్రహ్లాదునికులం
బున నివాతకవచులుపుట్టిరి. 661

। శుకియు, శ్యేనియుభాసియు, శుచియు, గృధ్రికయును, సుగ్రీవియునుననుకన్యలార్జు
దుదయమొందిరితామ్రయందుదితతేజఁ, డైనకశ్యపమునికిసంయమివరేణ్య ॥ 662

వ॥ అందు శుకివలనశుకంబులును, ఉలూకివలన నుల్లూకంబులును, శ్వేనివలన శ్వేనంబులును, భాసివలన భాసిపక్షులు, గృధ్రివలన గృధ్రంబులును, శుచివలన నుదకపక్షిగణంబులును, సుగ్రీవివలన నశ్వో, ప్రౌ, గర్దభంబులునుంబుటై ॥ 663

క॥ వినతకునిద్దఱుపుత్రులు, ఘనతేజుండరుణుడనగ గరుడుడనంగా ।
జనియించిరందుగరుడుం, డనివారణపన్నగాశ నాఖ్యంబరఁగెన్ ॥ 664

వ॥ సురసకు అమితౌజస్కంబును, ననే కశిరస్కంబును, భేచరంబును, మహాత్మకంబునునగు, సర్పసహస్రంబుపుట్టె. కద్రువకుఁ డేజోబలసంపన్నంబులు, ననేకమస్తకంబులునగు సర్పంబులు సహస్రంబు పుట్టె. నువర్ణనకు వశవర్తులయ్యె. అందుఁ బ్రధాన సర్పంబులు శేష, వాసుకి, తక్షక, శ్వేత, మహాపద్మ, శంబర, అనృతక, కర్కోటక, ధనంజయులు నాదిగాఁగల విషోల్బణ దండశూకంబులు పెక్కుగలవు. మఱియు సురభివలన స్థలజంబులు, జలజంబులు, దారుణంబులు పిశితాశనంబులునైన పక్షిగణంబులుపుట్టె. ఇలవలన వృక్ష, లతో, తృణజాతులుపుట్టె. ఘవవలన యక్షరక్షోగణంబులుపుట్టె, మునివలననస్సగోగణంబులుపుట్టె, అరిష్టవలన మహాసత్వులైన గంధర్వులుపుట్టిరి. స్థావరజంగమంబులైన వీరందఱు కశ్యపదాయాదులనంబరఁగుదురు. ఏతత్పుత్రపౌత్ర పరంపరయ సంఖ్యంబై ప్రవర్తిల్లు. ఇదిస్వారోచిషమన్వంతర సర్గంబు. వైతస్వతమన్వంతరంబున వరుణయాగంబునందువేల్చు ప్రజాపతికిఁ బ్రజాసర్గంబుకలిగెనని చెప్పంబడు పూర్వసర్గంబున నువర్ణాఖ్యులగు సప్తర్షుల నిసర్గంబుమానసపుత్రులగాఁగల్పించి పితామహుండుగంధర్వ, భోగి, దేవ, దానవులనట్ల కల్పించె ॥

క॥ కొడుకులపనియీవిధమునఁ, గడతేరుటచూచి దితియుఁగశ్యపమానిం ।
గడువేడమెచ్చియతఁడో, పడతుకనీయిష్టమేమి పలుకుమనుటయున్ ॥ 666

గీ॥ పాకశాసనువధియించుపాటిపుత్రు, నొసఁగుమనుటయు సతఁడునయ్యుత్పలాక్షి ।
కోరువరమిచ్చిపల్కెనోకిరవాణి ఘనశుచిక్రియ నూరేండ్లుగర్భమీవు ॥ 667

క॥ ధరియించితేని యింద్రుని, బరిమార్పఁగఁ జాలునట్టిపట్టిభవద్భా ।
సురకుఁజుట్టుననిముని, యరిగెన్ గర్భంబుదాల్చె సతివయుశుచియై ॥ 668

చ॥ అమరవరేణ్యుఁడింతయు నిజాత్మగతంబునఁగాంచి పోయియా
యమకతిభక్తి సేవ వినయంబునఁజేయుచుఁ గాచియుండఁగాఁ
గ్రమమునఁగించిదూనమయి కాలమువచ్చిననొక్కనాఁడుపా
దములనశౌచమై శయనధామమునం దితి నిద్రపైయినన్ ॥ 669

క॥ అంతరమువేచిపాకని, హంతయుఁదత్తుఁడీ సూక్ష్ముడై చొచ్చినుదు ।
 రాంతపవినేడు గన్గెలుగ, కాంతాగర్భంబు నటికెగడుమొఱుఁడంగన్ ॥ 670

క॥ మొఱుఁడికు మంచునింద్రుఁడు, దొఱుకొనియొకటాకటి యేడుదునుకలుగనెన్ ।
 సటికెనతికోపమునని, ఘరవజ్రప్రహతిమిగులఁ జోద్యముగాంగన్ ॥ 671

వ॥ ఇట్లు ఏకోసపంచాశత్పండంబులై యింద్రుఁడు “మారోదిహి” యని మాట
 మాటికింబలుకుట మారుతులను నామంబుగల తీవ్రవేగులై న దేవతాశాసన
 బులై యింద్రునకుసహాయులై రనిచెప్పి శ్రీపరాశరుఁడు మైత్రేయుని కెట్లనియె॥

చ॥ మునుపుమహామునుల్ పృథునిముఖ్యునిఁజేసి సమస్తమేదినీ,
 మినుతమహాధిరాజ్యపదవి స్థితికై యభిషిక్తుఁజేసిర ।
 ట్లనపర మేష్టిరాజ్యములు శ్లాఘ్యగతిన్విభజించియిచ్చె శో,
 భనకరుడై క్రమంబునఁ గృపన్సురదైత్య భుజంగకోటికిన్ ॥ 672

క॥ తారాశ్రహవిపులకును, సారతపంబులకు యజ్ఞ సముదయమునకున్ ।
 భూధిమహాషధులకుగా, సారసభవుఁడ ధివుఁజేసెఁ జంద్రుని నెలమిన్ ॥ 674

సీ॥ రాజులకెల్ల వైశ్రవణుని వరుణుని, జలములకాదిత్య జాలమునకు ।
 విష్ణుని, వసునామవిబుధులకెల్లనుపావకు, సురలకుఁబాకదమను ।
 దక్షుఁబ్రజాపతితతికి, ప్రహ్లాదుని దైత్యదానవసముత్సరమునకును ।
 యమరాజు పితృకోటి, కైరావణము నశేషగజంబులకుఁ, బక్షిసంఘమునకు ॥

గీ॥ వై నతేయుని, నుచ్చైశ్శ్రీవంబునశ్వములకు, వృషభంబు గోగణంబులకు, భూధి
 రములకు హిమాలయంబు, సింహముమృగౌఘములకు, నధిపులఁజేసెసంఘాజ

క॥ కపిలునిమునులకు, సర్పాధిపులకు శేషుని, వనస్పతితతికి ప్లతాం । [భవుఁడు ॥
 ఘ్రిపమును, నధిపులఁజేసె, న్నిపుఁడెడు పద్మజుఁడునై పుణీ క్రియ వెలయన్ ॥ 676

సీ॥ ప్రాగ్దిశయందు వైరాజప్రజాపతి తనయుసుధన్వునిం ధవునిఁజేసె ।
 దక్షిణదిశకుఁగర్దమపుత్రకునిశంఖ పదనామధేయుని ప్రభువుఁజేసె ।
 ప్రత్యగ్దిశాభూమి రజుసూనుకేతుమం, తుని పాలనక్రియాధుర్యుఁజేసె ।
 ఉత్తరదిశకేతు మత్తనూజుహిరణ్య రోమాభిధానుని స్వామిఁజేసె ॥

గీ॥ అంబురుహసూతి వీరిచే నఖిలధరణి, యెపుడుపాలితయగు ధర్మనిపుణుల ।
 వీరుభూతభవద్భవ్యవివిధపతులు, శ్రీవిభువిభూతి భూతులూర్జితవివేక ॥ 677

ఉ॥ సారస్వత్రలోచనుఁడు సర్వమయుండు తదంశసంభవుల్,
 గారెనమస్తపాలన కళామహనీయులు దేవదైత్యమ

యోగగమ్యులైన దదున్నతిఁ జెందనివారికెట్లుచే,
కూరెడుశిష్టపాలనము కుత్సిత దుష్టవినాశరూఢాయుక్ ॥ 678

గీ॥ సృష్టియందుజగము సృజించు స్థితియందుఁ బ్రోచివిలయకాలమునహరించు ।
చతురులీలలరజస్వత్వంబుతమమును, నాశ్రయించిసంకజాతుడెపుడు ॥ 679

క॥ నాలుగురూపుల సృష్టియు, నాలుగురూపులను స్థితియునాలుగురూపుల్ ।
పోలఁగలయముంజేయుచు, నాలుగురూపులను పద్మనయనుండుండుక్ ॥ 680

ఉ॥ సారసగర్భుడై ధరఁబ్రజాపతులైన మరీచిముఖ్యులై,
యారయఁగాలమై ఘనచరాచరభూతములై జనార్దనుం ।
ఊరహినాల్గురూపముల నెఱుఁగజోగుణలిప్తతన్ సువి,
స్తారముగాసృజించు వివిధక్రియమైన జగంబిదంతయుక్ ॥ 681

గీ॥ విష్ణుడై, మనురూసియై, వితతమైన కాలమై, సర్వభూతసంఘాతచిత్త ।
సంస్థితుండయి, రక్షించునత్వనియతి, యెవరజగమెల్ల శ్రీపురుషోత్తముండు ॥

ఉ॥ రూపర, సంతకాలమునదుద్రుడు తానయి యంతకాగ్నియు,
ఖ్యాపరిమేయరూపధరుడై దురతిక్రమకాలరూపుడై ।
వ్యాపితసర్వభూతగణుడై జగహంతయుఁడ్రుంచు చుండు ల,
క్షీణసతితామసప్రకృతిమించగ నెంచగని తెఱంగునన్ ॥ 683

వ॥ ఇట్లు జగత్సృష్టిహేతువులైన బ్రహ్మయు, మరీచ్యాదులు, కాలంబు, నల్గుల
జంతువులును, జగత్స్థితిహేతువులైన విష్ణువు, మన్వాదులు, కాలంబు, సర్వజంతు
వులును, జగత్ప్రళయ హేతువులైన రుద్రుడును, అగ్నియంతకాదులును, కాలం
బును, సర్వజంతువులును, జనార్దనుని విభూతులుగా నెఱుంగుము. పారికింగాన
సృష్ట్యాది సామర్థ్యం బొరులకుంగలుగునే? సృష్టిస్థితిలయంబు లొనర్చునవి రజ
స్వత్వ, తమోయుక్తంబులగు హరిశరీరంబులు గానెఱుంగుము. జగత్సృష్టయు,
జగద్రక్షకుండును, జగద్భక్షకుండును, జనార్దనుండు గానెఱుంగుము. సర్వస్థిత్వంత
కాలంబులందు గుణప్రసర్తనసతండు మూడుప్రకారంబుల వర్తించు. అగు
ణంబై, అనౌపమ్యంబై, జ్ఞానమయంబై, స్వయంవేద్యంబై, అధికంబై, జనార్ద
నుని పరమపదంబు నెఱుంగుచుండు. అస్పరమాత్మ స్వరూపంబును, నాల్గు
తెఱంగుల వర్తించుననిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 684

క॥ పరమపదాఖ్యము బ్రహ్మ, స్వరూపమూర్జిత మధికము జ్ఞానమయము మీ ।
రరయ చతుర్విధమంటిరి, యెఱింగింపుడు తత్కమము మునీంద్రాయనుడున్ ॥

గీ॥ సర్వవస్తువులందును జగ్గునేయ, కరణ మదిసాధనంబుండు కాంక్షితంబు ।
వస్తువది సాధ్యమగుదు భూవలయమునను, దెలిసిచూచి విభాగకర్తలుముసీంద్రా॥

క॥ వేమఱు యోగికిఁ గ్రాహి, యామాద్యముసాధనము సమచితసాధ్యం ।
బై ఖించు బ్రహ్మమదిగని, తా, మరలఁడు, భవమునకు నుదారస్ఫూర్తిన్ ॥

ఉ॥ వెంబడి యోగిముఖ్యులకు వేగమ ముక్తియొసంగుసాధనా
లంబనమైన జ్ఞానమది లక్షణమొప్పుగ జ్ఞానమైన బ్ర ।
హ్మంబున కోక్కయంశము సమచిత బోధనిధానసావధా
నంబయి యొప్పుమానసమునం దలపోయుము నిశ్చితస్థితిన్ ॥ 688

గీ॥ యోగిజనము లతిక్లేశమొదవసాధ్య, మైనబ్రహ్మంబు చిత్తంబునందుగూర్చు ।
నట్టి సాధ్యావలంబనంబైన జ్ఞాన, మది ద్వితీయాంశమయ్యె బ్రహ్మంబునకును॥

క॥ సాధనసాధ్యాభేదము, సాధారణభంగియగుచుఁజన, నదైవ్యత ।
తాత్పర్యమగు జ్ఞానముగన, మాధేయంబై తృతీయమగు సంశయమగున్ ॥ 690

వ॥ ఏతత్త్వజ్ఞానత్రయ విశేష నిరాకరణద్వారంబున దర్శితాత్మ స్వరూపంబై
నిర్వ్యాపారంబును, అనాభ్యేయంబును, వ్యాప్తిమాత్రంబును, అనౌపమ్యం
బును, ఆత్మసంబోధవిషయంబును, సతామాత్రంబును, అలక్షణంబును
ప్రశాంతంబును, అభయంబును, శుద్ధంబును, దుర్విభావ్యంబును, అనాశ్ర
యంబుననై, జ్ఞానమయుండగు విష్ణుదేవుని జ్ఞానంబు పరమపదంబనంబరంగు.
ఆ జ్ఞాననిరోధంబుచేసి యోగిజనులు అందు లయంబునొంది సంసారంబు
నొందరు. ఈ ప్రకారంబున సమలంబును, నిత్యంబును, వ్యాపకంబును, అక్ష
యంబును, సమస్తాపాయరహితంబును, నైన విష్ణ్వ్యాఖ్య పరమపదంబు పర
బ్రహ్మంబనంబరంగు. పుణ్యాపుణ్యోపరమంబున క్షీణక్షేశుండై యతనిర్మ
లుండై, యోగీశ్వరుండా బ్రహ్మంబుండేరి పునరావృత్తి నొందండు బ్రహ్మం
బునకు మూర్తామూర్తంబులు రెండురూపంబులు. అవి, క్షరాక్షరసంజ్ఞల
సర్వభూతావస్థితంబులునై యుండు. అక్షరంబు బ్రహ్మంబు, క్షరంబు జగంబు.
ఏకదేశస్థితుండైన హతాశనుని జ్యోతి విస్తరిల్లినపగిది పరబ్రహ్మంబుశక్తి
విస్తరిల్లి జగంబయ్యె. 691

సీ॥ వివరింపబ్రహ్మయు విష్ణుండుశివుండు స్రావానశక్తులు బ్రహ్మతత్వమునకు ।
అంతకుఁ దక్కువ యమరులు దయోదు లంతకుఁ దక్కువయంతకన్నఁ ।
దక్కువమనుజులంతకును దక్కువక్రమంబునఁ బరమమృగ పక్షిభోగికులమన్ ।
మేదినివృక్ష గుల్మదులంతకుఁ దక్కువై యుండు నిదిజగంబంతటికిని ॥

గీ॥ శక్తిశ్రీవిష్ణుదేవుండు సకలయోగి, చింతనీయ ప్రభావుండు శ్రీవిభుండు ।
సర్వశక్తిశ్వరుండంబు జాతనేత్రుఁ డన్నిబ్రహ్మాంబుల్గును హరియనియెఱుంగు ।

క॥ వరభూషణాస్త్రరూప, స్ఫురణంబునహించియున్న పురుషాదులన ।
య్యురగేంద్రశాయి నిత్యము, ధరించుచుం బ్రాణిచయహితముచేకూర్చున్

వ॥ అనినమైత్రేయుండు శ్రీపరాశరున కిట్లనియె ॥ 69

ఉ॥ నీరజలోచనుండు రమణీయవిభూషణ శస్త్రరూప ధృ
త్పూరుషముఖ్యులన్ మహిమతో ధరించునటంచు నిట్టమీ ।
రారయనానతిచ్చితిరదంతయు సత్కృపనానతీయవే,
శ్రీరమణీవరాంఘ్రి సరసీరుహపట్నరణాయి తాత్తకా ॥ 69

వ॥ అనినమైత్రేయునకుఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 69

క॥ సకలజగజ్జీవాకృతి, ప్రకటితరుచిమెఱయుఁ గౌస్తుభము ధరింపుమన్ ।
సకలజగద్రక్షకుఁడగు, వికచాంబుజలోచనుండు ప్రవీణతమెఱయన్ ॥ 69

క॥ అమరు ప్రధానము శ్రీ, వత్సమనఁగగదయయ్యె బుద్ధితత్వమువీనిన్ ।
కమలామనోహరుండు, నిత్యముదాల్చు నపారభూరి హర్షముమెఱయన్ ॥ 70

గీ॥ అమరుభూతాదియునునింద్రియాదియుననఁ, గలుగుద్వివిధమహాకారమెలమితో
నతులశంఖాకృతియును శాఙ్గాకృతియును, దాల్చిభజించు శ్రీజనార్దనుఁ

చ॥ అమితజవాధరీకృత మహానిలవేగము చంచలస్వరూ, [నెపుడు
పముదురతిక్రమంబునయి భాసిలుచున్నమనంబు చక్రరూ ।
పముధరించి శ్రీశుకరపద్మమునందు వెలుంగునెప్పుడున్,
స్వమహాఉదీర్ణతా శమితశాస్త్రవభూరితర ప్రతాపమై ॥ 70

గీ॥ పంచవర్ణకుసుమ భాసమానలనుగం, ధాఢ్యయగుచు వైజయంతియనఁగఁ ।
బుష్కరాక్షుపక్షముననుండు నెప్పుడు, భూతపంచకంబు భూసురేంద్ర ॥ 70

క॥ ఇరుదెఱుగులనింద్రియములు, శరరూపముదాల్చి వినయ సంభృతలీలా ।
స్ఫురణమునఁ గొల్చియుండున్, సరసీరుహపత్రనయను చాతుర్యమునన్ ॥ 70

క॥ ఎందునవిద్యామయతా, మందంబగు ఫలకమును సమంచితమహిమా ।
నందద్విద్యామయమగు, నందకమునుదాల్చు పద్మనాభుండు వేడ్కన్ ॥ 70

వ॥ ఇవిధంబునఁ బురుషప్రధాన, బుద్ధ్యహంకార, భూత, మనస్సర్వేంద్రియ
విద్యా, విద్యలు భూషణాస్త్ర స్వరూపంబులుదాల్చి భగవంతుని భ

యించు. సవికారంబైన స్రావణంబును బురుషుండును, జగత్తును, విద్యావిద్యలును, సర్వభూతేశ్వరుండైన, కాలమయుండైన, హరియంద నిలిచియుండు. భూలోక, భువలోక, సువలోక, మహాలోక, జనులోక, తపోలోక, సత్యలోకంబులను, సత్త్వలోకంబులును, దానయయి, కాలాత్మమూర్తియయి, పూర్వలకుంబూర్వుండైన, సర్వవిద్యలకు నాధారంబైన, దేవ, మానుష, పశ్వాది బహురూపంబులుదాల్చి, బహు రూపధారియై శ్రీమన్నారాయణుండు వెలయుచుండు॥

క॥ వేదము లితిహాసంబులు, వేదాంతోక్తులు పురాణవితతులు స్మృతులున్ ।
వాదములు కావ్యగీతము, లాదట శబ్దాత్ముండైన హరితనువులగున్ ॥ 705

క॥ హరినేను జగములన్నియు, హరి తద్వ్యతిరిక్తమొకటి యరయగలేదం ।
చురుమతి నెవ్వఁడు గను, నప్పురుషుండు ముక్తుడగునధికపూతాత్మకుండై ॥ 706

వ॥ ఇష్టపూజనంబునందు నిది మొదలియంశంబు నీ కెఱింగించితి. శ్రద్ధాపరుండైన విను సతండు పుష్కరతీర్థంబుల ద్వాదశాబ్దంబులు, కార్తికపౌర్ణిమాశీవ్రతంబు లాచరించిన్ ఫలంబునొందు. దేవర్షి, ఫిత్త, గంధర్వ, యక్షాదుల సంభవంబువిన్న నిష్టసరంబులు ప్రసంగునని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయనకు నానతిచ్చుటయును॥

శా॥ శంఖేత్రవిహార, హరికనకస్వచ్ఛభవత్ఫాల్గునీ
ప్రేంఖారోహణధీర, ధీరచితనస్రేమానమత్పత్రిరాట్ ।
కంఖాణప్రభుచార, చారణనుతోగ్రన్యగ్ర చక్రప్రభా
సంఖన్నాసురవార, వారణభయోచ్చైర్దేవు జంఝానిలా ॥ 708

క॥ దారూభనదాత్మ తనూ, చారూభవదతులమలయ జర్ద్రవమృదుచ ।
రొచ్చిరూభవదామోద విభీరూభవదఖలలోక స్పృహసంశరణా ॥ 709

తోదకము :—

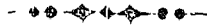
ఫోటక ఘోటక ఫోలనధీరా, హోటక శాటక హరికటిరా ।
కూట నిశాటనిగూహససారా, కాటసపాటన కార్యరిధారా ॥ 710

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధకవితత్వతత్వ పవిత్ర వేంకటామాత్యపుత్రకందాశ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరి చరణారవిందవందన పరాయణ కలిసిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబునందు మైత్రేయ మహాముని శ్రీపరాశరునకు మ్రొక్కి ప్రశ్నంబు లడుగుటయు, రాక్షస సత్రయాగంబును, వసిష్ఠపరాశర సంవాదంబును, వాసుదేవు నామనిర్వచంబును, ప్రకృతిపురుషేశ్వర కాలస్వరూప కథనంబును, భూత తనూత్త్ర సృష్టిప్రకారంబును, ఇంద్రియసృష్టి ప్రకారంబును, బ్రహ్మాండోత్ప

త్రియు, సప్తావరణ ప్రకారంబును, కాలనిర్ణయంబును, యుగపరిణామంబులును, మన్వంతర ప్రమాణంబులును, నైమిత్తిక ప్రళయ ప్రకారంబులును, నారాయణనామ నిర్వచనంబును, యజ్ఞవిరాహాన తారీరిబును, భూస్తుతియు, భూసముద్రరణంబును, సృష్టిప్రకారంబును, ముఖ్యసర్గాది సవసర్గ ప్రకారంబులును, సకలభూత సంభవంబును, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, వర్ణాశ్రమంబుల వారుపొందుగతులును, భృగ్వాది సవబ్రహ్మలయుత్పత్తియు, వారలవలనంబు జ్ఞోత్పత్తియు, లక్ష్మీచరిత్రంబును, దుర్వాసునిశాప ప్రకారంబును, సముద్ర మథనంబును, విరావతాది సంభవంబును, లక్ష్మీసముత్పత్తియు, ఇంద్రస్తుతియును, ఉత్తానపాదుని చరిత్రంబును, ధ్రువసంతతి క్రమంబును, పృథుచరిత్రంబును, ప్రచేతసులచరిత్రంబును, కండుముని చరితంబును, శ్రీపురుషోత్తమమాహాత్మ్యంబును, మారిషాచరితంబును, దక్షోత్పత్తియు, దక్షకన్యకా సంతాన ప్రకారంబును, రుద్రోత్పత్తియు, ప్రహ్లాదచరితంబును, ప్రహ్లాదసంతతి ప్రకారంబును, మరుత్తులజన్మ ప్రకారంబును ఆధిపత్యకథనంబును, శ్రీహరి గుణత్రయంబుదాల్చి సృష్టి, స్థితి, లయంబులు చేయుప్రకారంబు, పరమసదజ్ఞాన చాతుర్విధ్యంబును, ప్రకృతిపురుషాదులు శ్రీహరికి నాయుధభూషణాదులైన ప్రకారంబులును, శ్రీహరి విశ్వరూపంబును సనుకథలంగల స్రగ్ధమాంశమనంబడు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్త.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

—♦♦♦♦ ద్వి తీ యాం శ ము. ♦♦♦♦—

లావణ్యసుభద్రో,

తౌలపయోధరసువర్ణ ధరవిహరణకే ।

శీలోల, ప్రాప్తపణ్ణవ,

నీలాంబుధర స్ర కాశనీలాద్రీశా ॥

1

వ॥ అపధరేపుము మైత్రేయమహాముని శ్రీపరాశరున కిట్లనియె.

2

గీ॥ ఘనులుస్వామంభువుని పుత్రులనుపమాన, ధర్మపరులు, ప్రియవృతోత్తానపాదు ।
లందు, నుత్తానపాదునియస్వయంబు, వింటిని, ప్రియవృతునిజెప్పవేమునీంద్ర ॥

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు పరాశరుం డిట్లనియె॥

4

చ॥ ఘనభుజఁడాప్రియవృతుఁడు కర్ణమపుత్రికఁబెండ్లియాడి, య
స్వసరుహానేత్రియందు, బలవంతుల పుత్రకులం, బదుండ్రన ।
త్యనుపమ తేజలంగనియె, నమృహనీయుల నామధేయముల్,
వినుము, మునీంద్రచంద్ర ! కడువేడుకతో ననధానమేర్పడన్ ॥

5

వ॥ అగ్నిధ్రుండును, అగ్నిబాహుండును, వపుష్పంతుండును ద్యుతిమంతుండును,
మేధీయు, మేధాతిథియు, హవ్యుండును, సవనుండును, పుత్రుండును, జ్యోతి
ష్మంతుండును, అందు, మేధాగ్నిబాహుపుత్రులు మువ్వరును, జాతిస్తరులై
రాజ్యంబొల్లక, నిర్ముములును, అఫలాకాంతులునై, తపోనిష్ఠులైరి. తక్కిన
యేడ్వరుపుత్రుల బ్రయంవదుండు సప్తద్విపంబులకు నధిపతులఁజేసె. తత్ప్ర
కారంబువినుము. అగ్నిధ్రునకు జంబూద్విపంబును, మేధాతిథికి ప్లక్షద్విపం
బును, వపుష్పంతునకు శాల్యద్విపంబును, జ్యోతిష్మంతునకు కుశద్విపంబును,
ద్యుతిమంతునకు క్రౌంచద్విపంబును, హవ్యునకు శాకద్విపంబును, సవను

నకు పుష్కరద్వీపంబును ఇచ్చి యభిషిక్తులం జేసె. అందు జంబూవీచి శ్వేతుంజయ యగ్నిధ్రునకు నాభి, కింపురువ, హరివర్ష, ఇలావృత, రమహిరణ్యత్తు, కుదు, భద్రాశ్వకేతుమాలులను తొమ్మిది పుత్రకులు ప్రసవతిసములుపుట్టిరి. అగ్నిధ్రుండు జంబూద్వీపంబు తొమ్మిదిభాగంబులుగా విడిచి. నాభియను నగ్రపుత్రునకు దక్షిణంబైన హిమవర్షంబును, కింపురువనకు హేమకూటంబును, హరివర్షునకు నైషధవర్షంబును, ఇలావృతునకు మేరుచుట్టిన మేరువర్షంబును, రమ్యునకు నిలాచలవర్షంబును, హిరణ్యంతునకు ఉత్తరంబైన శ్వేతవర్షంబును, కుదువునకు శృంగవర్షతోత్తరవర్షంబును, భద్రాశ్వనకు మేరుపూర్వ వర్షంబును, కేతుమాలునకు గంధమాదనంబును నొసంగె॥

క॥ ఈమాడ్కినమ్మహిపతి, భూమిభాగముల కాత్మపుత్రులరాజు ।

శ్రీమించఁజేసిసాల గ్రామాశ్రమమునకుఁ దపముగైకొనఁ జనియెన్ ॥

సీ॥ మునికులచంద్ర కింపురుషాభిధేయాప్త వర్షంబులందు సర్వసుఖసిద్ధు ।
లప్రయత్నంబున నావిర్భవించు, విపర్యయంబును, జరాభయము మృత్యు ।
భయము సధర్మసంభవమును ధర్మసంభవమునులేదు వీడ్వడగనుత్త ।
మాధవమధ్యమ వ్యవహారములు యుగవ్యాపారములు గల్గవందు నెప్పుడు ॥

గీ॥ దేవలోకనమములై వెలుగొందుచు, భోగభూములగుచు పొగడుగనుచు ।
నధికమహిమవెలయు నయ్యవ్వవర్షంబు, లధివసించుచట ననఘమతులు ॥

క॥ హిమవర్ష పతికి నాభికి, నమితద్యుతి మేరుదేవి యనుకామినికిన్ ।

కమలాక్ష నిభుండు ఋషభుండు, కుమారుండునయించె జగముకొనియాడంగన్

వ॥ రుషభుండు తండ్రినరోక్షంబున హిమవర్షంబునకు రాజై రాజధర్మంబువలబించి, వివిధాధర్మరంబులొనరించె. అతనికి భరతజ్యేష్ఠంబైన పుత్రశతంబుగలిగె. అందు జ్యేష్ఠపుత్రుని భరతు హిమవర్షంబునకు సభిషిక్తునించేసి రుషభుండు పులహాశ్రమంబునకుఁబోయి, యచ్చట వాస ప్రస్థధర్మంబున దపంబొనర్చుచు యథార్హయజనశీలుండై యోగమార్గంబున సుతపత్య లోకగతుడయ్యె ॥

క॥ ధీరుడు భరతుండేలగ, భారతమన ధరణి బేరుపడి హిమవర్షం ।

బారూఢి కెక్కెనతనికి, సూరివరా ! ధార్మికుండు సుమతిజనించెన్ ॥ 11

వ॥ సుమతిం బట్టాభిషిక్తుంచేసి భరతుండు సాలగ్రామాశ్రమంబున యోగాభ్యాసరతుండై ప్రాణంబులువిడిచి శ్రేష్ఠంబైన యోగికులంబున విప్రుండై జనియించె. మైత్రేయా ! పదంపడి తచ్చరితంబుచెప్పెద; భరతపుత్రుండైన

నుమతికి తైజసుండు, అతని కింద్రద్యుమ్నుండు, అతనికి పరమేష్ఠి, అతనికి ప్రతిహారుండు, అతనికి ప్రతిహర్త, అతనికి త్వష్ట, అతనికి విరజుండు, అతనికి రజుండు, అతనికి శతజిత్తు, ఆశతజిత్తునకు విష్వజ్జ్యోతి ప్రధానులగు పుత్రులు నూర్వుఁజనియించిరి. వారిచే గదాయీ భారతవర్షంబు తొమ్మిదిభేదంబుల నేలంకరింపబడియె. తదన్వయ ప్రసూతులైన మహిషాలకులచేత ఇభ్యాకత మహిమండలం బనుభవించబడియె. వరాహకల్పంబు న నేకసప్తతి, చతుర్వ్యగ పరిమితంబైన, స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నీ స్వాయంభువవర్షంబు ప్రవర్తిల్లే. ఇందుచేత జగంబు పూరితంబయ్యెనని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥

॥ స్వామీ! స్వాయంభువస గ్రామితమహిమంబు వింటినంతయుమీఁడన్ ।
భూమండలవిస్తారం బేమాడ్కిన్ బరగుదాని నెఱింగింపఁగదే ॥ 13

॥ సాగరంబులు ద్వీపవర్షములుగిరులు, నదులుకాననములు పట్టణములు ధరణి ।
బరగు వీని ప్రమాణమెప్పగిది, వీని, కేమి యాధారమింతయు నెఱుంగఁజెపును॥

॥ అనిన, శ్రీపరాశరుండు ట్లనియె॥ 15

॥ ఓమునినాయక! వినుమీ! భూమండలి తెఱఁగు సర్వమును చెప్పఁగవా
గ్భీమాపత్నికైనను రాదీమెయినంతేప భంగినెఱింగింతుఁడగన్ ॥ 16

॥ జంబూప్లక్షికాలగ్గుల కుశక్రకాంచ శాకపుష్కరనామంబులం గల సప్త ద్వీపంబులు క్రమంబున, లవణేక్షుసురాసర్పిడధిదుగ్ధ శుద్ధజల సముద్రంబుల చేతం బరివేష్టితంబులై యుండు. ఈసప్తద్వీపంబులకు జంబూద్వీపంబు మధ్యస్థస్థితంబై యుండు. తన్నధ్యంబున నెనుబడినాలుగువేలు యోజనంబులు పొడుపును, పదాఱువేలయోజనంబులు సాతును ముప్పదిరెండువేల యోజనంబుల శిరోవిస్తారంబును, పదాఱువేల యోజనంబుల మూల విస్తారంబును గలిగి భూపద్మంబునకు కర్ణికాకారంబై కనకమయంబైన మేరుపర్వతంబు వెలుంగు॥

సీ॥ హిమగిరి హేమకూటము నిషధమునన మేరుదక్షిణవర్ష మేదినీధ ।
రములు నీలాద్రిశ్వేత మహిధరము శృంగవంతంబునఁగ నువర్ణశిఖరి ।
ఉత్తరవర్ష భూభృత్తిలకములందు హేమకూటము శ్వేతభూమిధరము ।
లక్షయోజన దైర్ఘ్యలక్షితంబులు తక్కునాలుగు తొంబదివేలుయోజ ।

గీ॥ నముల నిడుపున వెలయు నున్నతియు వెడలుపును సహస్రద్వయమితమై పొల్చు
గిరివరంబుల కాఱింటికిని గణింప, ధీరవర వీనివిధమెల్లఁ దెలిసికొనుము ॥ [వర్ష ।

॥ దక్షిణలవణాభిహిమవత్పర్వత మధ్యంబు భారతవర్షంబు, హిమవత్ప్రేమకూట పర్వత మధ్యంబు కింపురుషవర్షంబు, హేమకూటనిషధ పర్వతమధ్యంబు హరి

వర్షంబు ఈ మూడువర్షంబులు మేరుదక్షిణభాగంబున వర్తిల్లు. ఉత్తరంబు
 ణాబ్ధి శృంగపర్వత మధ్యంబు కురువర్షంబు శృంగవచ్చేవర్షపర్వత మధ్యంబు
 హిరణ్మయవర్షంబు శ్వేతసీల పర్వతమధ్యంబు రమ్యవర్షంబు ఈమూడు
 వర్షంబులు మేరువు నుత్తరభాగంబున వర్తిల్లు. ఈవర్షంబు లాటింటికి తొమ్మిదేసివేల
 యోజనంబులు ప్రమాణంబు. మేరువునలుచుట్టును తొమ్మిదేసివేల
 యోజనంబుల ప్రమాణంబున ఇలావృతవర్షంబు వెలయు. అయ్యిలావృత
 వర్షంబునందు మేరువునకు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరపార్శ్వంబుల గ్రమం
 బున మందర గంధమాదన విపులసుపార్శ్వనామంబుల నాలుగు విష్కంభ
 పర్వతంబులు యోజనాయుతోచ్ఛితంబులై వెలయు. ఆ గిరులయందు
 కేతనరూపంబులై, కదంబజంబూ పిప్పలవట పాదపంబులు ఏకాదశ శతా
 యామంబులై వెలుంగు. ఆజంబూవృక్షంబు కారణంబునంగాదె యీద్వీపంబు
 జంబూద్వీపం బనంబరఁగె॥ 19

క॥ మునివర ! యాజంబూతరు, ఘనఫలములురాలిపడు, నగంబుపయోగ, ఘోర
 రనినాదమెనఁగ నెప్పుడు, ననుపమ గజరాజతను సమాకృతులగుచుకా॥ 20

ప॥ తత్ఫలరసంబు ప్రవహించి జంబూనది యనంబ్రసిద్ధయైన నదియై యిలావృత
 వర్షంబునం బ్రవహించె. తద్రసపానంబుచేసిన యిలావృతవాసులకు స్వేద
 దౌర్గంధ్య జరాభారేంద్రియక్షయంబులులేవు. తద్రసార్ద్రమైన తీరమృ
 త్తిక సుఖవాయువిశోషితయై జాంబూనదాఖ్యంబున సిద్ధభూషణంబైన నువ
 ర్ణంబయ్యె. మేరువుతూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును, పశ్చిమంబున కేతుమాల
 వర్షంబును వెలయు. ఈయెనిమిదివర్షంబుల నడుమ నిలావృతవర్షంబు వెలయు.
 వైత్తరథగంధమాదన, వైభ్రాజ, నందననామంబులం గల వనంబులు మేరు
 పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వంబులం గ్రమంబుననొప్పు. అట్లగ్రమం
 బున, అరుణోద మహాభద్ర శిశురోదన మానసంబులను సరోవరంబులు పాలు
 చు. మేరువు పూర్వభాగంబున శితాంతచారుకుడ్వ, కురరీ మాల్యవ, వైకం
 కప్రముఖంబులు, కేసరాచలంబులు త్రికూటశేఖర పతంగరుచక నిషఢా
 దులు మేరుదక్షిణపార్శ్వంబున కేసరాచలంబులు శిఖవాహవైదూర్య కపిల
 గంధమాదన చారుధిప్రముఖంబులు పశ్చిమకేసరాచలంబులు శంఖకూప
 మహాభహింసనాగ కోలాంబకి ప్రముఖంబులు, ఉత్తర కేసరాచలంబులు
 వెలయును ॥ 21

గీ॥ శృంగపర్వత పరిసర్వా వేలఁగి జ, నములు నిడువున, కాంచన, నగమృమీఁద ।
 దక్షిణాన పర్వతంబులైన భంగురీ, చిరచ్ఛిరార్చి, నువన్యవిభ్రాజయగుచు ॥ 22

క॥ ఆపురియెనిమిది దిక్కుల, దీపితగతివెలయుచుండు, దిక్పతిపురముల్ ।

శ్రీపరిపూర్ణ సువర్ణగృహపరిమిత సకలవైభవాధ్యములగుచుకా ॥ 23

భ॥ సర్వసిజ్ఞాభవజ్జలజ సంభవమై, సభమాక్రమించి భా,

స్వరశశిమండల ప్లవనచాతురిచూపి, సురాద్రిమస్తకో ।

పరిపరిపాతజాత ఘనభంగ, యభంగుర, గంగ, భారతీ

శ్వరుపురిచుట్టి దేవమునిసన్నతమై ప్రవహించునిచ్చలు ॥ 24

వ॥ ఆగంగ యందునుండి పూర్వాదిచతుర్దిక్కుల యందును గ్రమంబున, సితి, అలకనంద, చక్షువు, భద్రయునను నామంబులుదాల్చి, నాలుగు ప్రకారంబుల జగతికి డిగ్గినముద్రంబుచొచ్చె, తత్ప్రకారంబువినుము. అందు సితి యనుగంగ తూర్పుదిగ్గినగంబులతిక్రమించి భద్రాశ్వవర్షంబుఁజొచ్చి ప్రవహించి పూర్వసాగరంబుచొచ్చె. అలకనంద దక్షిణంబుదిగ్గి నైలముల తిక్రమించి భారతవర్షంబుచొచ్చి సప్తవిధంబుల దక్షిణసాగరంబు చొచ్చె. చక్షువు, పశ్చిమంబునకు డిగ్గి గిరులతిక్రమించి కేతుమాలవర్షంబు చొచ్చి పశ్చిమాష్టవంబు ప్రవేశించె. భద్రయునుత్తరంబు డిగ్గి గిరులుత్తరించి కురు వర్షంబుచొచ్చి యుత్తరసముద్రంబు ప్రవేశించె. మేరు పూర్వపశ్చాద్భాగంబుల ననిల నిషధాయామంబులై మాల్యవ, గంధమాదన నైలములు వెలయు. తన్మధ్యంబునం గదా మేరునగంబు భూపద్మంబునకుఁ గర్ణికా కృతింబరంగె. అప్పద్మంబునకు మర్యాదానైల బాహ్యభాగంబు భారత, కేతుమాల, భద్రాశ్వ, కురువర్షంబులు పత్రంబులై యొప్పు. జరర, దేవకూటంబులను రెండు పర్వతంబులు దక్షిణోత్తరాయామంబులై నీల, నిషధపర్వత ప్రమాణంబునఁ, బూర్వమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. గంధమాదన సంజ్ఞంగల రెండుపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమాయామంబులై అశీతినహస్ర యోజన ప్రమాణంబున సముద్రాంతరవ్యవస్థితంబులై దక్షిణ మర్యాదాపర్వతంబులు వెలయు. నిషధ, పారియాత్రంబులను రెండుపర్వతంబులు మేరుపశ్చిమ మర్యాదాపర్వతంబులు, జరరదేవకూట ప్రమాణంబులై వెలయు. త్రిశృంగ జామీధి సంజ్ఞలంగల రెండు పర్వతంబులు గంధమాదనా యామంబులై సముద్రాంతరవ్యవస్థితంబులై యుత్తరమర్యాదా పర్వతంబులు వెలయు. మేరుపునలుదిక్కులం బ్రవహించిన గంగాప్రవాహంబులతోఁ బెరయుకేసర పర్వతంబులతీరమ్యంబులై యొప్పు. ఏతచ్చైత్రలాంతఃద్రోణులు సిద్ధ, చారణ, గంధర్వసేవితంబులై వెలయు. అందులక్షి, విష్ణ్వగ్ని, సత్యాదిదేవతలకు నాయతనంబులు వెక్కులుగలవు ఆద్రోణులయందు మణియుఁ గాననంబులు, పురంబులు వెక్కుగలవు. అంబుకిన్నర, గంగరవ, యక్ష, రక్ష, దానవుల

హర్షిశలంగ్రీడింతురు, ఇవిభూస్వర్గంబులు, ధర్మిష్ఠులకు నివాసంబులగు. పాప
కర్తలకగమ్యంబులైయుండు. 25

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుడు, మునివరభద్రాశ్వవర్షమున హయశిరుఁడై!
అనిశంబునుండు నచ్చటి, జనములుఘనభక్తియుక్తిసతతముగొలువన్ ॥ 26

చ॥ కమలదళాయతాక్షుఁ డనుకంపదలిర్వంగఁ గేతుమాలవ
ర్ణమున వరాహమూర్తియయి రాజిలుఁగూర్చి శరీరధారివి ।
భ్రమగతినుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు మత్స్యభా
వమున వసించియుండుఁ గురువర్షమునందు మునీంద్రచంద్రమా ॥ 27

ఉ॥ అంతటనిండియుండు కమలాయ తనేత్రుఁడువిశ్వరూపుఁడై
యెంతనిచెప్పుదున్నునికులేశ్వరయీనిఖిల ప్రపంచమున్ ।
వీంతగఁదాల్చి యాత్మయయి విష్ణుఁడధీశ్వరుఁడుండుఁగాన ని
శ్చింతతనింతయుండెలిసి చిత్తమునన్నెల కొల్పుమెప్పుడున్ ॥ 28

వ॥ ఈనవవర్షంబులందును, ప్రత్యేకంబ కులపర్వతంబు లేడేసికలవు, అందులం
బుట్టిన నదులు శతసంఖ్యంబులు, హిమవద్దక్షిణ మధ్యంబు నవసహస్రయోజన
విస్తారంబైన భారతవర్షంబు స్వర్ణాపవర్ణకాములకు తిర్వక్తవస్థకగాములకుఁ
గర్భభూమియైయుండు॥ 29

చ॥ అనఘమహేంద్ర సహ్యామలయంబులు శక్తిమదృక్షవంతముల్ ।
ఘనమగువింధ్యమున్ బఱపుగల్గివెలింగెడి పారియాత్రమున్ ।
పనుపడియుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు దేవతా ।
జనవినుతోన్నత క్రమవిశాలతన వ్తకులాచలేంద్రముల్ ॥ 30

వ॥ ఈభారతవర్షంబునను, నింద్రద్వీపంబును కనేరుద్వీపంబును, గభస్తిమద్వీ
పంబును, నాగద్వీపంబును, సామ్యద్వీపంబును, గాంధర్వద్వీపంబును, వారుణ
ద్వీపంబును, సాగరసంవృతద్వీపంబును ననఁ దొమ్మిదిద్వీపంబులు సహస్ర
యోజన విస్తారంబులైయుండు. అందుఁ దొమ్మిదవదగు నీద్వీపంబు సాగర
వేష్టితంబై, దక్షిణోత్తరంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబైయుండు. అందుఁ
బూర్వభాగంబునఁ గిరాతులును, బల్లిమభాగంబుగ యవనులును, మధ్య
భాగంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులును, స్వప్రతినిరతులై
యుండుదురు. శతద్రు, చంద్రభాగాప్రముఖనదులు హిమవత్పాదసంభ
వంబులు, వేదస్మృతిప్రముఖనదులు పారియాతోద్భవంబులు సర్వదా సుర
సాధులు వింధ్యనిర్గతంబులు. తాపిత, యోష్ణి, నిర్వింధ్యాదులు ఋషభ

పర్వతసంభవంబులు గోదావరీ, భీమనదీ, కృష్ణవేణ్యాదులు సహ్యాపారోద్భవములు. త్రిసామూ, ఋషికుల్యాదులు మహేంద్రవర్షపర్వత సంభవంబులు, కృతమాలా, తామ్రపర్ణిప్రముఖనదులు మలయోద్భవములు. ఋషికూలా, కుమాభ్యాదులు శక్తిమత్స్పదసంభవములు. వీనివలన నుపనదులు వెస్కుగలవు. అంతుఁగురు, సాంచాలాదిమాధ్యదేశజనులును, బూర్వదేశాదినివాసులును, మద్రధామాంబ, పారసీకాదులును, నీనదులజలంబులు ద్రావునుఁ దత్సమీపంబున హృష్టపుష్టజనాకులులై వసించుదురు ||

31

చ॥ పరుసకృతంబు త్రేతయును ద్వాపరముం గలి సంజ్ఞితంబులై పరగుయుగంబు లెప్పుడును భారతవర్షమునందగాని, కిం । పురుషముఖాష్టవర్షములఁ బొందవుదాన, తసో, ముఖక్రియల్, పరముగుఱించి చేయుదురు భారతవర్షమునందు సత్తముల్.

32

వ॥ ద్వీపంబులందు జంబూద్వీపంబు త్తమంబు. దానియందు యజ్ఞపురుషుండైన శ్రీమన్నారాయణుండు పురుషులచేత యజింపఁబడు. సత్పురుషులు పరలోకార్థంబు సత్క్రియలుచేయుదురు. తక్కినద్వీపంబుల సన్యప్రకారంబున భజింతురు. జంబూద్వీపంబునందు భారతవర్షంబు శ్రేష్ఠంబు. ఇదికర్మభూమి. తక్కినవి భోగమూలములు. అనేకజన్మసహస్రంబులకుఁ బుణ్యసంచయంబువలన జంతువు భారతవర్షంబునఁ బురుషుండైన జనియించు ఈ యర్థంబు నకు దేవగీతలుకలవు. వాని యర్థంబువినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె.

33

చ॥ అమలతస్వర్గమోక్షముల కాదరునై తగుభారతాఖ్యవ, ర్షమున జనించినట్టి పురుషప్రకరంబతి ధన్యమెట్లనన్ । తమతమ నిత్యకర్మముదాయము తత్ఫలకాంక్షమాని శ్రీ, రమణునిఁజేర్చి పొందుదురు ప్రస్ఫుటతన్మహనీయధామమున్ ॥

34

చ॥ తెలియకమోసపోతిమి కదీయత దెచ్చినకర్తమింకినన్, పలుపలుకేల శీఘ్రమున భారతవర్షమునందుఁ బుట్టినే । ర్పలనడభక్తియుక్తి జలజాయతలోచను పాదపద్మముల్ గొలుతుము మాక్తికై తలఁపఁ గొంచెమెతస్సహిత ప్రభావముల్ ॥

35

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥

36

గీ॥ బ్రహ్మవిద్వర నవవర్ష పరిమితంబు, లక్షయోజన విస్తారలక్షితంబు । లై నయాదీవిచుట్టు చోద్యముగనుండు, యోరనీరధి లక్షయోజనమితంబు ॥

37

క॥ లక్షద్వయయోజనమిత, లక్షీతమైజలధిఁ జుట్టిప్లక్షద్వీపం ।

బక్షీణవైభవాధ్యజ, నక్షేమదమగుచు వెలయునవ్యప్రతిభన్ ॥

38

వ॥ ప్లక్షద్వీపేశ్వరుండైన మేధాతిథికి శాంతభయుండును, శిశిరుండును, సుఖోదయుండును ఆనందుండును, శివుండును, ఔమకుండును, ధ్రువుండును, నననేడువుపుత్రులుపుట్టి ప్లక్షద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారివేరన పూర్వవర్షంబు మొదలుకొని ప్రదక్షిణంబుగాఁ గ్రమంబున శాంతభయవర్షంబును, శిశిరవర్షంబును, సుఖోదయవర్షంబును, ఆనందవర్షంబును, శివవర్షంబును, ఔమకరవర్షంబును, ధ్రువవర్షంబును నన నేడువర్షంబులయ్యె. ఈవర్షంబులకు మర్యాదా శైలంబులుగోమేధ, చంద్ర, నారద, దుందుభి సోమిక, సుమనో, వైభాజనామంబులంగలిగి యేడుపర్వతంబులు గలవు. ఈ వర్షాచలంబులయందును వర్షంబులయందును బ్రజలుదేవ, గంధర్వసహితు లై వసియింతురు.

40

గీ॥ అందునధిక సమృద్ధంబులైన పుణ్య, జనపదంబులు పెక్కుండు జీనునకెల్ల ।

వ్యాధులునునాధులును లేవు వలసినట్లు, సర్వకాలనుఖంబులు సంభవించు॥ 41

వ॥ ఆవర్షంబులకు ఆను, తప్త, శిఖి, విపాశ, త్రిదిన, అమృత, సుకృత, అను నామంబులంగల సముద్రగామినులైన సప్తనదులుగలవు. మఱియును ఊద్య నదీపర్వతంబులును సహస్రసంఖ్యలుకలవు. తన్నదీజలపానంబుచేసిన జనులు దేవసమానులగుదురు. ప్లక్ష, శాల్మల, క్రౌంచ, కుశ, శాకద్వీపంబులను పంచద్వీపంబులందును త్రేతాయుగ సమానకాలంబు వర్తించు. మానవులు పంచసహస్రవర్షంబులు పరమాయువుగాఁ బ్రదుకుదురు. ఆద్యకులులును, కురువులును, విదులును, స్వాభావులును, సనుసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య, శూద్రులువర్తిల్లుదురు. ఆద్యతీయద్వీపమధ్యంబున జంబూద్వీప ప్రచూణంబైన ప్లక్షవృక్షంబులు వెలుగొందు, తన్నామంబు సంగదా యాద్వీపంబు ప్లక్షద్వీపంబనంబరంగు ॥

42

క॥ విప్రక్షత్రియవైశ్యుల, తిప్రీతితలిర్వనందు దేవోత్తము, ల ।

క్షీప్రియువిహితక్రతుక, ర్మప్రవణమనస్కులగుచు మదిఁగొల్తురిలన్ ॥ 43

సీ॥ పాండిత్యలక్షణ! రెండులక్షలయోజ, నములవెడల్పున నమరియితు ।

రసపరిపూరితార్ణవముప్లక్షద్వీప, ధరణిమండలిఁ జుట్టితనరుచుండు ।

డంబై నయితురసాంబుధిఁజుట్టి చ, తుల్లక్షయోజన స్తుత్యమైన ।

వెడలుపుశాల్మలద్వీపంబుగలదు త, ద్విభుండు వపుష్కంతుండ భయులైన ॥

- గీ॥ నందనులనేడ్వరనుగాంచి యందటికిని, శాల్కలముపంచియిచ్చె తత్సంజ్ఞానము ;
వర్షములు దానబరగెడద్వర్తనంబు, తెలియజెప్పెదవినునుసంజ్ఞానము ॥
- వ॥ శాల్కలదీప్తిపేళ్ళరుండైన వపుష్పంతునకు శ్వేతుండు, హరి, బిముండును,
లోహితుండు, వైద్యుతుండు, మానసుండు, సుప్రభుండు, నననేడుగొప్పయు
గిలిగిరి. వారిపేర నేడువర్షంబులుగలిగె. కుముదంబు, ఉన్నతంబు, మహానంబు
కంబు, సంజీవన్యాది మహాపథులుగల వ్రోణంబు, శంఖంబు, మహానంబు
కకుద్ధంతంబు, నననేడు మర్యాదాపర్వతంబులు ; యోని, తోయ, ఉపవృష్ట,
పంచ, వృక్ష, విమోచని, నివృత్తి అను నామంబులుగల యేశుండు
నకలకల్తషనాశనుగలవు. అందు కపిలాగుణ, వీత, కృష్ణ, వర్ణంబుల
చాతుర్వర్ణంబు బరంగు. 45
- గీ॥ వాయుభూతుండైన వనజాతలోచను, నఖిలనర్ణజనులు ననుజినంబు ।
యజనశీలురగుచు నర్పింతురతిభక్తి, డెలివి, శాల్కలమనుదీవియందు ॥ 46
- క॥ దేవతలెప్పుడు మూడవ, దీవికమానవులఁగూడి దిరుగుదురతి శో ।
భావహము శాల్కలద్రుమ, మావసుమతినుండునున్నతాకృతియగుచున్ ॥ 47
- వ॥ అదియును లక్షద్వయయోజన విస్తారంబుకలదు. తన్నామంబునఁ గదా
శాల్కలదీప్తిపంబనంబరంగు. చతుర్లక్షయోజన విస్తారంబైన సురాజ్ఞవంశా
శాల్కలదీప్తిపథరణిం జుట్టియుండు. 48
- ఉ॥ ఓపరమర్షి పుంగవ సురోదధి చుట్టునఁబెంపుతోఁ, గుశ,
దీప్తిపముపొల్పునందుఁగల ధీరజనుల్ దివిజోపమానులై ।
యేపుననుదురందమగు నెన్నిదిలక్షలయోజనంబులన్,
శ్రీసటమున్ దివస్వతిపురిన్ హరియించుచునుండు నెప్పుడున్ ॥ 49
- వ॥ కుశదీప్తిపేళ్ళరుండైన జ్యోతిష్కంతునకు ఉద్యోగుండును, వేణుమంతుండును,
స్వరభుండును, లంబనుండును, ధృతియును, ప్రభాకరుండును, కపిలుండును,
నననేడుగు కొడుకులుదయించిరాజులైరి. వారిపేరన సప్తవర్షంబులయ్యె.
విష్ణుమంబును, సోమశైలంబును, ద్యుతిమంతంబును, పుష్పనంతంబును,
కుశేయంబును, హరియును, మందరంబును, నననేడు పర్వతంబులు, ధూత
పాపయు శివయు, పవిత్రయు, సమతియు, విద్యుద్ధంభయు, మహియు,
అన్యయు, అనంగ్రమంబున నేడువర్షంబులందు నేడునదులుకలవు. డమన,
శుష్కనస్, స్నేహ, మందేహసంజ్ఞలంగల బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు,
స్వకర్తనిరతులై, అనపేక్షితకర్తృఫలులై, బ్రహ్మరూపకుండైన జనార్దనుయ
జింతురు. 50

క॥ అలఘుః శక్తిపము తా, వెలయుఁ గుశ స్తంబసంజ్ఞ విను తత్కుశమున్ ।

శైలువుందును నాలుగుల, తలయోజనముల మితిమున గణుతింపంగన్ ॥ 5:

గీ॥ అష్టలక్షయోజనాతి విస్తారమై, తగుఘృతాభివెలయు దానిఁజుట్టి ।

యాఘృతాభిఁ బుట్టియవలక్కొంచదీప, మనఁగదీపమమరు, మునీషరేణ్య॥5:

వ॥ ఆక్కొంచదీపంబు షోడశలక్షయోజన విస్తారంబై వెలయు, కొంచదీపేశ్వరుఁ డై న ద్యుతిమంత్రునకుఁ గుశలుండును, మనుగుండును, ఉష్ణుండును, పివరుండును, అంధకారుండును, మునియు, దుందుభియును, నననేడువురుపుత్రులు పుట్టి కొంచదీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరిట సప్తవర్షంబులై, దేవ గంధర్వసేవితంబులయ్యె. కొంచంబును, వామనంబును, అంధకారంబును రత్నశైలంబును, దేవప్రాత్పత్తియు, పుండరీకవంతంబును, దుందుభియును నా నేడువర్షాచలంబులు పరస్పరద్విగుణంబులై యుండు. ఈవర్షంబులయంద వర్షాచలంబులయందు, దేవసమానులై జనులు నిరాతంకులై యుండుదురు గౌరియు, కుముద్వతియు, సంధ్యయు, రాతియు, మనోజవయు, జ్యోతియు పుండరీకయు నను నేడువర్ష నదులుగలవు. మతియు త్సుద్రనదులు సహస్ర సంఖ్యలుకలవు, పుష్కరపుష్కల ధన్యాఖ్యాతసంజ్ఞలంగలిగి చాత్పర్యర్థ జనంబులు వెలయుదురు. 5

శా॥ ఎంచన్ శక్యముగాని వై భవముతోనిజ్యోవిశేషంబునన్

చంచద్భక్తితల్పిరవఁగాఁ గొలుతురిచ్చాపూర్తివర్ధిల్లగా ।

ప్రాంచల్లిలల దుద్రయాపుడగు పద్మాధీశ్వరున్నిత్యమున్ ।

కొంచదీపనివాసులౌ జనులునిర్ద్వంద్వత్వయుక్తాత్మలై ॥ 6:

వ॥ షోడశలక్షయోజన విస్తారంబైన దధిసముద్రం బా కొంచదీప ధరణింజ్ఞ యుండు. ఆవలద్వాత్రింశల్లక్ష యోజనవిస్తారంబై శాకదీపంబాదధిసమ ద్రంబుఁజుట్టియుండు శాకదీపేశ్వరుండైన భవ్యునకు జలజుండును, కుమరుండును, సుకుమారుండును, మరీచకుండును, కుసుమోత్కరుండును, మోఢరియు, మహాద్రువుండును నననేడువురుపుత్రులుపుట్టి శాకదీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరినాదీపంబున సప్తవర్షంబులయ్యె. ఉదయగిరి, జలాధారంబులై వతరశ్యామంబు, అంభోగిరి, అంచికేయంబు, రమ్యంబు, కేసరి, అనియె మర్యాదాపర్వతంబులుగలవు. తదీపమధ్యంబున సిద్ధగంధర్వసేవితం బైన సర్వాహ్లాదకరంబైన, శాకవృక్షంబువెలయు, తన్నామంబునంగదా య దీపంబు శాకదీపంబనంబరంగె. అందుఁబుణ్యజనపదంబులు వెక్కుకలవు. సుమారి, కుమారి, కధిని, వేణుక, ఇత్సు, ధేనుక, గభస్తి, అనునామంబు

లంగల సప్తనదులుగలవు. మఱియుండక్కిన క్షుద్రనదులును, గిరులును, ఆయుతసంఖ్యలుకలవు. ఈవర్షంబులు స్వర్గతుల్యంబులై, ధర్మసమేతంబులై యుండును. ముద్ర, మగధ, మానస, మందగసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ధర్మోపేతులై వర్తిల్లుదురు. 55

క॥ శ్రీకాంతాధీశుడు, నూ, ర్యాకృతిధరుడగుచు సద్వరార్చితఁడగును। శ్లోకులగుమానవులచే, శాకద్వీపంబునందు సౌజన్యనిధి॥ 56

సీ॥ ఋషివర ముప్పదిరెండు లక్షలయోజ, సములవెడల్పున సమితమహిమ। గలదుగ్ధవార్ధిశాక ద్వీపధరఁజుట్టి, పాలుపొందు సవ్వలపుష్కరాఖ్య। మైసద్వీపముగల దళువదినాలుగు, లక్షలమితమున శ్లాఘ్యమగుచు। తద్వీపపతియగు ధార్మికాగ్రణిసవ, నుండు పుత్రకులుసన్నతచరితుల॥ 57

గీ॥ నిరువురినిగాంచి వారికినిచ్చెన్దీప, మహాహత్తులసేన దివ్యంబులైన। [ణ్య] పర్వములురెండువెలయు పావనములొచ్చు, వినుము తన్నామధేయముల్లునిసే

వ॥ మహాభీరుండును, ధాతకియు సనవారిపేర పుష్కరద్వీపంబున మహావీరవర్షంబును, ధాతకివర్షంబును సనంబరఁగె. ఆరెండువర్షంబులనడుమ లక్షయునేబది నేలయోజనంబులపొడవును, సంతియవెడల్పును, నై, మానసోత్తరంబును, వర్షపర్వతంబు పుష్కరద్వీప మధ్యంబున సుభయవర్షంబులకు, మర్యాదాచలంబై మండలాకారంబున నుండు. దానియుభయపార్శ్వంబులంగదాదుగ్ధాభిచుట్టిన మహావీర ధాతకి వర్షంబులు వలయాకారంబులై యుండు. అందు మానసోత్తర బాహ్యంబున మహావీరవర్షంబును, మానసోత్తరంబునకు నివ్వలిభాగంబున ధాతకివర్షంబునునుండును. అందలి జనులు నిరామయులును, నిర్వికారులును, రాగద్వేషవర్జితులును, సుత్రములును, క్షర్వానూయాభయ, కోధ, దోష, లోభాదివర్జితులునునై పదివేలేండ్లు బ్రతుకుదురు. ఆవర్షద్వయంబునందును, సదులును, శైలంబులునులేవు. వర్ణాశ్రమంబులును, వర్ణధర్మంబులును, త్రయీ, వార్తా, దండనీతి, శుశ్రూషలునులేవు. భౌమస్వర్గంబనంబరఁగునందు దేవతులులై జనులువర్తిల్లుదురు. 58

ఉ॥ ఓధరణీసుర ప్రవర ! యొప్పగు నాపెనుదీవిసౌకన్య
గోధముఘ్రామయాసగతి రోధసిరోధక విస్ఫురన్నహా
చౌదముదానియందు సరసీరుహగర్భ నివాసమొప్పుశో
భాధరితా లామరవిహార నిశాంతనితాంత కాంతియై॥ 59

వ॥ చతుష్పష్టిలక్షయోజన విస్తారంబున స్వాదూడక సముద్రం బౌ పుష్కరద్వీపంబుంజుట్టియుండు. ఇవిధంబున సప్తద్వీపంబులును, సప్తసముద్రంబులచేత

నాన్మృతంబులై యుండు, స్వీపనముద్రంగులుత్త రోత్తరద్విగుణంబులై
యుండు. 60

చ॥ శమగుణభూషణా! వినుము సర్వవయోధులనీరు తారకా
రమణము పూర్వశైల శిఖరంబునఁ దోచిన సస్త్రశైల శృం ।
గమనముకేగినన్ గడఁగిగాఢతరస్థితి పొంగుఁ గ్రుంగుని
త్యము శితికృష్ణవక్షసులయందు నమందతరాద్భుత క్రియన్ ॥ 61

చ॥ పుష్కరియాస్తమయంబుల సముద్రోదకంబులు వెయ్యిన్నేనూరు అంగు
ళంబుల పొడవు పొంగుచుం గ్రుంగుచునుండు. పుష్కరద్వీప నివాసులకు పడ్ర
సోపేతంబులైన భోజనంబులు తలంచి నంతన తనకుఁదాస సంభవించు.
స్వాదురూప సముద్రంబునన్వల ఈ భూమండలికి నినుమడియై యేజంతిపులును
లేసికాంచనభూమికలదు. దానియన్వల పదివేలయోజనంబుల నెడల్పునంతియ
పొడవునుండగ నలయాకారమున లోకాలోక పరవ్రతంబుకలదు. అదితమో
వృతంబై యుండు. ఇవిధంబున ॥ 62

క॥ పంచాశతోక్తిసమ, భ్యంచితయై భూతధాత్రి బరఁగుచు నుండున్ ।
చంచద్వీపాంబుధిగిరు, లెంచందనమీఁడనుండు నిద్రప్రతిభన్ ॥ 63

గీ॥ వినుముమునినాథ జెబ్బదివేలయోజ, నములదశమిమ్మహీస్థలి యమితభూత ।
రోటికాథారమై యుండుహోటకాంబరునివీలాసంబి నంతయునని యెఱుఁగుము ॥

శా॥ భూవిస్తారసముచ్ఛ్రయంబు లతివిస్ఫూర్ణదగ్ధతిం జెప్పితిన్
స్రావేణ్యంబలరారఁగావినఁడగున్ పాతాళవిస్తారమున్ ।
శ్రీవైచిత్ర్యములందు దైత్యదనుజ శ్రేణీభుజంగేంద్రు లి
చ్ఛాన్మృత్తి నివహరింపు చుండుదురు శశ్వదౌగ భాగ్యాభ్యులై ॥ 64

వ. అతలంబు, వితలంబు, నితలంబు, గభస్తమంతంబు, మహంబు, సుతలంబు
+ తాళంబునఁ నేడుభేదంబుల నొకటొకటి దశసహస్రయోజన పరివృతంబై
యుండు ॥ 65

ఉ॥ భూరివివేకపాకి! కనఁ బొల్పగునందుల శుక్ల కృష్ణపీ
తారుణనర్ణయుక్తిగల యద్రులు, భూములు, స్వర్ణరత్నశృం ।
గారసమేత సాధములు కాంచనపుణ్యవనీనదీసర
స్సారససారసారభ వశంవదనస్మద పట్పదంబులన్ ॥ 66

క॥ లీలమయినారదుఁడు పాతాళంబుననుండి దేవతాపురికిసము ।
ద్యేలగతి వచ్చియింద్రుం, డాలింపఁగఁ జెప్పెనచటియతివై భవముల్ ॥ 67

సీ॥ ఆహ్లాదకారి శుభ్రాంచితమణులదా, నవదైత్యనాగకన్యా శతముల ।
గీతివాదనస్తత్యకేళుల గంధమా, ల్యానులేపన భూషణాంబరముల ।
ప్రాజ్యులసద్భక్త్య భోజ్యసానంబుల, హంసశోభిత కమలాకరముల ।
• కీతపుంస్కీలాధార వనంబుల సనుపమక్రీడా మహాచలముల ॥

గీ॥ బహుళతగభాగ్య భోగ్యసంపదలనధిక, వైభవస్ఫూర్తుల, సువర్ణవాసములను ।
ప్రబలిపాతాళలోక ముల్పరిహసించు, సారెసారెకుంగేరుచు స్వర్ణపురిని ॥ 69

వ॥ ఆలోకంబుల సూర్యచంద్రతమఃప్రసారంబును, కాలకరణయులేదు, దాని
క్రీందట ॥ 70

సీ॥ తనభణాతతులనిద్దపుమణిద్యుతిపరం, పరలు బాలారుణ ప్రభలసీన ।
తనమహోన్నత దీర్ఘతనుకాంతసంపూర్ణ, స్ఫూర్తియ శశివిభాస్ఫూర్తిజూప ।
తనవిశాలాంతరీయ నవీనచాకచ, క్యముక్తముఖటిక చీకటులుచూప ।
తనమహానిశ్వాసధారా ప్రవాహముల్, విలయజం ఝామరుత్కలనఁదెలుప ॥

గీ॥ తరళహారము లురమునఁదారశైల, లుదమరవాహినీ ప్రణాళులనడల్ప ।
తామరసనేత్రు తామసతనువనంతుఁ, డుర్వరాస్థలిఁ దలఁదాల్చియుండు నెపుడు॥

చ॥ మునలహలాభిశోభిత సమున్నత దోర్మగుఁ డేకకుండలో
ల్లసనలసత్కపోలుఁడచల, స్వఫణాగ్ర మణిగణప్రభా
ప్రసరణరంజితాఖిలధ రావలయుండు లయుండనంతుఁ
డుప్పసముగఁదాల్చు నీభువనపంక్తులతోడి యజాండ భాండమున్ ॥ 72

చ॥ మునివరుండైన గర్వఁడుసమున్నతిఁ దత్పదపంక జాతముల్
మనమునఁగొల్చి జ్యోతిషిక మార్గమనర్గళ బుద్ధిచేనెఱిం
గినెఱినిమిత్తవేదియనఁ గీర్తితుండై దగెఁదన్నహ త్వమిం
పెనయననంత మానతన నెంతరసంతుండటంచు సన్నునుల్ ॥ 73

చ॥ అలఘుతరత్వలీల విలయావనరంబునఁ దన్నుఖాగ్నికీ
• లలిజనియించి రుద్రుఁడుచెలంగి జగత్త్రయ జంతుజాలమున్ ।
బలువిడిప్రింగుఁడన్నహిమపద్ధతివేదములైన నెన్నఁగాఁ
గలవె తదీయకీర్తనము కల్గషనాశముగావె నువ్రతా ॥ 74

వ॥ వ్రళయకాలవ్యాజృంభమాణానంత ముఖపరంపరా సముద్భూత జాతవేదశిఖా
నిష్క్రాంతి సమున్నిద్రుండగు రుద్రుండుసంకర్షణాత్మకుండై జగత్త్రయంబును
ప్రింగునని చెప్పిశ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 75

గీ॥ అనలజముని క్రిందననువైందనరక వానములు పెక్కుగలవు సంయమింద్ర ।
అందుచాప నిరతులౌ జనంబులు నసించురు దురంత ఘోరదుఃఖులగుచు ॥ 76

న॥ అవియు రౌరవంబును, సూర్యంబును, రోధంబును, తారంబును, విశననంబును, మహా జ్వాలంబును, తప్తకుంభంబును, లవణంబును, తిరోపేతంబును, గుధిరాభంబును, వై తరణియు, క్రిమిశంబును, క్రిమిభోజనంబును, ఆసిపత్రవనంబును, లాలాభక్షంబును, పూయపానంబును, వహ్నిజ్వాలయు, అధశ్చిర్బంబును సందంశంబును, తమంబును, ఆవిచియు, శ్వభోజనంబును, అప్రతిష్ఠంబును, సంవీచియు, మొదలైన నరకంబులు, భృశదారుణంబులు, శస్త్రాగ్నిభయదాయకంబులునై, పెక్కుకలవు, అవియు, యమశాసనాధీనంబులై యుండు॥ 77

సీ॥ ఐక్షుచాతితఁ గూటసాక్షివల్కిన దురాచారుండు స్తాపించురౌరవంబు ।
భూరాణహత్యాకారి పురహంతగోహంత, నిలుతురురోధమన్నిరయమునను ।
మధుపవిప్రఘ్న హేమక్లేనులను విరిజోకయు బడుదురు సూరకమన ।
క్రొవ్వునఁగోడలిఁగూతును గదిసినవాడు మహాజ్వాలవాసియగును ॥

గీ॥ క్షుత్రకులజునివై శ్యుని జంపినతఁడు, భగినిగలిసినవాడను భటునిఁజంపి ।
సతఁడు గురుతిల్పగుండును నధివసించు దురుభయదతప్తకుంభాఖ్య నరకవసతి ।

క॥ గురులకు ననమతిచేసిన గురుసాపుండు వేదనిందకుండు తత్క్రయకా ।
ర్యరతుఁ డగమ్యక్ బొందిన నరుండును బోవుదురు లవణనరకంబులకున్ ॥ 79

న॥ మర్యాదాదూషకులు, దేవద్విజపితృద్వేషులు, రత్నదూషకులును, క్రిమిభక్షణంబునంబడుదురు. దురిష్టకర్తలు క్రిమిశంబునంబడుదురు. దేవ, పితృ, సురలకిడక భుజించువారును, లాలాభక్షణంబునంబడుదురు. శరఖడ్గాదికర్తలు విశననంబునంబడుదురు. అనత్ప్రతిపాదకుండును, అయాజ్య యాజకుండును నక్షత్రసూచకుండును, పంక్తివారికిడక తాను మృష్టాన్నంబు భుజించువాడును, లాతౌ, మాంస, రస, తిల, లవణ, విక్రీతయయిన బ్రాహ్మణుండును నధోముఖ నరకంబునంబడుదురు. మార్జాల, కుక్కుట, చాగ, శునక, వరాహ, విహంగంబులంబెంచినవారు దానియందబడుదురు. రంగోపజీవియు కైసర్తుండు, కుండాశియు, గరదుండును, సూచకుండు, మాహిషకుండును పర్వగామియు, గృహదాహకుండును, మిత్రఘ్నుండును, శాకునియు, గ్రామయాజకుండును, సోమవిక్రీతయు, తుదికాఖ్య నరకంబునంబడుదురు. మఖ హంతయు, గ్రామహంతయు, వై తరణింబడుదురు. ధనయావనమత్తులై మర్యాదతప్పినవారును, అశౌచులును, కుహనాజీవులును, కృష్ణాఖ్య నరకంబు

నంబడుదురు. వనంబులు నరుకువాడు అసిపత్రవనంబునంబడు. గొటీయ
లనేలు వాడును, మృగవదాజీవియు, వహ్నిజ్వాలాఖ్యంబునం బడుదురు.
మఱియు ననేకవిధ పాపకర్మలనేకవిధ నరకంబులంబడి యహోముఖులై
దుఃఖించుచు దేవతలంజూచుచుందురు. దేవతలును, నహోభాగంబున నర
కమగ్నులగు నానరులంజూచు చుందురు॥ 80

గీ॥ స్థావరంబులు క్రిములు నబ్జములుపక్షు లఖిలపశువులు నరులుధర్మాభిరతులు ।
త్రిదశులునుముక్తులునునన తెలియనరుననొక్కటాకటికినహస్తభాగోన్నతములు॥

క॥ వినుజంతతులుముక్తికి జనునంతకు నిలువవలయు స్వర్గనివాసం ।
బుననరకవాసమున నిట్లనిచెప్పిరి బ్రహ్మవేత్తలైన మునీంద్రుల్ ॥ 82

సీ॥ అఘములుచేసి ప్రాయశ్చిత్తవిముఖుడై, నరుడుప్రవేశించు నరకవనతి ।
పాపంబుకొలది నేర్పఱచిరి ధరణిప్రాయశ్చిత్తవిధులు మన్వాదిమునులు ।
జనుడుఘృతాత్మపనంస క్తుడై హరిం, దలపోయఁజెడనిపాతకముకలదె ।
నకల్గతపఃకృచ్ఛ్రసముదయాత్మకములై, వెలయుప్రాయశ్చిత్తములకునెల్ల ॥

గీ॥ పరమదుస్తరదురిత భీకరము, పుణ్యాకరము, సౌభాగ్యసంపదాకరము, సౌఖ్య ।
కరము, శ్రీకృష్ణవిభునామవరము,దలఁపమునివరతదీయమహిమయేమనఁగవచ్చు॥

క॥ రేవునుమాపునుపగలును శ్రీవతినారాయణుని నశేషజగద్ర ।
తూపారీణునినరుడు దీపితగతిఁ దలఁచిపాయు తీవ్రాఘములన్ ॥ 84

శా॥ శ్రీవిష్ణుస్మరణానుభావమున, సంక్షీణాఘుడై ముక్తికిన్
బోవంబూనిన మానమ్రోత్తమున కింపుల్జూపునాకాదిలో ।
కాపానంబుదలంచిచూచిన ఘనంజౌనంతరాయమును
మిగ్గా వాచయమివర్య ! యార్దులమతంబీచందముహించినన్ ॥ 85

మ॥ జపహోనూర్చనముఖ్య కర్మముల కంసధ్వంసివై చిత్తమ
చ్చుపడన్నిల్పి యనల్పహర్షమున మించుల్చూపు పుణ్యండుస్వ ।
త్వ పతిత్వాదిఫలంబునైనఁ గడువిఘ్నంబంచు భావించు మో ।
క్షుపదప్రాప్తిమహాఫలంబునకు యోగప్రస్ఫురన్నానసా ॥ 86

గీ॥ అపునరావృత్తి మోక్షదాయకము వాను, దేవమంత్రజపంబు, భూదేవవర్య ।
దానితోనరిప్పొగ్గాఁ దరమె, నుకృత, మరుగఁ జెడిపోవునాకప్పస్తాతిశయము॥

సీ॥ కాపున రేయుఁబగలును శ్రీవిష్ణునం, స్మరణంబొనర్చుచు నరుడునకల ।
కలుషనిర్ముక్తుడై కనఁడెన్నఁడునునర, కములుపుణ్యముపాతకముననఁగ ।

స్వర్గసరకములసంజ్ఞలు సుశ్చుస్వ, ర్గము మనస్సంతోషకరము, దుఃఖ !
 సరకముసరకము స్వర్గమునకు సరకము, సకుఁ గారణములు మనంబునువ్వె ॥

గీ॥ కానపుణ్యమనస్కుడై కమలనేత్రు, సనుదినంబును మదినెన్నుకొనుచునుండు ।
 జనుఁడుసరకంబునకుఁ బోక శాశ్వత ప్రభాసహరిలోక వాస వైభవముఁగొంచు ।

వ॥ విద్యావిద్యుల, జ్ఞానాజ్ఞానపర్యాయంబులందు సరకప్రాప్తికారిణియైన యశి
 ద్వ్యంబరిహరించి నిఖిలశ్రేయస్సంపాదినయైన విద్యనాశ్రయించవలయు. ఇవి
 ధంబుననశైల, సాగర, సరి, ద్వీప, కానసంబైన భూమండలమందును, సర్వ
 పాతాళంబును, సరకంబులును, సంక్షేపరూపంబునంజెప్పితి. అనిచెప్పి భువ
 న్లోకాదిలోకంబులు వినఁగోట మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 89

మ॥ రవిచంద్రప్రచుర ప్రభాపటలిచే రంజల్లి సద్దీప్తిపశై
 లవనాంభోనిధియైన భూమికివిశాలత్వంబు తానెంత యెం ।
 తవిశాలత్వమె యాకసంబునకుఁ జోద్యంబై ప్రవర్తిల్లు ని ।
 టవభానంబున నాత్మలోఁదెలియు దివ్యజ్ఞానభవ్యాశయా ॥ 90

సీ॥ ఉర్విస్థలమునకు నొక్కయోజనలక్ష, మున సూర్యుఁడుండు సోముండురెంట
 మూటనక్షత్రసమూహంబు లేనింట, సౌమ్యుఁడేడింటరాక్షస గురుండు ।
 తొమ్మిదింట ధరాసుతుఁడు పదునొక్కట, నురమంత్ర పదుమూటసూర్యసుతుఁడు
 పదునాలుగింట సప్తమండలమున, దేనింట నలఘుఁడొత్తానపాది ॥

గీ॥ ఉగ్రకరునకుఁ బదివేలయోజనముల, క్రిందఁబరీతగతి రాహుకేతువసతి ।
 యివిధంబున గ్రహములు ఋతుములును, దివిప్రవర్తిల్లుకమల సంభవకులీన

క॥ సకలజ్యోతిశ్చక్రమ సకుమేదీ భూతుఁడగుచునభమున ధ్రువుఁడు ।
 తుస్కతన్వర్తిల్లుచుండుం బ్రకటితతేజోవిరాజమానుండగుచున్ ॥ 91

క॥ తెలియఁగయజ్ఞఫలంబున నలవడునీభూమి దీనియందునె యజ్ఞం ।
 బులుసుప్రతిష్ఠితిములగు జలజాతాక్షుండె యిన్నిజగములువిస్తా ॥ 92

క॥ ధ్రువునికి సూర్యుంబున, భవ్యవిభవమునఁబొగడుగను మహాజ్ఞోకము, వి ।
 ప్రవర ! యొకకోటిపాడవున నవిరళగతికల్పవాసులందుందురొగిన్ ॥ 93

చ॥ అటకు, ద్వికోటియోజనసమంచితమాజనలోకమందు ను
 ట్కటమతులొపితామహనుత ప్రవరుల్ సనకాదులుందురు ।
 చ్చటుల వివేకపాక్షవిలసద్విమలాశయు లాత్మమానస
 స్ఫుటసరసీజసౌధతల సుస్థితపంకజమందిరాసఖుల్ ॥ 94

క॥ జనలోకమునకునవ్వల నొసరుఁ జతుష్కృతియోజనోత్సేధమునన్ ।
 వినుతతపోలోకము నజ్ఞనీతివై రాజదేవసంఘ వసతియై ॥

ప॥ సూర్యసింహ దాహపర్జితులై వై రాజనామధేయ దేవత లా తపోతాకంబున
• నురిడుదురు॥

గీ॥ అనుపమంబై తపోలోకమునకమ్మింద నాటకొటలపొడవున సతులగతులఁ
బొగడుగునునత్యలోక మద్భుతవిభూతియదియె బ్రహ్మలోకంబునదయహృదయ॥

వ॥ ఆనంద్యలోకంబున నపునర్జాతకులు వసియింతురు॥ - 99

క॥ పాదాభిగమ్యమైభువి నేదివెలయుచుండు దానినెఱుంగుమునీన ।
త్యాద్యతిభుతాః ॥ భూ దేవీ ॥ గ్రగణ్యపుణ్యచర్చితా ॥

[illegible]

౪॥ మునిసిద్ధసేపిత్తిలై యనఘులై భూదివాకరాంతర్గతమై
పెనుపొందు భువనోకం బనవద్య ద్వితీయలోకమదియేనుమ్నా ॥ 102

క॥ రవిమండిలంబుమొదలుగ ధ్రువమండలిదాక, పెంపుతోవెలయుముని ।
 ప్రసర! చతుర్దశలక్ష్మము సువరాహ్వయలోక మఖిలసురసేవ్యంబై ॥ 103

సీ॥ భూర్భువస్వలోకములు మూడుకృతకముల్, జనతపస్సత్య సంజ్ఞములుమూడు
నకృతకంబులు, కృతకాకృతకముమహా ల్లోకంబు, విను మునిలోకవినుత ।
యిట్లుమీఁదేడు క్రిందేడులోకంబులు, సమరుబ్రహ్మాండ మధ్యముననట్టి ।
యండంబునై ట సప్తావరణంబులు, దశగుణోత్తరములై తనరునవియు ॥

గీ॥ జలదహానమారుతాకాశములునహంక్రి, యామహత్త్ర ఎకృతులుజన్మనీమదినిది
దలఁచుము, కపిత్థబీజసంతతులఁ గన్ప చిప్ప చందంబుగాఁగ, నూర్జితవివేక ॥10.

క॥ అల కృతకాకృతకాఖ్యం, గలలోకము శూన్యమునను గల్పాంతమునన్ ।
 పొలుపరిచెడునత్కంతః, పృథ్వీయంబుననది వివేకపాకనిధానా ॥ 10

గ్రీ||అకృతకంబులుమూడునత్యంతవిలయ, సమయముననాశ మొందునయమివ రేశ
కృతకములుమూడుకల్యాంతహతములగును, తెలియుమవిధమెల్లనందియముచీద

ప॥ ఆ బ్రహ్మాండంబునకు దశగుణోత్తరంబులై సప్తావరణంబులుండు. అనంతంబగు ప్రధానంబున కంతంబులేదు. ఆ ప్రధానంబుకదా సమస్తంబునకు హేతుభూతయైన ప్రకృతియనంబరఁగు. ఆ ప్రకృతియందుఁగోట్యయుత సంఖ్యాతంబులై నంద్రంబులూపతంబులై యుండు. దారువునందునగ్నియు తిలలయందు తైలమును

బునుబోలి, ప్రకృతియందుఁ బురుషుండు వ్యాపించి చేతనాత్ముండై యుండఁ
 ఈప్రధాన పురుషులిద్దరును నన్యోన్యంబులుం గూడి సర్వభూతాత్మ భూతయై
 విష్ణుశక్తి నాశ్రయించి దృఢసంశ్రయంబులై యుందురు. సర్వకాలంబీనఁ బ్రధా
 పురుషుఁ డో భకారిణియై విష్ణుశక్తి నెలయు. ఆవిష్ణుశక్తియ ప్రకృతిపురుషులైన
 జగంబువహించియుండు. విష్ణుశక్తిసంక్షోభితంబులగు ప్రకృతిపురుషు
 వలన మహాదాదులు పుట్టు. వానివలన నురాసురాదులు పుట్టి వారిపుత్రపౌ
 త్రంపరంపరవలన జగంబు పూరితంబయ్యె. బీజంబువలన వృక్షంబుపుట్టి తత్పర
 పరలవలన వృక్షపండుంబు నిండునట్లు సర్వబీజభూతుండైన శ్రీవిష్ణునివలన జగ
 బులు పుట్టెంగావున నిజజగంబు శ్రీవిష్ణుమయంబు ॥ 10

గీ॥ క్రతువుకర్తయుఁ గ్రియయునుకర్మఫలము, సకలమంత్రంబులున్మగాదిసాధనముల
 అరసిచూచినపుండరీకాక్షుఁడనుచు, నాత్మదలఁచుమునిజముసంయమివరేణ్య

వ॥ అనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 10

క॥ విను భానుని యరదము మిం, టనుదొమ్మిదివేల యోజనంబులు పరవై ॥
 వెనుపగు నీపాదండము, కనఁదగుఁడ ద్విగుణమగుచు గాఢవివేకా ॥ 11

వ॥ ఆసూర్యుని రథంబు క్రిందట నీపాదండంబునందగిలి నూటయేఁబది యే
 లక్షల యోజనంబుల వెడల్పై చక్రంబువెలయు త్రినాభిక్లంబును, బంచ
 రంబును, షణ్ణేమికమును, అక్షయోత్తకంబును, సంపత్సరమయంబును నై, కా
 చక్రంబు దానియంద ప్రతిష్ఠితంబగు. యుగంబునకుఁ బ్రథమాక్షం
 హస్వంబును ద్వితీయాక్షంబు దీర్ఘంబునునైయుండు. అందుయుగార్థం
 నందగిలి హ్రస్వాక్షంబు, ధ్రువునకు నాధారంబైయుండు. ద్వితీయాక్షం
 యుగార్థంబునందగిలి చక్రసంయుగంబై మాససోత్తరంబునం బ్రవర్తిల్ల
 నలుబదేనువేలున్నేనూరు యోజనంబులు ద్వితీయాక్షప్రమాణంబు. ఉభయ
 యుగార్థంబుల ప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంబును సక్షప్రమాణం
 గాయత్రి, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతి, త్రిష్టుప్, పంక్తియనియెడు ఛందం
 లేడును సూర్యుని యరదంబులకు నశ్వంబులయ్యె॥ 11

స్తో॥ పాకారినగరి పశ్చోక్తసార, యనంగ, వివిధసంపదలచే వెలయుచుండు॥
 యమరాజునగరి సంయమని, సమాఖ్యవి, స్ఫురితవైభవములఁ బొగడుఁగాంచ
 అబీశునగరి సుధాభిధాన, యనేక, భోగభాగ్యముల విస్ఫుర్తిగాంచు
 కాబేరినగరి యోగ్యత విభావరి, యన, నిరుపమసౌఖ్య భాసురతఁగాంచు ॥

గీ॥ మాససోత్తరగిరికిఁ గ్రమమునఁ దూర్పు, నందు దక్షిణదిశయందు నభినాథు
 దిక్తటారితంబునందు నుదించియందు, నతుల సద్గుణ గణ్య సంయమివరేణ్య ॥

శా॥ భాతిందూర్పుననుండి దక్షిణదిశఃప్రత్యగ్దిశో దగ్గిశా
స్థితద్వోష్ణత వితానుఁడై పటుధనుఃక్షిప్తాశుగా శుక్రియత్ ।
చేతోఁ గూడముగాఁ బ్రదక్షిణముగాఁ జిత్రస్థితిన్ ద్రిమ్మరున్
జ్యోతిశ్చక్ర సమేతుఁడై యెపుడు ఖద్యోతుండు విప్రోత్తమా ॥ 113

వ॥ త్రిహోరాత్ర వ్యవస్థాన కారణంబు భగవంతుండు న హరియకానెఱుంగును.
ఉత్తరాయణంబు యోగులకు నకలక్షేశ సంక్షయకరంబైన దేవయానవభం
బగు మార్గంబు. సర్వకాల ప్రభావుండగు సూర్యునకు నుదయాస్తమయంబులు
లేవు. ఏదీవివారి కెచటంగానంబడియె నాదీవివారి కచట నుడయింబు ఏచ్ఛటం
గానం బడక యుండునది యస్తమయంబు. దర్శనాదర్శనంబుల, యుదయా
స్తమయంబులు. అర్కుండు శక్రాదుల పురంబుననుండి పురత్రయంబు స్పృ
శింపుచుంజను. పురోభాగంబెంత దవృతపించు పృష్ఠపార్శ్వభాగంబుల యందు
నునంత మేర తపించు. ఊర్ధ్వభాగంబున మేరూపరిభాగముననున్న బ్రహ్మ
సభందపింపలేడు. బ్రహ్మసభాతేజః ప్రతిహతంబులై సూర్యకిరణంబులు మగు
డంబడు వినుము॥ 114

వ॥ రవికిరణంబు లెప్పుడును రాత్రులయందు హుతాశుకీలలన్
దలివి పేసించు నట్లైన పదంపడి వహ్నియుభానుఁ జెందుతా ।
దివములయందు నట్లగుటదీధితి రేలుఁబగల్గు వహ్నికిన్
రవికిని మిక్కుటంబగు సనాతనధర్మధురీణవర్తనా ॥ 115

3॥ అగ్ని సూర్యులు పరస్పరాను ప్రవేశంబున నాప్యాయనంబు నొందుదురు
ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాత్మకంబగు సంవత్సరంబు దేవతలకు నొక్క
యహోరాత్రంబగు. అందు. 116

ఉ॥ తుంబురు నారదాదులతి దోహాలులై తన కీర్తిపాడ ది
వ్యాంబుజలోచనాశతములాడ జగంబులు వేడ్కఁగూడన ।
య్యంబరమధ్యవీధిఁ గమలాప్తుఁడు ద్రిమ్మరునంశుమండలీ
చుంబిత సర్వదిక్కుఁడగుచున్ పడిఁగుమ్మరిసారెకై వడిన్ ॥ 117

1॥ ఉష్ణీకరుఁడు త్రరాయణం బొందునపుడు, మకరమున కేగునంత కుంభంబునొందు ।
మీనమేష వృషంబుల కానుపూర్వి నరుగు, నామీడమిధునంబునాశ్రయించు॥

ఉ॥ కర్కటకంబుద్రొక్కి కుతుకంబుదలిర్పఁగ సింహాకన్యలం
దార్కొని, త్రాసుపై నిలిచి తాలిమి వృశ్చికచాపయుక్తుఁడై ।
అర్కుండు దక్షిణాయన పథాధరణమ్మునఁ ద్రిమ్మరున్ శుభో
దర్శగతిం, గ్రహాన్వయము దప్పక చెప్పఁగరాని వేడుకన్ ॥ 119

పంచచామరము॥ కొలంనిగా ధ్రువుండు మేరుకూటలగ్నకాలచ

క్రలాలితాక్షరూఢుడై వికాసమొప్పఁ ద్రిమృదున్ ।

కులాలచక్రనాభియందుఁ గూర్చినట్టి మంటిము

ద్దలాగునన్ నిరంజనంబు తత్ స్థలంబునందగున్ ॥

120

ప॥ అయనద్వయంబునందును మార్తాండుండు శీఘ్రమందగతుల నడచుకేతంబున
నహోరాత్రులంబులును, నధికంబులును నై నడచు ॥

121

సీ॥ ఘంజగర్భశాపంబునఁ బ్రత్యహం, బును మృతిఁబొందుచుఁ బుట్టుచున్న ।

నిరుపమాధతులు మందేహాభిభానరా, తునులుసంధ్యలవచ్చి నవితూఁబట్టి ।

మృంగ నూహింతురు మేదినినురులుసం, ధోషాస్తినేయుచు నుర్వివిడుచు ।

మేదురప్రణవనమేత గాయత్ర్యభి, మంత్రితాఘ్నాంబువుల్ మహితవజ్ర ॥

గీ॥ ధారలైతాకి దైత్యుల తలలుద్దంచు, మగుడిసంధ్యలఁబుట్టి యిమ్మాడ్కిజత్తు ।
రాతతాయులువారు నిత్యంబునిట్ల, అహిమభానునినడక ప్రాక్షాణవరేణ్య ॥122

ఉ॥ ఆదినవహ్నినిండె ప్రథమాహుతిచేఁ బరితుష్టినొందు ఛా

యాదయితుండు, దాన, దివిజారులడంగుదు రట్లుకానఁబ ।

క్తోపరమూర్తిభానుఁ గరుణోదధి సంధ్యలఁ గొల్వఁగా దగున్

కానికొల్వఁడెవ్వఁడు వికర్తన హంతయతండ ధారుణిన్ ॥

123

చ॥ ఇట్లు మందేహుల జయించి ॥

124

ప॥ సమమంజుశాఖ హూర్తి సరిమాణంబులు నీకుంజెప్పితిం గదా, అట్టి

మహూర్తిబులు ముప్పది యహోరాత్రంబు. సూర్యరేఖోదయంబు

చేయుటకొని యూడేనుహూర్తంబులు ప్రాత స్సంగవ, మధ్యాహ్న,

పూర్ణ, సాయాహ్నసంజ్ఞలం బరంగు. ఇప్పదేనుహూర్తంబులు దినం

బగు అంతియై రాత్రియగు. ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయంబుల నహోరాత్రం

బులు వృద్ధిక్షయంబులం బొందు॥

125

గీ॥ మేషతులలయందు మిహిరుండు వసియింప, సమమురేయిఁబగలు విమలచరిత ।
అగునుదక్షిణోత్తరాయణంబులు కర్కి, మకరములనినుండు మహిమనుండ ॥

ప॥ పదేనహోరాత్రంబులు పక్షంబు, పక్షద్వయంబు మాసంబు. మాసద్వయంబు
ముతువు, ముతుత్రయంబయనంబు. అయనద్వయంబు సంవత్సరం
బగు, వినుము.

128

గీ॥ వరుససంవత్సరము బరివత్సరంబు, వ్రాహ్మణోత్తమ యివ్వత్సర మనునత్సరమును
రమునువత్సరమునుననంబ్ర భవముఖ్యవత్సరములై దుయుగమనవసుఖబరంబు

ప॥ అందుఁ బ్రథమంబుసంవత్సరంబు, ద్వితీయంబు పరివత్సరంబు. తృతీయంబు
ఇవ్వత్సరంబు చతుర్థం బనువత్సరంబు. పంచమంబు వత్సరంబుగా నిట్లు
ప్రభవవాది పంచవత్సరంబులు సౌర, చాంద్ర, నక్షత్ర, సావనమాన విశిష్ట
బులై యుగమనంబరంగు. ఈభూమండలంబునకుఁ గడపలదైన లోకా
లోక శైలంబునకు దక్షిణంబును, నుత్తరంబును, వైషాఖంబును, సవర్ణాంబు
శృంగంబులుగల నందుమేషతులలయందు మార్తాండుండు వైషావతీ శిఖరం
బుననుండ దివారాత్రంబులు సమంబుగానడచు. ఆసమకాలంబు విషావ
కాలంబనం బరగిపుణ్యకాలంబయ్యె. అందు దేవ, పితృదానంబులుచేసి
కృతకృత్యులగుదురు. శుక్లపక్షాంతంబు పౌర్ణమాసియనంబరంగు. కృష్ణ
పక్షాంతంబు అమావాస్యయనంబరంగు ఆపౌర్ణమాసికి రాకయు ననుమతి
యును, అమావాస్యకు, శినీవాలియు, కుహువునను నామాంతరంబులు
కలవు. మాఘ, ఫాల్గుణంబులును, చైత్ర, వైశాఖంబులును జ్యేష్ఠాషాఢంబు
లును, శిశిరవసంత శ్రీష్టబుతువులు మూడు నుత్తరాయణంబు. శ్రావణ
భాద్రపదంబులును ఆశ్వీజ, కార్తికంబులును మాగ్ధీర్ష పౌష్యంబులును
ననువర్షాశర, ద్వేమంత ఋతులు మూడును దక్షిణాయనంబరంగు. 127

చ॥ నరినుతచక్రవాళగి నాలుగు నిక్కల లోకపాలురున్
పరమతపోభనుల్ సుగుణభాస లుత్తమలున్నత చక్రతుల్ ।
దురత విదూరులుండుదు దోహలమొప్పంగ గర్దమాత్మజుల్
నిరతిము లోకరక్షణమనీష సేవ జగద్ధితాస్థులై ॥ 128

ప॥ వారలు సుభన్వండును, శంఖచ్ఛండును, హిరణ్యగోమండును, కేతుమంతుం
డును ననంబరంగుదురు. ఉత్తరంబు దేవయానమార్గంబుచెప్పితింగదా; దక్షి
ణంబు పితృయానమార్గంబు. అందు నగ్నిసోత్తులైన ఋషులు భూతారం
భకారియైన బ్రహ్మంబు శిష్యులు సంతతతపో మర్యాదాశ్రుతంబులచేతఁ
బ్రతీయుగంబులయందు బ్రహ్మస్థాపనంబు సేయుచుండుదురు. వారల మార్గం
బుగదాదక్షిణంబు. దక్షిణమార్గ ప్రవర్తనులు చచ్చుచుంబుట్టుచు యాతా
యాతంబునొంది భూతసంప్లవ పర్యంతంబు నుండుదురు. దేవయానమార్గంబైన
యుత్తరాయణంబునందు, ఇంద్రియజయశీలురును, బ్రహ్మచారులును, విము
లును, సంసారదూరులును, ఊర్ధ్వరేతస్కులును, నైషఋతీశ్వరులు భూతసంప్లవ
పర్యంతంబును పసియించి యుండుదురు. వారలులోభంబులేమిని వ్యసాయ
వర్జనంబున కామాదిదోష రాహిత్యంబున నమృతంబునం బొందుదురు॥ 129

- గీ॥ కమలభవునిపగటి కడపలనకలభూ, తమలువిలయ మొందు దానిమేరు ।
భూత సంప్లవంబు భూర్భువస్వస్లోకే. నాశకరము బ్రాహ్మణవరముఖ్య ॥ 130
- చ॥ క్రమగతి బ్రహ్మహత్యయు తురంగమ మేధము చేసినట్టి దు
ర్దమ తమపాపకర్మడును బ్రస్ఫుట పుణ్యచరిత్రుడు నయధా ।
ర్హమనియంబు నాశమున నంటవనింతురు భూతసంప్లవం ।
బమరిన దాచ నిత్యైఘంకులై చను వేదవిధాన పథతుల్ ॥ 131
- గీ॥ ధరణినుండి ధ్రువపదముదాచ భూతసం, ప్లవముచెల్లును ఋషిపదముకన్న ।
ధ్రువపదమునకన్న నవలయై వెలయుశ్రీ, విష్ణుపదము ఘనవివేకధుర్య ॥ 132
- సీ॥ బ్రాహ్మణవర! విష్ణుపదమతి దివ్యంబు, తతముత్యతీయ పదంబు, ప్యామ ।
మున వెలుంగుచునుండు మననశీలురు యతుల్, పుణ్యపాపంబులు పోవఁద్రోచి ।
అందుఁజెందుదురు శోకామయాదులుపున, రాగతులైపుత దాశ్రితులకు ।
నచరాచరంబైన జగమంతయును దాని, యందసంపౌత్రమై యమరుచుండు ॥
- గీ॥ లోకసాక్షులై వెలుంగుధర్మధ్రువాదు, లునుదాని యందన నిలించియుండు ।
రసఘమైనజ్ఞానమును వివేకంబును, నందకలపు బాగడనలవి యగునె ॥ 133
- మ॥ తెలివి, దత్పదమంది, యాధ్రువుడు, మేధీభూతుడై సంతతో
జ్వలతారాగ్రహ చక్రమెల్లపుడు, రేవంద్రిష్టచుం గాంచెనా
చలమూర్ధోపరి పుష్కరాంతమున నుచ్చైర్దీప్తితో నుండుశ్రీ
లనలాభీశే పదాబ్జపూజన మహోల్లాసస్ఫురన్మూర్తియై ॥ 134
- వ॥ విష్ణుపదంబున ధ్రువుండు, అతనియందు సర్వజ్యోతిస్సులు వానియందు మేఘం
బులు, వానియందు సంతతవృష్టియునుండు. ఆవృష్టివలన దేవతీర్యజ్ఞనుష్య
ప్రముఖులకు వృష్టియు నాప్యాయనంబునునగు. యజనంబులయందు నాజ్ఞా
హుతిముఖంబునం బోషితులై దేవగణంబులు వృష్టికారణంబైన సర్వభూత
స్థితికిహేతు భూతులగుదురు. ఇవిధంబున లోకత్రయంబునకు నాధారంబై,
యమలాత్మకంబై, తృతీయంబైన విష్ణుపదంబు వృష్టికిఁ గారణంబయ్యె
వినుము ॥ 135
- మ॥ సిరులొప్పం, బ్రభవించెనందు, నమరశ్రీవీనవత్సోరుహం
తరవిన్యస్తపటీరకుంకుమ వినోదప్రకృమస్నాన పిం
జరతాప్రాపిత భూరివారికలి తోచ్చైర్భంగ శ్రీశాంఘివి
స్ఫురితాంగుష్ఠ నుసంగ, గంగ భువనంబుల్ పోవవిప్రొత్తమా ॥ 136
- సీ॥ సకలలోకోన్నత స్థానస్థితౌత్తాన, పాదిశిరంబుపైఁ బాదుకొనియె ।
బహుతపోవిధవ విభ్రామితమహనీయ శీలసప్తర్షుల నోలలాచ్చె ।

గళితసుధారసగ్రాసతుష్ట బుధశః, శౌంకమండలిః గొనియాచశేసే .
కాంచనశైల శృంగనిరూఢ సంతాన, వాటిపరంపర వాఙ్మపిన్దే .

గీ॥ అచటినుండి, యసితేయలక నందాభిధ, చతుభద్రయనెఱు సాక్షులయ
నాట్లదిక్కులకు ఘనస్రభవహియించె, గంగవిమల వాస్తవంగయిగిరియె ॥ 137

క॥ మేరుగిరిదక్షిణమునగ, శారుచి, స్రవహించు నయ్యలకనందంకా .
రీరమణీమణుడు వాం, ఛారతిఁ దలఁదాల్చె వెక్కు సంపన్నముల్ ॥ 138

చ॥ హరవరమస్తకాంచిత జటావలివెల్వడి, చంద్రమశ్శర
చ్చరదశరద్యుతిం దెగడుచక్కని తుంగతరంగ మాలికల్.
ధరణికిఁదారహరి రుచిదాగ్ధనదక్షిపార్ధిఁ జొచ్చియు
ద్ధరసగరాత్మజాస్థి తతిదోచిన స్వర్గతులైరి వారలున్ ॥ 139

క॥ ఈ గంగాజలంబుల యందు స్నాతులగు వారలకు నకలపాపప్రణాశనంబును,
అపూర్వపుణ్య స్రాప్తియునగు. తత్తోయంబుల తర్పణంబుచేసిన పిత్రాదులఁ
బరమృతృప్తియగు. ఆగంగయందు యజ్ఞేశ్వరుండైన పురుషోత్తము యజ్ఞం
బులనారాధించి భూపాలకు లిహపరసుఖంబు అనుభవించిరి. తిజ్జలస్నానాతి
పూతపాపులగు యతీంద్రులు కేశవానక్త మనస్కులై నిర్వాణంబు నొందిరి.
వీనినభలపించిన జూచిన, నంటిన, నవగాహించిన, గీర్తించిన నిగ్గంగనకల
భూతంబులం బవిత్త్రులంజేయు. యోజనశతంబుల నుండియైన గంగానామంబు
నుడివిన జన్మత్రయార్జిత పాపంబులడంగు. ఇట్లు నకలలోకపావనియైన గంగకు
నుద్యుపస్థానంబైన శ్రీవిష్ణుపదంబు తృతీయపదంబుగా నెఱుంగుమనిచెప్పి
శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 140

ఉ॥ ఆకమలాక్షురూపము, నభోంతము నన్వెలుగొందు శింశుమా
రాకృతితారకామయమునై, మునివల్లభ, దానితోకపై
నేకద, యాధ్రువుండు వసియించుట, తారకలన్యహంబులనె!
గైకొని ద్రిప్పుచుండు నతిగాఢసమీరణ పాశబద్ధుడై ॥ 141

ఉ॥ ఆరయశింశు మారతనుడైన జనార్దనుమానసంబునన్
కోరిభజించు నాశ్రువునకున్నకలగ్ర హతారకాళికిన్
సారసపత్రలోచనుడు సర్వచరాచర భూతధారి, యా
ధారముగా నెఱుంగుము యథాకథనంబిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 142

క॥ ఇనుఁడెనిమిది మానంబుల, తనకరముల, నవనిరసముతగం గైకొనినా .
ల్లునెలల నొనంగునన్నం, బనువుగజీవించు ప్రాణులన్నియు దానన్ ॥ 143

చ॥ దినమణీనాయునాడి మయతీష్ఠమయాఖచయంబుచే జలం
బొసరగసోమునందునింప, నుర్వరస్వజలంబు లీల్చిగై ।
కొనిఘసపంక్తవై విడుచుకూడుక, కాలమహస్త్వయుక్తతక
ఘనములుభూమిపై విడుచు, గర్జిలుచు స్వవనారి పూరముల్ 144

సీ॥ కమలాపుండ్రాకాశ గంగాంబుపూరముల్, తనమయాఖముల్ గై కొనిపయోద ।
తఱులుసోకకయుండి ధరణిపై విడుచుత, జ్వలకణములు పయింజలుక నరుండు ।
దుర్రితనిర్మక్తుడై నరకముల్ బూడక, దివమునకేగు భూదేవవర్య ।
మేఘసంవృతిలేక మిహిరుండుగానరా, దివినుండిపడు వారి దివ్యమనెడు ॥

గీ॥ స్నానమనియెఱుంగు సయమివర యిది, సాసనాశనమ్ము భవ్యతరము ।
బోకిన సముఖ్యులొకడా నాకము, ప్రక్షేపకలభ్యమిది రమాకరంబు ॥ 145

క॥ సర్వప్రతికూలమృగ, సమూహవిశేషములైకేన లంకాధర్మపై
దొంగగొంజలనుచిక్కరి, సర్వప్రయోగాలకైన, ముంపుపములక్షణము ॥ 146

ప॥ మేఘసముత్స్పృష్టంబగు జలంబు సకలస్రాణులకు నోపఁబడులకు జీవనకరంబగు,
అయ్యోషధులచేత శాస్త్రచక్షువులైన మానవులు యజ్ఞంబు సేయుదురు,
అయ్యజ్ఞంబువలన దేవతలకు నాప్యాయనంబగు, ఇట్లు యజ్ఞంబులు, వేదం
బులు, వర్ణంబులు, సర్వదేవనికాయంబులు, పశ్వాదులు వృష్టిచేత నన్నసం
పన్నులగుదుగు ఆట్టివృష్టి సూర్యనివలన నిష్పన్నయగు. అట్టి సూర్యునకు
ధృవుండా ధారభూతుండు. ధృవునకుశింశు మారంబాధారంబు. శింశుమారం
బునకు హృదయస్థుండై, శ్రీనారాయణుండా ధారంబై, సర్వభూతంబుల ధరిం
చునని శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 147

క॥ వినునాల్గువేలమీఁదట, ననుబదియోజనముల పొడ వెక్కునుదిగు సూ ।
ర్యునిరథము రెండుదిక్కుల, ననయము నిదివత్సరగతి హరిదశ్వనకున్ ॥ 148

ప॥ దేవర్షి, గంధర్వా పురో గ్రామణి సర్పరాక్షసులచేత నాదిత్యుండు సతతాధి
ష్ఠితుండై యుండు. అదియెట్లనిన ధాతయను దేవతయు కృతస్థలయను నప్ప
రయుఁ బులస్త్యుండను ఋషియు, వాసుకియను సర్పంబును, రథకృత్తను
గ్రామణియు, హేతియను రక్కసుండును తుంబురుండను గంధర్వుండును,
నీయేడ్వరును చైత్రమాసంబున సూర్యునిరథంబున వసియింతురు. అర్యముం
డను దేవతయు, పులహుండను ఋషియు, రథౌజుండను సర్పంబును, పుంజకస్థల
యనునచ్చరయు, ప్రహేతియను రక్కసుండును రథనిరుండను గ్రామణియు,
నారదుండను గంధర్వుండును నీయేడ్వరు వై శాఖమాసంబున సూర్యునిరథంబు
పై వసియింతురు. అరుణుండను దేవతయు, వసిష్ఠుండను ఋషియు, నాగాఖ్యం

బను సర్పంబును, సహజన్యాయగునచ్చరయు, హాహాయను గంధర్వండును, వరుణుండును రక్కసుండును, చిత్రుండును గ్రామణియు నీయేడ్వరు క్షేష్ఠ మాపంబు సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. మిత్రుండును దేవతయు, త్రియను ఋషియు, తక్షకుండును సర్పంబును, పౌరుషేయుండును రక్కసుండును, తేనకయనునచ్చరయు, హాహాయనుగంధర్వండును, శతస్పరుండును గ్రామణియు నీయేడ్వరు నాపాథమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. ఇంద్రుండును దేవతయు, విశ్వావసుండును గంధర్వండును, శ్రోతుండును గ్రామణియు, ఇలాపుత్రుండును రక్కసుండును, అంగిరుండును ఋషియు ప్లమోచనయను నచ్చరయు, సర్పాఖ్యుండును నాగరాజును, నీయేడ్వరును శ్రావణమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. వివస్వతుండును దేవతయు భ్రగుండును ఋషియు, అగ్రసేనుండును గ్రామణియు, అపూరణుండును గంధర్వండును, అనుప్లమోచనయను నచ్చరయు, శంఖహరుండును సర్పంబును, వ్యాఘ్రుండును రక్కసుండును, ఈయేడ్వరును భాద్రపదమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. పూషయను దేవతయు, గౌతముండును ఋషియు, ఘృతాచియను నచ్చరయు, సుషేణవ్యుండును రక్కసుండును, రుచియనుగంధర్వండును, ధనంజయుండును సర్పంబును, పారుండును గ్రామణియు నీయేడ్వరును నాశ్వయు జమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. వర్జన్యుండును దేవతయు, భరద్వాజుండును ఋషియును, విశ్వావసుండును గంధర్వండును, విరావతుండును సర్పంబును, విశ్వాచియను నచ్చరయు, సేనజిత్రును రక్కసుండును, చాపాఖ్యుండును గ్రామణియు నీయేడ్వరును గార్తికమాసంబందు సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. అంశుండును దేవతయు, కాశ్యపుండును ఋషియు, తామ్రుండును గ్రామణియు, మహాధర్ముండును గంధర్వండును, ఊర్వశియను నచ్చరయు, చిత్రసేనుండును రక్కసుండును, విద్యుత్తను సర్పంబును, మార్గశీర్షమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, క్రతుండును ఋషియు పూర్ణాయుషను గ్రామణియు, స్ఫూర్జకుండును రక్కసుండును, కర్కోటకుండును సర్పంబును, అరిష్టనేమియను గంధర్వండును, పూర్వచిత్రియను నచ్చరయు పుష్యమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, జమదగ్నియను ఋషియు, కంబళుండును సర్పంబును, తిలోత్తమయను నచ్చరయు, ప్రశితుండును రక్కసుండును, రుతజిత్రును గ్రామణియు, ధృతియను నచ్చరయు మాఘమాసంబున సూర్యనిరథంబువై వసియింతురు. విష్ణుండును దేవతయు, విశ్వామిత్రుండును ఋషియు, అశ్వతరంబును సర్పంబును రంభయను నచ్చరయు, యజ్ఞవేతుండును రక్కసుండును, సూర్యవర్పుండును గంధర్వండును, సప్తజిత్రును గ్రామణియు, నీయేడ్వరు ఫాల్గుణమాసంబున

సూర్యునిరథంబుపై నుండియుండును. వీరలుతోఁగొని ప్రకాశనార్థంబు క్రమంబు ద్వాదశమాసాధికాగులై విష్ణుశక్తివల్లబ్రహ్మహేతులైవనింతురు. ఇందుమును నుతించుచు, గంధర్వులు పాడుచు, ఉచ్చులూడుచు, రేక్కను లక్ష్మివర్తింపుచు పన్నగంబులునహించుచు, గ్రామములు పగ్గంబులు పట్టుచు వృషియ్యింతుర

• వాలఖిల్యులు పరివేషించి యుగాశీలగు. ఈ యేడు తెఱంగులవారును, రమండలంబునందు నిలిచి. హిమోష్ణవారివృద్ధులకుఁ, దమతమ సమయంబు హేతువులగుదుని చెప్పిన శ్రీపరాశరుని మైత్రేయుం డిట్లనియె || 14

సీ॥ ధీరేంద్రుల యేడు తెఱంగులవారును, సరసిజో దరదివ్యశక్తిబృంహి ।
తాత్కులై యాదిత్యు చరదంబుపై నుండి. 1 శీతలోష్ణాంబు వృష్టిముఖకార్య ।
కారులొందుని వక్కాణించితిరి భానుఁ, పక్షివాతాంబు వృష్టులకును ।
హేతుభూతుం డని మెఱంగించితిరి, మును పిదనందియముదోచె నెఱుంగఁజెప్పుడ

గీ॥ అదియుఁగాక భానుఁడ స్తమితుండయ్యె, నుడతుం డయ్యెననుచు నుర్విజనము
లెదురు చూడనేల యీవనుల్దీరలు, తీర్చి రేనిదీనిఁ దెలుపవయ్యె || 15

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె || 15

క॥ వినుమెంద యున్నఁగానీ, దినకగుఁజేముఖ్యుం డతనితేజంబుననే ।
యెనఁగూడు నన్ని పనులును, జనవినుతములగుచు నెపుడుజగములయందున్ || 15

ఉ॥ భూమినురేంద్ర యిజ్జగముఁబోవుటకై విలసించుముగ్యజా •
సామనమాఖ్య శ్రీవిభుని శక్తి యభకాఘముద్రుంపఁ జాలు ను
ద్దామమహావిభూతి ననితామరసాపుని యందునిల్చి ది
వ్యాపుత వృష్టి, వాత, మిహికాదిక శృత్యము తీర్చు నెప్పుడున్ || 15

క॥ రేవుల బుట్టివహంబును, మాపుల సామన్తజంబు, మధ్యాహ్నములన్ ।
దీపితయజ్ఞస్తుతలును మహాపతిమన్ బాగడుచుండు నంబుజబంధున్ || 154

వ॥ సర్గాదియందు శ్రీమన్నారాయణుండు, సృష్ట్యర్థంబురతోగుణం బవలంబించి
ఋగ్వేదమయుండైన చతుర్ముఖుండయ్యె. రక్షణార్థంబు సత్వగుణంబవలం
బించి, యజుర్నార్తియైన విష్ణుండయ్యె. సంహారార్థంబు తమోగుణం బవలంబించి
సామన్తరూపియైన రుద్రుండయ్యె. కావున సామన్తరం బశుచియయ్యె. ఏవం
విధ మహిమగల విష్ణుశక్తి సత్వగుణస్థుండైన యాదిత్యునధిష్ఠించి యుండి
నెఱుంగం జేయు || 155

చ॥ సమధికవిష్ణుశక్తి పరిసర్పితుండై సవిత్రుండు ఘోరసం
తమసముపాఁగ్రోలి, భువనంబులు బోచుచునుండుఁగాని ని

త్యము నుదయంబు, న స్తమయమందుటలేదు త్రయీమయాత్ముడ
ర్యముఁడు! త్రిమూర్తిరూపిఁడు సురస్తుతిపాత్రము నుమ్మానువ్రతా ॥ 156

ప॥ సుముఖిశ్శకుక్ల పక్షమున సోముఁడుభాస్కరుభాస్వను ప్రవే
• శమహిమా వృద్ధిచేబొలిచి శ్యామలపక్షమానన్ గళయథా
క్రమమున దేవతా పితృపరంపరకిచ్చుఁ గళానుధాశన
ప్రముదితులై సుఖింతురు శుభస్థితివారును ధీరపుంగవా ॥ 157

౩॥ దేవతలకుఁబక్షత్వప్రియు, పితృలకుఁబక్షమానత్వప్రియు, మర్త్యులకు నిత్యత్వప్రి
యుం జేయుచునర్కుండు ప్రవర్తించు ॥ 158

సీ॥ మూడుచక్రములు సోమునిరంభునకును, పుండ్రాభములు పది ఘోటకములు ।
కుడికడ నెడమ చిక్కునఁగట్ట నత్తురంగము లాంభంబు వేగమునఁదిగుచుఁ ।
దనకునాధార ముత్తొనపాదసుతుండుగా దిన మొక్కఋతుమున నుండి ।
చరియించునవనుధాకిరణుండునురకోటికళలు ద్రావినరెండు కళలుచిక్కి ॥ [రా]

గీ॥ సలిలములుచొచ్చివీరుదుచ్చయముచొచ్చి యర్కమండలిఁజొచ్చు నయ్యర్కుకిర
మొక్కటియెతన్నుఁ గ్రమవృద్ధి నొందు జేయ, గగనవీధియథాపూర్వగతిఁ జరించు॥

ప॥ చంద్రుడు జలవీరుత్సార్య మండలంబులు చొచ్చినకాలం బమావాస్యయనం
బరఁగు. అందును వీరుత్తులు ఛేదించిన నొక్క యాకై నంగోసిన బ్రహ్మహత్యా
ఫలంబు నొందుదురు. సౌమ్యులును బర్హిషదులును, అగ్నిష్వాత్ములును, అనఁ
బితరులు మూఁడు తెఱంగులవారలు. వీరల మావాస్యనాఁడ పరాహ్లాకాలం
బున సూర్యగతుండగు సోమునికళాద్వయంబును బాసంబు సేయుదురు. అది
స్వధామృతం బనంబరఁగు. అందువలనఁ బరమనిర్వృతింబొంది, మానత్వపు
లగుదురు. ఇట్లు దేవపితృగణంబులం దృప్తులుజేసి యమృతమయంబు లైన
శీతలపరమాణువులచే ¹ వీరుదోషధులు నిష్పాదించి వానివలనను బ్రకాశాహ్లా
దంబులవలనను మనుష్యపశు కీటంబుల నాస్థాయనంబు నొందించుచు
హిమాంశుండు కీర్తితుండగుచు నుండు ॥ 160

గీ॥ అవనిదేవ విశంగవణ్ణాప్తతురగ, వాహ్యమై, సర్వసన్నాహవంతమై ప్ర ।
శస్త్రీగాంచినరథముపై జంద్రసుతుఁడు, బుధుఁడు వెలుగొందులోక సంపూజ్యుఁడగుచు॥

క॥ సేవరూఢం బనుకర్ష, స్తననీయంబప్తభూమి జ తురగవాహ్యం
బవలోకనీయమునునగు, ప్రవిమల రథమెక్కురవి తిరంబగుకణక ॥ 162

గీ॥ అరుణసంభవపద్మ రాగారుణాప్త, తురగ సంవాహ్య కనకబంధుర రథంబు ।
తెలివిదళుకొత్త నెక్కు దేదీప్యమాన, మణివరోద్భాసితగళుండు మంగళుండు॥

చ॥ ధవళహయంబులెన్నిది యుదగ్రతంగట్టిపవైడి తేరిపై
దివిజపురోహితుండు సముదీర్ణతతోడ వసించియేటియే ।
టివరుసనొక్కటొక్కటిగ తీవినిరాసులు త్రొక్కుచుండఁ బ్రా
భవమున భూజనంబులకుఁ బ్రస్తుటశోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 166

గీ॥ శబలనర్ణంబు లాకాశసంభవములు, నై నయెనిమిదిగుఱ్ఱంబులానియున్న ।
స్యందనంబందముగ నెక్కి మందమంద, గమనమునసూర్యనుతుఁడేగు గగనవీధి

క॥ ప్లవిధినిల్లనిగుఱ్ఱము, లనువుగవహించు భూసరాభరణము పెం ।
వెనయంగ నెక్కిరాహువు, దినదినమునునభ్రావీధిఁదిరుగుచునుండున్ ॥ 167

క॥ భూమలరుచి లాఘాన, ధ్వామితవేగంబునై న నశ్వాప్తకము ।
ద్దామగతిఁబూన్చునరదము, పై మెలఁగున్ గేతువభ్రావదమున నెపుడున్ ॥ 168

వ॥ ఇది నవగ్రహంబులరథంబుల తెఱంగు ॥ 168

క॥ రవిబట్టివిడుచుబడవడి, ధవళకురునిబట్టి విడుచుడత్తత్పర్వ ।
ప్రసరసమయముల రాహువు, దివిసవిరతవక్రగమన దీపితుఁడగుచున్ ॥ 169

వ॥ ఈ నక్షత్రగ్రహతారలు, రాసులు నన్నియు ధ్రువునియందు వాతరశ్శిబద్ధం
బులై ధ్రువునిం ద్రిష్టచ తామునుం దిరుగుచుండు. ఈ ధ్రువాదులకు
నాథారంబు శింశుమారంబని యెఱుంగుము. ఈ శింశుమారదర్శనంబుచేసి
సాపంబులంబాసి యాయుష్కంతులగుదురు ॥ 170

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుఁడు, మునిపుంగవ శింశుమారమూర్తి ధరుండు ।
వినువీధిఁదిరుగునెప్పుడు, వినుము తదీయప్రభావవిశ్రుతమహిమల్ ॥ 171

వ॥ ఆశింశుమారంబునకు నుత్తరహనువున నుత్తాన పాదుండును, అధరంబున
యజ్ఞంబును, మూర్ధంబున ధర్మంబును, హృదయంబున నారాయణుండును,
పూర్వపాదంబుల నశ్వినులును, పశ్చిమ పాదంబుల సరుణార్యములును,
శిశ్నంబున సంవత్సరంబును, అపానంబున మిత్రుండును, పుచ్ఛంబున నగ్ని
మహేంద్ర కశ్యపధ్రువులును, నుండుమరు. పుచ్ఛాశ్రయంబైన యీనక్షత్ర
చతుష్టయంబును సస్తమయంబునొందదు. ఇది సమస్తజ్యోతిస్స న్నివేశంబు ॥

గీ॥ భువనములు జ్యోతిరుచ్చయంబులువనంబు, లద్దులు దిశల్ నదీసముద్రాదికములు ।
అస్తి నాస్తిపదార్థవేద్యములు, నంబు, జాతనేత్రుండునుమ్మవిఖ్యాతచరిత ॥ 172

వ॥ అశేష జగన్నూర్తియైన భగవంతుండు జ్ఞానస్వరూపుండుగాని వస్తుభూతుం
డుకాఁడు. కావున జగంబంతయు జ్ఞానస్వరూపంబు ॥ 173

- ద్రముతినెనో నిజంబుగ వినాశమునొందినచంద్రమైనఁ బ్రా
ణములిఁగి నామెయిన్నిటిచునా క్షణమాత్రము చిత్తవైఖరిన్ ॥ 195
- ॥ అని తలపోయుచుండు ॥ 196
- ॥ స్వేచ్ఛతర్పణసంధ్యా ప్రధానవిధులు, మానసీయహరి ధ్యానమంత్రవిధులు ।
పావనాగమసత్కథా పారవిధులు, హరిణలాలనమునఁ బోలవయ్యెమునికి ॥ 197
- ౪॥ పురుష శ్రేష్ఠుడతండు సర్వనియమంబుల్లాని యెల్లప్పుడున్
హరిణాసక్త మనస్కుడైతిరిగె, పన్యాహరమర్యాదలక్ష్ ॥
“హరిణాసక్తమభూదహో నృపమనోవ్యా పారమేతత్సుదు
ష్కరమథా” యని ధీరకోటిపటువాచాప్రౌఢిఁ గీర్తింపగన్ ॥ 198
- ॥ అనవరతహరిణాలన, ననుపమితసమాధి భంగమయ్యెనతనిక ।
ల్లననంతఁ గొంతకాలము, చనఁజనఁబ్రాణప్రయాణ సమయంబైనట్లే ॥ 199
- ౫॥ కన్నుల సశ్రుపూరములుగారఁ గుమారకులీలనేణమ
య్యన్నత కీర్తివై పదనమొయ్యనఁ జేర్చి భృశార్తినుండె సం ।
పన్నమమత్త్వయుక్తిఁ బలుమారును దన్బుగరూపభావనా
సన్నమనస్కుడై విడిచెఁ గాయమున్ద్యాయముగా మహీశుండున్ ॥ 200
- ॥ నిరతహరిణైక భావన, సరపాలకతాప సుడుపునర్జన్మంబా
హరిణకులమునన కనియెన్, వరజంబూషండ భవ్యవసుమతీయందున్ ॥ 201
- ౬॥ ఇవ్విధంబున నప్పురుషప్రకాండుండు జంబూషండ భూమండలంబున హరిణంబై
జనియించి జాతిన్తర్జ్వంబుకలిగి యనూనజ్ఞానోదయంబున శుష్కపర్ణత్పిణ
మాత్రంబున శరీరయాత్ర నడుపుచుఁ దొల్లిటి సాలగ్రామాశ్రమమునకు వచ్చి
యచ్చోటను గొంతకాలంబునకు హరిణశరీరంబువిడిచి ॥ 202
- ౭॥ అంబుజగర్భవంశ్య ! వినుమప్పటికికా శుచియైనయోగివం
శంబునవిప్రుడై యతఁడుజన్మమునొంది లనద్వివేకవా ।
కంబునవేదశాస్త్రములు గాఢమతిత్వర నభ్యసించి పీ
తాంబరదివ్యపాద జలజాశ్రిత మానసచంచరీకుడై ॥ 203
- ౮॥ గుప్తమహదాత్ముఁ డాయోగికుల విభుండు, జడునికై వడి నున్నత్తు చందమునను
బాలురీతిఁబిశాచంబు భంగినుండు, నొరులకేరికిఁ దనచర్యయెఱుంగనీక ॥ 204
- ౯॥ నిరుపమసంస్కార వరమలీమనదేహు, ననుకలారచితబోధ నవగాహు ।
శతరంధ్రమలిన వస్త్రప్రావృతకటీరు, వికటజటీభూత చికురవారు !

- కాకానా మాన్వకిజలమిహ్యోతాహు, పరిభూతఘోరాంత రరిసమూహా
 స్వోభనత్తిరస్కాః పురస్కారు, దూరతోపాస్తే సంసారభారాః ॥
- గీ॥ క్షీర, పానాజడీ భూయహరు, నిత్యవిష్ణుచింతన కార్యోనావిప్రవర్త్యః ।
 గాంచజడమతియంచులోకింబుమిగులఁ, బరిహసించుమహత్త్వ మేర్పఱుప
 జూచుజడమిలో కమచెం, దినభ్రాతృపితృవృత్తులడరి దినదినమునునొ ।
 ప్పనిపనులుపనుప, నతఁడను, జనదనకయైనర్చు మూఢజడుని తెఱఁగునన్ ॥
- శ్లో॥ బలుఁడఁ, పలికినఁ, బలుబూతులుపలుకుఁ దనదుపజ్జకునరుండే ।
 యలపునను జూచియుండె, మెలఁగునతఁడుగూఢ గతిసమృద్ధిదలిర్పన్ ॥
- గీ॥ మోచుకొలుకూడువెట్టి చెప్పినను, లేమియైనఁ జేయునేమిచెప్ప ।
 ముహూనుభావుఁ డండఱిపనులకు, నిరతమును మహాపకరణమయ్యె ॥
- న॥ ఇట్లు పోయోగిసిద్ధికి నమృతంబు గాకుండలోకవ్య వహారంబులుమాని నిరఁ
 యోగాను భవకుండగుచు నుండంగొంత కాలంబుచనిన ॥
- నీ॥ కుత్తయక బేరిటి సావీరపతిదుఃఖ, కారణంబైన సంసారసుఖము ।
 వైశాంతికిపిలునిచే రహస్యజ్ఞాన, సారమెఱుంగఁగాఁ గోరియప్పు ।
 డిక్షువంతిటికేగు చోబల్లకి, పట్టంగవెట్టికిఁ బట్టినట్టి ।
 నరులతోఁగూడఁ బూర్ణజ్ఞాననిధియైన, యవ్విప్రవరుడెచ్చి యానదండ ॥
- గీ॥ మంసమునకెత్తఁ గర్మశేషానుభవము, గావలెనటంచు వాహకగణమునడు
 నిర్వికారత్వమునమోచె నిరభిమాన,మాననీయాత్ముడతఁడు బ్రాహ్మణవర్జే
- మ॥ ధరణీదేవుఁడుమూపు మీఁదశిఖికాదండంబు విజ్ఞానని
 ర్భరుడై తాల్చి యుగప్రమాణమహిమాత్ర ప్రేక్షణుండౌటయు ।
 ధృతిన్నెల్లనపోవ వాహకజనుల్ తోడ్కోమహావేగులై
 పరిసాటింబరువెత్తన త్తఱిని నిర్బంధస్థితింబొందుచున్ ॥
- క॥ వాహకులఁబొచినరపతి, యోహోయీవిషమగమన ముడుగుఁ డనిననీ ।
 సాహసముమాదిగాదు దురీహుఁడితని చేప్తయనిన నించుక నగుచున్ ॥
- మ॥ ధరణీదేవునిజూచి వేసరితివ్రా? దవ్వేగితో? మోచునే
 ర్పరయంజాలదొ నీకు? బీవరుడవేలా చేసెదాలస్యమీ ।
 కిరణీన్నీవన నాన్యపాలకుని జక్కంజూచి భూదేవతా
 వరుడల్లన్నగి యిట్లువల్కువితేద వ్యాపారమేపారంగన్ ॥
- చ॥ బలిసినవాడఁగాను, వినుపల్లకిమోచినవాడఁగాను, నా
 కిల్లునులేదు నీవరయకాడినమాట సహించినాడనే

నలుగనటన్న రాజనియెన్లదె పల్లకిదండెమూపువై
బలుపిదమీననీకిపుడు భారముమోచిన శాంతిపుట్టినే ॥

214

వ॥ అనిన హృహణుం డిట్లనియె ॥

215

గీ॥ భూభవరయిప్పడి వేమిపోలంగంటి, ఎదియెఱింగిపు పిదవఁజెప్పెనవుగాని ।
బలనదబలవిచారనిమ్మాటతార్థ, మంతయును సూక్ష్మబుద్ధి నాల్గించి ॥

216

ఉ॥ పల్లకిమోచినాడవిదె పాయదుమూపున దండెయంచు నీ
వెల్లరువీనులన్నినంగ నిప్పుడుపల్కి తదంతయ్యుహీ-
పల్లభ కల్లునుమ్ము వినువాంఛ జనించినయేని, చెప్పెదన్
దెల్లముగాఁగ నీదగుమనీషతిరంబుగఁ జేయుమేగ్గడన్ ॥

217

సీ॥ వసుధవై పాదముల్వానివై జంఘలువానివై నూగులువానివైని ।
కడుపందుమీఁదవక్షుమ దానివై బహులామీఁద స్కంధంబుల మరియుండు
స్కంధాశ్రితముశిబికాదండ మిట్లాట ప్రకటింపనాకు భారంబుకలదె
శిబికవైత్వదుపలక్షిత శరీరమునిల్చె నిన్నునునన్నును నున్నదాని ॥

గీ॥ భూతములుమోచునంతియె భూమిపాలయవియునడుచుగూణప్రవాహమునందగిలి ।
గూణములును కర్మవశ్యతఁ గూరుంగర్క, సమితియు నవిద్యంగలుగునిజంబునున్ను ॥

వ॥ ఆత్మ శుద్ధికి, డ తరుండు, శాంతుండు, ప్రకృతికంటెబరుండు, వృద్ధిక్షయ
రహితుండు, లిఖిలజంతువులయందు నొక్కరుండ్డై యుండుటండేసి ॥

219

క॥ బలువును దరుగును నెఱుంగక, కలకాలము నొక్కతీరుగా నుండంగా ।
బలిసితివనియును నన్నున్, బలికితివది యేమియుక్తి బలికితిచెవుమా ॥

220

వ॥ భూమిపాదజంఘాదులకు నాకు శిబికాభారంబునమంబ శిబికాభారంబు
భూతంబులు పహించుంగాని జంతువులుకావు శిబికయు భూతసంగ్రహంబు,
అదియుమమత్వావబృంహితంబై భ్రాంతిఁగొలుపునని పలికి యమ్మహాను
భావుండూరకుండిన ॥

221

క॥ నర్కకుతియును శిబికయతి, త్వరితగతిం డిగ్గనురికి తచ్చీరపాదాం
భురుహములకెరఁగి నిటలాం, తరమున సంజలిఘటించి నమ్రతఁబలికెన్ ॥

222

క॥ విడువిడుండు శిబికనేమీ, యెడతప్పొనరించినాడ నెఱుంగకనన్నున్ ।
గడలేనికరుణ, తో నిప్పుడుగావంగవలయుభువనపూజితచరితా ॥

223

క॥ నీవెవ్వరేమిటికిగా, నీవిధమునునుండవలసె నేమిపనికిగా ।
రావలసెనిటకుఁజెప్పము, కోవిదనుతయనిన విభునకున్ననిపలికెన్ ॥

224

క॥ నే నిట్టివాడ ననిభూ, మీనాయకచెప్పడరమె మీరనుశబ్దం ।

జేసనుచునాత్మబలుకుట, యై నెగడుంగాడె యనుచు నమ్మనివభి కెన్ ॥ 225

గీ॥ అవనినాథ యనాత్మయం దాత్మబుద్ధి, నాచరించి యసోతో క్షుణ్ణశబ్ద ।

మాత్మభవమంచుబల్కుదురహహ నిజము, తెలియనాత్మకశబ్దంబునబడెపును ॥

క॥ నాలుకనంతోష్ఠంబులు, తాలువులునునిఖిలశబ్దతెలుట్రంపన్ ।

జాలినహేతువుల్లిగ్గి, కీలెఱుంగరు శబ్దమాత్మకృతమే తలవక్ ॥ 227

గీ॥ ఇన్నీయును శబ్దజననైక హేతువులుగ, నొక్కవాక్యెయనుచుబల్కునోన్మపాల ।

యెన్నివిధములనై ననిట్లెంచిచూడ, బలిసితీవను మాటలు పలుకఁ జనదు ॥ 228

క॥ తలయును చేతులు మోడిలుగఁ, గల యంగప్రతితితకకుఁ గలుగుశరీరం ।

బలయాత్మకన్నవేఱని, తలచిన నేవేరఁబిలువఁడగునయ్యాత్మకన్ ॥ 229

గీ॥ పరుఁడునాకన్న నొకఁడన్నభంగియైన, నితఁడొకఁడునేనొకఁడునుమతముకలుగు

భూతతఱులందునొక్కండ పురుషుఁడుండు, కాననీవెవ్వఁడనఁజెప్పఁగావశంబె ॥

క॥ నీపల్లకి యిది నీవున్, భూపతి వేమెల్ల మోచుపురుషుల మిదిన్ ।

ప్రాపుగలలోకమని యో, భూపాలక తలఁచుటెల్ల పోలదునుమ్మా ॥ 231

గీ॥ ధరణీవర వృక్షమునఁగల్గి దారువందు, శిబికయనఁగల్గె శిల్పవైచిత్రిచేత ।

సరగఁగీనికి పృక్ష సంజ్ఞయునుదారు, సంజ్ఞయును నింతిలో నెంచుచనియెఁజెపును ॥

క॥ నినువృక్షసమారూఢుం, డనికానీ, దారురూఢుం, డనికానీ, యో ।

జనమనదు శిబికయనఁగా, దననేటికి దారుసంగ్రహము కాదేమో ॥ 233

క॥ వినుఛత్రశలాకాదుల, కవయముభేదంబు సిద్ధమైన నెచటికిన్ ।

జనెఛత్రమనెడున్యాయము, చనునానీయందు బుద్ధిచక్కంగనినన్ ॥ 234

చ॥ పురుషుడు కాంత గోవ్రజము భోగి విహంగమఘోటకంబుకుం

జరమనుసంజ్ఞ లెల్లను రసాజననల్లభకర్తహేతుఁగో, ।

కరచితసంజ్ఞ లెన్నికొనఁగా సురమర్త్యపశుద్రుమాదులె

ల్లరసిననాత్మగాంచు వపురాశ్రితసంజ్ఞలు కర్తకృత్యముల్ ॥ 235

గీ॥ అధిపరాజని భటుఁడనియన్యమైన, వస్తువనియంట తెలియనివార్తనువ్వె ।

సునిశితప్రజ్ఞనరసిచూచిన నివన్ని, నాటకంబులు సంకల్పనామయములు ॥ 236

క॥ జనకుండపు తనయుకునం, దనుఁడవుతండ్రికి సపత్నునకురిపుండవు, మ ।

స్నానపత్నికీబతి విట్లగు, నినునెవ్వరనంగవలయు స్పృహవర చెపుమా ॥ 237

॥ శిరమునీవై, నీదిశిరమొ, యయ్యుదరంబు, నీవై, యుదగమెన్న నీయొక్కొ - 1
అంఘ్రి బాహుముఖ్యమగునంగకములీవై, అదియేనీదియోమ, హస్తచక్రము

॥ తలఁపసమస్తావయవం, బులకు న్నోతైననీవు భూచాలకయే ।
యలవుననేననిచెప్పం, గలనాడపు నిపుణబుద్ధి గనుమా తెలియన్ ॥ 239

॥ ఇద్విధంబునఁ దత్త్వస్థితవర్తింప నేనిట్టివాడనని యెట్లచెప్పకే గుఱి యాబ్రాహ్మ
ణుండువలికిన పరమార్థసమన్వితంబులగు పలుకులువిని పులకించి చూ భూచాల
తిలకుం డిట్లనియె ॥ 340

॥ శిబిక సేమోవను శిబిక నావై లేదు, నాకన్న దేహమన్యంబు శిబిక,
దేహంబుమోచెనింతియ, భూతములకెల్ల, కర్తచోద్యుత్పత్తిలిగియుండు ।
కర్తవశ్యత గుణగ్రామంబు దిరుగనే, పనిలేదునాకని పలికతిప్పు
డిదియెల్ల వినినాదుమది విహ్వలించెనో, పరమార్థతత్వజ్ఞభవముకొని ॥

॥ కపిలమునిఁజేరి పరమార్థకలనఁ జెలుతు, ననుచుఁజనుచోటఁ జెరువునవినుతత్త్వ
బోధనిధినిన్నుఁ గంటినాపుణ్యమహిమ, కలిమి నిరుపేదపెన్నిధిఁ గన్నయట్లు ॥

॥ సర్వభూతేశ్వరుండైన విష్ణుండు జగద్రక్షణార్థంబు కపిలుండై యవతరించె.
అమృతానుభావుండ నన్ను రక్షించుటకు నీహంబునఁ బ్రత్యక్షంబగుట
సిద్ధంబు. నామెయ్యది పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు దానినెఱింగించి రక్షింపు
మనిప్రణతుండైన సావీరపతింజుచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 242

॥ ఇలలోఁ బరమార్థార్థం, బులు శ్రేయములెన్నియైన భూనకలవం ।
దులకొలఁది యెన్నిచూచినఁ, బలుకులు నెయ్యెలయవియుఁ బరమార్థములే॥ 243

॥ ధరతనమరాజ్యభాంబు తలఁచి నరుండు, దేవతారాధనముచేసి దీనిఁగాంచు ।
ధరణినాయకమనమునఁ దలఁచిచూడ, నదియుఁ బరమార్థమైన శ్రేయంబుగాఁడె॥

5॥ తలపఁగ స్వర్గలోకఫలదాయక మాక్రతుకర్తమెంచఁగాఁ,
గలిగిన శ్రేయమాఁగద, యకంపితయోగ సమాధినాత్తునిం ।
గలఁగఁగఁజేర్చు శ్రేయమది గాదొకొ భూపలలామ పెక్కువా,
క్కుల పనియేమి శ్రేయములకున్ మితిలేదు తలంచుచూచినన్ ॥ 245

5॥ పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు సంతోషరూపంబునంజెప్పెద. ఏకుండును, వ్యాపియు,
సముండును, శుద్ధుండును, నిర్గుణుండును, ప్రకృతికంటె బరుండును, జన్మ
మృత్యాది రహితుండును, సర్వగతుండును, సవ్యయుండును, బరమజ్ఞానమ
యుండును, నామజాత్యాది వియుక్తుండును, నైన పరమాత్ముని నెఱింగిన
జ్ఞానంబు పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు. అనిచెప్పినవిని మనంబున సంచలించి

యిదియేమని విచారించు సావీరపతింజూచి యమృతామృతాంశరై
తాతగతంతబైన యితహసంబుగలదు చెప్పెద వినుమని యిట్లని చెప్ప
వొడంగె ॥

౪॥ ఋభు నామధేయఁడబ్బ, ప్రభవతనూభవుఁడు జ్ఞానభాసురుఁ డగ్ని ।
• స్రుభుఁడొకముని గలఁ డతనికి, నభిమతశిష్యుఁడు నిదాఘుఁడనుమునివేలయుఁ

౫॥ పులస్త్యపుత్రుండైన యన్నిదాఘుండు ఋభునకుం బరిచర్యచేసి యతనివఁ
నవ్వా ప్రజ్ఞానతత్త్వండుయ్యను, నద్వైతవాసనలేకయున్న గురుండు వి
రించుచునుండె. ఉంతింగొంతకాలంబునకు నాశిష్యుండు దేవికాననీతీరంబ
రమ్యోపనన పర్యంతంబును, సకలవస్తు సమృద్ధంబును, పులస్త్యనివాసిఁ
బునునగు సగరాఖ్యపట్టణంబును నివాసంబుచేసెనంత దివ్యనష్ట సహస్రంబు
చనిన ॥

నీ॥ గురుండు శిష్యునిజూడఁ గోరియప్పురికేగి, తద్గ్రహదావరంబుదండనిలువ,
వైశ్వదేవము చేసినచ్చి వాకిటనున్న, ఋభునిం గనుంగొని యభినుతించి ।
యన్నిదాఘుండు మ్రొక్కియర్ఘ్య సాద్యములిచ్చి, లోనికిఁ దెచ్చి యాసీనుఁడై
యన్నంబుభుజించుఁడనుచుఁ బ్రార్థించిన, నాకు నెన్నఁడు కదన్నములుకూఁ

గీ॥ ననిన మాయంటఁగలవు, పాయసగుఱోప, కలితమోదక సాజ్యముఖ్యంబులైన
భోజ్యములు పెక్కు నీచిత్తమునకువచ్చు, వానిఁగరుణించిభుజింపవలయుననిఁ

క॥ ఇవియున్నియును కదన్నము, లవహితమతి మృష్టమైన యన్నంబిడుమ ।
న్నవధూటిఁజూచి యట్టిద, ధనశేషుణ పెట్టుమని, నిదాఘుఁ డుపలికెన్ ॥ 24

౪॥ నిదాఘపత్నియునట్ల శుచియై యలంకరించుకొని మృష్టాన్నంబు పెట్టిన య
చ్చంబుగా భుజించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునినవలోకించి ప్రశ
యావసతుండై నిదాఘుండిట్లనియె ॥

నీ॥ మునినాథత్వప్తి యయ్యెనె తుష్టిగల్గెనె యాహారమున మనంబలరెనయ్య ।
యెచ్చోటనునికివట్టెచ్చోటికరుగఁగాఁ దలఁచినారిప్పు డెవ్వలననుండి ।
వచ్చితిరన్న నెవ్వనికినాఁకలిగల దతనికన్నము దిననగునుత్పత్తి ।
యాఁకలినాకులే దడుగనేటికిఁ దృప్తిదహనుచేఁ బార్థివధాతువింక ॥

గీ॥ నాఁకలియుధాతువు జలంబునరిగిపోవ, దప్పియునుబుట్టు మర్త్యబృందమునకెల్లఁ
దెలియనాఁకలి దప్పలు దేహులకునె, యవియు రెండును నాకులేవలఘుచరిత॥ 25

౪॥ తుభుధపుట్టకుండుటం జేసి నిత్యంబుత్పత్తియ మనస్సాన్విధ్యంబు తుష్టియనఁబరఁగఁ
ఇవిచి త్తధర్మంబులు. పురుషుఁడువీనిం బొరయండు. నివాసంబెచ్చట యెచ్చోట

కింబోయేద వచ్చుటనుండి వచ్చితివని యడిగితి, వినుము. పురుషుం బాకాశంబు భంగివ్యాధియు, సర్వగతుండును నగుటంజేసి నీవడిగినప్రశ్నం బిట్టనినఁబోవుటయు, వచ్చుటయు, నివాసంబునునాకు లేదనిన నిదాఘుజుఁడై మ్రొక్కిఁపూజించిన నయోగింద్రుండు యశేచ్ఛంజనియె. నంతనవా ప్రచ్ఛంబులు చనినశిష్యునకుం జ్ఞానదానంబు సేయందలంచి ||

|| ప్రమదమునన్ ఋభుండు నగరంబునకుం జనుదెంచి బాహ్యజే శమునకువచ్చినంగనలి శత్రుధనున్న నిదాఘుజుఁచిని |
క్రముచెపుమయ్యయేకతముగా నిటులుండగనేల యన్నవా
కృమువిని గారనంబమరగా ఋభుజుఁచి నిదాఘుడిట్లనున్ || 254

|| వినుముభూపతి వాహ్యశివెడలిమగిడి, పురికివడినేగు నమ్మర్థమునకు వెఱచి |
లఁగియున్నాఁడననిననయ్యలఘు తేజఁ, డనియెమందస్థితసమంచితాన్యుఁడగుచు .

|| జనపతియెవ్వం డాతని, జనమెయ్యది యనినన దె గజముమీఁదమహీ |
జనపతిచూడుము వెంటన్, జనునదిజనమనిన యోగిచంద్రుండు పల్కున్ || 256

|| సామజమెయ్యది యెక్కిన, భూమిపతియెట్టివాఁడు పోలింపుమనన్ |
సామజముక్రింద మీఁదన్, భూమిపతివాహ్యవాహముల నెఱుంగరొకో || 257

|| అనిన యోగింద్రుం డిట్లనియె || 258

|| క్రిందిదిమీఁదిది యనిపో, లందెలియదునాకు దీనిలాపుదెలుపుమీ |
వందముగననిన మునికుల, బృందారకనాథుఁ జూచిప్రియముదలిర్పన్ || 259

|| పలుకులుమాని యాఋభునిపై నతఁడెక్కి- ముసీంద్రమీఁదని
ట్లవడివాఁడురాజు దిగుడై నినువంటిదిసామజంబికం |
దెలియుమటన్న నయ్యలఘు తేజఁ డనూనతరప్రభోధుఁడై
యలరుచునిట్లు పల్కుఁబరమాదరవాక్కులనన్నిదాఘతోన్ || 260

|| ఇదియునాకుఁ దెలియదెఱిగింపుమిదేనీవు, రాజవేను కుంజరంబనైతి |
నీవనంగనెవ్వరేనననెవ్వరే, ర్పఱపుమనిన నతఁడుభయమునంది || 261

|| అన్యుహనుభావుని దిగివచ్చి చరణంబులుపట్టుకొని సీవు ఋభుండవుగావలయు నిత
రులకు నీయదై వ్రతసంస్కారంబు కలదే? నీపలుకుల నామానసంబు కలంకం
జేరె. నాభాగ్యశంబున నిన్నుంగంటినని పలికినఋభుండిట్లనియె || 262

|| పరమవచోవిశేషముల బ్రాహ్మణవర్య ! త్వదీయమానసాం
తరవిచికిత్సవావెడి కతంబునవచ్చితి నే ఋభుండమున్

సరవిసోనర్చునీదు పరిచర్యలుమెచ్చినవాడగానని
 ప్పరికిరుడెంచి తెల్పితిఁబ్రబోధవిధం బతిసూక్ష్మవైఖిరిన్ ॥ 25

వ॥ అనిచెప్పియూ ఋభుండుచనియె. నిదాఘుండును గురూపదేశేవిశేషంబు
 నద్వైతవాసనా వాసితుండై సర్వభూతంబులనభేదంబునంజూచి ముక్తుండయ్యె
 సావీరీనాయక నీవును తుల్యత్వరిపుశాంధవుండవై సర్వగతంబైన యాత
 జ్ఞానంబు భజియింపుము. నభంబొక్కటయ్యును సితాసితభేదంబుల భాగం
 దృష్టులకు భిన్నంబై తోచి నట్లాక్కండైన యచ్యుతుండు భాగంతులకున
 నారూపంబులై తోచుననిచెప్పిన నారాజుపరమార్థదర్శనుండై భేదదృష్టి
 విడిచె. మైత్రేయ ! ఆబ్రహ్మణుండు జాతిస్మరణాత్తబోధుండై యాజన్మ
 బున నపవర్గంబు నొందె ॥ 26

చ॥ భరతనరేంద్రవృత్తము శుభస్థితిఁజెప్పినఁ బ్రేమవిన్నన
 ప్పరుషులకాత్మి మోహములు పుట్టవు నిర్మలబుద్ధిచెందు స॥
 సరణమునందునున్నును బ్రసన్నత ముక్తిఘటించు నంచుభా
 స్వరవరకీర్తితాలియగు శక్తికుమారకుండానతిచ్చినన్ ॥ 26

చ॥ జగదుపకారికారి సుతసత్యవచోనిగమామృతాంబుధి
 ప్రగుణవిహారిహరి కకురప్రమదాకుచమండలీగళే ।
 స్త్రగమదసారిసారి నిబిరీసభుజాపరిఘేల నావితా
 భ్రగపరివారి వారిరుహపత్రరుహపరిభావిలోచనా ॥ 26

క॥ ప్రణమస్మి ధానధానా, ర్పణమాప్తినిధానదానరాజద్వజర ।
 తుణగాన, గానవిద్యా, చణ వేణ్వసమానమాన సకృతస్థానా ॥ 26

భుజంగప్రయాతము.

మహానీలశైలేంద్ర మాణిక్య శృంగా
 గ్రహర్యంతరావాసరంగన్న నోజ్జా
 మహాలోక నాయాత మానుష్యకేస్తా
 వహారథలీనిత్య వాసీకృతాజ్ఞా ॥ 26

గద్య ॥ ఇదిశ్రీ సుభద్రాకరుణాకటాశువీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటా మాతృ
 పుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్యకృతపాత్ర సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవిం
 వందనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణస్రణితంబైన నీవిష్ణుపురా
 ణంబునందుఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రంబును, అతండు నిజపుత్రులకు న :

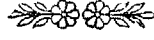
ద్వీపంబులు పంచియిచ్చుటయు, జంబూద్వీపేశ్వరుడైన యగ్నిధ్రుని సంతాన ప్రకారంబును, భారతవర్షాది నవవర్ష ప్రమాణంబులును, మేరువు ప్రమాణంబును, జంబూద్వీప ప్రమాణంబును, సప్తసముద్ర, సప్తద్వీప ప్రమాణంబులును, మానసోత్తర చక్రవాళశైల ప్రమాణంబును, సప్తచాతాళ ప్రమాణంబులును, నరకభోకవర్ణనంబును, స్రావశ్చైత్రంబులును, సూర్యాదికవృక్షలోకప్రమాణంబులును, సప్తబుష్పిధ్రువమండల ప్రమాణంబులును, సూర్యరథగతి ప్రమాణంబులును, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయణగతులును, విష్ణువక్షలక్షణంబును, భూతసంప్లవ ప్రకారంబును, గంగావతరణప్రకారంబును, ద్వాదశమాసంబుల సూర్యరథంబు నడచుప్రకారంబును, చంద్రాదిరథసాప్రమాణంబును, శింశుమారవర్ణనంబును, భరతునిచరిత్రంబును, హరిణాలనంబును, జడప్రాహ్లాణ చరిత్రంబును, బ్రాహ్మణ సౌవీరపతుల సంవాదంబును, ఋభునిదాఘ సంవాదంబును, ననుకథలంగల ద్వితీయాంశమునందు ద్వితీయాశ్వాసము ||

క్రీ. ర. స్తు.

విష్ణు పురాణము.

భావనారాయణకృతము.

తృతీయాంశము.

ధుర్యనిజనివేదిత

మాధుర్యయుత ప్రసాద మహానీయమహా ।

త్వాధరితజాతిఘనసం

బాధ జగన్నాథ శ్రీసుభద్రానాథా ॥

క॥ శ్రోత సుఖకారిణియును, బ, విత్తయునగు భరతుకథనువిని, సుస్థితిమై ।
చిత్రముమదికొనరించగ, మైత్రేయుఁడుహర్ష సంభ్రమములంబలికెన్ ॥

చ॥ గురుఁడవు నాపయింగలుగు కూరిమిచేసి సమస్తమేదినీ
ధరసరిదంబురాసుల విధంబు భవస్సువరాదిలోకభా ।
స్వరవిపులత్వముల్, రవినిశాచరముఖ్యసవ గ్రహార్క సం
చరణమునాగలోకముల చందముచెప్పితి పద్భుతంబుగన్ ॥

వ॥ దేవర్షి దాసవాదుల సృష్టియు, చాతుర్వర్ణోత్పత్తియు, నొత్తానపాది హైర.
కళిష్వాదుల చరితంబులవింటి, నింక మనువుల మన్వంతరాధిపతుల వినియె
సనిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె.

గీ॥ ఆటుమన్వంతరములిప్పుడరిగె వర్తమానమన్వంతరము సప్తమంబునువ్వె ।
భావిమన్వంతరము లేడునీవువీని, దెలియుమిపుడన్నియును నీకుఁదేటపట్టతఁ

వ॥ ప్రథమమనువు స్వాయంభువుండు, ద్వితీయమనువు స్వారోచిషుండు;
అందు నీశ్వరశర్వరి, వపుముఖులు సప్తఋషులు, చైత్రకింపురుషాదుల
స్వారోచిష పుత్రులురాజులు. తృతీయమనువు పుత్రముండు, ఆమన్వంతరం
నందు సుశాంతినామకుండింద్రుండు, సుధాములు, సత్యులు, శివులు, ప్ర
నులు, వనవర్తులు నననైదు దేవగణంబులు, వసిష్ఠపుత్రు లేడ్వరు సప్తర్ష
లజ్ఞాదులైన యుత్తమమనువుత్రులు రాజులు. చతుర్థ మనువు తా

నుండు, ఆమన్వంతరంబునందు సేత్యాశ్వాదులు సప్తవింశతి దేవగణంబులు. శిబి నామధేయండింద్రుండు, జ్యోతిర్ధామాదులు సప్తక్షులు, కర్ఖాత్మాదులైన తామస మనుపుత్రులు రాజులు. పంచమ మనువు రైవతుడు. ఆమన్వంతరంబునందు మను నామధేయండింద్రుండు. ఆమితాభవైవస్వాదులు చతుర్దశ దేవగణంబులు. హిరణ్య రోమాదులు సప్తక్షులు. జలబంధాదులు రైవతపుత్రులు రాజులు. స్వారోచిషోత్తమ తామస రైవతులు నల్గురును ప్రియవ్రతాన్వయసంభవులు. ఆ ప్రియవ్రతుండు విష్ణుదేవు నారాధించి యాత్మవంశసంభవుల నలువురిని మన్వంతరాధిపతులం బడసె. ఆజీవమనువు చాక్షుషుండు. ఆమన్వంతరంబునందు మనోజవాహ్వాయుండింద్రుండు. ఆర్య ప్రసూతాదులు పంచదేవతాగణంబులు, సుమేధాదులు సప్తక్షులు. ఊహ, పురు ప్రముఖ చాక్షుష పుత్రులు రాజులు. సప్తమమనువు సూర్యపుత్రుండు శ్రాద్ధదేవుండైన వైవస్వతుండు. ఈ మన్వంతరంబునందు ఆదిత్య పనురుద్రాదులు దేవతలు, పురందరాఖ్యుం డింద్రుండు. వసిష్ఠశత్రుఘ్న జనుగ్ని భరద్వాజ, గౌతమ, విశ్వమిత్రులు సప్తక్షులు. ఇక్ష్వాకువృష్ణ శత్రుఘ్న సరిష్వంతనాభాగవరుణ వృషద్రధ సుమంతులు వైవస్వత పుత్రులు రాజులు. అశ్వేష మన్వంతరంబులయందును సనుపమయగు విష్ణుశక్తి సత్వోద్రిక్తమై సిథియందు దేవత్వంబుచేత సధిషించియుండు.

- క॥ వింతగస్వాయంభువమ, న్వంతరమున యజ్ఞుడనంగ హర్షమున రమా ।
కాంతుఁ డవతారమొందెన, దాంతదురంతాసురప్రతతితల్లడిలన్ ॥ 7
- చ॥ అక్కాలంబున నార్యాంక మానసులన, దేవతలుపుట్టి మఱియును. 8
- గీ॥ వినుము తుష్టియందు విష్ణుండుస్వారోచి, హంతరమున, నజితుడనంగబుట్టె ।
దుషిత దేవగణమునొ దుష్టదైత్యసం, తతులకెల్ల గుండెతల్లడిలంగ ॥ 9
- క॥ ఉత్తమమనుకాలమునఁ బ్ర, సత్తిదనర శ్రీవిభుండు సత్యుండనగా ।
నుత్తమయగు సత్యకుసం, పత్తివెలయఁబుట్టె ధర్మవద్ధతినడవన్ ॥ 10
- క॥ తామసమనువేళ, జగత్స్వామిరమావిభుఁడుపుట్టె సాధ్యకు ధర్మ ।
శ్రీమించహరియనంగను, ద్రామవిశద కీర్తిలతలు ధరణింబర్పన్ ॥ 11
- క॥ రైవతమన్వంతరమున, శ్రీవనితావల్లభుఁడు హరియనంగబుట్టెన్ ।
దేవగణంబులతో, సంభావనసంభూతియందు మహిమదలిర్పన్ ॥ 12
- మ॥ తనువై కుంతుడనన్వికుంఠకు సముత్కర్షణంబునంబుట్టెన
స్వనజాతాక్షుండు చాక్షుపాంతరమునన్ వై కుంఠసంజ్ఞామరుల్ ।

- ఘనభక్తింభజించు బావచమూగరావంధకారంబులె
ల్లనుజెల్లాచునై ననన్ బటుతనోల్లాస ప్రతాపంబితోన్ ॥ 1
- క॥ నైవస్యతమనునేళన, మావల్లభుడదితికిని సమాహితచిత్త ।
శ్రీనెలయు కశ్యపునకుంబా, వామనుడై జనించె నవ్యప్రతిభన్ ॥ 1
- సీ॥ విచలించె నేదేనిపదమలాగునైన ఖాంకురాగమున బ్రహ్మాండభాండ ।
మాలించెనేదేని, యుగంబున స్థానభూతజాత మనోంబుజాతతుష్టి ।
దేలించెనేదేని దివిషత్తరంగిణీ త్రిపవణంబుల సప్తఋషిజటాలి ।
గళనూచైనేదేని లలితప్రభావ్యాప్తినొత్తానపాది మాశ్యగ్రమణుల ॥
- గీ॥ నట్టిశ్రీపాదపద్మముదగ్రలేల, ముజ్జగిములంద్రిధాన్యస్తముగ ఘటించి ।
బలిని నందించి భవనముల్బలజనేత్తుఁ డిందమనియిచ్చెమగుడఁబురందరునకు
- క॥ అరయంగానీమన్వం, తరములనేడిగటఁ బన్నినయనునిమూర్తుల్ ।
ధరణిపయిఁబుట్టి ప్రజలం, బరిపాటింబ్రోచువృద్ధిఁబరఁగుచునుండున్ ॥ 1
- క॥ కుశలగతి జగములందున, నిశము ప్రవేశించియుండు నిశ్చయముగ న ।
ర్వశరణ్యుఁడిట్టులగుట, నిశిభాత్వార్థంబునున్లు విష్ణుఁడుతలఁపన్ ॥ 1
- చ॥ మనువులుదేవతల్ ఋషులుమానవనాయకలింగ్దు లిందఱున్
వనజపశాక్షునంశములు, వాక్కులనఁ బనియేమిపద్మలో ।
చనుఁజేగంబులన్నియును సందియమందగనేలయన్ననో
మునిసర భావిమన్వధివముఖ్యులఁజెప్పుమటన్ననిట్లునున్ ॥ 1
- ఉ॥ త్వష్టతనూజ సంజ్ఞయఁదామరసామ్రునిదేవి, నద్వ్యతో
త్ప్రప్తచరిత్ర, నల్లభునిదీప్తికి నోర్వక, యాత్మయోగవి ।
స్పష్టవిభూతిఛాయయను భామనొక ర్దుస్యజించిభర్తకున్
శిష్టతసేవచేయుమనిచెప్పి తపఃబొనరింపఁబోయినన్ ॥ 1
- ఉ॥ ఛాయయుమాయయేర్పడక సారసబంధుని సేవయెప్పుడున్
బాయకసేయుచుండె, భయభక్తివయంబు లేలర్పనంతభ ।
వ్యాయతితోనపత్యముల, నర్హవిధంబునఁగాంచ దివ్యతే
జోయుతమూర్తులంబెనుచుచుం బరిపాటి వసించియున్నెడన్ ॥ 20
- న॥ ఇట్లు శనై శ్చగుండును, మనువును, తపతియునను నపత్యత్రయంబుఁగాంచి ।
- క॥ మనువును, యముఁడును, యమునయు
ననుమువ్వరగాంచిచనియె, నాసంజ్ఞయ, ము ।

న్ననయమునఁ గొంతకాలము, •

చనఁగ, కుమునిసవతితల్లి శపించుటయుఁ •

॥ ఇవిధంబున ॥

॥ ఛాయ జముని శపింపనాచందమరసి, సంజ్ఞకాదని మది నెన్న చుడికిఁ •
పోయికనుగొనేనపుడు తపోనయమునఁ, గొడమగోడిగయైయున్న గూర్జరముఁ •

॥ అశ్వాకారముపూని యాత్మతనుచివ్యచ్ఛాయపర్వంగ, న,
ప్రాశ్నండంచితపంచబాణవిశేఖవ్యాల్లిఘ్నే యుష్పడఁ •
య్యశ్వంజేరి తదీయభవ్యవదనంబెనక్కి జంబించెదా,
శశ్వద్విస్ఫుటహేషికాధ్వనుల, నాశాభిత్తికంపిల్లంగనై ॥

5॥ పరమపతివ్రతాశిరోమణియైన నాసంజ్ఞయు నిజాంతఃకరణమునఁ బు
ప్రమాణంబుగా నక్కుహనాహాయంబు సప్తహయంబునయని యుద్ధిరించి
నిలిచె నీతండును ననంగనశంపదుడై తురంగజాతిచేష్టలు కొన్నిఁగఱిపి మాపు
హత్తిననత్తఱింజరమథాతుద్రవౌద్ధమంబయ్యె. అందువలన రూపసంస్కలగు
పుత్రులిద్దఱు నాసత్యులనంబుట్టి స్వర్గలోక వైద్యులై రంత ॥

6॥ తమతమ మునుపటిరూపులు, సముదారక్రీడఁదాల్చి జంపతులునము ।
ద్యమమున నిజవనతికిఁజని, రమితప్రతిభాసమగులగుచు మునీంద్రా ॥

7॥ తనతనూభవకు, హితముచేయమదిఁగోరి, ఘనుడైన యావిశ్వకర్మ, కమల
బంధునిఁగరసానఁబట్టి యప్తమభాగ, మరుగవైష్ణవతేజమైనవయఁ •
బుడమిపైఁబడియు రాపోడియైన నదిగూర్చి, పూదెగాఁగఁగనాపూదెలోనఁ,
గొంతదానవకులధ్వంసార్కసిభమైన, చక్రంబుచేసి శ్రీహానికిచ్చెఁ ॥

8॥ గొంతశూలంబుచేసి భద్దనకునిచ్చెఁ, గొంతశక్తిగఁజేసి యగ్గుహునకిచ్చెఁ ।
గొంతసురకోటులకునెల్లఁ గోరునాయు, ధములనిర్మించియిచ్చె నయ్యమరికిల్పి ॥

9॥ ఛాయాపుత్రుండైన మనువు పూర్వమనుసవర్ణం డగుటంజేసి సానర్థియనం
బరఁగి యప్తమమనువగు. అమన్వతిరంబున నమితాభాదు లేకివింశతిదేవ
గణంబులు. దీప్తిమంతుండు, గాలపుండు, రాముండు. కృపుండు, ఆశ్వత్థామ,
• వ్యాసుండు, ఋష్యశృంగుండు వీరలు సస్త్రులయ్యెదరు. 29

10॥ ఏవీరవరుండు మహేంద్రాదులజయించి, సకలలోకములకు స్వామియయ్యె ।
నేకర్మకుండునిరు తేసికుండై శాస్త్రోక్తి, నఖిలాధ్వరంబులు నాహరించె ।
నేపుణ్యుడధికసుశ్రీపటుత్వమును బ్రా, వ్రాణభక్తియుక్తిచే నతిశయిల్లె
నేవదాన్యాగ్రణిశ్రీవధూనాధున, కవలీల భువనత్రయంబునిచ్చె ॥

గీ॥ సృష్టితేజోఽహిని, ప్రసన్నహారికతీక్షణ, మాతృకాలాలనమునఁ బాతాళవసతి ।
సుండితదనుగ్రహమునఁ బెంపొందనిండు, డగుచు, సోవర్ణి కాలంబునగ్గువెలయు

చ॥ విజృంభణి వర్ణివ స్నిగ్ధోక్తాదులు సావర్ణిపుత్రులు రాజులుకాఁగలరు, వినుము ॥

గీ॥ సృష్టినీయుండు చతుసావర్ణియనఁగ, ఘనుఁడుననముండు, మనువునన్మనీషరేణ్య
సురలపారచురీచ్యాదుల కయఁబదిగ, ణంబులదృఢుఁ డింద్రుఁడున్న తినివెలయు

చ॥ సవనుండును, ద్యుతిమంతుండును, భవ్యుండును, నసుండును, మేధాతిథియ
శ్యాతిష్ఠుండును, సవ్యుండును సప్తర్షులయ్యెదరు. దృష్టకేతు, దీప్తికేత
పంచహస్త, నిరామ, పృథుశ్రవః ప్రముఖులు చతుసావర్ణిపుత్రులు రాజులయె
దరు. షక్చమనువు బ్రహ్మసావర్ణి. సుధామ విరుద్ధాదులు సప్తదేవ గణంబుల
శాంతినామధేయుఁడైదుండు. హవిష్త్వృభృతులు సప్తర్షులు. నాభాగాదుఁ
డమండ్రు బ్రహ్మసావర్ణిపుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. పదనొకొండవ మను
ధర్మసావర్ణి. విహంగమ, కామగమాదులు శేక్రత్రింశద్దేవతాగణంబులు. వృ
నామధేయుఁడైదుండు. ఈశ్వరాగ్ని తేజోఽపుష్పంతులు సప్తర్షులయె
దరు. సువ్రతగ, సర్వభర్త, దేవతానీకాదులు ధర్మసావర్ణిపుత్రులు రాజుల
పండ్రెండవమనువు రుద్రపుత్రుండైన రుద్రసావర్ణి. ఋతుధామాఖ్యు
డైదుండు. హరితరోహితాదులు పంచదశదేవగణంబులు. తపస్వి, సుత
తపోమూర్తి, తపోరతి, తపోద్యుతి, ధృతి, తపోధనులన సప్తర్షులయ్యెదరు. కె
వ, దుపదేవాదులు రుద్రసావర్ణిపుత్రులు రాజులుకాఁగలరు. త్రయోజ
మనువు రాచ్య నామధేయుండు. సుత్రామ, సుశర్మ, సుధర్మాదులు, త్రై
స్త్రింశద్దేవగణంబులు. దివస్పతినామధేయుఁడైదుండు. చాతుష, పవిత్ర
కనిష్ఠ, భృజక, వాచావృద్ధాదులు సప్తదేవగణంబులు. అగ్ని, బాహుశ
ప్రముఖులు సప్తర్షులు. జౌహంభ, హిలబుద్ధ్యాదులు భావర్యపుత్రు
రాజులు నగుదురు. ఇది చతుర్దశమన్వంతర ప్రకారంబు.

చ॥ వినుము చతుర్ద్యుగాంతమున వేదములన్నియు విప్లవంబు నొం,
దినఁ గృతవేళఁ దొంటిగతి నేర్పునవాని వసుంధరాస్థలిన్ ।
బనుపడఁజేయ సప్తఋషిమండలి తానయియుండు పద్మలో,
చనుఁడు చతుర్దశాఖ్యగల సర్వమనుప్రవరాంతరంబులన్ ॥

క॥ ప్రతికృతయుగమున వసుధన్, జతురతమను పుదయమందు సమ్యగర్థ ।
ప్రతిపాలకులగుదురు, తత్సత్తులు తదన్వయము వెలయు సూన్యతలీలన్ ॥

క॥ సురలు హవిర్భాగములూ, దరమునఁ గైకొండ్రు సవనతంత్రంబుల భా ।
సురులై మన్వంతరములఁ, బరిపాటిన్యాయుజాకపటలి యలరఁగాన్ ॥

iii ఇంద్ర, దేవ, సప్తర్షి, మను, మనువుత్రులు మన్వంతరాధికారులుగా నెఱుంగుము. ఇట్లు చతుర్దశమన్వంతరంబులు సహస్రయుగవ్యవసాయము నొక్కదివసంబగు. అదియొక్కొక్క కల్పంబనంబరంగు. రాత్రియుఁ దావత్ప్రమాణమై న ర్తిలు. 37

ద॥ కమలజుఁడౌ, రమాపతి జగంబులుమూఁడునుమ్రొంగి, శేష తల్పమున లయాంబురాశినలంబులవైఁ బవళించి, తన్నిశాం । తమునఁ బ్రబుద్ధుఁడై సుజనతత్పరతన్ భవనాళిఁదొంటి చందమున నృజించు, రాజసగుణప్రచురీభవదాత్మతంత్రుఁడై ॥ 38

iii మనువులు ఋషులిందుండను, మనువుత్రులు దివిజులును రమావిభునంశం । బనుసమనతోన్వదిక్రం, బనియెఱుఁగుము నీమనముననార్యప్రణతా॥ 39

v చతుర్ముగంబులందు నీవిష్ణుదేవుండు స్థితి వ్యాపారలక్షణంజై యుగవ్యవస్థలు నడుపు. కృతయుగంబునఁ గపిలాది రూపధారియై సర్వభూతహితరతుంజై, విమలజ్ఞానదానంబు సేయు. త్రేతాయుగంబునఁ జక్రవర్తి స్వరూపంబున జగద్రక్షణంబు సేయు. భూత, భవిష్య, ద్వర్తమానకాలంబుల జగంబులు రక్షించు. మైత్రేయ ! మన్వంతరంబులు చెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయుననిన గురువునకు శిష్యుం డిట్లనియె ॥ 40

క॥ వేదవ్యాసమునీంద్రుఁడు, వేద ద్రుమమేవిధమున విభజించెదదీ । యాదృతశాఖల వెన్ని, శుభోదయుఁడతఁడెన్ని మారులుదయించె మహిన్ ॥ 41

క॥ హరిపుట్టించు జగంబులు, హరియందును నిలుచుఁ బొలియుహరివలన నెయా । హరికన్నసృష్టి రక్షణ, హరణములకులేదు కారణాంతరమరయన్ ॥ 42

వ॥ అనియడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 43

క॥ వేదతరువునకు, శాఖా, భేదములు సహస్రముల వి పేర్కొనిచెప్పన్ । గాఢరమైయెనఁ జెప్పెద, నాదృతి సంక్షేపమున మహాత్మాతెలియన్ ॥ 44

గీ॥ తామరసఱోచనుఁడు, ప్రతిద్వాపరమున, నతులితప్రభ, వ్యాసుఁడై, యవతయేకమగు వేదరాశి ననేకభంగి, వెలయఁజేయు జగద్ధితకలనఁ గూర్చి ॥ [రించి]

క॥ బలవీర్య బుద్ధితేజము, లలవడ వల్పములు మానవాదులకనియ । య్యలఘుండు వేదభేదము, లెలమి నొనర్చెం, దదీయహితమతియగుచున్ ॥ 46

వ॥ వేదంబులు విభజించి, విస్తరించుటంజేసి వేదవ్యాసుండన వాసుదేవుండువెలయు. వినుము. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున నిరువదియెనిమిదిమాల్లు వేదంబు

మహద్బలచేత న్యస్తంబయ్యె. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున ద్వాపరయుగంబుల నిరువైయెనమండ్రు వ్యాసులుచనిరి. ప్రథమంబుద్వాపరంబున స్వామి భువుండఁ తానవేదంబున్యస్తంబుచేసె. ద్వితీయద్వాపరంబునఁ బ్రజాపతి వ్యాసుండయ్యె. తృతీయద్వాపరంబున శుక్రుండు, చతుర్థద్వాపరంబున బ్రహ్మసృతి, పంచమద్వాపరంబున సవిత, షష్ఠద్వాపరంబునఁ బ్రభువైన మృత్యుని, సప్తమద్వాపరంబున సింద్రుండు, అష్టమద్వాపరంబున పసిష్ఠుండు, నవమద్వాపరంబున సారస్వతుండు, దశమద్వాపరంబున శ్రీధాముండు, ఏకాదశశతంబునఁ ద్రిపుష, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండు, త్రయోదశంబున సంతకుండు, చతుర్దశంబున ధర్మిండు, పంచదశంబునఁ ద్రయ్యరుణుండు, షోడశంబున ధనజయుండు, సప్తదశంబునఁ గృతంజయుండు, అష్టాదశంబున ఋణంజయుండ తదనంతరంబు భరద్వాజుండు, తదనంతరంబు శౌతముండు, తదనంతరంబు హర్షాత్మ, తదనంతరంబువేనుండు, తదనంతరంబువాజశ్రవుండు, తదనంతరంబుసోముండు, తదనంతరంబు శుక్రాయణుండు, తదనంతరంబు తృణబిందుండ తదనంతరంబు ఋక్షుండు, తదనంతరంబు వాల్మీకి, అవ్వల, సప్తజనకుండైన శతతదనంతరంబు నేను, నాతరువాత జాతకర్ణుండు, అవ్వల కృష్ణదైవపాయనుండ ఈ యిరువదియెనమండ్రును సతీతవ్యాసులు. వీరిచేత వేదంబు నాలుగు విధముల ద్వాపరాదులయందు విభజింపబడియె వినుము॥ 4

క॥ భావిద్వాపరమున, సం, భావితుండగు ద్రోణసుతుండు భాసిలుప్యేనుం ।
డై, వేదచయము విస్తృతి, మై, వెలయింపఁ గనుభూసురాన్వయతలకా ॥ 4

సీ॥ ప్రణవాఖ్యమేకాక్షరము బ్రహ్మత్వముబృహ, ణత్వముగలకతన న్తునీంద్ర,
బ్రహ్మంబునున్నందు బరఁగు భూర్భువరాది, సప్తలోకంబులు సకలవేద ।
తెతియునర్వంబును దాదృక్ప్రభావసం, భావిత, మది వాసు దేవరూప,
మక్షయ్యమధికగుహ్యము జగదుత్పత్తి, రక్షణనాశకారణముయోగ ॥

గీ॥ సాంఖ్యసిన్ధుపరులకు శాశ్వతపుసుగతి, యమృతమాద్యంతరహిత మనంతమజ
మట్టిహరియాపక ప్రణవాభిధాన, మానిత బ్రహ్మమునకు నమస్కరింతు ॥

న॥ ఆ ప్రణవంబు నందునున్న ఋగ్యజుస్సామాధర్వణవేదంబులు సర్వాత్మక
డగు వుండరీకాక్షుండుతాన వేదంబులు శాఖలునై విభజింపబడియె ॥ .

క॥ ఆదిని, వేదంబుచతు, స్పాదంబై శతసహస్ర పరిమితమై లో ।
కాదృతమై వెలుగొందుశు, భోదయతన్ సకలనన్న తోన్నత పరితా ॥

న॥ తదనంతరంబు సర్వకామధుక్తైన యజ్ఞంబయ్యె. అంతమత్పుత్రుండైనవ్యాస
డిరువై యెనిమిదవ ద్వాపరంబునఁ జతుష్పాదంబగువేదంబు ఋగ్య జుస్సామా

ధర్వణరూపంబుల నాలుగుతెఱసి గులుగా విభజించె. ఆకృష్ణవైష్ణవాదులనుఁడు సాక్షాత్సాక్షిరాయణుండుగా నెఱుంగుము. అతండు దక్కనన్యులకు నసార భారతసాగరంబు నిస్తరిప శక్యంబే. ఆవ్యానుండు బ్రహ్మచేత నియుక్తుండై వేదంబు నాలుగుతెఱంగుల విభజించి శిష్యులంజదివించె. తత్ప్రకారంబు చిహ్నము ॥

52

సీ॥ శమదమప్రతిభావిశాలుండువైలుండు, కృతమతిఁజెసి ఋగ్వేదపఠన ।
సద్గుణాయనుండు వై శంసాయనుండు, శుభా,యతి,యజురామ్నాయమధిగమించె ।
వినుతనిష్కామిజై మిని మునిస్వామిసం, భాననానియతి సామముపఠించె ।
మహనీయతరమహామతిమంతుండు సుమంతుఁ, డధిక ప్రభ,నధర్వమధిగమించె॥

గీ॥ రోమహర్షణతనయుండురుచిరవినయుఁ, డతులితఖ్యాతుఁడౌసూతుఁడలపురాణ ।
సహితసక లేతిహాసముల్ చాలఁజదివె, నక్షయవ్యాసకరుణా కటాక్షమహిమ ॥

వ॥ వేదంబులయందు యజుస్సులచేత యజుర్వేదంబును, ఋక్కులచేత ఋగ్వేదం బును, సుంబులచేత సామవేదంబును, సధర్వంబులచేత సధర్వవేదంబును నెఱుంగు. అయ్యధర్వంబు రాజులకు సర్వకర్మ సాధనంబయ్యె. ఇట్లు వేదవ్యా న్ముండు వేదకాననంబును జతుర్విధంబుగా విభజించె. అందుపైలుండు ప్రథ మంబు ఋగ్వేదంబు నింద్ర ప్రమతికినిచ్చె. ఆయింద్రప్రమతి భాష్కలునకిచ్చె. ఆభాష్కలుండు బోధ్యాదులైన శిష్యులకిచ్చె. ఆబోధ్యాదులవలన యాజ్ఞ వల్క్యు పరాశరులు గ్రహించిరి. ఇట్లుశాఖోపశాఖల ఋగ్వేదంబు నెలసె. ఆ యింద్రప్రమతి నిజపుత్రుండైన మండుకేయునిం జదివించె. అతనిశిష్య ప్రశిష్యులవలన విస్తరిల్లె. అతనిపుత్రుండు వేదమిత్రుండు ముద్గల, గోముఖ, వాచ్య, శాలీయ, శాశికులను శిష్యపంచకంబునకు సంహితా పంచకంబుఁజెప్పె. ఇవివిధంబున ఋక్కులు బహువిధంబులై కీ ర్తితంబులయ్యె ॥

54

॥ మునివరవై శంసాయన, మునివరుండు యజుర్నిగమము మునుపిరువదియే ।
డనుపమశాఖలుగావించి, నయంబౌష్పంగనౌ సంశైశిష్యుల కెల్లన్ ॥

55

॥ మునివరుల్లాల్లి సమూహమైమేరుభూ, ధరకూటముననుండి తమరుచేసి ।
రోక్కమర్యాద శిష్యులఁగూడియే, ఋషి,యైన నెచ్చోటకునరిగె నేని ।
యతనికిస ప్రరాత్రాం తరంబున,బ్రహ్మ, హత్యవాటిలునని యదియెఱింగి ।
మునులెవ్వరెచ్చోటికిని బోవరంతవై, శంసాయనుండు శిష్యసమితితోడ ॥

॥ నచ్చటికిఁబోయియవశాత్తుండగుచునపుడు, స్వప్రియునిగొక్కబాలకుచరణతాడ ।
నాభినిహతునిఁజేసిననాక్షణంబె, భవ్యునకునాయనకు నచ్చెబ్రహ్మహత్య ॥

56

- క॥ మునిపతివై శంపాయనుఁ, డనునయమున శిష్యవరులనను, “సద్వ్రతమీ ।
 రొనరింప వలయునాకున్, బనుపడనీ బ్రహ్మహత్య పాపెడుకొఱకున్” ॥ 57
- వ॥ అని గురుండు చెప్పిన ॥ 58
- క॥ నిరుపమమేధానిధిభా, స్కర తేజఁడు వారిలోనచతురుండు ప్రజ్ఞా ।
 చరణుండు యాజ్ఞవల్క్యుండు, గురునకునిట్లనియె మెండుకొను సద్భక్తిన్ ॥ 59
- గీ॥ అల్పతేజలతి క్షిప్తులైనవీరి, చేత నేమగు చేసినచేయఁదగుదు ।
 నేనయనిపూనిపల్క నహ్మానివరుండు, పల్కెగోపారుణానన పద్మఁడగుచు ॥ 60
- క॥ ద్విజవరుల, ధిక్కరించుటఁ, బ్రజనితమైయుపుడు ఘోరపాపమునిన్నున్ ।
 భజియించెదొలఁగి పొమ్మక్కజముగమాచదువు మగుడగానిచ్చియనన్ ॥ 61
- చ॥ గురుఁడనినీకు నే హితముగూర్చి యొనర్చెదనన్న నిట్టిని
 మృతరథాపలాడెదవు చొప్పడునే భవదీయవేదవా ।
 గృహముదీనిఁగొమ్మనుచుఁ గ్రక్కునఁ గ్రక్కినర క్తసి క్తభీ
 కరయజురాగమంబుఁగొనెఁ గ్రమరనామునిసార్వభౌముండున్ ॥ 62
- వ॥ ఇట్లు గురునిముందరం గ్రక్కినయజుస్సులు తిత్తిరిరూపంబున శిష్యుల
 గ్రహించి వారలు తైత్తిరీయులనంబరఁగిరి, గురుప్రేరితులై యధ్వర్యుల
 బ్రహ్మహత్యా న్రతంబుచరించి రంతయాజ్ఞ వల్క్యుండు స్వేచ్ఛంజని యఁ
 న్సులభిలషించి ప్రాణాయామపరాయణుండై, యాచిత్కునుద్దేశించి యిట్లు
 నుతియించె ॥ 63
- నీ॥ నకలవేదాత్మమోక్ష ద్వారభూతదీ, న్యతైజసీకేవేదనములు ।
 సోమాగ్నిభూతసామమ్న తేజోధారి, భాస్కరనీకీవేదప్రణతితతులు ।
 కాలస్వరూపయక్షరరూపవిష్ణుస్వ, రూపకనీకీవేమ్రొక్కుగములు ।
 సురపితృరక్షణోత్సుకహిమ ఘర్మాంబు, కారి,నీకీవె నమస్కారచయము ॥
- గీ॥ లంధకారాపహరణ, లోకాధినాథ, సర్వకామధురీణ, విశ్వప్రసంచ ।
 కారణ,పవిత్రకిరణోఘధారి,యశ్ర, మణియొనర్చెదనివెప్రణామములునీకు ॥ 64
- క॥ నీవుదయింపక, సత్కర్మావళికి జనుండయోగ్యుఁ డఖిలాంబువులుం ।
 గావుపవిత్రములట్టి శుభావహునకు నీకొనర్తు నభివందనముల్ ॥ 65
- క॥ నీకిరణంబులుసోఁసెన, లోకంబుపవిత్ర మగునులోకనయన, పు ।
 గ్యాకరుండా తండెవ్వఁడు, నీకమనీయాంఘ్రి భక్తినితుండు తలఁపన్ ॥ 66

11|| అమృతమయవాజు లేదేవుఁడై మరథముఁ, దాల్చి దుగ్ధమగగన పథ ప్రచార ।
చారుఁడై ఖరిఁదిరుగునా సకలలోక, లోచనునినిన్నుఁ గొలుతునుశ్లోక చరిత || 67

12|| సవిత, సూర్యుండు, భాస్కరుండు, విసస్వంతుండు, ఆదిత్యుండు, దేవాద్యాది
భూతుండును నైన నీకు సమస్కారంబు || 68

యఁగ్రాహి ||
సూర్య తిమిరోన్నమదహర్యభిదురీభవద వార్యచటులొగ్రతరధుర్యవిలనద్భా ।
గర్యభుజగాధిపతి ధార్యసురసంచయవిద్యార్యసమరూపబలధైర్యసుత సంతో ।
భార్యనిజకృత్య సురకార్య నిగమాంతసువిచార్య జగదర్థన కదర్యగుణరత్న ।
వర్యహరణప్రవణశౌర్యనలినీ సుఖదచర్య సతతప్రణమధార్యనినుఁగొల్తున్ || 69

13|| అనియనియంతభక్తి నిగమార్థములన్నినుతించు యాజ్ఞవ
ల్క్యునికేబ్రసన్నుండై పలికె నుగ్రమయూఖుండు వాజయాపుండై ।
మునివర యేమిగోరితి ఎమోఘముగా నొనగూర్తునీవుగో
రినపనియన్న సన్నయవరిష్టుండు చేతులుమోడ్చి యిట్లనున్ || 70

14|| నలినాప్త మద్గురునకు లేనియాజుష, సంహిత మికటాక్షముననాకుఁ ।
గోవలెననిననాకపటవాజితనూధ, రుండు యజుస్తోత్రులు విపులకునొసఁగె ।
సమునీంద్రుండు శిష్యవరులఁ జదివించె, వాజిసూక్తపతనవశతవారు ।
వాజినులనఁగ భూవలయమునఁ బ్రసిద్ధులై రిక్ష్యాదుల య్యాగమంబు ||

15|| కొలఁదిమీరఁబడేను శాఖలుగఁజేసి, రసఘులగు యాజ్ఞవల్క్యుశిష్యవరులుర్వి ।
నగడఁజేసిరి మిగుల నన్నిగమమహిమ, మానితాచార మైత్రేయమానివర్య || 71

16|| జై మునిమునీంద్రుండె, సామనిగమతరువుఁబెక్కు శాఖలుగఁదదీ ।
యామితమహిమమువిను,చే, తోమోదమునిండఁ గ్రమముతోమునినాథా || 72

17|| జై మునిమునీంద్రుండు సుమంతుని, దత్తుత్తుని సుసార్కుని, నొక్కొక్క
సంహితఁజదివించె. తత్తుత్తుండు సుకర్కుండు సహస్రసంహితాభేదంబుచేసె
• ఆశుకర్కుని శిష్యులు హిరణ్యనాభ, కాసల్య, పౌష్టిజప్రముఖులైన యుదీచ్య
లాసహస్ర సంహితలు గ్రహించి సామగాతలైరి. హిరణ్యనాభునివలనఁదచ్చి
ష్యులు లోకాక్షి, కాధుకి, కర్కంధి, లాంగలి, చాష్పందిప్రముఖులు సంహి
తలు గ్రహించిరి. వారిశిష్య ప్రశిష్యులనలన బహుసంహితలు ప్రవర్తిం చె||

18|| ధర్మనిరత యథర్వవేదమునుమంతుఁ, డాత్మశిష్యుగబంధునినధిగమింపఁ ।
జేసె నాతండు చదివించె శిష్యుడేవ, దర్పు, నాతండు పథ్యకుండగఁగఁజెప్పె ||

న॥ దేవదర్శశిష్యులు మేధ, బలి, బ్రహ్మ, శాల్కాయని, పిప్పలాదప్రముఖులు చదివిరి. పథ్యశిష్యులుజాజలికముదాది శౌనకులు ముగ్ధురను సంహితలు చదివిరి. శౌనకుండు రెండు సంహితలుచేసి. ఒక్క సంహితబభ్రునకును, రెండః సంహిత సైంధవునకునిచ్చె. సైంధవుండు రెండుగా భేదించి ముంజకేశనక్షత్రము కిచ్చె. మఱియు నాంగీరసప్రముఖు లనేకశాఖలుచేసి రిది యధర్వప్రకారంబు

గీ॥ అంచితాఖ్యానములునుపాఖ్యానములన, గాధలవిశాలతాఖ్యాతి గలపురాణ ।
సంహితలుచేసిరోమహర్షణసుతునకు, సూతునకుఁజెప్పెవ్యాసుఁడస్తోమహిమ

వ॥ సుమంతుండును, అగ్నివర్చుండును, మిత్రాయువు, శాంశపాయనుండు, అశ్రుప్రణండు, సౌవర్ణియునన నార్వురు సూతునిశిష్యులు పురాణంబులు, సంహితలుచదివిరి. కాశ్యపి, శాంశాయన, రోమహర్షణియును సంహితాత్రయంబుచదివిరి. బ్రాహ్మంబు, పాద్మంబు, వైష్ణవంబు, శైవంబు, భాగవతింబు, నాదీయంబు, మార్కండేయంబు, ఆగ్నేయంబు, భవిష్యత్పురాణంబు, బ్రహ్మవర్తనంబు, తైంగంబు, వారాహంబు, స్కాందంబు, వామనంబు, కార్త్యాయంబు, గారుడంబు, బ్రహ్మాండంబు, అనునష్టాదశపురాణంబులు సప్రతినర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులు తెలుపుచుండు. మైత్రేయఁ ఁ ఇప్పుడు నీకుఁజెప్ప నిష్టరాణంబు వైష్ణవంబును మూడవ పురాణంబు. ఇంద్రనర్గ, ప్రతినర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులయందును, సమస్తస్తుపులయందును, భగవంతుండైన విష్ణుండ ప్రతిపాదించంబడు, షడంగంబులు, నాల్గవేదంబులు, మిమాంసయు, న్యాయవిస్తరంబును, పురాణంబును, ధర్మశాస్త్రంబును ననచతుర్దశవిద్యలు, ఆయుర్వేదంబును, ధనుర్వేదంబును, గాంధర్వంబును, సర్ధశాస్త్రంబునుగూడ నష్టాదశవిద్యలు చెప్పితి. బ్రహ్మర్షులు, దేవర్షులు, రాజర్షులునన ఋషిప్రభృతులు మూడు తెఱంగులు. ఇంద్రధంబున శాఖలు, శాఖాభేదంబులు, శాఖాకర్తలు, తిద్ధేతువులుం జెప్పినర్వమన్వంతరంబులయందును, శాఖాభేదంబులు సమంబ. ప్రాజాపత్యశ్రునిత్యంబ. ఇతరంబులు వికల్పంబులు. ఇంక నేమియడిగెదవనిన మైత్రేయ డిట్లనియె.

క॥ మునివర నేనడిగినవెల్లను నానతియిచ్చితిరి సలక్షణముగ నిం ।

క నొకటి యడిగెదనిన్నుం, బనివడి యదియానతిమ్ము ప్రస్ఫుటభంగిన్ ॥

సీ॥ సర్వజ్ఞయీసారసభవాండ మధ్యస్థి, తాశేషలోకంబులందు, స్థూల, సూక్ష్మరూపములగు చున్నిండిస్థావర, జంగమంబులు ప్రాణినముదయములు ।

ప్రేలోపనెడలేక క్రిక్కిరిసి స్వకర్త, బంధబంధములయి పరగితుడను,
యమునివశమునొంది యూతనలైంది క, ర్తానుగుణంబులై యోనులందుఁ ॥

గీ॥ బుట్టి స్ఫుఖదుఃఖములుకాంచి భూరికర్త, వశతనెప్పుడు బోవుచువచ్చుచుండు ।
నొది సకలశాస్త్ర నిర్ణయందిందునొకటి, యడుగుచున్నాడనానతీయంగనలయు॥

చు॥ శమనాజ్ఞానశేవ గుతొట నిజమిజంతువ్రజంబుల్, యథా,
ర్థముగా నొక్కటియానతిమ్ము మునిచంద్రా! యెట్టికర్తంబుచే ।
శమనుంజూడక శాశ్వతప్రతిభమై జంతూత్కరంబొందు ది,
వ్యమహావైభవ మట్టికర్తమువినన్ హర్షంబుపుట్టెనదిన్ ॥ 80

చ॥ అనినఁబరాశరుండు పగమాదృతినిట్లను దొల్లి భీష్మునిం,
గని నకులుండు నీవడుగుకై వడినట్లడగంగ జాహ్నువీ ।
తనయుఁడుమాదిపట్టిగని ధార్తిక ! తొల్లి కళింగదేశసం,
జనితుఁడువిప్రుఁడొక్కఁడు ప్రసన్నతనాకడకేగు దెంచినన్ ॥ 81

చ॥ జాతిస్థరుండును, విజ్ఞానసంపన్నుండును సగుణమ్మునీంద్రునిం బూజించి నీనడి
గిన యర్థంబమ్మునీంద్రునినడిగిన సమ్మహానుభావుండు నాకుంజెప్పిన రహస్యంబు
నీకుం జెప్పెదనని యప్పితామహుండు మనుమనింజూచి యమునకుంగింకరు
నకుఁ దొల్లియొక్క సంవాదంబు ప్రవర్తిలై దానింజెప్పెద వినుమని
యిట్లనియె ॥ 82

ఉ॥ పంకజమిత్రసంభవుఁడు ప్రస్ఫుటపాశవిపాశహస్తృడై,
కింకరుఁజేరబిల్చి పలికెంజెవిలో హరిభక్తులున్న యా ।
వంకకుపోకు మేనును ధ్రువంబుగ నన్యులకుం బ్రభుండ ని,
శృంకేత వైష్ణవావళికి సత్యము నాధుఁడఁగాను గింకరా ॥ 83

చ॥ అమరవరార్చితుండయిన యబ్జజ్ఞానసమూఁది సర్వలో,
కముల హితాహితంబు, లవికంపితలీల నెఱింగి, శాసక ।
త్వమున వెలుంగు నాకును యథాకథనంబుగ శాసనుండు శ్రీ,
రమణుఁడు, సద్విహంగమతురంగమసాది సుమితలంపగన్ ॥ 84

గీ॥ బహువిధవికల్పనాస ముద్భాసియయ్యు, జగమిదంతయుఁ బద్మలోచనుఁడెనుమ్ము ।
కటకకుండలమకుటాదికప్రభేద, కలితమయ్యును హేమమొక్కటియకాదె ॥

క॥ అవనీపరమాణువు, లప్పవనగతిం, గానుపించుబవనమణఁగఁగా ।
సవనియ యశానట్లన గుణ, నివహమణఁగ జగము పద్మనేత్రుఁడునుమ్మా ॥ 86

చ॥ అమరవరప్రపూజ్యచరణాంబురుహుండగు, నిందిరానధూ,
రమణుభజించిమొక్కుచు, విరాజితపూజితస్మృతినిన్నయ ।
య్యమలని దండకుంజనకుడాజ్యసమేధితనహ్నికగ్గజ్జక,
గనురునుగాక దేహములుగాఢశిఖావిశిఖాభిఘట్టనన్ ॥

87

చ॥ అనినభటుండు కేల్తాగించి యర్చమసూతికి నిట్లనుగ, జనా,
ర్దను సదభక్తుడై వెలయు ధన్యుడు మానవుఁడెట్టివాడు, అ
ద్వినుతచరిత్రమెట్టిది, వివేకనిధాన! యనూననత్కృపా,
భేదయకటాక్షవీక్షుల గభీరతంగస్తాని చెప్పవేయనన్ ॥

88

సీ॥ నిజవర్ణధర్మ నిర్దిష్టుడై శత్రుమి, శ్రులయందు సమబుద్ధి గలుగునతఁడు,
సరసతి సుధనామహారిణ విముఖుడై, లేశమైనను హింసలేని యతఁడు ।
స్థిరమనోవృత్తియై గురు కలికాలక, లక్ష్మపరిహితాత్మత మలయునతఁడు,
హృదయ విశ్రాంతలక్ష్మీతుండై సమలోప్త, కాంచనాశ్చత్వంబుగలుగు నతఁడు ॥

గీ॥ సత్యవాచాభివృత్తి, సౌజన్యనియతి, సతలహరిచింతనామతి, సంభృతధృతి ।
కలితసత్కర్మగతియును గలుగునతఁడు, విష్ణుపదభక్తుడనుచు భావించుమదిని ॥

స॥ మఱియును ॥

90

గీ॥ స్ఫటికశైలశిలామలప్రభుఁడువిష్ణు, డెక్కడెక్కడ దోషసమేధమాన ।
మానవమనోనివాసమెమ్మాడ్కినుండు, జ్వలనకీలావ్రతాపంబు జలములందు ॥

ఉత్సాహ॥ అమలమతి, యమత్సరాత్ముఁ డధికశాంతుండతిశుభో,
ద్గమచరిత్రుఁ డఖిలమిత్రతముండు ప్రియహితార్థవాగ్ ।
సముదయుండ మాయుండు గతగర్వఁడెవ్వఁడట్టియు,
త్తమునిహృదయమున ఎసించు దానవారి నిత్యమున్ ॥

92

గీ॥ వాసుదేవుండు నిజమనోర్తినియైనపురుషుండతిసామ్యరూపుడై పొలుచుజగతి ।
నయముమీరిన చక్కఁడనమున భరణి, శలరసముసాలపోతంబు తెలుపుగాడె॥

సీ॥ మహనీయ యమనియమావిధూతసకల, కల్మషయోగసంకలనహితుల,
ననుదినవిష్ణుచింతనసక్తచిత్తులై, పరితోషమున బొంగు భవ్యమతుల ।
మద్దితమదమానమత్సరోద్వేగులై, సరమశాంతతనున్న పురుషవరుల,
దూరతోగభద్రహంకారలోభక్రోధు, లై వికారములేని పావనులను ॥

గీ॥ దూరమునఁజూచి మొక్కియాత్రోవఁజనక, తొలగిదవ్యుగఁజనుమునీకొలఁదిగాదు
తలఁపవారల మహిమసీతర మె వీని, సరణి తెలిపితినికుఁ గింకరవర్యే ॥ 94

౧॥ అరిసరశాగ్గనందకగదాధ్యభుజార్థభుజై న యిందిరా,
నరుండునసించియున్న జనవంద్యుని మానససీమ, బాపనం ।
కిరమనవచ్చునెట్లు ని నువికస్వరభాస్వరరశి వారభా,
స్కూరుండు వెలుంగ, నంధకమనంబు వెనగబరిపోక నిల్చునే ॥ 95

౧॥ పరధనము గొనుచుజంతూ, త్కరములఁ జంపుచు వృథానృతములాడుచు ని ।
ఘోరవృత్తిఁ దిరుగు, నశుభా, కరునిమది, ననంతండుండఁగాఁ దలఁచఁచొగిన్ ॥ 96

౧॥ ఒరుసిరికోర్వలేక సుజనోత్తమనింద యొనర్చుచుం, ద్విజో,
త్కరగురుపూజఁబోవిడిచి, దానము ధర్మములేకయున్న దు ।
శ్చరితుని మానసంబున నిశాచరకాననదాననహ్నియా,
హరి నివసించియుండఁడు యథార్థము దీనినెఱుంగుకింకరా ॥ 97

౧॥ మిత్రభాంధవ పుత్రకళత్రమాతృ, పితృదుహితృభృతృవితృత్వైఁజ్రేమవిడిచి ।
యథత్వస్థ సదాశాశ్వమాచరించు, దుష్టచేష్టుండు విష్ణుభక్తుండుకాఁడు ॥ 98

౧॥ ఖలుండు విమార్గనర్తనుండు కష్టండు దుష్టసమాగతుండ మం
గళమతి, ఘోరపాపకృతకర్త నిబంధన బద్ధుడైన య ।
త్తుఱుచి, మనుష్యగర్హము దూకొననేర్చునె, వాసుదేవ ప,
జ్జలరుహభక్తివాసన, యసహ్యముగానె తలంచునెప్పుడున్ ॥

౧॥ ఏనునునిజ్జగమెల్లరు, మానారీరమణుఁ డనుచుమది నెన్నెడున ।
మూన్దవమణిఁగని దూరము, గానేగుండుతోలఁగి బుద్ధిగలిగినయేనిన్ ॥ 100

౧॥ తాహ॥ కమలసయన వాసుదేవ కలుషహరణ విష్ణుదే
వమహిధరణ నిఖిలమానివంద్యచరణ యచ్యుతా ।
యమలశంఖచక్రధారి యరసిపోవునన్నునం
చుమదినెంచు పుణ్యుఁడేరిచూడకేగుడవ్వగాన్ ॥ 101

౧॥ చచామరము॥ హరేజగన్నివాస కేశవాచ్యుత శ్రియఃపతే
మురాసురాంతకా ప్రమేయమోక్షదావ, మాంప్రభో ।
పరోత్పరేశయంచునెంచు భాగ్యశాలియెవ్వఁడా
వరేణ్యుఁ డున్నతోవఁబోవవద్దు సుముకింకరా ॥ 102

౧॥ ననజదళాక్షభక్తజనవర్గముడగ్గరఁ బోవరాదు, పో
యినయపుడే మదాంధదనుజేభఘటావిఘటీ కృతప్రచం ।
డనిబిడరోషకేసరి భటా! హరిచక్రము విక్రమించినన్
మనలలెల్లఁబోవు, ననుమానములేదిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 103

- వ॥ అనిచెప్పి కిళింగబ్రాహ్మణుండు గంగాపుత్రున కిట్లనియె ॥ 10
- క॥ కమలాప్తభవుండు నిజభటు, సమరంగబాధించె గౌరవాన్వయ ! నాకా ।
కమలాప్తభవుడొ కరుణాశ్రీ, గ్రమగతి నెఱిగించె, వింటిగాదెమద్దుక్తి ॥ 10
- సీ॥ అనిచెప్పిబ్రాహ్మణుండు దరిగెనూద్రేయ! ను, స్తరసంసరణవార్ధి చాటందరమె? ।
శ్రీహరిభక్తివిశిష్ట నాకాశ్రయ, ణములేక యెన్నిచందములనైన ।
యమండు తద్భటులును యాతనల్దండచ, శములును కేశవాసక్తమతికి ।
దృఢకణాయిలములు తెల్లమివ్విధమెల్ల, హరిభక్తులకుసాటి యవనికలదె ॥
- గీ॥ నన్ను సడిగినయట్టి ప్రశ్నమునకిది, నదు త్తరంబవుగదా, మదీయో క్తమగుచు
మనుమనికిగంగపట్టి చెప్పినవిధంబు, తెలియఁజెప్పితి నిపుడుమైత్రేయనీకు ॥ 10
- క॥ అనిచెప్పినమైత్రేయుం, డనుమోదరనాన్ద్ర హృదయుడై, నరులఱ్ఱా ।
ఘని నెట్లారాధింతురు, ఘనతరసద్భక్తియుక్తి గలిగిమునీంద్రా ॥ 10
- క॥ ఆరాధితుండగు, మురదై, త్యారాతిసలవని రంతిరారాధనని ।
స్థానితుడై ఫలమొందు, ర, మారమణీనాథ భక్తమణిచెప్పంగన్ ॥ 10
- వ॥ అని యడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 10
- క॥ మునునగరుండ నెడునరపతి, యనుపమభృగువంశభవుని నౌర్వృణంగనియి ।
ట్లనయడిగిన నమ్మునియ, జ్ఞనపతికింజెప్పె వినుముచక్కగదానిన్ ॥ 11
- వ॥ జౌర్వృండు సగగున కిట్లనియె ॥ 11
- గీ॥ భౌమపదమైన నవ్వలిపదమాలైన, నజానిపదమైన నిర్వాణమైన నొనంగు ।
శౌరియాారాధకుం డేమిగోరితనకు, నర్థినారాధనము చేయునట్లుకరుణ ॥ 11
- వ॥ అల్పంబధి కంబనువివక్షలేదు, ఆరాధననకుం డేమిగోరినను నిచ్చానుగుణం
బుగా ఫలంబు సలినాఁడుండొనంగు. ఇది ఫలప్రకారంబు. ఇంకనారాధన
ప్రకారంబు చెప్పెదనని యాశ్వుం డిట్లనియె ॥ 11
- శా॥ ఆరూఢప్రతిభావిశేషమున నిత్యత్వోక్తసర్వాశ్రమా
చారోదారచరిత్రుడౌ నరునిచే సమ్యగ్విధింగేశవుం ।
డారాధ్యుండగు నింతకన్న మఱియొండవ్యంబు తత్త్వోపకం
దై రాజత్వైవ్రోవలేదు నిజమియర్థం బురాజోత్తమా ॥ 114
- గీ॥ యజనములయజ్ఞ, యజియించు హరినె, హరినె,
జపితజపియించు హింసించు జంతుహింస ।

కుండుహరి నె, యనేకభంగులఁ దలింప,
సర్వభూతకుండుహరి యాపి సగరభూప ॥

115

వ॥ కావున సదాచారవంతుండై నిజవర్ణోక్తధర్మానుకారియై పురుషుఁడుజనార్దను
నారాధింపవలయు. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు స్వధర్మతత్పరులై
సేదోచారసంపన్నులై విష్ణుదేవుని నారాధించుట కర్తవ్యంబు. ఒండు ప్రకా
రంబులేదు ॥

116

గీ॥ అన్యతమాడక, యెరు చెడనాడఁబోక, పరుషవై శున్యవాక్యముల్బలుకపోక.
మెలఁగుపురుషునిచేత శ్రీజలజనేత్రుఁడనుదిసంబునుసంతుష్టుఁడగునిజంబు॥117

సీ॥ పరవధూపరవిత్త పరహింసలాత్మలోఁ, దలఁచనొల్లని పుణ్యతమునిచేత ।
గురుదేవ భూదేవపరులకు శుశ్రూష, లొనరించు పరమపాపనునిచేతఁ ।
దనపుత్రునందు భూతములందు నొక్కచంద, దమునమేలొనగూర్చుధన్యుచేత ।
రాగాదిదోషవై రస్యంబులేని చి, త్తమునవెలుంగు నుత్తమునిచేత ॥

గీ॥ సారవర్ణశ్రేణూదార సర్వధర్మ, పథముతప్పక చరియించుభవ్యుచేత ।
నబ్జనాభుండుసంతోషితాత్ముఁడగును, సకలసమ్యగ్గుణకలాప సగరభూప ॥ 118

వ॥ అవి జుప్పిన ॥ 119

క॥ సగరుండౌర్భువిఁ గనుఁగొని, భృగువరనాకానతిమ్ము ప్రియముమనమునం ।
దగ,వర్ణాశ్రమధర్మము, లగణితావకస్మిచార సాతిశయముననే ॥ 120

వ॥ అని యడిగిన నౌర్భుం డిట్లనియె ॥ 121

సీ॥ అగ్రజన్మఁడున్నాతుండై నిత్యకృత్యంబు, లాచరించుచుదాస మధ్యయనము ।
యజనంబుసురతృప్తికై చేయవలయుభృ, త్యర్థంబు యాజనాభ్యాపనములు ।
సత్ప్రతిగ్రహమును జరుపఁగావలయున, గ్నిపరిగ్రహంబును నిఖిలభూత ।
మైత్రియుపాషాణమణి హేమములయందు, సమబుద్ధియునుఋతుసమయములను॥

గీ॥ పత్నికూటమియును జేసిచరఁగవలయు, నై హికాముష్మికంబుల నందుకొఱకు ।
నిగమనిగదితివిధియిది నిగమబుద్ధిఁ, దలియుమీచందమెల్ల పార్థివవ ర్ణ్య ॥122

సీ॥ క్షత్రియవ్రపరుఁ డిచ్చకువచ్చినట్టిదా, నములుచేయుచు యజనములు పెక్కు ।
లాచరించుచుసధ్యయాసము సేయుచునుశ, స్త్రాజీవమహిరక్షలాత్మవిప్రత్తి ।
గాఁబ్రవ ర్తిల్లుచు క్షమగల్గిధర్మైక, నిరతిప్రజారక్షణ రతిమెఱసి ।
దుష్టానుశాసనశిష్టసంరక్షణ, క్రమముసరంజకత్వమునవెలసి ॥

గీ॥ ధరణిఁబ్రజలొనరించు సత్కర్మతత్తులు, నంశములుతన్నుఁజెంద దివ్యప్రభావ ।
కలిఁకుండై యొప్పినర్థ సంకరముమాన్చి, ప్రవిమలోభయలోకవై భ వముఁగాంచు॥

న॥ పాశుర్యంబును, వాణిజ్యంబును, కృషియును, వైశ్యునకు జీవికగాఁ బితామహుండు నిర్మించియిచ్చె. అతనికి సభ్యులన యజ్ఞదానంబులు శ్రీశస్త్రంబులు నిత్యనైమిత్తికర్తానుష్ఠానంబును విహితంబు. శూద్రునకుద్విజాతిశుశ్రూషంబును. ద్విజాతిహామణంబును, క్రయవిక్రయార్జితద్రవ్యంబుననైనను, నితః కింశోద్భవద్రవ్యంబుననైనను, దానంబును, పాయక, యజ్ఞంబులచేత యజించుటయును, పితృహవికర్తాచరణంబును, నాచరింపవలయు. భృత్యాది భృత్యాగ్రంథునకుఁ బరిగ్రహంబును జేయవలయు, సగరభూపాల! స్వభార్యయందు ఋణకాలాభిగమనంబును, సమస్తభూతదయయును, తితిక్షయు, నాతిమానితయు, సత్యశౌచంబులు, అనాయాసంబు, మంగళంబు, ప్రియవాచిత్వంబు, మిత్రత్వంబు, నిస్పృహ, అకార్యణ్యంబు, అనసూయయు, సర్వవర్జ్యంబులకు సమానగుణంబులు, ఇంక నాపద్ధర్మంబులు వినుము ॥ 124

గీ॥ బ్రాహ్మణుడొనప్రియునివృత్తి, రాజువైశ్యవృత్తి, వైశ్యుండుశూద్రునివృత్తి నడువ
వలయునాపదమైన శూద్రులనడకలు, బ్రాహ్మణత్వప్రియులకు నర్హములుకావు ॥

స॥ బ్రాహ్మణత్వప్రియులును; సామర్థ్యంబుగలిగిన; శూద్రునివృత్తి మానవలయు. అత్యంతాపదమైన శూద్రవృత్తియైన నలయుననియుంగలదు. కర్మసంకరంబు చేయవలదని యార్హుండాశ్రమ ధర్మంబులు వినుమని సగరున కీర్తనయె ॥ 126

సీ॥ బాలత్వమునఁ గృతొసనయఁజే విప్రుండు, చదువుటకై గురునదనవాసి ।
యైబ్రహ్మచర్యానమాహితద్విమునశౌ, చాచారసంహారఁజే యధినబుద్ధి ।
గురుకుశుశ్రూషసూర్పి చేయుచునును, న్రతనిష్ఠవేదమున్నతి, జదువుచు ।
నుభయసంధ్యలనుసూర్యునినగ్నిఁ గొలుచుచు, గుర్వాజ్ఞభైక్షంబుగండిచినిలిచి ॥

గీ॥ జలసమిన్ముఖ్యములు గురువులకుఁ భక్తి, దెచ్చియిచ్చుచు వేదంబుదృఢమనీష ।
సభ్యసింపంగవలయురాజాగ్రగణ్య, బ్రహ్మచారి సముజ్జ్వలప్రతిభమెఱసి ॥ 127

ప॥ ఇట్లు బ్రహ్మచర్యంబునడిపి గాఢస్థంబునకు సనుజ్ఞాతుండై గురుదక్షిణయొసంగి ॥ 128

ఉ॥ ధర్మమునన్ యథోక్తగతిదారసరిగ్రహమాచరించి స,
త్కర్మమునన్ ధనార్జనముదారతఁజేసి గృహస్థకృత్యముల్ ।
నిర్బలవృత్తియొసడిపి నిచ్చలు యజ్ఞములైదు చేయుచున్,
బేర్నియెలర్ప సద్గతిలభించు గృహస్థుడు లోకపూజ్యుడై ॥ 129

వ॥ నివాపంబునఁ బితరులను, యజ్ఞులను దేవతలను, నన్నంబున నతిథులను, స్వా
ధ్యాయపీఠున ఋషులను, సంతానంబున బ్రజాపతిని బలికర్ణంబుల భూతం
బులను, వాత్సల్యచితున జనంబులను, దుష్టింబొందించి గృహస్థుండు నిజకర్మ
సమార్జితంబులగును త్తమ లోకంబులంబొందు॥ 130

క॥ భైక్షము జీవిక. గాఁగల, భిక్షుకులము బ్రహ్మచారిబృందమును న
ర్వక్షేమంకరకృత్యవి, చక్షుణు గృహమేధిఁజేరి సప్రాణించున్ ॥ 131

ఉ॥ వేదము లభ్యసించుటకు వేమరుతీర్థము లాడఁబుణ్య శై,
లాదులుచూడ నెప్పుడు ధరామరవర్గము సంచరించు న॥
త్యాదృతిఁ బ్రొద్దుకూతులు గృహంబులు నీరములన్నముల్బహీ,
వేదులుతల్పముల్ హరియె వి త్తముగా మదిలోన నంచుచున్ ॥ 132

వ॥ అట్టి యతిథులకు గృహస్థుడాస్పదంబు. అయ్యతిథుల స్వాగతంబుమధురో
క్తులనడిగి గృహస్థుండు శయనాసనభోజనంబు లొసంగవలయు ॥ 133

గీ॥ అతిథియెవ్వని యింటికి నరిగిరి త్త, సోవుదనపాతకములెల్లఁ బూన్చువాని ।
సుకృత మెల్లను గొనిపోవుఁ జువ్వెగాన, నతిథిసూరకపొమ్మన ననుచితంబు ॥

వ॥ అవీజ్యయు, దంభంబును, బరితాపోపహతంబులును, బాకువ్యంబునునతిథుల
యెడం జేయరాదు. ఏగృహస్థుడైనను నాతిథ్యంబును సమ్యగ్విధింజేయు
నాతండు సమస్త పుణ్యలోకంబులనొందు ॥ 135

క॥ తనకువయఃపరిణతిగా, దనయులకడ నిలువనై నదన యనుగతిన్ ॥
నను, రా సతినియ్యఁగొలిపి, వనమునకుం బోయి యచటవన్యాశనుడై ॥ 136

వ॥ వనంబుననిచ్చి, కేశశ్మశు జూఁధరుండను, భూమిశాయియు, మననశీలుం
డును, సర్వార్థనిస్పృహుండును, చర్మ, కుశ, కాశ, ధృతపరిధానోత్తరీ
యుండును, త్రిషవణస్నానపరుండును, నగ్నిదేవతాభ్యాగతపూజాతత్పరుం
డును, భిక్షాబలిప్రదాతయు, పన్యస్నేహకృతగాత్రాభ్యంగకార్యుండును, శీతో
ష్ణాది సహిష్ణువునై వానప్రస్థచర్యనడపి యతండు, దవానలంబు తూలరాశు
లఁబోలె సర్వదోషంబుల దహించి శాశ్వత పుణ్యలోకంబుఁగాంచు॥ 137

క॥ సాలుగవయాశ్రమము భూ, పాలకయెఱిఁగింతు వినుము బ్రాహ్మణుడు, విని ।
ర్హులతమదమత్సరుడై, వాలాయము భిక్షువృత్తివ ర్తింపఁ దగున్ ॥ 138

వ॥ పుత్రమిత్రకళత్రాదులవై స్నేహంబువిడిచి త్రైవర్గికంబులగు సర్వారంభంబులు
విడిచి శత్రుమిత్రాదులయందు సమతగలిగి సర్వజంతులయందు ద్రోహంబు
మానిమైత్రుండై సంగంబునదలి యేకరాత్రంబుగ్రామంబునఁ బంఠరాత్రంబు

పుకంబున నిలుచుచుఁ నీతి ద్వేషంబులులేక యింటివారు భుజియిం
చొయి చల్లాచ్చికాలంబునఁ బ్రశస్తవస్థుల యిండ్ల భిక్షుటనంబుచేసి స్త్రాణ
బులు నిలుపుచుఁ గాను, క్రోధ, మద్య, మోహ, లోభాది దోషంబులు పరిత
జించి నిర్మలుండై తనవలన నవ్వభూతంబులు, భూతంబులవలనఁ దామన
భయంబు ప్రేరయకుండునట్లుగా మెలంగుచు, నగ్నిహోత్రంబు శరీడంబుః
శరీరాగ్నిహోత్రంబులు ముఖంబుననుకెచ్చి భిక్షుండుమోక్షాశ్రమంబాశ
యించి నిరింధనవ్యీతియుం బోలె శాంతుండై బ్రహ్మచోకంబు నొందున
చేప్పిన॥ 1

క॥ ఔర్వునిసతులప్రతిభా, శర్వునిసీతీంచినలికె సగరుడుకరుణా ।
ధూర్వహకటాక్ష! యశ్రుతి, పూర్వంబొకటగుగవలయుఁబో! మిముఁదెలియన్

ఉ॥ హత్తియొనర్చు పూరుషునకారయఁ గృత్యములైననిత్యనై
మిత్తికామ్యకర్మములు మెచ్చుగనే గతియాచరించువా
రిత్రజిఁజెప్పమయ్య, మదిహెచ్చె భవద్వచనానభువ్విసన్
జిత్తమునం, గుతూహలవిజృంభము భార్గవవంశవర్ధనా॥ 1

వ॥ అనిననౌర్వుం డిట్లనియె. పుత్రుండుపుట్టిన సభ్యుగయాత్మకంబైన శ్రాద్ధం
సేయవలయు. బ్రహ్మభోజనంబువెట్టి నాంధ్రముఖులకుఁ బిండప్రదానంబున
దశమదివసంబున నామకరణంబు చేయవలయు॥ 1

గీ॥ వలయుభంగినుత్సవము, చెల్లఁగా, దేవ, నామమైన మనుజనామమైన ।
శుభముహూర్తమున విశుద్ధుడై జనకుండు, నుతునకిడఁగ వలయునతులమహిఁ

వ॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకుఁ గ్రమంబున శర్క, వర్క, గు
దాసాత్మకంబైన నామంబిడవలయు. అర్ధహీనంబును, సప్రశస్తంబును,
శబ్దయుతంబును, సమాంగశ్యంబును, జగుప్సితంబును నగునామంబిడవల
సమాక్షరంబును, నాతిహ్రస్వంబును, నాతిగుర్వక్షరాన్వితంబును, సుఖోఽ
ర్థంబునగు నామంబిడవలయు॥

సీ॥ సరవిసనంతరసంస్కారసంస్కృతుఁ, డై గురుగేహంబు నందువిహిత ।
విధినవలంబించి విద్యాపరిగ్రహ, ణముచేసిగురు దక్షిణాప్రదాన ।
కారియైగార్హస్థ్యకలన కనుజ్ఞాతుఁ, డైననుమేలుకాదేనిబ్రహ్మ ।
చర్యంబుననయుండు సన్న్యాసియైనను, వైఖానసుండున వలసినట్టిఁ॥ 1

గీ॥ డై ముముక్షుత్వమునసత్క్రియాకలాప, మాచరింపంగవలయు బ్రాహ్మణ
విహితవిధియిది దీనిభావించివినుము, మహితగుణసాంద్ర! సగరభూమండలే

ప॥ గాఢాస్థ్యంబు గావలసిన్వనేకగుణ వన్దయైవకన్యోను, దానాస్థ్యంబునన్వ 145
గ్రహింపవలయు ॥ 146

సీ॥ అతికేశేయు, సకేశి, యధికాంగి, కృష్ణాంగి, పింగళాస్థానాంగి, యంగిసోమ !
రోగిణి, కులట, యరూపిణి, దుష్టవా, త్వల్యసరోవయు, శ్మశ్రువనన !
కాకస్వర, కృశాంగి, ఘర్షరస్వర, పురు, మాకృతిబుద్ధాక్ష యదుణ్మన్య !
పీనాంగి, వామన, పృథుష్ఠస్వరహార, భూయగ రూక్షాంగిస్థుర్ధవన ॥

గీ॥ చిత్రదంత, మపీవర్ణ, శ్వేతవర్ణ, కూపగంజ, సమున్నతగుల్మ రోమ !
సహితజంఘ, వినిదితాచారయైన, కన్యబెంజిలియాడంగ గాదుబుధులు ॥ 147

ప॥ మాతృపక్షంబున, బంచమియు, బిత్తపక్షంబున సప్తమియునైన కన్యను
యథావిధివివాహంబు గావలయును. బ్రాహ్మ్యంబు, దైవంబు, నార్జునంబు, బ్రాహ్మ
పత్యంబు, నాసురంబు, గాంధర్వంబు, రాక్షసంబు, వైశాచంబు సననెనిమిది
వివాహంబులు. అంచేనర్జునంబున కేవివాహంబువిహితం బావివాహంబాస
ర్జునంబువారుచేయవలయు. ఇవిధంబున సలక్షణయైన ధర్మచారిణి ఒరి
గ్రహించి తత్సహితుండై గృహస్థుండు, విహితకృత్యంబులు నశిపినమృగూర్ధ్వ
మహాశిలంబు నొందునని చెప్పిన సగరుంజిట్లనియె ॥ 148

గీ॥ మానినాథ! సదాచార మానతీర్ము, కరుణతోనాకు శ్రవణేచ్ఛగడలుకొనియె !
దాననడిచిగృహస్థుండు మాననీయ, దివ్యలోకసుఖాస్తి మోదించుఁగాడె ॥ 149

ప॥ అనిన నొరుంజిట్లనియె ॥ 150

మ॥ జననాథోత్తమ చెప్పెద నిను, సదాచారంబు, నిత్యంబున
జనులత్యాదృతి, నాచరించుట, సదాచారంబనంజెల్లు, స !
జననంజ్ఞలో మనువుల్ ప్రజాపతులు నానస్త్రులుంజువ్వెత
ద్వినుతాచారపరాయణుండు గను నీవికరెండు లోకంబులున్ ॥ 151

గీ॥ రాజ! వినుధర్మపీఠా కరంబులైన, యర్థమునుగామమును మానుటర్థమగును !
అసుఖమై లోకవిద్విష్టమయ్యెనేని, ధర్మమునుమానవలయుభూధరవశేణ్య ॥ 152

ప॥ క్షాల్యంబునన్లేచి తననివాసంబునకు నైరృతిభాగంబున సంపకోలవాతీనంత
దూరముపోయి యచ్చట మూత్రపురీషంబుల విడువవలయు ॥ 153

క॥ తననీడఁ దగువునీడన్, విను గోరివిహిష్టానాతివృత్తిగమింపులం !
గనుచునెదురగనునిహనం, జనదు, మలను మూత్రమును, బ్రశస్త్రుకపునున్ ॥ 154

గీ॥ వైరులోదుక్కిలో మందుట్టంగందు, పాపునాగితిలో నదీతీర్థములను !
మననమున నేటిసరియొందు మూత్రము, మలముమూత్రంబువిడువరావలయుచుండు ॥

చ॥ వివాహాగంబు నుత్తరాభయమునును, సోశాభాగంబున దక్షిణాభిముఖుండునై
నైవిష్ణోత్తరమున విహరించును. ఆచారమైన నేళుఖంబైన దోపం
చము॥ 15

గీ॥ ధరణిపుణమున గొప్ప మస్తకముకన్న, రుద్రప్రచయక నిట్టూర్పులడరనీక॥
మహానియైవిడువందగి మలముమాత్మమును నదాచారనిరతుండు జనవరేణ్య

ప॥ పుట్టమన్ను, నెలుకమన్ను, నింటిలోనిమన్ను, శౌచశేషంబైనమన్ను, గోడపూ
మన్ను, దుక్కుమన్నును కొంచెంబునకుంగాను. గృహస్థునొక్కమృత్తిక లీ
గంబునందును, మూలమృత్తి లుగంబునను, బదిమృత్తికలు వామ
రంబున, మాయూహస్తద్వయంబున, బాదంబుల నొక్కటొక్కటిం బై
వలయు. స్వచ్ఛంబును, దుర్గంధభేద వర్జితంబును, నగుజలంబున శౌచం
చేయవలయు. అనంతరంబు పాదశౌచంబుచేసి కృతాచమనకార్యుండై
తేకప్రసాదంబుచేసి, మాంగిర్యదుర్భాసంబుల ధరించి॥ 15

గీ॥ తనకులాచారధర్మంబు తప్పకుండ, నర్థమార్జివి యజియించుటన్ విధము॥
హవియు సోమంబునన్నంబు నర్థమునన, కలుగుగావున నర్థంబునలయుఁగూర్చు

ప॥ సనీతటాకజలంబుల, దేవభాతజలంబుల, గిరిప్రస్రవణ జలంబుల, గూపోద్భృ
జలంబుల, గృహసనీతజలంబులనైన స్నానంబుచేసి శుచినస్త్రధరుండై పిత
తీర్థంబున సంజలిత్రయంబున బిత్తులర్పణంబుచేసి జలత్రయంబున దేవ
తర్పణంబుచేసి పితామహప్రసితామహులకును, మాతృమాతామహతత్పిత
మహాప్రభృతులకును, గురువత్త్విగురుమాతులాదులకు, రాజునకునుపక
రార్థంబు భూతంబులకుం బర్పణంబుచేసి దేవాసుర యక్షనాగ గంధర్వరాక్ష
సిశాచగుహ్యాక సిద్ధకూష్మాండతరు, ఖగ, బిలేశయ, భూనిలయవాయ్వాహ
జంతువులును, నరకయాతనా సంస్థితులును, బాంధవులును, నబాంధవులును
జన్తాంతర బాంధవులును, మద్దత్తతిలోదకంబులచేత నాప్యాయనంబు నొంద
దురుగాక యని కామ్యోపకదానంబుచేసి పుణ్యంబునొందు. 16

క॥ ఆచమనముచేసి విశు, ధాచారుండైన మనుజుఁ డర్యమునకుంగా॥
లోచితగతి నర్ఘ్యంబులు, నేచలనములేనిబుద్ధి నియ్యంగవలయున్॥ 16

శ్లో॥ సమోవివస్వతే బ్రహ్మభాస్వతే విష్ణుతేజసే॥
జగత్సోత్రే, శుచయే సవిత్రే, కర్మసాక్షిణే॥ 16

ప॥ అను మాత్రం బుచ్చరించుచు సూర్యార్ఘ్యం బీయవలయు॥ 16

గీ॥ అగ్నికార్యంబుదీర్చి యనంతరంబు, యభిమతిసారాచ్చసమంబును
ప్రకటతరహాడశ్శివచారములచేత, భవమతి నవ్వెబ్బంబున నాచారములు ॥ 164

ప॥ బ్రహ్మకు, బ్రజాపతికి, గృహ్యదేవతలకు, గోశ్వమకు, ననుచును. కేన్ద్రియ
హృతిశేషంబుగొని మణికంబునందు బృథవిశ్చన్ద్రులకు బలియిడి. బ్రహ్మ
రంబున భాత్యవిధాతలకు గృహమన్యంబున బ్రహ్మకు బలియిడి. బ్రహ్మ
రాజ వరుణ ధనేంద్రులకు గ్రమంబున బ్రాహ్మణి చతుర్ద్విచ్ఛల బలియిడి
ప్రాగుత్తరదిగ్భాగంబున ధన్వంతరికి బలియిడి తదనంతరంబు, వైశ్వాదేవియ
చేసి వాయవ్యభాగంబున వాయువునకుఁ దక్కినదిక్కులందు దేవతలకు
బ్రహ్మకు, నంతరిక్షంబునకు, భానునకు, బలియిడి విశ్వదేవతలను, షిశ్వచతురను,
బితరులను, యతిభిక్షులను నుద్దేశించి బలియిడిచలయును. తదంతరిక్షంబున
తరంబు పుచ్చుకొని శుచిదేశంబున నశేషభూతంబులకు దేవతనువ్య, నశు,
నయస్సిద్ధయతో, రగదైత్య, ప్రేత పిశాచ తరు పిపీలికా కీట వతంగామలు నున్న
సృష్టాంతంబునఁ దృప్తిబొందుదురుగాక యని బలియిడి తదనంతరంబు గృహ
బహిర్యాగంబున శ్వచండాలాది జాతులకు బలియిడి యతిధి సంగ్రహంబు
గోదోహనమాత్ర కాలంబునిలిచి ॥ 165

సీ॥ అజ్ఞాతకులనాము, నన్యదేశాగతు, శ్రమజలాసారసంఘన్ననక్తు,
నతిపిసానాశ్శుత్రమాదూయమానాంగు, మార్దధూళీ విద్యమానుచుహు ।
నాభీలగమనపుంజీభూతనిశ్వాసు, రభసాముహున్తుహుర్భంజతోష్ఠు,
ననుపమాకించనత్వాలోకనీయాత్ము, నస్పృష్టసంబంధు నచ్చనీయు ॥

గీ॥ నతిథిగని మ్రొక్కినంతోపితాత్ముడగుచు, బోడుకొనివచ్చి, లోననిగ్ధుప్తశాస్త్ర
విధులఁ బూజించి నశ్చక్తికెలయనన్న, మిడఁగవలయుగృహస్థుడగునృపకేణ్య ॥

ప॥ అతిథింబూజంపక భుజించెనేని యథోలోకంబులంబడు. భోజనానంతరంబు
స్వాధ్యాయకులాదులనుగవలయు ॥ 167

క॥ మనమునహిరణ్యగర్భం, డనితలఁచుచు నతిథికెలమినన్నంబిడఁగాఁ ।
• జనునతిథి స్వగ్గదాయకు, డనిచెప్పదు రార్యజనము లమలచరిత్రా ॥ 168

ప॥ పితృర్థంబు తద్దేశ్యండును, విదితాచారసంభూతియు, బాంచయజ్ఞకుండును
నైన యొక్కవిప్రునిం భుజింపం జేయవలయు. ఒక్కయెడనెత్తి పెట్టిన
హంతకారోపకల్పితంబగు సగ్రాన్తం బొక్కశ్రోత్రియనకుం బెట్టవలయు.
పరివ్రాడ్చిప్రాచారులకు భిక్షోత్రితయంబు పెట్టవలయు. విభాచంబు గలిగిన
నవారితంబుగా నిడవలయు. అతిథియు, పితృర్థప్రాహ్మణుండును, హంతకార
భోక్తయు, భిక్షువృత్తులగు బ్రహ్మచార్యులుంగూడ నొలుగువెఱంగుల

వాహను నాభిలంబు బలిగొనును. వీరింబుచి గృహస్థులను పాపవిముక్తుల
డగు. 169

శ్లో॥ అతిథివ్యవస్థభగ్నాశో గృహస్థృతి నివర్తతే ।
సత స్తైరుమృతందత్వా పుణ్యమాదాయగచ్ఛతి ॥ 170

క॥ ధాత్మప్రజాపతింద్రా, భావనుహృద్వసుగణాగ్ని సంఘమతిథియం ।
దాతతగతినిల్పి, నుసం, ప్రీతింభుజియించు గృహిణి మేలొదవంగన్ ॥ 171

గీ॥ కాననతిథిపూజ కర్తవ్యకర్త మయ్యతిథికిడక కుమచుట్టికుడుపు ।
మానవేశ, మలనమానంబునుచ్చి నీ, వాచరింపుమెపుడు సతిథిపూజ ॥ 172

వ॥ తదనంతరంబ నువాసిని, దుఃఖసతీ, గర్భిణీ, వృద్ధ, బాలకులకు సంస్కృతాన్నం
బిడి వారు భుజించినవెనుక గృహస్థుండు భుజింపవలయు. వీరు భుజింప
క తా భుజించిన బావభోక్తయై సుకంబునంబడి శ్లేష్మభోజి యగును॥ 173

గీ॥ జలములాడక కుడుచుట మలములినుట, యజపుడై తింటుపూయరక్తాశియగుట ।
నరవరేణ్య, యసంస్కృతాన్నంబుదినుట, సిద్ధముగమూత్రసానంబుచేతనుమ్ము॥

క॥ ఎవ్వరికి నిడకతనమది, నివ్వటిలిన లోభవశత నింద్యచరితుడై ।
క్రొవ్వనదానభుజించినఁ, బ్రువ్వలు కడుపారఁదినుట భూరివివేకా ॥ 175

వ॥ గృహస్థుండు శాస్త్రీక్తంబుగా భుజించిన భవబంధంబులు తొలంగు, ఇహంబున
నారోగ్యబుద్ధివృద్ధులు సంభవించు. అనిష్టంబులు వైరిపక్షాభిచారంబులు
శాంతినిొందు ॥ 186

ఉ॥ స్నానముచేసి శుద్ధవనసంబులుగట్టి సురర్షి పితృనూ,
నానఘ తర్పణక్రియలు న్యాయపథంబునఁజేసి జాపకుం ।
డైనియతిన్ హుతజ్వలనుడై యతిథిద్విజగుర్వశేష భృ,
త్యానుగపాళి కన్నమిడి యాతరువాత గృహస్థుఁడున్నతిన్ ॥ 177

సీ॥ పుణ్యచందనమాల్యములుబాల్చినస్తద్వ, యంబుతోనార్ద్రపాణ్యంస్త్రియగుచు,
సంశుద్ధవిదనుడై సంప్రీతుడై విడి, క్కులుమాని ప్రేగుదజ్ఞుభముగాఁగ ।
నాసీనుడై యనన్యమనస్కుడై ప్రశ, ప్రమణిచాణ్యబుడై విమలశస్త్ర,
పాత్రంబునందుఁబవిత్ర మౌనస్థంబుఁ, ప్రక్షణోదకిముల పోక్షణంబు ॥

గీ॥ చేసి ప్రాణాహుతులువెల్చి చెలఁగుమనిని, మానియైగృహమేధసమ్మతిభుజించు ।
టవ్వవిధమెహికాముష్టికనహంబు, సగరభూపాలధర్మరక్షావిశాల ॥ 178

వ॥ మంత్రాభిమంత్రితంబులను, ఫలమూలంబులును, శుక్కుశాసంబులును, హరి
తకంబులును, గుడభిక్ష్యంబులును, స్కం దక్షిణ స్వస్తింబులు
మాని సారంబులునీనిన వస్తువులుమాని భుజింపవలయు. మఘ,
జల, ధీధి, ఘృత, సస్తువులు దక్షిణక్షిణ సస్తువులు సారంబుగా భు
జింపవలయు॥

179

క॥ మునుపు మఘరములుదుచిగొని, వెనుకవలవణములు దానివెనుకంగట్టుతి ।
క్షనవాన్లుద్రవ్యంబులు, గొనవలయు ననామయంబు గూడటకొఱకున్॥ 180

వ॥ మొదట ద్రవంబులును, మధ్యంబునఁ గఠినాశనంబులును, నంతంబున ద్రవం
బులును భుజింపవలయు. ఇట్లు భుజించితేచి ప్రతాళితసాదుండ్లై,
స్వస్థుండ్లై, కృతాసనపరిగ్రహండ్లై, యిష్టదేవతాస్తరణంబుచేసి “యగస్త్యం
డును, నగ్నియు, బడ బాసలంబును, నన్నంబు జీర్ణంబునీయుదురుగాక.
సమస్తేంద్రియదేహినైన విష్ణుండు మద్భుక్తంబైన యశేషాన్నంబు జీర్ణం
బుచేయుఁగాక” యని కరంబుననాభినిమిరికొని తగినరీతి ననాయాసంకర్షం
బులు చేయవలయు.

181

క॥ ఆద్యతి సచ్చాస్త్రాదివి, నోదంబుల దినముననిపినుతగతిసంధ్యా ।
ప్రదుర్భాశంబైనను, హిదేవుడుసంధ్యఁగొలువ నెప్పుడువలయున్॥ 182

వ॥ దినాంతసంధ్య సూర్యదర్శనంబుచేయుచు గ్రాతిసంధ్య సత్త్రంబులు
చూచుచు నుపాసింపవలయు. సూతకా శౌచవిభ్రమాతురభయంబులఁ దక్కు
నితరకాలంబుల సంధ్యకాలంబు గడవనీయవలనదు॥

183

ఉ॥ భానుడుగ్రంథకువేళలఁ బ్రభాయుతుఁడై యుదయించువేళలన్
మానవుఁడెవ్వఁడే, నిదురమానకపోవునతండు రౌరవా ।
ఖ్యానుపమాననారకమలందు వసించురుజాభిభూతుఁడ
జైననుబాపమంటదని రావ్యులుమానవలోకనాయకా॥

184

వ॥ శౌవున నర్కుండుదయింపక మున్నలేచి పూర్వసంధ్యయు, నిదురింపక
సూర్యునిఁ జూచుచు దినాంతసంధ్యయు నుపాసింపవలయు. కాలాతి క్రమ
ణంబుచేసి సంధ్యోపస్థానంబు చేయని దురాత్ములు తామిస్త్రనరకంబునుం
బొందుదురు.

185

గీ॥ మగుడఁబాకంబు సేయించిమాపుగర్భ, పత్నియును దాను రేపంటిపగిదివైశ్వ ।
దేవముఖ్యక్రియలొనర్చి ధీరుడగుచు, సతిధిపూజలొనర్చుటయర్హ మనఘ॥

- క॥ కేసరియతికిబలేశ, మాపటివతికిని బూజమహిమనోనర్పకే ।
భూపాలపుణ్యమన్యుఁ, ఇోపేతంబనుచుఁజెప్పి రురుభర్షవిదుల్ ॥ 187
- వ॥ కావున మాపటి యతి, ని యథాశక్తి నన్నసానాదు లొసంగి శ్రయ్యాదికం
బులఁ దుష్టింబొందించి, తానునుభవించి ॥ 188
- గీ॥ తెగకొంగోడుఁజ్రాకన్, లత లేక, మలికకళ లేక జంతుసామగ్రి లేక ।
పరపుగల్గివిశుద్ధతఁబరఁగుశయ్య, నివసించుగవలయుభూపాగ్రగణ్య ॥ 189
- క॥ తెలియఁగఁదూరుపునక్షిణ, ములలో నొకపంకనేమమునఁ దలగడమే ।
లలఘుగుణ యితరదిక్కులఁ, దలకొనుగోగంబులనిరి తత్కర్మవిదుల్ ॥ 190
- సీ॥ ఋతుకాలమునఁదననతి శుభక్షణంబున, యుగ్ధరాత్రులఁబొందుటచితకృత్య
మస్మాతనాదుల సప్రశస్తననిష్ఠ, గర్భిణిదలఁకినకాంతఁ గుపిత ।
నన్యకాంత, నకామనదయనన్యానక్త, నాకొన్నకాంతనత్యంతభక్త
గదియకఁతానునీకరణిగుణంబులు, లేక స్రచ్చందనాలేపనములు ॥ [వలయు
- గీ॥ పూని యనురాగనహితుడై పూరుషుండు, చెలువుమీఱ వ్యవాయంబు సలుఁ
వై తృకదివననిశలునుబర్వనిశలు, గురుతరవ్రతనిశలును బరిహరించి ॥ 191
- వ॥ చతుర్దశియు, నష్టమియు, నమావాస్యయు, బూర్ణిమయు, సూర్యసంక్రమ
ణంబును, నీ యెదు పర్వంబులయందు స్త్రీ, తైల, మాంసనివేదణంబుచేసి
పురుషుండు విణ్ణాత్తనామనరకంబునొందు. ఇక్కాలంబుల సచ్చాన్త
వేదధ్యానజపపఠండు కావలయు ॥ 192
- గీ॥ అవనినాథ! యయోనియంనన్యయోని, యందుగురుదేవవి ప్రులయగ్రమునన
జై త్యచత్వరతీరస్థశానతోయ, నదుపవనముల రతిచేయఁజనదుసరుడడు ॥ 193
- వ॥ పర్వంబుల రతిచేసిన దారిద్ర్యంబును, దివాభాగంబుల నాపదలును, జలా
యన్థలంబున రోగంబులునునగు ॥ 194
- మ॥ పరదారాభిగమంబు నెమ్మదిఁ దలంపకొ బాపమా నన్నచో
నరుఁడొక్కోనఁ జరింపనాయువును క్షీణంబౌ మృతుండైన భీ ।
కరదుర్నారకమున్లభించునని వక్కాణింపఁగానేల భూ ।
వరమర్త్యుండది మానిస్వాంగనల తేవంబొంద, ధర్మంబగున్ ॥ 195
- గీ॥ సూర్యభామయథోక్తదోషములులేని, యాత్మనతులనకామలనన్మతువేళ ।
నై నఁబొందినదోషంబులంటుకొనవు, వర్ణనీయసదాచారవంతునకును ॥ 196
- వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥

కినగోబ్రాహ్మణాతిథిసిద్ధవృద్ధ గుర్వర్చనయుభయసంధ్యాభివందన ।
బగ్ని సముపచారం బనుపహత వ, స్త్వయధారణ సౌప్తవంబు ।
యుగారుడ రత్నములుదాల్చి ప్రయత్నజై, యమలకేశకలాపుష్పై సుగంధ ।
బ్రహ్మపందసలేపమహితుజై యుండుట, దగుపరస్వంబునుండడవఁబోక ॥

సృతపల్పతరంబై న నాడఁబోక, కల్లగూడిన ప్రియమైననొల్లకరు ।
పములు లెక్క వెట్టకదుష్టయాన, మెక్కకనరుండు వెలయుఁబెం పెక్కియపుడు ॥

బుమరునన్యకాంత వెడపల్కులుపల్కక యేటియొడ్డునీ
వసియింపఁబోక కులటాకులటాపతి శత్రుమిత్రదు ।
కులపతితాసృతోక్తిపరకుత్సితదుర్వ్యయశీలతాత్యక్త
లతలిమై త్రి చేయకనుభిస్థితఁగాంచునరుండుభూవరా ॥ 199

క్కడుమార్గమునడచుట, చక్కని పనిగాదు నేగజలవాహములన్ ।
మక్కలమునమునుపుగఁదా గ్రక్కుననవగాహమందఁగాదుమునీంద్రా ॥ 200

ట్టుకొనకొమ్మకైకక, చిచ్చుదగిలి, మండునడనంబుఁజొరక, యొండ్రిండపళ్లు
మకక, త్తులంబుముక్కున గొనకజృంభ, మాస్యమునఁబోవనీకుండుటర్హమధిప ॥

మనీట్టూర్పులుపుచ్చక, కలకలపడినగక ద్రుతముగాఁ బాటునదీ ।
ములమ్మునుచొరకనఖా, వళిఁగొఱుకక యుండుటర్హ పథము సరేంద్రా ॥

స్మశ్రుకేశంబులు కొఱుకక లోప్తంబు ద్రుంచక, యపవిత్తుండై ప్రశస్తజ్యోతి
ర్లు చూడక, నగ్నయగుపరకాంతను, నుడయాస్తమయకాలంబుల
గార్పునింజూడక, శనగంధం బాఘ్రాశింపక మేలంగుట మేలనిచెప్పి మఱి
మనీట్లనియె ॥ 203

సామినాథచతుష్పథంబునున్నశాన, కాననముచై త్యవృక్షంబు కానిదుష్ట ।
ంతనన్నిధియునుజేరఁగాదయర్థ, రాత్రములయందుఁబుణ్యచరిత్రలకును ॥ 204

సామీసురులనీడ పూజ్యులనీడదీ, పమునీడదాటుటబాగుగాదు ।
గాన్యాటవీస్థలిచొరరాదుశూన్యగేహమునందు నిలువరాదరయనొకఁడు ।
ఱచియైననార్యమండలిచేరుట, గాదుకొపితుఁజేయఁగాదుకుటిలుఁ ।
బుమాసుపాముతోఁజెలిమిసేయుటగాదు, తడవుగానిలుచుండఁదగదుమిగుల ॥

పునిద్రితుఁడవుటయుఁదడవుమేలు, కొనుటయుఁదడవుగూర్చుంటయునుదఱచుగ
ప్పినపరుఁడౌటమిగుల నానీనుడగుట, యెపుడుదిరుగుటగాదు పృథ్వీశతీలక ॥

ంగిటనడుగులు గడుగుట, యెంగిలిపోయుటయుఁగాదు, పితమతితో న ।
ంగళముమానరాదు, వినంగాదశ్లీలములు జనస్తుతచరితా ॥ 207

వ॥ నిరంతరశయ్యా సేవచలదు, కేశాస్థి, కంటకా, మేఘ, బలి, భస్మ, తుషస్మా
నార్ద్రభూములు ముట్టచలదు. 'కోరకొమ్ములుగల జీవంబులకు మారంబునంద
మెలంగవలయు. మంచున, నెండను, గాలిని, దిగుగవలదు. నన్నుంజ్ఞై - నీరాడు
టయు, నిద్రించుటయు, నాచనునంబు సేయుటయుగాదు. నచ్చకట్టక జేవార్చ
నాచనునంబులు చేయరాదు. ఏకవస్తుంజ్ఞై హోమదేవార్చనాచనునజపాది
కంబులు చేయరాదు॥

208

సీ॥ దుర్వృత్తుగదిసిన దోషంబువాటిల్లు, సజ్జనసంగతిక్షణము చాలు
ధార్మికుతో విరోధముచేయఁగాజన, పంతుకన్ననుగూడ దధముతోడఁ |
బెండ్లియువాడుబు పెంపొందుచుల్యశీలులతోనగాకున్న సలతఁదెచ్చు,
గలహంబుపెంచుట గాదల్పహానికి, బాళఁగావలయు, శాస్త్రపుటయెడల ॥

గీ॥ ధనసమార్జనకార్యంబు తడవరాదు, జలకమాడెడివేళల స్నానశాటి |
నై ననిజపాణిచేనై న నవయావములు, దోషఁగారాదు బుధునకుభూమినాథ॥209

వ॥ కేశంబులువిదల్పక, నిలుచుండివార్షిక, కాలుమీఁదకాలు సేర్వక, పూజ్యుల
కెదురుగాఁ గాలుచాపక నర్తింపవలయు. గురువులయెదుట నీచాసనగుతుంజ్ఞై
విసయంబున నుండవలయు. దేవాగారు చతుష్పథంబుల కప్రదక్షిణంబు నడ
వక, పూజ్యులకు, సోమార్కాగ్న్యంబువాయువులకు నెదురుగానిష్ఠివనంబును,
విఘ్నాతోత్సర్జనంబు నుంజేయక నిలుచుండియు, నడుచుచు మూత్రంబు
విడువక, శ్లేష్మవిఘ్నాత్య రక్తంబులుదాటక, భోజనకాలంబున శ్లేష్మహాసో
త్సర్జనంబులఁ జేయక, బలిమంగళశిష్యా దులయందును, హోమకాలంబునను
మహాజనస్థిధిని స్త్రీలననమానింపక యీర్ష్యలేక, మనస్తాపంబు చేయక,
వారి వచనంబులు విశ్వసింపక నర్తింపవలయు. మాంగళ్యపుష్పరత్నాభ్య
పూజ్యులకు నమస్కరించికాని సదాచారపగుండ్లిలు వెడలరాదు. చతుష్పథంబు
నకు నమస్కరించుచు, కాలంబునహోమపరుండగుచు దీనానాథసాధువుల
నుద్ధరించుచు, బహుశ్రుతుల నుపాసించుచు, దేవర్షిపితృ పూజనంబులు
సల్పుచు, నాతిభ్యంబుచేయుచు, వర్తించు పురుషుండు త్తమ లోకంబులం
బొందు ॥

- 210

గీ॥ అడన,హితమిత్రతోడనశ్యాత్తుఁడౌచు,బ్రయములాశినయతఁడుసంప్రీతితోడఁ |
బొందునాహ్లాదకములై న పుణ్యలోక, చయములక్షయములుగాఁగ జనవరేణ్య॥

క॥ మతియును, లజ్జయు, ఊమయును, నతులవినయగతియు నీతియాత్మికతయు నూ |
ర్జితగతికల్గిన మనుజుఁడు, చతురతఁగను పుణ్యలోక సౌఖ్యములెల్లక ॥ 212

వ॥ మఱియును నకాలగర్భితాదుల యందును, బర్వాశౌచకాదులను, నుపవా
గాదులయందును, నసౌభాగ్యములు చేయవలయు. ఎవ్వఁడెనియుఁ గోపితు
లైన సర్వబంధుశ్రేణి నాశ్వాసించి శమంబునొందుచు నతంబుత్తమ లోకం
బులన్గొందు, స్వర్గంబననెంత, మఱియు విద్వాత్సంపదల యందు. శత్రుత్వం
బును, రాత్రులనడపులయందు దండధరుండును, నై నదాదులకు దోషియు
నడువవలయు, మీఁదను, దూరంబును, నడ్డంబును బూడిత నడవవలయు,
యగమాత్రంబు మహితంబు చూచుచునడవవలయు ॥ 213

గీ॥ ఎవ్వఁడెనిదోషహేతువులగువాని, నెల్లవిడుచునశ్వ హృదియుండగుచు ॥
నతనిపూరుషార్థ వితతికినింతైన, హానికలుగఁజేరనిధి పముఖ్య ॥ 214

వ॥ పాపిష్ఠుఁడైన పురుషునియెడ నైనఁ బ్రియంబు పలుకుచు నంపి నిరణశుద్ధుండగు
పురుషునకు ముక్తికరతలామలకంబు, కామక్రోధ లోభంబులకు గోచరులు
గాక నదాచారవంతులగు, పురుషుల యనుభావంబుచేత నిమ్రహీనుండలంబు
ధరియింతుండది యున్నదిగావునఁ బరప్రీతికారణంబైన నత్వంబు పలుకవలయు.
ఆనత్యంబ పరదుఃఖకరంబైనఁ బలుకక యూనకుండవలయు. ప్రియంబైనను
హితంబుగాకుండినఁ బలుకవలదు. అప్రియంబైన శ్రేయస్సంపాదకంబైన
హితంబు పలుకవలయు ॥ 215

గీ॥ ఇన్ని చెప్పఁగనేల భూమిశతీలక, యలభిఁతోపకార పంపగుచునిహము ।
పరము నెనఁగెడువాక్యంబు లుకపలయు, నననిమనుజుఁడనక రణాశ్రయంబుచేత॥

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 217

క॥ సూనుఁడుపుట్టిన, గృహపతి, దానస్నానములుపలయు, దండ్రికినంతెన్ ।
భూసౌధజాతకర్మ వి, ధానక్రమమాచరింపఁ దగునర్హగతిన్ ॥ 218

వ॥ అభ్యుదయార్థంబు శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. యుగ్మంబులుగా దేవతల
నుద్దేశించి బ్రాహ్మణుల భోజనంబు సేయింపవలయు. ప్రాజ్ఞుఁడునై న, నుడజ్ఞు
ఁడునై నను దధ్యక్షతబదరంబులదేవతీర్థంబుల దేవతలకుఁబితృతీర్థంబులఁబితల
• కుంగా, నాందీముఖ దేవగణంబులకుఁ బిండప్రదానంబు చేయవలయు. ఇంకఁ
• బ్రేతకర్మ క్రియావిధి వినుము ॥ 219

క॥ మృతుఁడైన బ్రేతదేహం, బతులకుభస్మ స చందనా మోదనుమ ।
ప్రతతులసలంకృతముచే, సి లిగ విమానమునఁ బెట్టిచెలువగురీతిన్ ॥ 220

వ॥ పురబాహ్యమునకుం గొనిపోయి యగ్ని సంస్కారంబుచేసి నచేలస్నానంబు
చేయవలయు. బాంధవులు దక్షిణాభిముఖులై గోత్రనామంబులు చతుర్థ్యంత

సమేతంబులుగాఁ జెప్పి జలాంజలినియవలయు. అంత గోవులు ప్రవేశించు వేళ నక్షత్రవర్షంబు సేయుచు గ్రామంబు ప్రవేశింపవలయు. భూమి కలుప్తస్తర శాయిత్వంబు నలయు. అనుదినంబును ప్రేతార్థంబు భూమియందుఁ పిండంబు విడిచి దివాభాగంబున మాంసవర్జంబుగా భుజించి తమదినంబులు వెల్లింపవలయు. స్రగ్ధమ, తృతీయ, సప్తమ, నవమదినంబుల వస్త్రత్యాగ బహిస్సాసనంబులుచేసి తిలోహంబు లేయవలయు, మూడవదినంబునసస్థినంచయనంబు సేయవలయు || 221

గీ॥ అస్థినంచయనము చేసినంతనుండి, యవనినాథ సపిండుల నంటవచ్చు ।
మినసమానోదకులు భోగవిధులుఁదిక్క, నర్హులగుదురుసర్వక్రియలకునధిప॥222

వ॥ సంచయనంబు చేసినవెనుక సమానోదకులకు, సపిండులకు స్త్రీసమాగమంబు చేయరాదు. బాలుండును, దేశాంతరస్థుండును, బతితుండును, మునియు, జలాగ్నస్పృశనాదుల యందు మృతులైన స్త్రీతులకు సవ్యశ్చైచంబు విధియింపఁ బడియె. మృతిబంధుని యన్నంబు నదిదినంబులు భుజింపరాకు. దానప్రతి గ్రహణయజ్ఞ సావిధ్యాయంబులుం జేయరాదు. విప్రునకుఁ బదిదినంబులును, రాజన్యునకుఁ బండ్రెండు దినంబులును, వైశ్యునకుఁ బదేను దినంబులును, శూద్రునకు మాసంబును నాశౌచంబు. వీలునవ్వకులోచితంబుగ్ శ్రాద్ధంబు చేయవలయు || 223

గీ॥ భూపవర్య, యయుగ్మకంబులుగవిప్ర, వరులభుజియింపఁ జేయఁగావలయుశ్రద్ధ ।
దనరచిండంబునిడఁదగు దర్భతత్తుల, పై నిమృతుఁగూర్చి యుచ్చిష్టపార్వభూమి ।

వ॥ ఇట్లుయథోక్తంబున శ్రాద్ధంబుచేసి సపిండికగణంబుచేసి ప్రేతత్వంబుమాన్వి పితృత్వంబునొందించి యుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. పుత్రులు, దాహిత్రులు తత్పుత్రులు వీరలెవ్వరైనను నుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. అవియేటింగించె దవినుమనియకార్వం డిట్లనియె || 224

చ॥ జలజభవేంద్రరుద్రవసుసారసమిత్రహుతాశనానిలం
బులు, పితృవిశ్వదేవగణముల్ ఋషిమానుషపక్షిపన్నగం ।
బులుపశువుల్ సమస్తమగు భూతగణంబులుఁ దృప్తినొందుని
శ్వలమగుశ్రద్ధతో నరూడుశ్రాద్ధముచేసినఁ బార్థివౌత్తమా || 225

ప॥ ప్రతిమాసంబున సమావాస్యయందును శ్రాద్ధంబు చేయవలయు. ఇంకఁగామ్మ శ్రాద్ధంబు వివరించెద. వ్యతీపాలయోగంబున, విషువత్ కాలంబున, సూర్య సోమగ్రహణకాలంబున, బండ్రెండు సంక్రాంతుల, నక్షత్రగ్రహపీడల, దుష్ట స్వప్నాలలోక సంబుల, నవసన్యాగమంబుల నిచ్చా శ్రాద్ధంబు సేయవలయు॥226

॥ సార్వభౌమ! యమావాస్యస్వాతితోడ, మైత్రితోడవిశాఖతోఁ జిత్రలీలఁ |
గూడువేళలశ్రాద్ధంబు గోరిచేయఁ, దృష్టిపితరులకన్వ వార్షి కిజనించు || 228

॥ పొలుపగ్గు కృష్ణపంచదశిఁ బుష్కపునర్వసు శౌద్రతారలం
గలసినవేళమాసపుఁ జకఁపితమైతగు శ్రద్ధశ్రాద్ధము|
త్కేళికనొనర్పఁపుష్టియగు ద్వాదశవత్సరముల్ పితృవ్రజం
బులకున్వపాలచంద్ర! యిదిపూనికతో నొనరింపఁగాఁదగున్ || 229

॥ వరుణతారతోడ, వాసవతారతోఁ, బూర్వాభద్రతోడఁ బానఁగఁగూడి |
యున్నతత్వమమర నున్నయమావాస్య, దేవదుర్లభంబు భూవరేంద్ర || 230

॥ ఈశోమ్మిది నక్షత్రంబులతోఁ గూడిన యమావాస్యయందు శ్రాద్ధంబుచేసినఁ
బితృత్వప్రియగునని చెప్పి యోర్వుండు సగరున కిట్లనియె || 231

॥ ఘనపితృభక్తివై భవముగల్గు నిలాసుతుఁడౌ పురూరవుం
డనఘు సత్సత్కుమారుఁగని యాదృతివేడిన నమ్ముసేంద్రుఁడౌ |
జనపతిఁజూచి శాతుకవశంపదుఁడై యెఱిఁగించెన్లున
ద్వినుతవచోర్థమీవును బ్రవీణతతో వినుమంచునిట్లనున్ || 232

॥ భాద్రపద మాసంబునఁ గృష్ణపక్షత్రయోదశి యందును, మాఘమాసం
బున నమావాస్యయందును, సూర్యసోమ గ్రహణ కాలంబులయందుఁ ద్ర్యష
కలయందును, నయనద్వయంబు నందును, బితరులనుద్దేశించి శ్రద్ధాసమన్వి
తుఁడై తిలోదకంబులనైన నీయవలయు, శ్రాద్ధంబుచేసెనేని సహస్రసం
వత్సరత్వప్రియగును || 233

॥ మనుజునాధవినుము మాఘంబునందమా, వాస్యఁగూడనేని వరుణతార |
యదియెపితలకును మహాపుణ్యకాలంబు, పరమభాగ్యమదియె దొరకెనేని || 234

॥ అమ్మాఘమావాస్యయును, సూర్యగ్రహణకాలంబును ధనిష్ఠతోఁ గూడిన
నందుఁ బితరుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుచేసిన నయతకులంబులతోఁ బిత
లు తృప్తి నొందుదురు. ఆయమావాస్య పూర్వాభాద్రతోఁ గూడిననందు
శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బితలు యుగపర్యంతమును దృష్టినొంది సుఖంతురు,
గంగ, శతద్రువు, విపాశ, సరస్వతి, నైమిశంబు, గోమతి, గోదావరి, యనుని
మ్మహానదుల నవగాహించి పితలనుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బాపంబులం
బాయుదురు || 235

చ॥ అనుపమమాఘమాసమున నర్థినమాతిథి యందుఁదోయమై
ననుదనయాదులిచ్చిన మనంబునఁ దృప్తులమై సుఖంతుమం

చనుపమకాతుకంబున మహాభ్యుదయజూచు నుండనుత్పనం

బునఁ బితృసంఘము ల్వినుమాభూపలలామ ! నిజంబుచెప్పితిన్ ॥

23

వ॥ విశుంధంబులగు చిత్తంబులను, విత్తంబును, గాలంబును, విధియును, బాత్రంబును, భక్ష్యము, నరులకు వాంఛితంబు నెచ్చు. ఇంకఁబితృ గీతంబులైన శ్లోకంబులకులవి వినియెట్లు వినువలయునట్లు చెనెడివుగాని. నినుమని సనత్కుమారుని పురాణపురాణినియె ॥

23

క॥ మాకులమున నొక్కచుండ, స్తోత్రమతి ప్రతిభుడైన సుగుణుడగుపుట్టున్ ।

గాతండు విత్తకావ్యము, లేకయొనఁగిండుములు చలింపనిభక్తిన్ ॥

23

గీ॥ వెలయువిభవంబుకలఁది పృథ్వీసురులకు, మన్ముదలఁచి నమస్తభోగములువన
కన్నచస్త్ర మహియానరామయోనఁగు, పృథ్విపాంతుల మీముమోదించియపుడ

వ॥ భక్తిసముద్రైకాలంబున యథాశక్తి విప్రశ్రేష్ఠులకు నన్నంబుభుజింప జేయవలయు. అన్నంబున కిదిమధ్యమైన నామద్రవ్యంబైన నిచ్చి స్వల్పంబై విషాదనీయవలయు. అమదాంబున కిదిమధ్యమైన నరేణ్యంబు నున్నలైన బ్రాహ్మణులకీయవలయు. అదియొక మధ్యమైన నేరమిది నువుగింజలు గలిపి జలంబులయంజలులు మన్మునుడైశించి భూమియుండునెలలయు. లేకున్న గోగ్రంథంబైన నిడవలయు. ఏమియులేకున్న వనంబునకుండునెల యాగ్రహాహుండు సూర్యాది భోగ్యులును వినువట్లుగా “బ్రాహ్మణయోగ్యంబైన విస్తృత నా లేదు. భక్తియేనే మధ్యంబు పృథ్వులకీయగా” యని మాకులమన్న రింపవలయునని పితృగీతంబుల యర్థంబుచెప్పె. ఈ ప్రకారంబున నెవ్వం దైన బ్రాధంబుచేయు నాతఁడేనర్హంబును నాచరించినవాడని యకార్యుండ నగునన కిట్లనియె ॥

24

గీ॥ అధిపశ్రాద్ధభోజనార్హవిప్రోత్తమ, తితులఁ దేటవఱుతుఁ దర్విధంబు ।

వినుము నానధానతిను నచాచారసం, పన్నులాచరించుమార్గ మదియె ॥

24

వ॥ త్రిణాచికేతుండును, ద్రిమధువును, ద్రిసుసన్ధుండునుపడింగవేత్తయు; శ్రోత్రీయుండును, యోగియు శ్రేష్ఠనామగుండును, ఋత్యైజండును, స్వస్త్రియుండున జామాతయు, దాహీత్రుండును, శ్వశురుండును మాతులుండును, దాహీనిష్ఠుడును, పంచాగ్న్యభిరతుండును, శిష్యుండును, సంబంధియు, మాతాపితృతుండును, మొదలగు నీలఘో బూర్వపూర్వులు త్తములు. ఉత్తమాభావమైన నుత్తనోత్తరుల నియమింపవలయు ॥

24

సీ॥ వినుముమిత్రద్రోహియును, కుసంఖయుశ్యావ, దంతండు భృతకవేదప్రయోః
యభిశస్త్రుడను భృతకాధ్యాపితుఁడు గ్రామ, యాజకక్షీబచోరాంధపిశున ।

సోమవిక్రేతలు శ్రుతిమానునాతండు, తల్లిదండ్రులఁ బ్రాసనోల్లసమున,
భ్రాతృపరిత్యాగిసూతి *పోష్టయునింది, తుండువృషలిపతిమామనిండు.

గీ॥ కన్యకాదూషయితయు, రోగస్థితుండు, దేవలకుఁడాదిగల్గు భూదేవనిను ।

• జెప్పఁగాతాదు శ్రాద్ధంబుచేయుటకును, ధర్మశాస్త్రాధిపతులు భూధరవశ్యుఁడు ॥

వ॥ శ్రాద్ధంబునకుఁ జూలునాఁడ పితృదేవతాశ్రాద్ధంబుశ్రోత్రి యాదుల నిమంత్రింప
వలయు. అనిమంత్రింతులైనను, యతుల భుజియింపఁజేయవలయు. నిమంత్రిత
నంతరంబున యజమానుండువిప్రులును శ్రీధవ్యవాయా యాసంబులుచేయ
రాదు. వ్యవాయంబులు చేసినవారిపితరులు శేతోగర్తంబునమునుండుదురు.
కావునఁ బ్రధమంబ, నిమంత్రింపవలయు. స్నానంబు చేసిగృహంబునకు వచ్చి
విప్రుల పాదప్రక్షాళనంబుచేసి యాసంబులం గూర్చుంజుంబెట్టి పితరు
నయుగ్గంబుగను దేవతలకు యుగ్గంబుగను నొక్కొక్కరినై నను యధేచ్ఛంబు
నుగా నియమింపవలయు. మాతామహాశ్రాద్ధంబును నివ్విధంబుననె చేయ
వలయు. ఇందు వైశ్వదేవంబులు వికల్పంబునె. దేవతలకుఁ బ్రాజ్ఞుఖంబును,
చితలకును దక్షుఖంబును బ్రశస్తంబు. దేవపితలకు శ్రాద్ధంబు పృథక్పరణం
బనికొందఱు చెప్పదురు. కొందఱేకపాకంబునఁ గూడం జేయవలయునని
చెప్పుదురు. 244

గీ॥ ధరణినాయక విష్ణుశ్రాద్ధంబుదర్శ, సమితియిశిపూజచేసి శాస్త్రవిధిసమ్యక్ ।
మిచ్చియావాహనముచేసి యెనఁగుభక్తి, చితలకుఁడు ప్రీతిసేయుటపెద్దమేలు॥

వ॥ తదనంతరంబదేవతల నిష్ఠి పూజింపవలయు. తిలాంబువులు పితరులకు, యనాం
బువులు దేవతలకు, సర్వ్యంబీయవలయు. స్రగ్గంధధూపదీపాదులిచ్చి సవ్యా
పసవ్య ప్రకారంబుల దేవపితల వర్చింపవలయు. 246

క॥ షీతివరయక్కాలంబున, సతేధియటకు సన్నకాంక్షియైవచ్చిన స ।

మృతినతనిఁబూజచేసిన, సతులితగతిఁ బొందు శ్రాద్ధమానంత్యంబుక ॥ 247

వ॥ అతిథిని గడపిపుచ్చిన శ్రాద్ధంబునిష్ఫలంబగు. అనంతరంబ విప్రులచేత ననుజ్ఞా
తుంజై యగ్నియందు నాహుతి త్రయంబు యథావిధి వేల్చిహుత శేషంబల్ప
ల్పంబులగు సాత్రలయందుఁ బెట్టవలయు. తదనంతరంబ మృష్టంబును, సభీ
ష్టంబును, సంస్కృతంబును సగునన్నంబువెట్టి “యథానుఖం జుషధ్వ”మని
యనిష్ఠురంబుగాఁ బలుకవలయు. విప్రులును దచ్చిత్తులై భుజియింపవలయు.
యజమానుండును రక్షోఘ్నమంత్రపఠనంబుచేయుచుఁ దదపితలధ్యాయంబు
చేయవలయు. ఇట్లైనఁ చితృపితామహప్రపితామహులు తృప్తినొందుదురు. తద
నంతరంబ పిండప్రదానంబుచేయవలయు ॥ 248

* సూతపోష్ట—‘వృషలీసూతిపోష్ట’ అనియుండనగును శూద్రాపత్రపోషకుఁడని యర్థము.

మ॥ హరియశ్చేశ్వరుఁ డప్రమేయుఁడు సదాహస్యంబు కన్యంబు ని,
 ర్భరవృత్తింగొనుదేవుఁ డీపితృసుతంత్రంబుం గటాక్షించు నా ।
 సరసీజాతుని సన్నిధానమున రక్షస్సంఘభూతాదులీ,
 ధరణింజేరకపోవుఁగాక వికలత్వబొంది నల్లిక్కులన్ ॥

వ॥ తదనంతరంబు విధానోక్తంబుగా వికీరంబుచేసి యుచ్ఛిష్టసన్నిధి పీఠం
 నంబుచేసి పూజించి బ్రాహ్మణులకాచమనంబిచ్చి హస్తప్రత్యా
 రంబున నుస్వధేత్యాశీర్వాద పూర్వకంబుగా దక్షిణ యొసంగి పితృ
 బును పితృ పూర్వకంబుగా దేవతలను విడిచి యా ద్వాపరవ్యంతర
 వర్తింపవలయు, మాతామహశ్రాద్ధం బిట్లు చేయవలయు. తదన
 నైశ్వదేవంబుచేసి పూజ్యభృత్యబంధువులుం దానును భుజిం
 ఇవ్వధంబున బుధుండు పితృశ్రాద్ధంబును మాతామహశ్రాద్ధంబున
 వలయు. చేసిన నుప్రీతులై సర్వకామంబుల నొసంగుదురు.

గీ॥ జనవరేణ్యవినుము శ్రాద్ధకర్మమునకు, మూడుకడుపవిత్తములు దలఁ
 కూతుకొడుకు, తిలలు, కుతపకాలంబును, గానవీనిగూర్చంగలుగువే

వ॥ రజతదానకీర్తనంబులును, రజతదర్శనంబును, ననునివిషవిశ్రమములు,
 బును, సద్వర్గమనంబును శ్రాద్ధకర్తయు, భోక్తయు వర్జింపవలయు.

క॥ ఊతినాయక వినుసోముఁడు, పితలకునాధారమవనిఁ బెంపగుయోగం ।
 బతనికి నాధారంబీ, కతనన్దుఖ్యుండుయోగి గణుతింపంగన్ ॥

వ॥ అట్టి యోగీంద్రుండు శ్రాద్ధంబునకుఁ బ్రశస్తంబు. శ్రద్ధానియు
 యోగీంద్రుండు పితరులను భోక్తలను, యజమానినిఁ దరింప
 యార్చుండు సగరున కిట్లనియె.

గీ॥ మనుజనాథహవిష్యంబుమత్స్యశశన, నకులమాంసంబులునుఛాగలకః
 గవయరుహరిణీ శల్యకముల మాంసములునునిడనెల్లపితరులకొలయ

వ॥ మేషమాంసంబును మాసత్ప్రప్తికరంబు, ఖడ్గమాంసంబును, కాలశా
 దేనెయు మహాప్రశస్తంబులు, గయకుంబోయి యచ్చట శ్రాద్ధం
 బితృ తృప్తియగు. చేసిన యతని జన్మంబు సఫలంబు, ప్ర
 బులు నీవారంబులు, శ్యామాకంబులు, శ్రద్ధార్థంబులైన వనౌ
 యవలు, ప్రియంగువులు, ముద్గంబులు, గోధూమంబులు,
 తిలలు, నిష్పానంబులు, కోవిదారంబులు, సర్వపంబులు, శ్రా
 యోగ్యంబులు. ఆగ్రయజేష్టికిరాని, ధాన్యజాతంబును, రాజమా

అణువులు, మసూరంబులును: మానవలండు. అటాబువును, గ్రంథంబును, పలాండువును, బింకమూలకంబును, గాంభారకంబును, పిల్లంబును. అపణంబును, నౌపంబును, నార క్తనిర్యాసంబులును, బ్రష్టిక్షలనణంబును, వర్జిల్లింబులు. వాహ్యంబు నక్తాహృతంబును, నుచ్చిష్టంబును. వర్జిల్లింబు. గోవులు ద్రాసనివియు, దుర్గంధ ఫేనిలంబులును సగు జలంబులుగావు || 257

చ|| జనవరయొంటి జెక్కగల జంతువులిచ్చినపాలు, గొత్తెనలును నెను వెంటియిచ్చినవి లొట్టియయిచ్చిన పాలుకూడ వెం । దునుమ్మగజాతిపాలుగడు దూష్యములంచు బిత్వక్రియావిమల్ వినుతబహుస్సృతు ల్వెదకి విశ్రుతలీలలఁజెప్పిరోప్పగన్ || 257

క|| అపవిద్ధండుపాపండుఁడు, శ్వపచుడురోగాతురుండుచండుఁడునగ్నిం । డపవిత్ర సూతకాశౌ, చపరులుకనుఁగొనినఁగాదు శ్రాద్ధంబధిపా || 258

ప|| (వీరు) చూచినను రజస్వలలు చూచినను, కుక్కట, వానర గ్రామసూరింబులు చూచినను శ్రాద్ధంబునఁ బితలును దేవతలును భుజియింపరు. కావున నివి దొరలకుండ శ్రద్ధాసమన్వితుండై చేయవలయు. తొల్లి కలాప పురోపవసంబున మనువుత్తుండైన యిత్యోకుని ముందరంజెప్పిన పితృగీతలైన గాథలు కొన్నిగలవు. వానియార్థంబు వినుమని యిట్లనియె || 259

గీ|| మాకులంబుననొకఁ డునన్తాగ్గణీలుఁ, డుదయమైగయకేగియందొనరఁబిండ । మిడునొకోయట్టులైనమేమిందటమును, దృష్టి నొండెదమిప్పుడు ప్రియముతోడ ||

ఉ|| ఆనిన వేడ్కమాకులమునందు జనించినవాఁడు శ్రద్ధతోఁ జేన్దెయునేయుఁ బాయసము తెచ్చి మఘర్ష మునంద్రయోదళి । * న్నానకవార్షికంబులగు మాసములన్నముఁగూర్చి పెట్టునొక్కొనిరసాయత్మ స్తినపుడొందుదుమట్లయినన్తుదంబునున్ || 261

గీ|| గౌరియగు కన్యవిప్రపుంగవునకర్థి, దానమిచ్చిన, నల్లనిదానివృషభ । వధమువిడిచిన, దక్షిణావంతమైన, తురగ మేధంబుచేసిన దొరకుత్పత్తి || 262

ప|| ఇవిధంబున నౌర్వుండు సగరునకు సదాచారంబుచెప్పె. ఇవిధంబున నడిచిన యతండు త్తముండు. దీనినుల్లంఘించి నడిచిన యతండు నిరయంబునంబడు. అనిచెప్పిన పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 263

చ|| మునివరసగ్నుఁడెవ్వఁడు విమూఢత నేపనిచేయనగ్నుఁడౌ విసవలతుడదీయమగు వృత్తమునత్కరుణాకటాక్షువీ ।

క్షునరయనావయిన్నిలిపి సర్వము దెల్పుమటన్ననప్పుడా
వినుతతపోధనుండు కడువేడుకనమ్మునిజూచియిట్లనున్ ॥ 264

గీ॥ సన్నునీశ్వరఋగ్యజుస్సామవేద, నులుత్రయీసంజ్ఞ వెలయుమర్త్యలకునదియె,
మావరణమగుదానిబోనాడునట్టి, పాతకుడునగ్నుడిదివేదభాషితంబు ॥ 265

వ॥ సర్వ వర్ణంబులకును, సంవరణంబువేదత్రయంబు. అట్టి వేదత్రయంబు విడి
చినవ్యాధునగ్నుండనంబరగు ॥ 266

సీ॥ ధన్యవర్తనుడు మందాకినీసుతుడునీ, పడిగినయట్లతన్నడుగుటయును ।
మాతాతకరుణాసమగ్రుడై యక్కుమా, రోతమునకుజెప్పిన తైలంగు ।
విన్నాడజెప్పెదవినుముమైత్రేయదే, వానురులకుమహాహవముదివ్య ।
వత్సరంబులునూలున రిల్లెదొల్లియందనురవర్గములోన హాదముఖ్యు ॥

గీ॥ లైసయసురలు బలియులై యాక్రమింప, నురలునిర్జితులై పరిస్ఫురణమాలి ।
విరిగిపోయిచలచ్ఛుభ్రవీచికావి, తతసురోదన్వదుత్తరతటముచేరి ॥ 267

వ॥ తపంబుచేసి, తటంబున ॥ 268

లయగ్రాహి ॥

మెండుకొనిరక్కసులుభండనమునంబొడువదండిచెడియోజించనినిండుమతితోనా
ఖండలముఖద్యుచరకాండమునుతించె, మురఖండనునమేయగుణమండనువిరాజ
త్కుండలిశయానుమృదుగండ విలసన్నకరకుండలరుచిప్రచయుఁజండకిరణోద్య
న్నండలనివాసిజగదండనముదాయకపిచండిలున ఘాఘతరుషండదవహ్నిన్ ॥

గీ॥ విశ్వలోకేశ్వరుండైన విశ్వదేవు, నవ్యకమలాక్షు నారాధనంబుచేయన్ ।
గోరిమేమందరమునుమిక్కుటపుభక్తి, బొగిడినబ్రసన్నుడై మమ్ముఁబోచుఁగాత ॥

క॥ నెట్టుకొని భూతజాలము, పుట్టున్ లయమందునే ప్రభునియందు, మదిన్ ।
బుట్టినసాహసమున మే, మట్టిహరింబొగడఁగలమె యర్హతవెలయన్ ॥ 271

ఉ॥ ఐనను దైత్యబాధఁ బరమార్తిమునింగినవారమై నినున్,
బూనినుతించి సంతసముబొందఁగఁ జేసివిపత్తిఁ బాయఁగాఁ ।
గానిభవద్గుణాబ్ధికగాంచి యథార్థమెఱింగికాదు ను,
మిత్తా! నిగమాంతవేద్యమగు మీమహిమల్ వినుతించఁబూనుటల్ ॥ 272

ఉ॥ భూమి జలంబు వాయువు సభోజ్యలనంబులునీవ, శబ్దము
భ్యామితతద్గుణంబులు నహంకృతిబుద్ధులునీవనీవ, యు ।

ద్వామతర్కప్రధానమును దత్పరుడౌ పురుషుండవిన, ల,
క్షీమహిశేశనీవ, వినుజీవునకుం బరమాత్మ వారయన్ ||

275

గీ॥ అఖిలభూతాత్మయేకమై యలరునీదు, వపువెమూర్తనుమూర్తంబుననుతము |
బ్రహ్మమొదలుగ నంబ పర్యంతమైన, జగమిదంతయుఁ బానయెనెగజుఁ బాశ్వ ||

క॥ చతురాననత్వమున నూ, ర్జితగతి జగములుపుజించి సృష్టికరణ కృ |
త్యతఁ బరఁగునీకు మొక్కెద, మతిశయిత కృపార్ద్రస్పృష్టిసరయుము మమ్మున్ ||

క॥ మరుదగ్ని శక్రశశిదిన, కరవసురుద్రాదిదేవ గణయాపుండవై,
యిరఁబైందునీకు మొక్కెద, మరవిందవిశాలనేత్రయరయుము మమ్మున్ || 276

క॥ శమదమనర్జితమజ్ఞా, నమయము దంభాత్మకంబు, నయహీనము దు |
ర్దమమును నగునీడై త్యో, త్తమరూపంబునకు మొక్కెదముకమలాక్షా || 277

గీ॥ నాతివిజ్ఞాన మయమును నాతినప్త, తేజమునునైన తావకోద్ధీప్తయక్ష | రించి ||
రూపమున కేముపలుమరు మొక్కువార, మంబురుహనేత్రమముఁగావుమాద

క॥ పరికింపఁ, గ్రౌర్యమాయా, భరితంబై యసితమగుచుఁ బరఁగిననీభీ |
కరఙ్గజనీచరరూప, స్ఫురణమునకు మొక్కెదము ప్రచురతరభక్తిన్ || 279

క॥ సురలోక ప్రాప్తకమై, నిరతము సత్పురుషమాననీయంబై భా |
సురగతి నెయ్యది దగునా, స్థిరధర్మంబై న నినుభజించెద మెలమిన్ || 280

సీ॥ గగనయానమున సంగముగల్గి చెన్నొందు, సిద్ధాత్మునినుఁ గొల్తుమిద్ధభక్తిఁ
గ్రౌరవత్వము, ద్విజహ్వతారూక్షతయుఁగల్గు, నాగాత్మునినుఁగొల్తుమాగమోక్తి |
శాంతియు సుజ్ఞానసంపత్తియును గల్గు, ఋష్యాత్మునినుఁగొల్తుమిష్ట భక్తి
నఖిల భూతములఁ గల్పాంతంబున హరించు, కాలాత్మునినుఁగొల్తుమేలునునుచు ||

గీ॥ నిఖిలజగములభక్షించి నృత్యమాడు, ఘోరరుద్రాత్మకునినిన్నుఁగొల్తు మెపుడు |
రాజసంబునఁగర్మకారణతఁగల్గు, మనుజరూపకునినుఁగొల్తుమనుపమాత్మ || 281

క॥ వదునెనిమిది పదివధములు మొదలఁగలుగుతామనమును మూఢతలోనన్ |
గదిరినవిశ్వాత్మకునిను, సదమలతంగొల్పెదము ప్రసన్నతకౌఱకున్ || 282

గీ॥ సకలయజ్ఞాంగభూతమై పద్విధమయి, ముఖ్యమై, సిద్ధికరమయి మొనయువృక్ష |
లైలరూపికినీకు నిశ్చలపుభక్తి, మొక్కెదముమమ్ముఁగావునిరూఢమహిమ ||

క॥ సర్వాత్మ సర్వకారణ, సర్వగుణాధారగుణవిసర్జితకరుణా |
ధూర్వహపురుషోత్తమమము, గర్వితరక్షోవిజతులఁగావుము కరుణన్ || భీతి

వ॥ దేవా ! జ్యోతిషున్నట్లు దేవాది రూపకుండవును, పూర్వరూపభూతమ యుండవును, శబ్దాది గుణరూపకుండవును, సర్వాత్మకుండవునైన నీకు సమస్కారంబు. ప్రధాన బుద్ధ్యాదిమయ స్వరూపకుండను, సమానాధిక రక్షాతుండును కారణ కారణంబును నగు నీకు సమస్కారంబు. శుక్లాది, దీర్ఘాది, ఘనాది విశేషణ రహితుండును, కుష్ఠాది శుద్ధుండును, బరమర్షి దృశ్యుండును నగు నీకు సమస్కారంబు. అశేష పూర్ణుడైన యక్షయ్యుడైన బ్రహ్మంబగు నీకు సమస్కారంబు. సనాతనుండును, సజుండును, బరమ పదాత్మ పంతుండును సశేష బీజభూతుండును ననాదినిధనుండును నగు వాసుదేవునకు సమస్కారించెదమని స్తుతియించిన స్తోత్రం నానంబునందు॥ 585

మ॥ కరుణాశక్తుండు శంభుచక్రయుగరంగస్థిరహస్తుండు శ్రీ
తరుణీపూరితవత్సుండా శ్రీతజనోద్ధార శ్రీయోగేశ్వరంబు
ధృరనాగాంతక వాహుండుంబుడగుచి స్తుత్యోగు దేహంబు శ్రీ
హరిసాక్షాత్కృతినొండె దేవసమూహంబులుబంబొండంగె॥ 286

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన సంభ్రమాకులచితులై ప్రణామిపురస్కరంబుగా బృందారకు లిట్లని విన్నవించిరి ॥ 287

క॥ కరుణించి ప్రసన్నుడై, శరణార్థుల మమ్ముగావు సమదనిశాటో ।
త్కరములఁ బరిమార్చు, రమా, తరుణీనక భక్తసౌఖ్యదాయక కృష్ణా ॥ 288

సీ॥ యాగభాగాదులట్టిదిమిభక్షించిరి, చేసావనిండ్లైనఁ జనుమలేక ।
నందనద్రుమరాజునఁజేసి రెండైనచో, నీడకొక్కటిమైన నిలువనీక ।
పొందామడలు వీడిరెందు మిన్నేటమందున, కైవలెనకైన దొరకనీక ।
వెడలిపోఁద్రోలిరి వెడకిమా నెలవుల, నొదిగియొక్కెడనైన నుండనీక ॥

గీ॥ కెరలియచ్చరపడఁతులఁ జెఱలువట్టి, దదిమిస్వారాజ్య మాక్రమించిరి విధాత
యాతతనుతాజ్ఞ మీఱిబలానలేప, చావలూపరిమేయ రక్షః ప్రవరులు ॥ 289

క॥ భవవీయాంశజలము, మే, మమిశ దివిప్రభావమైన యవిద్యా ।
తివిమూఢాత్ములమై యీ, భువనము నీకన్న భేముగఁ జాతుమజా ॥ 290

వ॥ సర్వగోధర్తాభి రతులును, దేవమాన్వానుసారులును విషోవృతులును, నగుటఁ జేసి యారక్కసులం జంప శక్తులముగాఁబడి, మారల నధించు నుపాయంబొక
తీయవలయునని విన్నవించినఁ గరుణానశంపదుండై శ్రీహరి తన శరీరంబువలఁ
మాయామోహుండను నొక్క పురుషుని నుత్పాదించి సురలకతని నిచ్చి
వారికిట్లని యాపత్తిచ్చు ॥ 291

సీ॥ విబుధపర్వములార వినుడుమా యామోహుడు, వినుడుదానపుల మోహింపజేయుడు |
గలడుమోహితులయి, ఘనవేదమార్గబహిష్కృతులై నీర్యమెఱిపెడుడు |
రందఱువారు నేనఖిలస్థితికిఁ గర్త, కానశత్రులఁజంపఁగాడు నాకుఁ |
గీమలిజనకునధికారమిచ్చితిఁగానఁ, దడధీనదానర్పిడై త్యవర్గ |

గీ॥ మట్లుగావునని తఁడెమియర్థమెల్లఁ, జేయఁగలఁడు భయంబేల శీఘ్రమరుగుఁ |
డనుచునంతర్హితుండయ్యెనాదిదేవుఁ, డమరులును మ్రొక్కి చనిరిహృష్టాత్ములగుచు ||

వ॥ మాయామోహుండును నమృహాసురలున్న కడకుంజనియె. తత్ప్రకారంబు
వినుము || 293

శా॥ మాయామోహుడు ప్రాయ కన్దోనియె శుంభదీచి మన్నగ్ధబా
తోయస్ఫూరితతీరకాననమునందున్నుండితప్రస్ఫుర |
దీయుక్తింపమాచరించుచుఁ బ్రశస్తిం, బెంపుదీపించుడై
తేయశ్రేష్ఠులవేదచోదితసముద్భివృద్ధియానిష్ఠులన్ || 294

వ॥ ఇట్లుకాంచి దిగంబరుండును, ముండుండును, బర్హిపత్రధరుండును, నై డైత్యు
లంజేరంబోయి మాయామోహుడు మధురవచనంబుల నిట్లనియె || 295

గీ॥ డైత్యపతులార యేమియర్థంబుగోరి, తపముచేసెద రైహికార్థంబొగాక |
స్థిరతరామహిష్ణికార్థమో చెప్పఁడనిన, వారలిట్లనిరతనితోధీరఘణితి || 296

క॥ పరలోకఫలముచిత్తాంబురుహంబులఁ దలఁచితపముపూనితిమిగుణా |
కరయక్కఱయేమి ట్లీ, వరయుటకన వారిజూచియతఁడెట్లనియెన్ || 297

చ॥ వినుడు విముక్తిగోరినఁ, బ్రవీణత, మద్వచనేరితార్థముల్ |
ఘనతరధర్మయుక్తములు, కాంక్షితమోక్షఫలప్రదంబు, లీ |
రనితరబుద్ధులెమదుదితామలధర్మములూచరింపుడెం |
దును సరిలేనిమీవరమనోరథముల్పఫలత్వమొండెడిన్ || 298

వ॥ ఇది ధర్మం బిదియధర్మం బిదిసాధువిదియ సాధువు, ఇదిముక్తియొసంగు నిది
• ఘాతీయొసంగదు. ఇది పరమార్థం బిదియపరమార్థంబు. ఇది కార్యం బిదియ
• కార్యంబు. ఇది స్ఫుటం బిదియస్ఫుటంబు. ఇది దిగంబరధర్మం బిదిబహువస్త్ర
ధర్మంబని బహుఁడు క్షిదర్శన చర్చితంబులగునతని వచనంబులు విని విశ్వసించి
యనేకాంతి వాదసరులై యల్పకాలంబునన త్రయూత్యా గంబుచేసిరి. తద
సంతరంబ మఱియును || 299

క॥ ధర్మపరులొచ్చు వైదిక, కర్మాచరణ ప్రవణవికాసితతమలై |
నిర్మలత నున్న కొంధటి, సరీ చింగని యధికవంచనావీకృతలుడై || 300

- క॥ కాషాయధారియై సరి, భాషానిపుణత్వమమః మాయామోహుః ।
 డీపదనిశ్చితకుహనా, నేపతిఁ బాషండవృత్తి వెలయంబల్కెన్ ॥ 301
- క॥ దనుజవరులారమీ రి, ట్లానరించిన పనికి స్వర్గమో, మోక్షంబో ।
 వినుత ఫలంబక్కట యిం, కనయినఁ బశుహింసమానఁగాదే మీకున్ ॥ 302
- క॥ జ్ఞానంబు కారణము వి, జ్ఞానమయమశేషమనుచు, సకలవిబుధులున్ ।
 బూనివివరించి రింకన్, జ్ఞానవిదులుగాఁగవలయుఁ జయ్యనమీరల్ ॥ 303
- ప॥ వినుండిజ్జగంబనాధారంబై భ్రాంతిజ్ఞానార్థతత్పరంబై, రాగాదిదుష్టంబై, భవ
 సంశరంబునందు భ్రమించుచుండు ॥ 304
- శా॥ కార్యంబంచు సకార్యమంచు నిట వక్కాణింపఁగానేల, మీ ।
 రావ్యల్ చూడుఁడు, పుట్టిరంగనలు భోగార్థంబై యిట్లాట, ని
 ర్మర్యానంబుగ భోగముల్లనుఁడు కామక్రీడ నెంచం, దనూ,
 నిర్యాణంబయిన స్వంగలరె, నిర్దిద్రోపభోగక్రియల్ ॥ 305
- గీ॥ చిత్తగించినవెల్ల భక్షింపవలయు, ఊణికతనువిడి చిత్తంబుకట్టఁదగునె ।
 జగతిలో భక్ష్యమిది, యభక్ష్యంబిదనుచు, నెంచుకొనుమాటల్లనువంపునంబు ॥
- ప॥ ఇవిధంబు తెలియుండు మద్వచనంబులు చేయుండనుచు ననేక హేతుద్వైష్టాం
 తంబులుచూపి చెప్పమామాయామోహుని వచనంబులవలంబించి నక్తంచరులు
 కించిత్కాలంబునన శ్రుతిస్మృత్యుదితంబగు ధర్మంబువిడిచి యన్యోన్య బోధ
 కుతై శిష్యాచార్య పరంపరల వలన నందఱుఁ బాషండధర్మపరులై రప్పడు ॥
- సీ॥ పలుసంతమాటల పాతజోలిభళీర, సడిపడ్డ యీవట్టి చదువులేల ।
 పదమంచునమ్మి నిబ్బరపుఁగర్తవయోధి, మునిగిరియ్యో వీరిముచ్చటేల ।
 పరుఁడు వెట్టకకాని బ్రతుకలేరయ్యారె, బడుగువేలుపుల, బంబది? యిదేల,
 పూరి కట్టెలుమేక పోతులు నేతులు, నవర జన్నపు బూమెలాటలేల ॥
- గీ॥ డంబులివియేల పరిమధర్మంబహింస, యనుచు వేదద్విజామరయజ్ఞతతుల ।
 నతులపాషండచండయుక్త్యభిశేయముల, గములనిందితురసురపుంగవులు, కవులు
- ప॥ మఱియు నవ్హాయామోహుండు ॥ 309
- క॥ జగతినహింసయే పరమం, బగు ధర్మమధర్మమనుచుఁ బాటెంపంగాఁ ।
 దగునెక్రతు హింసయుక్తికి, మొగయపుగాయిట్టి యథములు చర్చింపన్ ॥ 310
- మ॥ క్రతువుల్ వెక్కులుచేసి దేవుడయి స్వర్గంబేలు, స్థారాశచీ,
 పతియంచు భ్రమమందనేల యనలస్రాంచచ్చిభాదగమై ।

వితథంబైన హవికదంబకము భావింపం ఫలావాప్తియూఁ,
జతురంబే యహాహానినందగునె యాజంజాటముల్వల్కినన్ ॥ 311

క॥ అనయము, క్రతువున మృతిబొం, దిన పశువు దివంబుగనుటనిజమే, యతై ।
నను యజమానుడు నిజజన, కుని జంపంగ నలడెదినముఁ గూర్చెడికొఱకున్ ॥

చ॥ ఒకరుభుజింప నన్యులకు నొందదుగాఁదిత్తుప్పి, శ్రౌధముల్,
వికలతఁ జేయువారు కడువెట్టులు, తృప్పి నిజంబయేని, యూ ।
రికిఁ జనువారు చల్లులు ధరించి చనంబనిలేద, యింటి వా,
రకుటిల చిత్తులై కుడువనక్కడవారికిఁ దృప్పిగల్గెడిన్ ॥ 313

వ॥ ఈయంతయుంజన శ్రద్ధేయముగాఁ దలంచి యుపేక్షింపవలయు. ఆ ప్తవాదంబులా
కసంబుననుండి యూహింపదవుగదా ! యుక్తియుక్తంబైన వచనంబు గ్రహింప
వలయు. నావచనంబులు మీకు రుచియించినఁ జేయుండని వెక్కుడెఱంగుల
బోధించు మాయామోహాని మతంబవలంబించి పాపండధర్మపరులై వేద
మార్గంబు విడిచి చరించిరంతం గొంతకాలంబు చనిన ॥ 314

క॥ హరిహరయరథభటకోటి, స్ఫురణము మిన్నందఁ గదలిపోర మహాసం ।
గరిమొనరించిరి జై త్యులు, సురగణములతో సమగ్రశూరత్వమునన్ ॥ 315

వ॥ ఇట్లు పోరి దేవగణంబులచేత నిహతులైరి. మైత్రేయా ! వేదోదితంబైన
స్వధర్మంబు వారికిఁ గవచంబై యుండెనట్టి వేదమార్గంబు విడుచుటంజేసి
నప్తుకవచ్చులైరి, దేవగణంబులు సుఖించిరనిచెప్పి పరాశరుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె ॥ 316

క॥ మాయామోహోదితమగు, మాయామార్గముననడుచు మనుజుఁడునగున్ ।
డీయర్థమునకు సంశయ, మేయెడల న్లేదుమునికు లేశ్వరవింపె ॥ 317

వ॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, పరివ్రాట్నంజులుగల యాశ్రమంబులు
నాలుగుగాని యేనవయాశ్రమంబులేదు. ఎవ్వండెని క్రమంబున నాశ్రమధర్మం
బులు నడపకయుండు నప్పాతకుండు నగుండనంబరఁగు. శక్తుండయ్యును నిత్య
కర్మంబు నడపండెని యద్దినంబుననే యతండు పతితుండగు. ఆపదలేకయు,
నొక్కపక్షంబు నిత్యక్రియాహానిచేసినను మనుజుండు మహాప్రాయశ్చిత్తం
బున శుద్ధుండగు. సంవత్సరంబు క్రియాహానిచేసిన మనుజునిఁజూచి సూర్యావ
లోకనంబు చేయవలయు. ముట్టిన సచేలస్నానంబు చేయవలయు. సంవత్సర
క్రియాహానికరునకు శుద్ధిలేదని వేఱచెప్పనేల ? దేవర్షి పితృతిథి భూతంబులం
దృష్టులంజేయని వానికన్నఁ బాతకుండులేడు. అట్టి పాతకితో యానాసనపది

వర్తించిన యశంఘ తత్సల్య
318

మనము విజయనగర భూ, తానలి నతిధిప్రజంబు, నర్పింపకవాం ।
 మృత్యు జ్ఞానిను, నా, నానమనకుఁ గలదెనిఱ్ఱియాకలన మేహిన్ ॥

నామకాండములవాదను స్పష్టార్థవిముఖులై హేనధర్మంబులనడిచిన, నగ్నులనుబోయి. ఈగర్వుల సర్వకాలంబుల దర్శనస్పృహనాదులను వర్జింపవలయు. శ్రీశైవశుభాచరించు శ్రాద్ధంబు నగ్నులచేతం జూడఁబడిన నిష్ఫలంబగు హేనధర్మంబున కొనకయితిహాసంబుగలదు. ఆకర్ణింపుము॥ 320

పల్లవశక్తియు శతభస్మజనురాజు, కలడు లోకై కవిఖ్యాతయశుడు ।
 విష్ణుశక్తియు త్రయవతి ప్రతశుభ, లక్షణా నివృతశుభశ్లాఘుచరిత ।
 పల్లవశక్తియు సరోజాక్షు జనార్దను, జపహోమదాన పూజావ్రతముల ।
 విష్ణునారాయణి కొలుచుచునొకనాడు, కార్తికమాసమాంగళికపౌర్ణి ॥ [యు

గీ॥ మాసి, నువవాసమండి నేమమనగంగ, లోయముల దీర్ఘమాడి సంతోష్టవృద్ధ
 లగుచుఁదటమున కేతెంచునవసరమున, నృపతిసఖుఁడొక్క పాపండుఁజేగుదెంచె॥

౩౩. పచ్చినవానితో నపనివల్లభుడల్లన మాటలాడెఁగ
 స్వచ్ఛలతాంగివానిఁ గని విహ్వలయై కమలాప్తుఁజూచివా ।
 పచ్చరణంబు మానిచనె నొయ్యననయ్యవనీశుఁగూడినం
 పచ్చయపేటియైన ప్రతిభావలనన్నిజరాజభాసికిన్ ॥

322

సః ఇట్లు నిజపట్టణంబునకువచ్చి యథాన్యాయంబుగాఁ బుండరీకాక్షు, నక్షీణ
పూజాదికంబులం దుష్టింబొందించుచుండిరంతఁ గొంతకాలంబునకు నమ్మ
హీకాంతుఁడు నితాంత సమర్థత్రైతా పరిశ్రాంతుండై యంతంబునొందిన
నతని కాంతారత్నంబును, ధర్మక్రమంబునఁ జిత్రార్హణంబుచేసె. ఉపవాస
దినంబునఁ బాపండనల్లాపంబు చేసినదోషంబుననమ్మెదినీనాథుండు వైదేశా
ఖ్యపురంబునందు కునకంబై జన్మించె. ఆతని యుత్తమాంగనయు నర్హ
లక్షణంపన్నయై కాశీరాజునకుఁ గూఁతురై జన్మించి జాతిస్మరత్వంబుఁ గలిగి
యుండి ॥

క॥ తనతండ్రి పెండ్లియాడంగఁ, దనకుఁ బరిణయంబు చేయఁదలఁచిన నపుడఁ
వ్వనజా తేక్షణవలదని, జనకునివారింఁచె గలితజాతిస్మరయై ॥ 321

౧॥ ఆకన్యామణియాత్రయోగ భవదీప్యజ్ఞానద్యుష్టిః ధరి
 శ్రీకాంతున్నిజవల్లభుంగనియేష్టదేశంబునన్నీచనః॥

చాకారంబగు కుక్కపుట్టువున దుఃఖాక్రాంతుండై యుండఁగా
నాకాలంబునఁ బోయెఁడదల మహావ్యాసక్రిన్ వీటికిన్ || 325

వ|| అచ్చటికిం బోయి తదవస్థుండై యున్న పతింజూచి దుఃఖించి యచ్చంచలాక్షి
నొత్తొకప్రవణంబగు ఐరాహారంబొసంగభక్షించుచు, లాంగూలచాలనం
బును, సధశ్చరణావతంబులును, భూలుంఠనంబును, వదనోదర దర్శనంబును,
మొదలైన స్వశ్వజాతిలలితచాటుక్రియలుచేయ నతి ప్రీడితయై కుయోని
జాతుండైన పతింజూచి దుఃఖించి ప్రణామపూర్వకంబుగా నిట్లనియె || 326

క|| ధర్మైకపరాయణుడవు, నిర్మలుడవు విష్ణుభక్తినిరతుండవు న |
త్కర్తుడవు శతధనుండను, నిర్మలవృత్తంబుగలుగు నృపతివితలఁపన్ || 327

గీ|| అరయకుపవాసకాలంబునందుఁ దొల్లి, యధికపాపండుతో మాటలాడునట్టి |
దోషమున నీకునిటునంటి నొసఁగువచ్చె, నాత్మఁదలఁపుము నాఁటివృత్తాంతమెల్ల ||

వ|| అని యివ్వధంబున || 329

మ|| లలనారత్నము తన్నుజూచి మృదుసల్లాపంబు గావింప వీ
నులు నిక్కించుచు నాలకించిమదిలో నూల్కొన్నజాతిస్తర |
త్వలసజ్ఞానమునకా శరీరముతగుల్ వర్జించి జన్మించెన |
వ్వలఁగోలాహలనామ భూధరము చెంపన్ నక్కయై గ్రక్కునన్ || 330

వ|| అప్పటివ్రతాతిలకంబును సంవత్సర ద్వయంబునకు నగ్గిరికింబోయి, సృగా
లంబై యున్నతనవల్లభంజూచి యిట్లనియె || 331

సీ|| రాశ్చంద్ర ! మఱచితివే జనులెఱుఁగఁగా, శునకమైనీవున్నచోటికేను |
జనుదెంచిపాపండసల్లాపజంబైన, దోషంబుదెలిపితిఁదొడరినీకు |
ననవిని నక్కజీవనమువై వాంఛపో, విడిచినిరాహారవృత్తిఁదనువు |

... ..

గీ|| దొఱఁగివృకమయి జన్మింప నెఱిగిసాధ్య, వనమునకు నేగితోడేటి తనముదాల్చి |
యున్న పతింజూచి యక్కటాయోమహాత్మ. మఱచి తే నీవుపూర్వజన్మపుఁజరితము ||

క|| మునుపాపండునితోఁజ,య్యనప్రతదివసమునమాటలాడినకతనన్ |
వినుకుక్కనక్కతోడే, లనునీవుట్టువులుగల్గె నక్కటనీకున్ || 333

క|| అని తలఁపించిననపుడ,య్యనఘండు వృకతనువు విడిచియటవి జనించెన్ |
ఘనగృధ్రమగుచునయ్యం, గన యప్పుడు దెలుపనతఁడుకాకంబయ్యెన్ || 334

ఉత్సాహా.

కామినీలలామనత్యైః గానిః సూడియక్కటా,
భూమిస్యపతుతెల్ల వీకు భూరిబలులొసంగఁగా ।
న్వామిమైచరించు నీవసద్బలిప్రభో క్తవై,
తేమిగ్గలదు పూర్వకర్మమింతవెంటచేయఁగాన్ ॥

వ॥ పాపండు నల్లాప దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్రజన్మంబులై
యిప్పుడు కాకంబవై తేయని తలపించిన.

గీ॥ కాకతనువువిడిచి గ్రక్కనకొంగయై, యున్నవిభునికడకు నొయ్యిజేరి ।
చెలియ మెప్పట్లు తలపింపనమ్మహీ, విభుఁడు నెమిలియయ్యెవిప్రవగ్య ॥ 32

చ॥ విభుఁడుమయూరజన్మము, నవీనత నెత్తుటెఱింగి, యప్పుడ ।
య్యిభరిపుమధ్య దానికినభీష్టవరాభ్యవహరకృత్యముల్ ।
ప్రభనొనరించుచున్నకృతపాకముగోరుచుఁ బెంచుచుండఁద ।
చ్చుభచరితంబు పక్షమగు చొప్పునఁ గాలమువీలవచ్చినన్ ॥ 33

వ॥ అక్కాలంబున జనకభూపాలుండు వాజిమేధ మహాకృతువుచేసి తత్ప్రేక్ష
తంబయిన యవబృథన్నానంబుచేయ నప్పుడప్పువ్యభోఁడి మయూరంబు
దానునవబృథన్నానంబుచేసి యమ్మయూరంబుంజూచి పాపండునల్లా
దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్ర, కాక, బకజన్మంబులై తియిష్ట
మయూరంబవై యున్నాడపు. తలంచుకొనుమని తలపించిన జాత్రుని దుష్ట
మయూర దేహంబు విడిచి యజ్ఞనకమహీపాలునకుం బుత్రుండై జన్మిం
శీఘ్రకాలంబున సంప్రాప్త యావనుండయ్యెనంత.

33

ఉ॥ మానిని తండ్రితోడ ననుమానముమాని మదీయపాణిషీ,
శానుపహానయత్నమునకై యిపుడీవుస్వయంవరంబు పెం ।
పూనఁగఁజేయుమన్న ముదమొందుచుఁ గాళివిభుండు చేసెఁ బెం,
వై నెగడన్ స్వయంవరమహం బరుదెంచిరి రాజనందనుల్ ॥ 34

34

గీ॥ ముదముతోడ స్వయంవరమునకు రాజ, పుత్రులే తేరనందుఁగోఁ బూవుఁబోఁడి ।
జనకభూపాలనందనుఁ జారుకీర్తి, దనపతివరించె ధర్మపథంబువెలయ ॥ 341

341

వ॥ అక్కంతారత్నంబుతో నారాజనందనుండు, బహుభోగంబు లనుభవించి
తండ్రివరోక్షంబున వై దేహదేశంబునకు రాజై సాంగదక్షిణాకంబుగా బహు
యజ్ఞంబులుచేసి యనేకదానంబులు ధర్మంబులుచేసి పుత్రుల నుత్పాదించి
శాస్త్రపులజయించి యథాన్యాయంబుగా రాజ్యంబుపాలించి ధర్మక్రమంబున

సంగ్రాహంబులో సక్షీణవిపక్ష ప్రక్షేపడనక్షతవక్షస్థలుండై దివంబునకుం
జనిన సతనిధర్మపత్ని చితారోహణంబుచేసి యతండుం దానును సర్గక్షయ
పర్యంతంబును సక్షయంబులైన స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవించీరని చెప్పి
శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయన కిట్లయె || 342

|| పాపండు సల్లాపదోపంబు, నశ్వమే, ధావబృథస్నానజాతి మహిమ |

యును నిట్టి తెఱంగు సుమనఃపూర్త, కావునఁ, బాపిష్ఠపాపండు భాషితంబు |

సంస్పర్శనంబును జాలింపవలయు వి, శేషించి వినుపుణ్యశీలురైన |

వారు యాగాది దీక్షారంభ వేశల, సద్వృతాద్యుపవాస సమయములను ||

| గూడిపాపండుతోమాటలాడఁజనదు, మానివరయొక్క నెలక్రియల్ మానునెవ్వఁ
డతనిఁగని భానుఁజూడంగనర్హ మెపుడు, నన్నియును మానువానిమాటడుగ నేల||

| పాపండులను, వికర్తనులను, బిడాలవ్రతికులను, శకులను, హైతుకులను,
బకవృత్తులను, వాఙ్మాత్రంబుచేతనైన నర్చింపంజనదు. దురాచారులును,
బాపిష్ఠులునునైన పాపండులతో సంస్పర్శసల్లాప సహాసనస్థితులు వర్జింపవలయు.
ఇప్పుడు నాచేతంజెప్పంబడిన వీరు నగ్నులనంబరఁగుదురు. దృష్టిమాత్రం
బున శృద్ధంబు చెఱుపంజాలుదురు. వీరితో సంభాషించిన దినకృతపుణ్యం
బులుచెడు. కావున బుధుండు వీరిసమీపంబునకుం బోవలవదనిచెప్పి శ్రీపరా
శరుం డిట్లనియె. 344

| కలగొనుజ్ఞానమేమియును గానక మాధ్యమున స్వృధాజటల్

తలలధరించి శౌచమును ధర్మమువై తృకపిండతోయముల్ |

తలఁచెనిదుష్టచిత్తుల కథల్ చెవిఁదార్చినఁ, దోడఁబల్కినన్

జులుకనమర్త్యులొందుదురు సుమ్ముమహానరకప్రపంచమున్ || 345

అని చెప్పటయు || 346

నీలత్కథరవాస, వాసరకరోన్ని ద్రావిహిచ్చట

తూలదైత్యవికాస, కాసర శిరః స్తుతోక్యతాంతార్థికే |

శీలోలాత్త విలాస, లాసమహాపాలీ ద్రష్టుకామాంతలో |

కాలక్ష్యప్రతిమాస, మాస రసభావాశ్లేష్ట దోరంతరా || 347

మంతుగ సంస్మరిసింధుమి! మంతుధరణై కదీక్ష, మహితపిపాసా |

సంక్షోభరోహణమిశ, ధ్వాంతుపయోమోక్షదానదక్షిణవీక్షా || 348

తోటకము.

నిజభక్తమహత్త్వ వినిర్దళితా, ప్రజహత్సుమహత్తరపాపతతీ ।
సుజనస్తవనీయయశస్తిలకా, ప్రజపద్భవాండఫలప్రతతీ ॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమత్సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వపవిత్రవేంకటా
మాత్యపుత్రకందాళశ్రీరంగాచార్యకృపాపాత్రసజ్జనమిత్రశ్రీహరిగురు
చరణారవిందపందనపరాయణకలిదిండిభావనారాయణప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
పురాణంబునందు స్వామిభువాదిచతుర్దశమనువులచరిత్రంబును, వ్యాసావ
తారంబును, యాజ్ఞవల్క్యచరితంబును, సూర్యస్తుతియు, జతుర్వేదసంప్ర
దాయంబును, సప్తాదశవిద్యాసంఖ్యాసంబును, యమభటసంవాదంబును,
భగవదారాధనప్రకారంబును, వర్ణాశ్రమాచారంబులును, సదాచారంబును,
శ్రాద్ధప్రకారంబులును, సగ్నప్రకారంబును, దేవాసురయుద్ధంబును, దేవ
తలు శ్రీహరినిస్తుతియించుటయు, మహామోహనిర్మాణంబును, బౌషండా
చారవర్ణసంబును, శతధన్వోపాఖ్యానంబును, సనుకథలుగల తృతీయాంశంబు
నందు తృతీయాశ్వాసము.

నికీ నదితి. యదితికి విపస్వంతుఁడు, విపస్వంతునకు మనువు, నామనువున కిడె
కుండు, నృగుండు, భృష్ట, శర్వాతి, నరిష్యంతప్రాంశు న్నాభాగ, దిష్ట, కరూ
పుష్కరాఖ్యులు పదుగురు పుత్రులుపుట్టిరంత ||

గీ|| మనువు మిత్రావరుణులకు మఘముచేసి, తనకుఁ దనయులు గావలెనని తలం
పఁగొత్తపచారమునందునుదయమయ్యె, గన్యయొక్క తెయిలయనఁగామునఁ

క|| ఆయిల మిత్రావరుణుల, యాయతకృప, మగుడఁబురుషుడై సుద్యుమ్ను ।
స్థాయన్నామంబునఁ, దగి యాయెడశాపమునఁ గన్యయొక్క న్నగుడన్ ||

ప|| ఇట్లు సుద్యుమ్నుండు క్రమ్మఱంగాంతయై సోమ పుత్రుండగు బుధ
యాశ్రమ సమీపమునం బరిభ్రమించుచుండ ||

చ|| కుసుమశరాశుగ ప్రచయఃకుంతితుడై శశి పుత్రుడవ్వు డ,
బృసగుహనేత్రవై మిగులఁజేమవహించి రమించె నెందు న ।
ప్వసముగ నేకతంబ శతపత్రవి లోచనఁగాంచి భ్రాంతుడై,
యసమశరా ర్తినెట్టి బుధుడైనఁ జలింపక నిల్వనేర్చునే ||

ప|| ఇట్లు రమించి బుధుండిలయందుఁ బురూరవుంగనియె నంత ||

చ|| ఇలకుఁ బురూరవుండు జనియింప మహద్బలు యజ్ఞపూరుషుం,
జలజదశాక్షువేదమయుఁ, జాలఁబ్రసన్నునిఁ, జేసి యయ్యిలా
లలనకుఁ బుంస్తవ్రహ్మపమగు లాగొనరించిరసంతరంబ య,
య్యలఘున కుద్భవిం చెఁ దనయత్రితయంబు నయంబుమీఱఁగన్ ||

ప|| ఇట్లు సుద్యుమ్నునకు నుత్కల, గయ, వినతులను మువ్వరు కొడుక
పుట్టిరి. సుద్యుమ్నుండు స్త్రీపూర్వుండుగాన రాజ్యభాగంబున కర్హుండఁగాకు
దండ్రీ వసిష్ఠవచనంబున నతనికిం బ్రతిష్ఠానపురంబిచ్చిన నతండు
పుత్రుండై న పురూరవున కిచ్చె ||

క|| మనుపుత్రుండగు పృషధ్వుండు, తనగురువులగోవుఁ జంపితా శూద్రుండై ।
జనగర్హితత్వమునఁ బడి, చనియె, నెచటికేనియును, విచారముగదురన్ ||

ప|| కరూషునివలన కారూషులను బలపరాక్రమ సంపన్నులైన క్షత్రియులు
గిరి. దిష్టునకు నాభాగుండు కలిగి వైశ్యుండయ్యె. అతనికి బలంధనుండు నత
వత్సప్రీతియు నతనికిఁ గ్రాంశువు నతనికిఁ బ్రజాపతియు నతనికి ఖనిత్రుండు ;
నికిఁ జాక్షుషుండు, నతనికి వింశుండు నతనికి వివింశకుండు నతనికి ఖనినేత్రు,
నతనికి నతివిభూతియు నతనికి గరందముండు, నతనికి, నవిక్షితుండు, నత
మహా బలుండైన మరుత్తుండు పుట్టె ||

॥ అతని యధ్వరములఁబోలు నధ్వరంబు, గలుగ నేరదు భూమిచక్రంబునందు ।
హైమములెకాని యాగభూమ్యంతరమున, సస్యయాగోపకరణంబులయ లేవు ॥

౪॥ మరపేతి సోమపానమునఁ జొక్కిమదించె, ధరామరేంద్రులు,
దురవర దక్షిణార్థములఁ దుష్టివహించిరి, సభ్యులుత్విగు ।
త్కిరేములు దేవబృందము నుదారసమర్హణ ముఖ్యులాల సా,
భరమునఁ బ్రీతిపొందెఁ దలసస్వశమానె తదీయ యజ్ఞముల్ ॥ 18

౫॥ అమృతునికీర్తి నేడునుం జెప్పంబడు. చక్రవర్తియగు నమృతునకు పరిష్కం
తుండువుట్టె. నతనికి దముండు, దమునకు రాజవర్ధనుండు జన్మించె.
నతనికి సువృద్ధియు నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి సుధృతియు నతనికి నరుఁ
డును నతనికిం జంద్రుండును నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి బంధుమంతుండును
నాతనికి వేగవంతుండును నతనికి బుధుండును నతనికిఁ దృణబిందుండు. నాతనికి
నిలబిలయను నొకకన్యకయుఁబుట్టె వినుము. 19

౬॥ ఆత్మణబిందుభూవిభుని సచ్చరలేమ యలంబుసాఖ్య కా,
మాతురయైవరించి, నుతు, సర్కసము జ్వలతేజులోక వి ।
ఖ్యాత్తు విశాలునింగనియె, నాతనిపేర విశాలయస్సము,
ద్యోతితభూతి యా సగరమొప్పె మహీమహిళా విభూషియై ॥ 20

౭॥ ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండు, నతనికిఁ జంద్రుండు, నతనికి ధూమా
క్షుండు, నతనికి సృజయుండు, నాతనికి సహదేవుండు నతనికిఁ గృతాశ్వుండు
నతనికి సోమదత్తుండుపుట్టి శతాశ్వమేధంబులుచేసె. ఆసోమదత్తునకు జన
మేజయుండు, నతనికి సుమతి జనియించె, వీరలు వై శాలేయులనం బ్రసిద్ధులై
వెలయుదురు. 21

౮॥ వినుముత్పణబిందుని ప్రసాదముననృపాలు, రంజనునుర్వివై శాలులనఁగఁదగిరి ।
ధార్మికులువీర్యవంతులు నిర్మలులుబ, లాయురున్నతులునునై మహామునీంద్ర ॥

౯॥ శర్యాతికి సుకన్యయను కుమారికయు, నానర్తుండను కుమారుండును గలిగిరి
ఆశుకన్యకను చ్యవనుం డుద్వాహంబయ్యె. పరమధార్మికుం డైనయానర్తునకు
రేవతుండు పుట్టె ॥ 23

౧౦॥ రేవతుండు తండ్రియేలిన, భూవిదితానర్త విషయములు పాలించెన్ ।
శ్రీవెలయంగఁ గుశస్థలి, నావిశ్రుతికలుగు పురమునన్వసి యించెన్ ॥ 24

౧౧॥ రేవతునకు రైవతుండనఁ గకుద్దియానఁ బర్యాయనా మంబులుగల పుత్రుండు
కలిగె. అతనికి రేవతియను కన్యక జనించి పెరుగుచున్నంత ॥ 25

ఉ॥ రై వతుఁడొప్పుత్రికిఁ నిరగ్రహణార్థము రాజపుత్రుఁడీ
 ఘోరలంఘనముఁ దలపోయఁగ నెవ్వఁడొ కోయటంచునా ।
 సేనాధ్యక్షుఁడ కొంచు, నిబిరిసగతి ప్రతిభాఁపి, బోయె, యే
 జేవభవాలయంబునకుఁ జిత్తముతత్తర పాటునొందఁగన్ ॥

2

ప॥ ఇట్లు సత్యలోకంబు నకుఁబోయి తదంతికంబున హాహా, హూహూసావ
 గంభీర్వులతి రాగంబున దివ్యగానంబుచేయ వినుచుండె. అద్దివ్యగానంబు
 త్రిమూర్త్యుల పృథ్విభై నను ననేకయుగ పరివృత్తంబై నను ముహూర్తంబుగా
 నలంచుచుండి గీతావసానంబున నబ్జయోనింగని సాష్టాంగ నమస్కారంబు
 చేసి యిక్కన్యకు యోగ్యుండైన వరుండెవ్వరని యడిగిన రైవతునకుఁ జత
 రాజునుం డిట్లనియె ॥

2

గీ॥ వసుధనీకు మనసువచ్చిన యల్లుడే, పగిదివాడటన్నఁ బార్థివుండు ।
 మ్రొక్కిస్వామిచి త్తమునకు వచ్చినవాడే, వనజముఖియోగ్యుడనుచుఁబలికె

సీ॥ వనజగర్భుఁ డొకింతవడి విచారించి, భూపాగ్రణిజూచి యిట్లనియెనీవు ।
 తలఁచినవారి సంతతులునపుత్ర, పౌత్రాదిగా వసుధపై నణఁగిపోయె ।
 గానంబువినుచుండఁగా బహుకాలంబు, పోయె నిప్పుడు భూమిఁబాడఁమగలిగి
 యున్నది, కలియుగంబిన్నలినాఁకీ, నెవ్వరికిచ్చెదవు బంధువర్గకోశ ॥

గీ॥ బలములెవ్వయులేవు నీకిలనటన్న, సాధ్యసమునొంది యారాజుజలజ భవుని ।
 కనియె“నిక్కన్యనింక నెవ్వనికినిత్తు”, ననినదలవంచిమనసులోనరసి యజుఁడు

ప॥ నీవిచ్చటికి వచ్చినవెనుక నప్టావింశతి చతుర్మ్యగంబులు చనియెనని పడ
 యేకాగ్ర మనస్కుడై సప్తలోకగురుండగు సంభోజయోని గృతాంజలియ,
 రాజున కిట్లనియె ॥

సీ॥ ఎఱుంగలేమెప్పుడు నేజగన్దయుని, స్వభావస్వరూప సంపద్బలములు ।
 కళమొదల్యుగచర్య కడపలగాఁగల, కాలమేవిభుభూతిఁ గడపలేదు ।
 సృష్టిరక్షణనాశ కృత్యార్థమేదేవు, పలనమూర్తి త్రయంబెలమిఁ గలిగె ।
 శక్రాదిరూపియై సకలలోకంబులు, పాలించునే పరాత్పరుఁడు, నియతిఁ ॥

గీ॥ జంద్రసూర్యాకృతులుదాల్చిజగతితమముసకలమునుబాఱఁద్రోలునేస్వప్రకాశ
 డగ్నిపవనాంబువియదవన్యాత్ముడెవ్వఁ, డట్టినర్వేళు, డవతారమయ్యెనపుడు ॥

ప॥ జగంబులు తానయెగలుగఁజేసి రక్షించిత్త్రంచునట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుం డిష్ట
 నిజాంశంబున నవతరించి మీకుశస్థలి ద్వారకయను పట్టణంబుగా నందు

దేవుండన నఖండప్రభావంబున నున్నవాఁడు. అప్పుహాను భావునకుఁ గన్యా
రత్నంబునిమ్ము పోమగ్నినిన రై వతుండు భూలోకంబునకు వచ్చి ॥ 32

గీ॥ కుటుంబలై యల్పతేజులై గుణవివేక, బలసమృద్ధులఁ దక్కులై ప్రబలు ప్రజలఁ ।
గౌంచు జెఱఁ గొందుచును, ద్వారకానగరికి, వచ్చిరామునకక్కన్యనిచ్చెనపుడు॥

చ॥ బలుఁడునతి ప్రమాణయగు పద్మదళాయత చారులోచనన్
హలమునవంచి యంచితశుభావయవస్సుటగాత్రిఁ జేసిపెం
పలవడఁబెండ్లియై ప్రముదితాత్మకుండై యనురాగభాగనే
కలలితకాను భోగములుగై కొని యుండెనఖండ సంపదన్ ॥ 34

క॥ అనురూప వరునకాత్మజ, ననువైందఁగనిచ్చి ప్రముదితాత్మకుండై యా ।
జనవిభుఁడుతపముచేయన్, జనియె హిమాచలమునకుఁ బ్రసన్న త్వమునన్ ॥ 35

వ॥ రై వతుండు బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి రాకయున్న వెనుకఁబుణ్యజనసంజ్ఞ
లుగల భాతునులు కుశస్థలిపై దాడిపెట్టిన రై వతుని తోఁబుట్టువులునూర్గురు
రాక్షసపరాజితులై నానాదిక్కులకుం బోయిరి. వారలయస్వయంబునం బుట్టి
నక్షత్రియులు సర్వదిక్కు లందునిలిచిరి. ధృష్టునకు భార్వంబను క్షత్రియ
కులంబువుట్టె. నాభాగునకు నాభాగుండు, నాభాగునకు నంబరీషుండు, నంబరీషు
నకు విరూపుండు, విరూపునకు పృషదశ్వుండు, పృషదశ్వునకు రథిరతుండుపుట్టి
వీరాంగీరసులను క్షత్రోపేతులై న ద్విజులై రి ॥ 36

క॥ యుతమొనరింపఁగ, మనువున, కతుల ప్రాణమునఁబుట్టె, నాత్మజుఁడు, బలా ।
న్వితుఁడియ్యొకుఁ డనంగా, *నతనికినూర్వురు కుమారులై రి మునీంద్రా ॥ 37

వ॥ వాఙ్మోపల మువ్వరువికుషినిమిదండాఖ్యులు శ్రేష్ఠులు. శకునిప్రముఖులే
బండ్లు త్రరాపథంబునకు రాజులై రి. నలువదియె సమండ్రు దక్షిణాపథంబునకు
రాజులై రి. అయ్యియ్యొకుం డొక్కనాఁడు ॥ 38

సీ॥ అష్టకాశ్రాద్ధ కర్మారంభ మొనరించి, యర్హమాంసంబు తెమ్మనుచుఁదనదు ।
కొడుకువికుక్షిఁ బేర్కొనిపిల్చిపంపిన, నడవికిఁబోయి యర్హంబులై న ।
మృగములవధియించి మించినయాకటఁ, జనలేకయందొక్క శశముదిని,క ।
డమమాంసమంతయుఁ దమతండ్రికిచ్చిన, నదిప్రోక్షణముచేయ నరుగుదెంచి ॥

గీ॥ కులగురుండువసిష్ఠుఁడొక్కడవయెఱిగి, కనలియూమాంసమర్హంబుగాదు,వీడు ।
మీఁదువుచ్చెనటన్న నమ్మెదినీశుఁ డాత్మనందనువిడిచె సంయమివరేణ్య ॥ 39

* “నతనికి నేకశత పుత్రులై రి మునీంద్రా.” ?

స|| గురుఁడు శశాదుండని పలుకుటజేసి వికుక్షిశశాదుండ నంబరఁగి,
 తొమ్మిది పుట్టుట రాజయ్యె. ఆ శశాదునుకు బురంజయుండను పుత్రుండు
 పుట్టె || 40

సీ|| గామ్యుఁ ధ్రువాయుఁ బున దేవదానవ, తమలకుఁ ఘోర యుద్ధంబుసేలిగె |
 అందుఁ బాక్షములైన రాక్షసవర్ష, లమరంగమునెల్ల నాక్రమింప | * *
 విజిగిపోయినవనిచి పవద్దనశాశు, భగవంతునచ్యుతుఁ బ్రార్థనముల |
 నలర్చివ, నరదుఁడై యఖిలజగత్పరా, యణుఁడునారాయణుం డఖిలనురల ||

గీ|| నాగరించి, గభీర వాక్యములననియె, నాత్మ నెఱుఁగుదునేను మీయభిలషితము |
 వినుము భూమిస్థలిశశాదుండనునృపాలతనయుఁడు పురంజయుండనఘనుఁడుగలఁడు ||

ప|| అతని శరీరంబున స్వాంశంబునం బ్రవేశించి యశేషదోషాచరులం జంపెద.
 మీరును బురంజయు సనురవధోద్యోగంబునకు నుద్యుక్తుం జేయుండనినఁ
 బుండకోకాక్షునకు నక్షీణభక్తి తాత్పర్యంబునం బ్రణమిల్లి పురంజయు పాలికిం
 బోయి సాదరంబుగా బృందారకు లిట్లనిరి || 42

ఉ|| క్షత్రియవర్య ప్రార్థనముగై కొను మిప్పుడుఁ ఘోరనిర్జరా
 మిత్రులతోడఁబోరొదవె, మేముతదుద్ధతి కోర్వలేము, హే
 తిత్త్రటితాఖిలద్విష దధీశుఁడవీవు సహాయమైననా
 శాస్త్రనకోటి నోర్చెదము చయ్యననీచన విష్ణులెమ్మనన్ || 43

గీ|| సకలఁగోకాధిపాధుఁ డీశతమఖుండు, స్కంధముననన్ను మోవఁగఁగదలిపోయి |
 జాగ్రదుగ్ర ప్రతాపదుస్సాధదనుజ, కోటిఁగెలిచెదనిది మీకుఁగూడనేని || 44

ప|| ఇవిధంబున కొడంబడిన సహాయంబు చేసెద || 45

గీ|| అనిననొడఁబడి రమసులయ్యచలభేది యపుడువృషభాకృతి వహిం చేనతనిమూఁపు |
 రంబువై నెక్కిలీలఁ బురంజయుండు, కదలేశాత్మవకోటివై ముదమెల్ల || 46

ప|| ఇట్టిద్రుండు వృషభంబైనఁ దత్కకుదారోహణంబుచేసి వైష్ణవతేజో విశే
 షోపబృహింతుండు రాక్షసులఁగెలిచి పురంజయుండు కకుదారోహణ నిమిత్తం
 బునఁ గకుత్స్థుండనంబరఁగె. అతనికి ననేనుండు, సతనికిఁ బృథువు, సతనికి
 విష్ణరాశ్వండు, సతనికిఁ జాద్రుండు, సతనికి శాబస్తుండునుబుట్టె. అతండు
 శాబస్తీయను పురినిర్మించె. ఆశాబస్తునకు బృహదశ్వండు సతనికిఁ గువల
 యాశ్వండునుబుట్టె. || 47

చ|| అమలచరిత్ర యాకువలయాశ్వండుదంకు నకున్మహాపకా,
 రము నొసరించు దుందుడను రాక్షసుతో సమరంబుచేసెదు |

శరభిష్టుతేజమున, రంజలి యర్పదియొక్కవేయుధై,
హిత సారస్సహన నిరంకుశులాత్త జలధిఁగొల్వఁగా ॥

48

యుద్ధంబుచేయునప్పుడు దుందుముఖనిశ్వాసాగ్ని దగ్ధులై యేకివింశతి
సేంద్రులు మృతులైనఁ గువలయాశ్వుండు దుందునిం జంపె. తన్నిమి
లన నతనికి దుందుమారుండను పేరుకలిగె. అతనికి నృథాశ్వ చంద్రాశ్వ
శ్వులన హత శేషులగుముగ్ధుర పుత్రులుగలరు. అందు నృథాశ్వనకు
శ్వుండు, నతనికి నికుంభుండు, నతనికి నమతాశ్వుండు, నతనికి గృశా
ప, నతనికిఁ బ్రసేనజత్తు, నతనికి యువనాశ్వుండుఁ బుట్టె.

49

వనాశ్వుఁడ పుత్రకుఁ, డైయతివిహ్వలత, మునుల యాశ్రమములకున్ ।
య, యుపాసించినఁగరు, కాయ త్తతవారు నతనికభ్యుదయముగన్ ॥

50

దలంచి పుత్రోత్పాదనంబునకునిష్ఠి గావించి యదియు మధ్యరాత్రం
నివృత్తంబగుచుండ మంత్రపూతజలపూర్ణ కలశంబు వేదిమధ్యంబునం
మువ్వుహామునులు నిద్రించుటయు నవ్వేళయబ్బూపాలుండతి తృష్ణాకు
యాశ్రమంబునకువచ్చి నిద్రాళువులైన యాకృపాళువుల మేలుకొలుప
యపరిమేయ మాహాత్మ్యమంత్రపూతకలశజలంబులు ద్రావిన సంత
క్కిని మునులజ్జలంబుగానక యిట్లనిరి.

51

ద్రావిరీ సలిలమేధితవై దిక్ మంత్రభావితం,
సుధాతలేశ సతికిందుల నిందులనత్సుతుండు మే ।
టిలంగఁబుట్టి ధరణీవలయంబఖిలంబునేలు ని,
మివచ్చె నీపనికయో యనువాక్యము లాలకించుచున్ ॥

52

తియేగుడెంచి మునినత్తములార మదీయమాధ్య మి,
ముముతెచ్చెనంచు వినయంబునఁ బల్కెడు సంతగర్భమై ।
వృద్ధిఁగాలమరు దెంచిన దక్షిణకుక్షిప్రచ్ఛిన్నం,
డుదయించె నయ్యవని నాయకుడు స్మృతిఁబొందె గ్రక్కునన్ ॥

53

మును లబ్ధాలకుండే నామంబు ధరియింపంగలండని పల్క ॥

54

సనుఁడరుడెంచి బాలుఁజూచి, “ఏషమాంధాస్యతియ”టంచు నెంచుకతన
ఁడుదాల్చెనపుడుమాంధాత్మనామ, మఖిలబోకై కవిశ్రుతంబగుచునుండ॥

లకుని వక్త్రంబున నింద్రుండ మృతప్రావిణియైన నిజప్రదేశిని యిడిన
సామృతపానంబుల నల్పదినంబులనే వృద్ధిఁబొంది చక్రవర్తియై సప్త

వీక్ష్యంబుల నేకాతపత్రంబుగా ననుభవించె, తదీయశ్లాఘా వరంబై
యొక్కొక్కంబుకలదు. దానియర్థంబు వినుము.

గీ॥ పుష్కనువయా స్తమయములొనంతమేర, యవనియెల్లనుయువనాశ్వక్తువలయేశ
సమయమాంధాత్మ మేదినీధవునిసొమ్ము, ఇతరులకుఁదేరి చూడఁగా నెట్లు వచ్చు
న॥ ఏవంబిధ ప్రభావుండగుచు రాజ్యంబు సేయుచుండి ॥

గీ॥ బిందుమతి పేరుగల శశిబిందుతనయఁ, బరిణయంబయి మాంధాత్మధరణివిభుఁడ
సనఁగఁ బురుకుత్సువిభ్యాతునంబరీషు ఘనునిముచికుందుఁగనియె నక్కొంతయంద
న॥ ముక్తయు వెబండ్లు కన్యకలుగలిగిరి వినుము ॥

సీ॥ వేదవేదాంత సంవేది సౌభరియను, మునిజలంబులయందు మునిగియుండ ।
ద్యావృశాబ్దంబులవ్వారిలో నమృద, నామమా నొక్కమీనంబతి ప్ర ।
మాణదేహంబుతో మానినీ పుత్రపౌ, త్రాది బంధువులమేయములు క్రింద
మీఁదఁ బార్శ్వములఁ గ్రమ్మిచరింపనంతుష్టి, నొంది క్రీడించుచునుండఁగాం

గీ॥ మానియేకాగ్రతా సమాధానముడిగి, బళిరయీమీనవిభుని సౌభాగ్యమఖిల
బంధుసామగ్రి పుత్రసంపత్తిపౌత్ర, వృద్ధిదార విలాసంబు నెన్నఁదతమె ॥

న॥ ఏనునిట్టి సుఖంబనుభవింప నలదేయని జలంబులు వెల్వడి మాంధాత్మమపీ
పతి పురంబునకుంబోయి తనరాకయెఱింగించి పుచ్చిన నమ్మేదినీకాంతఁ
డెదుర్కొని యర్హుది విధులంబూజించిన నర్హాసనాసీనుండై సౌభ
యిట్లనియె ॥

క॥ తిరముగ న్నసారంబున, నరవల్లభనిలువఁడలఁచినాఁ డన్నీకున్ ।
వరతనయలుగల రందొక, తరుణీమణి నిమ్మనమ్మదము దళుకొత్తన్ ॥ 6

న॥ కన్యార్థినై వచ్చితి. మదీయయాశ్లాభంగంబు చేయకుము. కకుత్స్థసనంశన
భవులైన రాజుల నడిగినవారు రిత్తవ్రావుదురే యని సవినయంబుగా
బ్రార్థించిన ॥ 6

సీ॥ ఉచ్చానతరసిరా ప్రచ్ఛాదిత శరీరుఁ బరికంపమాన దుర్భర శిరమ్ము ।
నాలంబమాననలీ లక్ష్మీతానను, శిథిలితనిపతితా శేషదశను ।

సంచ్చన్నపటల ధూసరితాక్షిగోళకు, శ్లేష్మఘ్నరరవాశ్లిష్టకంఠుఁ ।

నొంపఁ దండ భంగుర విరుద్ధాకాదుఁ బలితలోమశ్చక్రబద్ధకేశు ॥

గీ॥ భూచినిర్భరతర జరాభారజర్జ, రావయవు, నమ్మనీంద్రుఁగన్నారఁజూచి ।
చూచి “యే, మారుచెప్పనీనునశపించు” నంచు నెంచుచుఁజింతించెనవనివిభుఁడు

వ॥ ఇట్లు భింతించు మాంధాత్య మహీమండలేశ్వరునకు మునీశ్వరుఁ డి
ట్లనియె ॥ 66

గీ॥ ఏలచింతించె దింతభూపాలవర్య, తగనిమాటలు వల్కంగదా యొప్పించె ।
గన్వకామేణి నీయకకానిపోవ, రాదు నుచ్చయ్యసన్నుఁ దిరస్కరించి ॥ 67

మ॥ అనమాంధాత్యుడు శాపభీతమతియై యయ్యా! మనీయాన్వయం,
బునకు న్యన్నియకాదె మీమనసునమ్మాడింబు నొందించుటె
దును, మీమాటలనొచ్చెమున్న దె వచింతున్నా కులాచార జ,
ర్తన మాలింపుము కన్యతాన, వరుగోరుంబెండ్లియా నెప్పడుకో ॥ 68

వ॥ ఇప్పుడును, దత్తమయ పరిపాలనంబే కర్తవ్యంబని తలంచెదననిన మునిపతి
తన మనంబున ॥ 69

ఉ॥ బాలికనీయలేక తడఁబాటానరించి వచించె నీ మహీ
పాలుఁడుకుటుగాక యొడఁబాటానరించెడఁ గొంచనేల యం ।
చాలనమానమానిత తపోధికుఁడిట్లను రాజుఁజూచి చిం,
తాల్కలితత్వమేల కులధర్తము దప్పకచేయు మప్పనిన్ ॥ 70

స॥ నన్నుంగన్యాంతఃపురంబునకు సనిచిన కన్యకలలో నెప్పతెయైన వరించినమేలు.
'ధర్మజయతే' అని వచ్చెదననిన హర్షించి రాజు కన్యాంతఃపుర చారియైన
యొక్క వర్షధరుంబిలిచి యమ్మునింజూపి యితనిం దోడ్కొని కన్యాంతఃపురం
బునకుంబోయి కన్యకలకుంజూపి మదీయ శాసనంబుచెప్పి యొప్పయ్యెనేని
యొక్కకన్యక యితని వరించుతమసి చెప్పుమని యొప్పగించిన నా హెగ్గడియును
దోడ్కొని పోవునప్పుడు ॥ 71

॥ మారునిరూపము ధనదకు, మారునిసౌందర్యమును సమంచితనాన ।
త్యోరువిలాస ముగైకొనె, బోరుననమ్మునివరుఁడు తపోవిభవమునన్ ॥ 72

స॥ ఇట్లు దేవగంధర్వ మనుష్యాతి శాయియైన రూపంబుదాల్చి యంతఃపురంబు
ప్రవేశించిన మునిం జూపి కన్యకలతో వర్ష ధరుం డావృత్తాంతంబు
చెప్పుటయు ॥ 73

॥ మహనీయ రూపవిభ్రమ. సహితుని సప్తానిఁగాంచి జనపతిసుతల ।
త్యహమహమికఁ దత్పాణి, గ్రహణముచేసిరి నితాంతకామాతురలై ॥ 74

॥ ఇతఁడ,నాపతియితఁడునాహృదయనాథుఁ, డితఁడెనాప్రాణవల్లభుఁడెతఁడునామ ।
నోనురంజకుడనుచునమ్మానవతులు, కలహమత్తులై వరించిరయ్యలఘుతేజ ॥

చ॥ వనజశాఖాశులందఱు, నవారితలై చనుడెంచి, యత్తపో
 ధనునినరించుచెల్ల, విశదంబుగ, వర్షధరుండుచెప్ప, న
 జనపతియంగుంగమున, జాలవిచారమునొంది, కొంతపొ
 ద్దునకొకతీరునమ్మతముతో శమితోత్సవలీలను న్నెడన్

క॥ మంగళసమా చరణమొక, భంగిన్నడచుటయునంతఁ బ్రతిభాన్వితుండై ।
 యంగనలదోడు కొనిముని, పుంగవుడరుదెంచె నిజతపోవనమునకున్ ॥

న॥ అచ్చటికి సశేషశిల్ప కిల్పనానల్ప శర్మయగు విశ్వకర్మ రావించి
 మనోవర్తనం బెఱిగించిన సతండును నొక్కొక్క కాంతకుఁ బ్రోత్ఫుల్లపం
 కూజత్కలహంసకారండవాది జలవిహంగ మాభిరామజలాశయ స
 రస్మంద పవనంబులగు నుపవనంబులును, సోపభానసావకాశ సాధుశయ
 పరిచ్ఛద సప్రసాదంబులగు మణిప్రాసాదంబులు నిర్మించిచనిన సమ్మనీంద్ర
 డందు నిరపాయబహువిధ నిధిసంపదల నావహించిన ననవరత భక్త్యభో
 లేహ్యద్యు పభోగంబులచే తను, సనేకభృత్యా నీతకుసుమచందన భూషణ
 బరాదులచేతను, నిరంతరం బాకాంతలు సకాంతలై యనుభవించుచు
 రంతకొంత కాలంబుచనిన ॥

శా॥ మాంధాతృక్షితి పాలశేఖరుండు శుంభత్సుత్రి కాన్నేహసం
 బంధంబొక్కెగలంప, వృద్ధమునియేఁబండ్రంజలంబేర్పడన్ ।
 సంధాబంధుడండై వరించి నిజవన్యభూమికింబోయె,ని
 ర్బంధంబయ్యె, దనూభవామణులకుం బ్రక్కర్మదౌష్ట్యంబునన్ ॥

గీ॥ హరివస్త్రాన్నపుర సౌధవారసార, తూలతల్పంబులొందు నాదుహితబుకును ।
 నారచీరలువన్యా శనమ్ములటపు, లుటజములుభూమి శయ్యలునొడవెనకట॥

వ॥ అని చింతించి యత్తపోధన వర్యుని యాశ్రమంబునకు వచ్చి యతిరమో
 వనజలాశయంబును, స్ఫురదంశు మాలాజటిలంబును నగుప్రాసాద మ
 లంబుచూచి యందొక్క ప్రాసాదంబు ప్రవేశించి తనూజంజూచి య్కాల్పి
 నంబుచేసి కృతాసన పరిగ్రహండ్ల హర్షాశ్రువులు దొరుగనిట్లనియె ॥

గీ॥ అమ్మసౌఖ్యంబుకలదె మహామనీంద్రు, డెలమిజనవిచ్చునే మమ్మునెప్పుడైఁ
 దిలఁతువేయాత్త లోనన్మ, దండ్రిపలుక, వినితనూభ వపలికె సద్వివయమున

మ॥ మునిశార్దూలుని, సత్కృపామహిమ సామ్మల్చీరలాస్వాదవ
 ద్వినుతాన్నంబు,లుదారగంధ సుమనోవీటీ పటిరాదులిం ।

దు,నవీనద్యుతిసౌధముల్ గలవైకొందుండకువా, యెంతయై
ననువిభ్రాంతిడలంపలే మగునలన్నా! కన్నవారిన్ దిన్ ||

83

ఉ॥ సంతతభోగసంపదలు సంభృతవైభవ సంభ్రమంబుల
త్యంతవినోదముల్ గలవహర్నిశముం బతిసన్నుఁబోయఁడి
క్షీంతనిచెప్పుదున్ భగినులెన్నఁడుభర్త మొగంబుగానరీ
చింతదురంతయై మనసుచిల్లులుపుచ్చుచునున్న దెప్పుదున్ ||

84

వ॥ అని పలికిననమ్మహీపతి యచ్చటనుండి మఱియునొక్క ప్రాసాదంబునకు వచ్చి
యచ్చట నలంకృతయైన తనూభవంగాంచి కౌగిలించి కుశలంబడిగిన నదియును
మునుపు చెప్పిన కుమారిక పగిడిఁజెప్పిన నిప్పగిది నందఱి ప్రాసాదంబులకుం
బోయి యడిగిన నందఱు తమకుఁదమక సకలభోగంబులుకలవు. వల్లభుండు
తమతిమక వశ్యుండని చెప్పినసంతసించి యేకాంతా వస్థితుండగు సౌభరిం
గాంచి సత్కృతుండై మాంధాతృం డిట్లనియె ||

85

గీ॥ మానికులసౌధ నీతపోమహిమకొలఁది, తలఁపశక్యంబె, దేవతాతతులకైన |
భూరితరమైన దేవరవారిదివ్య, వైభవముగంటి నేత్రపర్వంబుగాఁగ ||

86

చ॥ అనికొనియాడి భూమిపతియమ్మనిచే బ్రతిపూజనొందియ
త్యనపమభోగభాగ్య విభవాతిశయంబుల కాత్మమెచ్చుచున్
దినములుకొన్నియచ్చట సతిప్రమదంబున నిల్చిపోయెది
గిన్నతధనాదినంపదల విశ్రుతియకానిజ రాజభానికిన్ ||

87

గీ॥ అంతఁగొంతకాల మరుగనారాజక, న్యకలయందు వరుసన త్తపోభి |
రాముఁడర్థిగాంచె బ్రాజ్ఞులనూటయే, బండ్రునందనులఁ బ్రభావయుతుల ||

88

క॥ నందనీలఁగాంచి పరమా, నందంబుననుండి మానినాభుఁడువనితా |
బృందముదానును బెనుచుచు, నందందమహామ మత్వమగ్గలమైనన్ ||

89

సీ॥ బాలురనునుముద్దుఁబల్కు లెన్నఁడువినఁ, గలుగునోయని కోరఁబలుక నేర్చి |
రవనిమీఁదకుమారు లడుగిడినడుచుటె, న్నఁడొకోయనుచుఁ గోరనడవనేర్చి |
రథ్యకులారూఢ యశావనులగుల్లెన్నఁ, డోయనికోరఁ బెంపొందఁబ్రాయ |
మాత్మజుల్లద్యాహమగుటయెన్నఁడొకోయనుచుఁగోరఁ బెండ్లిండ్లరుచులుగనిరి ||

గీ॥ సుతులుగనఁజూతు రోయననుతులఁగనిరి, పోదిమనుమల నెత్తు దురోయనంగ |
మునుమలంగనుఁగొనుభాగ్యమహిమఁగనిరి, సౌభరికుమారకులుపితృస్వాంతమలర ||

వ॥ ఇవిధంబున దినదిన ప్రవర్ధమాన విషయలాలనుండై యమ్మని యిట్లని చిం
తించె ||

91

10. అనన్తవంశులకు నైవేద్యయత్న, గరిమగ్నే కొనిక్కొత్తలై కడలుకొనియె ।
నానాగోధైలు, గలుగదంతంబు, వీని కారయారమదీయ మోహతిశయమ
11. విభుకాంబుత్రకుల్ను డవనేర్చిరి బాల్యమువీడనాడిర
చ్యుపునవిదశావసంబునఁ బ్రసన్నని శాకరబింబవక్త్రులన్ ।
విభుకాంబు శక్కులై మిగుల వేడ్కవరించి సుపుత్రపౌత్రవృ
ద్ధిలగుగాంచి దెప్పటికీ వీరపుమామక కాముకక్రియల్ ॥
12. గుణముల మనుముల మమతలు వెనుపంగాఁగంటి మిగులఁబెరుగంజొచ్చెన్
మోహం నంతానస్పృహ, వినదినమును నాకు విషయతృప్త్యావశతన్ ॥
13. అంబునిచేతుగాక శకులాగ్రణి జోకయెకాదెమోహనం,
జనకనిదానమై తపము, సంపదపాలుగఁజేసె, మన్ననో ।
వినుక నమాధిఁగూల్చె, నతివిస్మయమందఁ, బరిగ్రహంబుకీ,
జనదేవి మునుల్వధూమణుల నక్కటయేల పరిగ్రహించితిన్ ॥
14. కాంతాపరిగ్రహంబునంగాదె పుత్రపౌత్రాదులు గలిగిరి. వీరివలన మోహం
విస్తరిల్లె. పరమ దుఃఖహేతువై మమతా సాగరంబునం ద్రోచె. మఱియుఁ
15. నిర్వృణ్వన్వృత్తిమానిత సుదుశ్చరతప శ్చర్యపూనితినేల జలములోన ।
తపముచేసిననేమి చపలమీనకుటుంబ, సంగబంధంబేల సంభవంచె ।
సంగమొందిననేమి జంగమనిరయాభ, బాలాపరిగ్రహంబేలకలిగె ।
నతులుకల్గిననేమి సంపూర్ణపుత్రపౌ, త్రాభివృద్ధియిడేల యతిశయిల్లె ॥
16. ప్రజలుపుట్టిననేమి నిష్కర మనస్స, మాధిగిరి భిదురీ భవస్మహితమోహ ।
మేలననుముంచెవిషయకల్లోలజాల, లోల దుస్తరభవ వార్ధిలోననకట ॥
17. చతుఃచక్రముక్తినొందు, దుర సంగమునన్, యతిపుంగవుల్నూహ
దృఢతగతి దోషసంఘముల, దూకొనుసంగము, కర్మయోగసి ।
స్థితిగలయోగియైనఁజెడు దభ్యముసంగముచేత నన్నచో
మతికరియల్పసిద్ధిల మర్త్యకథల్ మఱిచెప్ప నేటికన్ ॥
18. ఘనబలిష్ఠ పరిగ్రహగ్రాహగళిత, బుద్ధిసై మోసపోయినఁబోదుఁగాని ।
యింకనైన మదాత్మకుహితముచేయు, వాడనంసారసంబంధవాంఛఁదొరఁ
19. సర్వంబునకు ధాతియై, యచింత్యరూపకుండ్లై యణువునకు నణువై, య
ప్రమాణుండ్లై, సితాసితుండ్లై, యీశ్వరులకు నీశ్వరుండ్లై న శ్రీవిష్ణుడే
నారాధించెద.

గీ॥ ధన్యుడవ్యక్తవిస్వప్రతనుడనంతం, డఖలరూపుఁ డశేషతేజోతిశాయీ | ప్రభుఁడు |
యనఁగఁబొగడొందు శ్రీవిష్ణునందునాదు, చిత్తమిడిముక్తఫలము మాంభింతు

క॥ గురువులకుఁ బరమగురువగు, సరసీరుహ పత్రనేత్ర శరణార్థిజన్ |

త్కరసుఖదాయకుఁగరుణా, భరణుచో శ్రీవిష్ణుదేవుఁ బ్రార్థింతుమః || 102

వ॥ అని యివ్విధంబున సౌభరి, తనుదానయుపశమించుకొని పుత్రగృహసన
శయనపరిచ్ఛ దాదికంబగు వస్తుజాతంబును విడిచి సకల భార్యాసమేతుండై
వనంబు ప్రవేశించి యందు, నను దినంబును వైఖానస నిష్పాద్యంబగు సనేక
క్రియాకలాపంబు నిష్పాదించి క్షుపిత సమస్త పాతకుండును, బరిష్కర్షమనో
రథ నృత్తియునగుచు నగ్నుల నాత్మారోపణంబుచేసి భిక్షకుండై యజన్మ
వికారమరణాది కంబగు నచ్యుత పదంబునొందె. ఇది మాంధాతృదుహితృ
సంబంధాభ్యాసంబు.

103

ఉ॥ పేమడలిర్ప సౌభరిచరిత్రము విన్నబఠించి చెప్పను,

ద్దామవిభూతి, జ్ఞానము, సదాతనధర్మము, నిర్మమత్వమున్ |

గామఃకైవల్యముం, గనిసుఖస్థితిమానవుఁడొందుమోక్షుల,

క్షీమహాసీయ సౌఖ్యము భజించునచంచలతన్మనీశ్వరా ||

104

వ॥ ఇంక మాంధాతృ పుత్ర సంతతి వివరించెద, మాంధాతృపుత్రుండైన
యంబరీషునకు యువనాశ్వుండు, యువనాశ్వునకు హరీతుండు, హరీతున
కాంగిరసులన పట్కటిసంఖ్యాతులు పుత్రులుపుట్టిరి. రసాతలంబున మానేయ
నామ గంధర్వులు నాగకులంబుల ధనరత్నాధి పత్యంబులు హరించిన
గాంధర్వ వీర్యావభూతులై నాగపతులు చని.

105

సీ॥ అఖలదేవేశునుద్యత్తుండరికలో, చనుయోగని ద్రావసాన సుప్ర |

సన్నుఁ బన్నగశాయిశరణుఁజొచ్చిభుజంగ, పతులెల్ల తమచడ్డసాటు, విన్న |

వించిననిందిరా విభుఁడా దరించికొం, దలమేలమీ కుమాంధాతృపుత్ర |

కుండు పురుకుత్సుఁడనురు బలాఘ్యుఁడుగలఁ, డతనిశరీరంబు నధివసించి ||

గీ॥ ముష్టగంధర్వతతినెల్లఁ ద్రుంతుఁబోయి, యతనిఁబురికొల్పుడనుచుదేవాదిదేవుఁ |
డందఱునుజూడఁగా నదృశ్యత్వమొందె, భుజగపతులునునిజపురంబునకువచ్చి ||

మ॥ జగతీశర్మక సర్మదన్ భుజగరాజన్యగ్రణులవంపశీ,

ఘృగమైయాపురుకుశ్చ భూవిభునిఁజేరంబోయి తత్కార్యమ |

చ్చుగఁజెప్పనివచ్చి విష్ణుఘనతేజోవర్ధితుండొటఁబ,

న్నగలోకంబు సుఖంపఁగీటడఁచె గంధర్వేంద్రులన్వేల్చికిన్ ||

107

౧॥ ఇట్లు.

108

౨॥ పురుకుత్స్నః శు గంధర్వోః, త్కగముల వధియించి చనియ్యె దనపురమునకున్ ।
హరికిరుణః సాతలమున, బరమానందంబునొండె బన్నగకులమున్ ॥ 109

౩॥ సకల పన్నుఁ గతులును నర్కభంజనాచి యెవ్వండేని నిన్నుఁ జేరుకొండువానికి
సర్వవిష భయంబులేని నరబిచ్చిరి. ఇందుల కొక్క శ్లోకంబు గలదు
వినుము. 110

శ్లో॥ సస్థేదామౌఃశుః సతర్కర్కదామౌఃశుః మోనిశి ।
నమాస్త్య చక్షుఃశుభ్యంత్రాహిమాం విషనర్పతః ॥ 111

౪॥ ఇట్లని యుచ్చరించుచు శంభికారంబు ప్రవేశించిన నర్పంబులు కలువపు
ఇది న్మరించుచు భుజించిన విషంబగు. 112

౫॥ ధనశి భాత్సంతానము, పరంగునవిచ్చిన్నమై శుభస్థితి నంచున్ ।
బుహుత్స్నః శుభజంగో, త్కగములు వరమిచ్చెనధిక కౌరవమొప్పన్ ॥ 113

౬॥ ఆ పురుకుత్స్నః శు నర్కదయందు త్రనదశ్యునింగనియె. త్రనదశ్యునకు ననర
ణ్యులంబుటై. అతని రావణుడు దిగ్విజయంబునందు వధియించె. అత్యున
రణ్యునకు హ్యశ్యుండు, నతనికిహస్తండు నతనికిసుమనుండు నాతనికి ద్విధ
న్వండు, నతనికి ద్రయ్యుకుణియు, నతనికి సత్యవ్రతుండునుగలిగె. ఆ సత్య
వ్రతునకుఁ ద్రిశంకుండును నామం బునుగలదు. అతండు కర్కవశంబునం
జండాలుండై యుండె. 114

౭॥ ధరణిపై ద్వాశోబ్ధంబు లనాపుష్టి, యైననన్నములేక గ్లానిపొంది ।
బాగులు విశ్వమిత్రి పుత్రమిత్రశత్రు, ములకు బ్రతిగ్రహకలితదోష ।
మంటకయందు నిత్యముగంగరిమట్టి, మ్రానితోననమ్మగమాంసమంట ।
గట్టిపోనందుడే గజపుష్పెచ్చించి కా, శిశుఁడాత్రిశంకుని చేతమెచ్చి ॥

౮॥ తనతనశ్చక్తినాతని తనుపుతోన, స్వర్గముననిల్పెనిట్టి యాశ్చర్యమహిమ ।
గలుగునే యవ్యయునులకు గాధిపతి, కట్టిమహిమఘటిల్లెసాయమివరేణ్య ॥ 115

౯॥ ఆ త్రిశంకునకు హరిశ్చంద్రుడు, నతనికి లోహితాశ్యుండు, నతనికి హరి
తుండు, నతనికి జంచుండు, నతనికి విజయ, వసుదేవులన నిద్దలు పుత్రులు
గలిగిరి ; అందు విజయునకు, రురుకుండు, రురుకునకునృకుండు, నతనికి
బాహుకుండు గలిగె ; ఆ బాహుకుండు హైహయ తాలజంఘాదులచే నపజ
తుండై గర్భిణియగు మహిషేయుదాసును వసంబు ప్రవేశించెనందు. 116

గీ॥ సవతి తథ యీర్ష్యచేతనాజన్మన్యసతికి, గర్భసంస్తంభనమునకై గరమువెట్టె.
విషవశంబునగర్భంబు ప్రీలిపడక, సప్తవర్షంబులుండెనాశ్చర్యముగను ॥ 117

సీ॥ బాహుకుండతిజరాభారవీడితుండెయి, యశారాశ్రమముచేర్చ, ననుచయంబు ।
వీడినడల్పిత్ని విభునితో ననుగమి, పడలంప నదియెల్లమది నెఱింగి ।
యాద్యుండుకాలత్రయాభిజ్ఞుడగుడెంచి, యాసాధ్యతోడ నిట్లనుమృగాఁగి ।
యాయసద్భాహమిట్లెలచేసిపున, కడుపునలోక విఖ్యాతికీర్తి ॥

గీ॥ తనయుడగుచిశాత్రవతతులంద్రుంచి, యమితడఁగిణలిచ్చిజన్మములుచేసి ।
నిఖిలభూమండలము సేలునిపుణమహిమ, వెలయుగాఁజక్రవర్తికాఁగలడునుమ్ము॥

ఉ॥ సాహసమేల నాపలుకునత్యము నమ్ముమునీవసం, దదు
తాహముమానియాశ్రమపదంబునకుం గొనినచ్చి, మానిసం
దోహవిభుండుపోవగ, మనోభనసుండరు గాంచెబుత్తకుం
బాహుబలాధ్యుబాహుకి నృపాలకగేహేని యద్భుతంబుగన్ ॥ 119

గీ॥ గరముతోఁగూడఁబుట్టనగరుడటంచు, నామధేయంబొసంగిమాణవకునకును ।
నొర్వుండుపనయనము చేసిసర్వవేద, శాస్త్రములుచెప్పి దివ్యాస్త్రసమితియిచ్చె॥

వ॥ ఆగ్నేయాస్త్ర భర్గవాస్త్రాదు లొసంగినబుద్ధిమంతుండై యొక్కనాడక్కుమా
రుండు తిల్లికిట్లనియె ॥ 121

గీ॥ అమ్మవనమేలయుంటిమీయడవిలోన, మజ్జనకుండెందుఁబోయెసమ్మదమెలర్పఁ
జెప్పమన్నదనూజతోఁజెప్పెనప్ప, తివ్రతామణి సర్వంబుదెలియఁబడఁగ ॥ 122

వ॥ నగరుండు పితృరాజ్యావహరణామర్షితుండై హైహయతాలజంఘాది వధంబు
నకుఁ బ్రతిజ్ఞచేసి యందు మిక్కిలియు హైహయులంజంపె. అంత శకయవన
కాంభోజ పారదపల్లవులు హన్యమానులై సగరకుల గురుండగు వసిష్ఠుని శర
ణంబుచొచ్చిన వారల జీవన్మృతులంగాఁ దలంచి సగరునకిట్లనియె ॥ 123

క॥ పాపఁడజీవస్మృతులీ, యాపన్నులువీరిగావవయ్య, ద్విజత్వ ।
శ్రీసాతితులై, ద్విజసం, గాపాయమునొంది రేమియనఁగలదింకన్ ॥ 124

వ॥ వీరలుస్వధర్మ పరిత్యాగులైన నీప్రతిజ్ఞచెల్లెనని నందద్గురు వచనంబభి నందించి
వారలకు హన్యవేషంబుచేసె. ఎట్లనిన సయ్యవనుల ముండితశిరస్కులను, శకుల
నర్థముండితులను, పారదులఁ బ్రలంబకేశులను, బల్లవులశ్చ శ్రుధరులను నన్య
క్షుత్రియుల నిస్సాధ్యాయ వషట్కారులను జేసె. వారలు నాత్మధర్మ పరి
త్యాగంబున బ్రహ్మణులచేత విడువంబడి మ్లేచ్ఛత్వంబు నొందిరి. సగరుండును

స్వాధిష్ఠానంబునొంది యస్థలిత చక్రంజ్ఞే సప్తద్వీపవతియైన వసుంధరః
కాతపత్రముగానేలె ॥ 12

కి॥ సుమతియుఁ గేళినియునునను, ప్రమదలు కశ్యపవిదర్భపతిసుతిలాభూః।
ధమణునకు భార్యలైరు, తమసాతివ్రత్యనిత్య ధర్మమువెలయన్ ॥ 121

వ॥ ఆసుమతి కేళిను లిడువురు పుత్రార్థినులై యార్జునిం బ్రార్థించిన సత్తపోధ
నుండు వారికిట్లను- ఒక్కతె సంశకరు నొక్కపుత్రుని, నొక్కతె బలపరా
శ్రమ సంపన్నులగు నఱువదివేల పుత్రులను గనంగలరు. వలయునట్లు కోరు
డినిననట్ల కాకయని కేళిని వంశక్షరుంగోరి యల్పదినంబుల కనమంజ సుండన
పుత్రునింగనియె. సుమతి యరువదివేలపుత్రులంగనియె. అసమంజునకు సంశ
మంతుండుకలిగె. అయ్యసమంజ సుండు బాల్యంబునుండి పాపవృత్తుండైన
దండ్రచింతించి బుద్ధిమంతుండు కాండని పుత్రకున్విడిచె. తక్కిన యఱువది
వేపురుసునసమంజసునట్ల పాపవృత్తులై జగంబున యజ్ఞాదినన్వారంబులు
చెటిచిన ॥ 127

సీ॥ పురుషోత్తమాంశ సంభూతుండు నిర్దోషుఁ, డఖిలవిద్యామయుండైన కపిల।
మునిసాలికేతెంచి మ్రొక్కిదేనతలెల్ల, విన్నవించిరి దేవవిశ్వమునకు।
సాగరులచేయు నల్లశిచెప్పఁదరముగా, దీయుపద్రవమింక నెన్నఁడణఁగు।
ధరణిరక్షింప దేవరవారలీరితి, సవతరించుటఁజేసియైన కార్య ॥

గీ॥ మంతయును విన్నవించితిమనిన నల్పదినములలోన సాగరులీరిపోవఁ।
గలరనుచు దేవతలతోడఁ గపిలమాని, తెలియనానతియిచ్చెమైత్రేయవినుము॥

క॥ అంతటిలో సగరమహీ, కాంతుండు హయమేధమఖము కావించి సుదు।
ద్దాంతులగు సుతుల హయసమ సంతరగాములుగఁజేసి యంపిన వెనుకన్ ॥ 129

క॥ తురంగము మ్రుచ్చిలి మాయా, పురుషుడొకఁడు ధరణిజొచ్చిపోయిన సత్యు।
ధురులై సుమతికుమారులు, ధరనొక్కొక యోజనంబు త్రవ్వెరివరునన్ ॥ 130

ఉత్సాహ. ధర రసాతలంబు దాఁకఁ ద్రవ్వె యచ్చటంబరి,

స్ఫురణున్న యశ్వరత్నముందదంతి కంబునన్ ।

వరవిభా విశేషజిత దివాకరుం, దపోధురం,

ధరునిఁ గపిలుఁగాంచెపుడు ధారుణీశనందనుల్ ॥

క॥ కనివీడె హయమలిష్టుచుఁ, డనుకంపఁదొఱంగి పొడువుఁడడువుఁడు చంపుం।
డనిచుట్టుముట్ట నమ్ముని, కీనియక యలపైకకంటిక్రేవఁ గనుఁగొనన్ ॥ 132

॥ స్వకృతాపరాధ తనుభవ, వికటదశానల శిఖాభివృతరాజకుమారా :
రక నీరసతరగహనము, సకలంబును నపుడు భస్మసాత్మతమయ్యెన్ ॥ 183

॥ తన తనయులెల్ల నీవిధి, జనిన తెఱంగపుడువచ్చి చారులు చెప్పెన్.
విని హయము తేర జనపతి, మనుమని మతిమంతునంశుమంతుని బంపెన్ ॥ 184

వ॥ మహితగుణాభిరాముఁ డనమంజనపుత్రకుండంశుమంతుఁడ,
మృహిబిలమర్థిజొచ్చి నడుమ స్తహనీయ మహామహాకోన్నతిన్ ।
గ్రహపతిఁబోలునా కపిలుఁగాంచి సమంచితభక్తిమొక్క లో,
క హితచరిత్రుఁడిట్లనియె శౌరవమొప్పగ నక్కుమారుతోన్ ॥ 185

ఉ॥ పాపఁడ సాగరుల్ స్వకృతపాపముఁ జేసిటులై రి వీరలు,
ద్వీపిత నాకమొందుటకుఁ దెచ్చు భవత్సుతపుత్రకుండు ది ।
వ్యాపగనివ్వనుంధరకు నధ్వరవాహముఁగొంచుపొమ్ము దీ,
తొపరుఁడైనతాతకు వికాసముపుట్టగ నీక్షణంబునన్ ॥ 186

స॥ భవత్స్వేత్రుండు మందానికిందెచ్చి భస్మీభూతులైన సాగరులం వడిపి స్వర్గంబు
నొందింపంగలండు. సాక్షాద్భగవత్పదాంగుష్ఠ నిర్గతంబగు గంగాజలంబు
జగతి నెవ్వరి శరీరాస్థి చర్మ భస్మస్నాయుమేధశిశేకంబులఁ దడుపు వారుస్వర్గం
బారోహింతురు. తన్మాహాత్మ్యంబు వర్ణింపశక్యంబేయనిన నమ్మునీండునకు
నక్కుమారుండు ॥ 187

గీ॥ మొక్కియశ్వరత్నముంగొని వేగంబె, తాతకడకుఁబోవ, ధరణివిభుఁడు ।
సప్తతంత్రవిధి సమాప్తంబుగావించి, పుణ్యగరిమఁ ద్రివివమునకుఁజనియె ॥ 188

వ॥ ఆనగరుండు పుత్రవాత్సల్యంబున సాగరంబుం బుత్రునిగాఁ జేసికొనియె.
తత్స్వేత్రుండంశుమంతునకు దిలీపుండతనికి భగీరథుండుగలిగె. అతండ కదాస్వ
ర్గంబుననుండి భూమికి మందాకినిందెచ్చి భాగీరథీనామంబుగావించె. ఆభగీ
రథునకు సుహాస్త్రిండు నతనికి నాభాగుండు నతనికి నంబరీషుండు నతనికి
సింధుద్వీపుండు, నతనికి నయతాయుండు, నతనికి ఋతుపర్ణుండు గలిగిరి.
అతండ కదా సలసహాయుండై యక్షహృదయజ్ఞుండయ్యె. ఋతుపర్ణునకు
సర్వకాముండు, నతనికి సుదాసుండు, నతనికి సౌదాసుండుపుట్టె. అతండ
మిత్రసహుండును ననంబరంగు ॥ 189

ఉ॥ అన్యపుఁడొక్కనాఁడు మృగయారతుండై షనభూమిఁ ద్రిమృరం,
గా నొకరెండు బెబ్బులులు గన్నడఁబన్నడ వీనిచేత ని ।

క్కానఁ మృగస్త్రిమలభాగం గాన నధింతుటమంచుచుండఁజేఁ
బూనిన హేతిన్కొక్కపులి బొండుగఁజించిన నాక్షణిబునన్ ॥ 14

క॥ మృత్యుబొందె యిట్లునుండై యతరవ్యాఘ్రమునెమంచి దిదిమఱవకునే ।
బ్రతికినికే జేయుదునని, యనినినె వెఱపించి మాయమై పోయెనడిక ॥ 14

ఉత్సాహాఁ అంతి గొంతికాలమునకు నడివిభేది యమ్మహీ,
కాంతుఁడొక్క మఘముచేయఁగావశిష్టమానియ ।
త్యంతనియతిఁ దత్కియల్ ప్రయత్నమున నొనర్చి యా
చాంఠికోటబాబోన రాక్షసపతి తా నశిష్టుఁడై ॥ 14½

క॥ చనువొచ్చి మాంసముతి భోజనమొనఁగుము నాకుననిన, జనపతియాఁగా ।
కినమగిడి నెత్తుననిచే, గినచనియా యసురసూపకారుండగుచున్ ॥ 14½

సీ॥ మనుజేంద్రుననుమతి మానవమాంసంబు, తెచ్చిపక్వముచేసి దీప్తకనక ।
పాత్రికనందీయధాత్రి విభుఁడుగురుం డే తేరముందరనిడినఁజూచి ।
యాఁరయారాజుడు శ్చారిత్రమామిషం, బిడవచ్చునే యిది యేమియొక్కొ ।
యనుచులోఁ దలపోసి మనుజమాంసంబుగాఁ దెలిసిమహాశ్రోధకలుషితాత్ముఁ ॥

గీ॥ డైశపించె నృపాలరు ననిశమును మనుష్యమాంసంబు దనుచునుండుచువుగాక ।
యనిమఱియుజ్ఞానదృష్టి చేసరనిదనుజ, కృతమనుచునతృప్తపాపరిస్పృహఁడగుచు ॥

వ॥ ద్వాదశాబ్దంబులకు శాపనివృత్తి యయ్యెడమనియె. అమ్మహీపతియును,
శాపంబుఁ బరిగ్రహించి మగిడి శాపోదకంబులు చేపట్టి గురునిం బ్రతిశపింపఁ
దలంచిన ॥ 145

క॥ మదయంతియనెడు నవ్విభు, సుదతికడునెవ్వఁచి భర్తఁజూచికులగురున్ ।
సదమలదివ్యజ్ఞానా, స్పదమూర్తిం దగునె యకటశఘ్నినిజేయన్ ॥ 146

వ॥ శపించుట భర్తంబుగాదని ప్రార్థించిన శపించుటమాని జగద్రక్షణార్థంబు
శాపోదకంబులు భూమ్యాకాశంబులఁ జల్లక నిజపాదంబులపైఁ జల్లుకొనినఁ
బాదంబులుగాలికల్లవవర్ణంబు లగుటం గల్తాష పాదుండసంబరఁగి గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది వనంబునం దిరుగుచు ననేకులైన మాన
వుల భక్షించుచుండి ॥ 147

క॥ ఒకనాఁడొక మునియుతుకా, లకృతస్నానకా, స్వభావలావణ్యవతిన్ ।
వికసితముఖుఁడై కదియఁగఁ, బ్రకటితుఁడై రాజదనుజ భావముతోడన్ ॥ 148

చ॥ కనలుచున్నార్చి పట్టుకొనఁగాఁబటతెంచిన వారు భీతులై,
వనమునఁ బొటిపోవఁగ జీవంబున వెన్నడిపోయి విప్రునిం ।
బనుచుండఁ బట్టుకొన్నఁగని బ్రాహ్మణియిట్లను విప్రుఁబుణ్య వ
ర్తనుని. ఘనీయవల్లభుని ధర్తముతప్పి వధింపఁబాడియే ॥ 149

గీ॥ అకట యిట్లాకు వంశంబునందుఁబుట్టి, నట్టి నృపతులు ధర్తమార్తైకరతులు ।
నీవు తత్కులమునఁబుట్టి నింద్యకర్త, మాచరింపంగఁదగునయ్య నీచవృత్తి ॥ 150

వ॥ నీవు మిత్రసహుండును మహారాజపు, రాక్షసుండపుగావు; స్త్రీధర్తసుఖభిక్షాం
డవు; మత్తనోరథంబుగాకుండ మద్వల్లభుని వధింపవలదని బహుప్రకారం
బుల విలపించుచుం బ్రార్థించిన వినక వ్యాఘ్రంబు సశువుం జంపినవిధంబున
బ్రాహ్మణుంజంపి భక్షించె. అంతనా బ్రాహ్మణి యగ్ని ప్రవేశంబు చేయం
దలంబు కోపోద్దీపిత మానసయై ॥ 151

గీ॥ నామనోరథమునకు విఘ్నంబుచేసి, భర్తజంపితివీ సాపథలముకతన ।
సంగనామణిఁగవిసిన యపుడునీవు, పంచతభజించుచునుచు శపించెనపుడు ॥ 152

వ॥ ఇట్లు శపించి పతిసనుగమించె. సంత ద్వాదశాబ్దంబులు నిండిన శాపకృత
రాక్షసభావంబు పోయిన మిత్రసహుండు నిజపురంబునకు వచ్చి నిజవత్ని
యగు మదయంతి రావించి మదన స్త్రీడ లపేక్షించిన నద్దేవియు శాప
ప్రకారం బెఱింగినదై వారించె. అతుడును రతి పరాఙ్ముఖుడై యుండె
నంత. ॥ 153

క॥ అనవత్యుడై నృపాలుఁడు, తనగురుని నశిషమూనిఁదగఁ బ్రార్థింపన్ ।
మునియును మనయాతికిము, ధ్వనచిత్తంబు రుహుండగుచు గర్భముచేసెన్ ॥

గీ॥ కాంతమదయంతియేడేండ్లు గర్భభరము, పూనివేసెయొకతాతఁబాడిచిగొనిన ।
గర్భముకలంగి నుతుండుభాస్కరనిధుండు, పుట్టెనశ్వకుండని జగంబులునుతింప ॥

వ॥ అయ్యశ్వకునకు మూలకుండగు పుత్రుండు కలిగె. అతండెకదా పరశు
శాముండు భూతలంబు, నిఃశుత్రుంబుసేయు నెడ వివస్త్రులైన స్త్రీలచేతం
జరిపుతుండై రక్షింపంబడి నానీకవచుండనం బరగె. అట్టి మూలకునకుడ
శరభుండు, సతనికి నిలిబిలి యతనికి విశ్వసహుండు సతనికి ఖట్వాంగుండు
కలిగె. ॥ 156

నీ॥ ఖట్వాంగమేదినికాంతుండు దేవాను, రాహవంబున సమభ్యర్థితుడయి ।
సురలకుఁదోడ్పాటుచూపిడై తేయులఁ, బరిమార్చిగెల్చినసురలుమెచ్చి ।

వరముగోళము ధరావర యనవరమీయ, నాత్మగోరితిరేనియస్సదాయు ।
రవనానమైఁగింపుఁడనిన నొక్కముహూర్త, మనిచెప్పవేగియైయవనికరుగ

గీ॥ దెంచియిట్లనితలఁచె భూదివిజులఁగఁ, దాల్చిమైదేహమైనను, దాఁపకీత్తు ।
విహితధర్మంబులేమర, వృక్షమనుజ, పశుత్పణాదులయందుశ్రీభర్తఁగొంత

వ॥ ఎప్పుడును నిట్టివాఁడనై చరింతునింకను॥ 1

చ॥ మునిజనభాగధేయము సమున్నతవేద శిఖావతంస మా
ర్యనినహకల్పంబు సచరాచర సర్వజగత్స్వరూపమై ।
పనునఁడు వాసుదేవుఁడను బ్రహ్మమునెమ్మది నాశ్రయింతునం
చనితరభక్తియుక్తిపనుధాధిపుఁ డస్వప్రహచిత్తవృత్తియై ॥ 1

వ॥ వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు లీనుడై ముహూర్తంబున, ముక్తుఁడయ్యె॥ 1

గీ॥ పుడమిఁఖటాఁగభూపతిఁ బోలునృపతి, కలఁడెదివముననుండి భూస్థలికివచ్చి
రెండుగడియలఁజేరె నిశ్రేయసంబు, ననుచుఁబొగడిరిన పద్మలతనీకీర్తి ॥ 1

వ॥ ఆఖటాఁగునకు దీర్ఘ బాహుండును, దీర్ఘ బాహువునకు రఘువు, రఘువుఁ
నజుండు, నజునకు దశరథుండును గలిగె॥ 1

సీ॥ శ్రుతిశిరోవ్యాహరవిలతఁ తికింతులని, కొలఁదిపెట్టగరానియలఘుమహిమ ।
మరవిందభవభవేంద్రాది దివ్యులకు, దుష్ప్రపతమంబైన పరమపదము ।
సనకాది పరమహంసవతంసములదహ, రాంబరస్థలిఁద్రోచునతులతేజ ।
మణుమహత్పరిమాణగణితాఖిలప్రపంచాంతఃస్థమైన యనాదినిధన ॥

గీ॥ మమలమనితర్క్యమక్షయ్యమప్రమేయ, మైననారాయణ బ్రహ్మమవతరిం
రాముఁడనఁదారక బ్రహ్మనామసోమ, ధామముద్దామమైపర్వదశరథునకు॥ 1

వ॥ రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులన నాలుగు రూపంబుల నుదయింబి॥ 1

చ॥ జనకుని యాజ్ఞఁగొలికుని జన్మముగావఁగఁ బోవఁద్రోసలో
ఘనవిజిఘాసనయై యెదురుగాఁబఱ తెంచినతాటకానిశా ।
టని నలఘోకస్మృతుచుచు, డటాలుననభ్రవరవిఘ్నకర్తతా ।
దనుజులగెల్చి కాచెగుణభాముఁడురాముఁడు మానియాగమున్ ॥ 1

సీ॥ కఠినశిలీభవక్లాతమప్రేయసి, కలుషవహ్నికిఁ దొలుకారుమొగులు ।
చండీశకోదండ పుండ్రేక్షుకాండంబు, నకును ఉన్నదగజంబు ।
సృష్టితనూభవాదృశికోరికలాల, సమునకుఁ బూర్ణిమా చంద్రబింబ ।
మునయభార్గవసముద్యద్దర్శశిఖరి ని, ర్భేదనక్రీడకుభిదురధార ॥

గీ॥ అడుగునై త్తమిరజము బాహుబలము, చక్కదనముపరాక్రమసౌష్ఠవంబు ।
దనకుననుకూలగతి నొప్పిధరణిబరణి, శ్రీమహితదివ్యవిభుడు శ్రీరామవిభుడు॥

గీ॥ జనకసత్యవచః ప్రతిష్ఠాపనమున, కనుజనీతానమేతుడై యటవిశేష ।
మునికృతతపఃఫలంబు చేరినవిధమున, వల్కపరిధానుడై జటావళిధరించి॥ 167

చ॥ అహరధిపప్రతాపుడు జనాధిపుడారణీయ వైఖరిన్
గుహపరివస్యైకొని మనోహరకానన చిత్రకూటన ।
నృసింహృదధిత్యకా స్థలులహానుల గోష్ఠివసించెనిచ్చలున్
మహితనయానుజన్ములు సమగ్రతడన్న భజించుచుండఁగాన్ ॥ 168

సీ॥ కానల్యమొదలుగాఁ గల్లుతల్లులతోడ, వరమూలబలము తోగురులతోడ ।
శత్రుఘ్నుడుందాను జనుడెంచిభరతుండు, సాగిలిమ్రొక్కి రాజన్యవరుని ।
కడఁజెప్పితత్త్రియల్ గడపినపిమ్మట, ధరణిబాలింపఁ బ్రార్థనముచేయ ।
నంగీకరింపక యాహ్వానము నైక, న్యస్తప్రశస్తము న్నాత్మభావ ॥

గీ॥ భవ్యపాదూద్వయం బిచ్చిపంపిమగిడి, మగిడివచ్చెద రిందుండిమనుటగూడ ।
దన్యుఁడనుచునముత్సాహమగ్గలముగ, నగ్నిరీంద్రంబుడిగి రామావనిపుడు॥ 169

చ॥ కతివయ ప్రయాణంబుల దక్షిణపథంబు వట్టిచనిచని ॥ 170

సీ॥ గంధదంతావ శోత్కరకరోచ్చైః క్షిప్తవమధువర్షత్ర సద్వనచరంబు ।
గిరిదరీపరిసర ధరిఘనారభటివి, నిర్దళదర్శకై ణీగణంబు ।
బిలని ద్రితద్విపి వలహానఘట ఘట, స్వానస్వనితకుంజపుంజితంబు ।
తరునిష్కుహంగణాన్ భుజంగమఫణా గ్రరత్నదీపనిరస్త రజనిభవము ॥

గీ॥ పోల్లనత్పాదపోల్ల లద్భల్లుకేంద్ర, సాంస్తతనుమేచక ప్రభాశంకనీయ ।
తతకుహూమధ్యరాత్రంబుదగ్గదాన, వైధితము దండకారణ్యమెదుటఁగాంచి ॥

చ॥ తఱియం జొచ్చి చనునప్పుడు ॥ 172

శా॥ స్వర్ణావణ్యవతీ విహారఘనవి స్తంభార్థగోదావరీ
వాల్మీలల్లహరీ వికంపితవిభావత్పంక జాతోత్పలాం
తర్లినప్రమరాతిగీతి రసకర్తల్పంత తాయోగినీ
దుర్లంఘంబులుదండకానిలములేతులేచూపె భూపాలువై ॥ 173

శ॥ ఆరవివంశవర్ధనుఁ, డుదారధనూరవభిద్యదుగ్రకాం
తారమృగీపలాయన విధానమున స్థరణీతనూజ వి ।

స్నేరముఖాబ్జజేయుచు గమించుచుఁదాక్కొనఁ ద్రుంచెఁగల్పిత .
'క్రూరనిరోధు, దుస్సహవిరోధు విరాధు నిశాతహేతిచేన్ ॥

క॥ శరభంగ నుతీక్షణమునీ శ్వరపుణ్యాశ్రమములకు, వివస్వద్వంశో .
తరుఁడు, చని తత్సవర్యలఁ, బరితుష్టింబొంది యనుజభార్యాన్వితోడ్డ ॥
పంచచామరము.

అగస్త్యహానియున్న పావనాశ్రమంబు చేరనా
స్రగల్భతాపనుండు శాస్త్రభంగి పూజచేసికాం ।
తిగల్లునెంద్ర కార్ముకంబు దివ్యఖడ్గమక్షయూ
శుగంబుతూణ యుగ్మకంబుచోద్య లీలనిచ్చినన్ ॥

వ॥ పరిగ్రహించి యచ్చట నివాసంబు చేసియుండునంత ॥

సీ॥ జటిలులువల్ల లాచ్చాదనుల్ కృష్ణాజి, నోత్తరీయాంతరీ యోరుతనులు ।
దండకమండలు ధారులుకామాయ, పటవసానులు తపోభారకృతీలు ।
పవనభోజులు, జీర్ణపర్ణఖాదనులు, నీవారముష్టింపచోదారవృత్తు ।
లంబుభక్షణులు శాకాశనుల్ మూలకం, దఫలశిలీంఘ వర్తనమహితులు ।

గీ॥ యాయజూకులు బ్రహ్మవిద్యానిపుణులు, దండకారణ్య సతతవాస్తవ్యులవని
వినుతతేజోనిరస్త దమునులు, మునులు, వేడ్కఁజను దెంచిరా రామవిభునిఁ

చ॥ ఎదురుగనేగి వారికినభీష్టత, సాగిలిమ్రొక్కి భక్తిలోఁ
బొదలఁగఁదోడితెచ్చి, నయముస్థయముం, దగనర్హపీఠులన్
ముదముననుంచి, యంచితమనోగతి సర్వమొసంగి, మాధురీ
సదుదితరీతి స్వాగతముచక్కఁగ నీయఁగనత్తపోధనుల్ ॥

వ॥ వెక్కుదెఱంగుల నాశీర్వాదించుచు నిట్లనిరి ॥

గీ॥ విశ్వవిశ్వంభరా చక్రవిపులభార, మానిప్రజనెల్లఁ బోచుమియభ్యుదయః
గోరుకొనిమీకు ధర్మంబుఁగోరు వెట్టు, కొనుచునుండుదు మెపుడునీవనముల

సీ॥ త్రివవణవ్రతులఁగాటియవెట్టినిశ్లఁదొక్క, కుదురుముక్కుననూర్పు మెదలకొ
వ్రేలఁగట్టుదురు, బల్విడిఁదలక్రిందుగా, వరకపాలాస నాదరులఁదరుల ।
వణపట్టములఁగూయఁగ డిం భకులమోము, బిగఁగట్టుదురుపట్టి బీతుకుడు
కెరలియంగములవైఘ్రతము చల్లుచు, దుందు ములయాజకులనే ద్దురలనుటిఁ

గీ॥ పలితదీర్ఘ జటా వల్లిభరముపట్టి, పట్టిబెడలవై నెత్తు రుట్టజరక ।
తాపనులనీడ్చరా శ్రమస్థులఖలులు, రక్కసులుపిక్కటిలిదురారంభులగ

మ॥ భయధవ్యాఘ్రమదే భసింహాకిటిరూపంబుల్, దగందాల్చి దు
ర్నయతం, బల్లెలువొచ్చి పొచ్చిన మదాంధత్వంబునన్నత్తపః
ప్రియులన్నానుతిఁ బట్టించవుచు, ననల్నిభూతనిర్ఘాత ని
ర్దయఘోరారభటి కులై దనుజభర్తల్ పోదురిచ్చాగతిన్ ॥

183

నీ॥ దర్శగుప్పెడుమోవఁదాళని, జీర్ణసన్నునులు గుట్టపుగడ్డిమోసిమోసి ।
జలకుండిదేరవేసరు, నమాంసలభిక్షులూ సత్యముననీళ్లుమోసిమోసి ।
యిధమేరగలేనివృద్ధ యజ్వులుపాకములకుఁ గట్టెలదిండ్లుమోసిమోసి ।
భైక్షుపత్రపుటికోపని జరద్వాచంయములు బోనగావళ్లుమోసిమోసి ॥

గీ॥ విసిగియిడ్డిలఁబడ మెడల్విట్టుగ గ్రుద్ది, దిక్కులేమికి సగుదురు రక్కసులు ని ।
జాశ్రమంబులఁదిగు తుడుమాలకించి, దూరముగఁగాలు గలవారుపాటిపోవ ॥

ఉ॥ ఈసునబాసఁదిట్టి మెడలెల్లబడల్పడ, గ్రుద్దిగెంటుచున్
దీనుకపోయి దండములుదెచ్చి భుజంబులఁబెట్టిజే త్యు లెం ।
తేనుఖిలనందలము లెక్కినమోతుము, తన్నితాంతపీ
తాసవవాసవాసనల యావడిఁజేవులువాతఁ దొట్టఁగన్ ॥

185

ప॥ యోగంబు లాగంబులయ్యె, యోగంబులు వియోగంబులయ్యె, సాంఖ్య
బులు సంఖ్యంబులయ్యె, జపంబులు నెపంబులయ్యె, తపంబు లాతపంబు
లయ్యె, గాత్రంబులు ముష్టిఘట్టనసాత్రంబులయ్యె, ఆశ్రమంబులా
శ్రమంబులయ్యె, వ్రతంబులు గతంబులయ్యె, స్నానంబులు కుంజరస్నానంబు
లయ్యె. కండమూలాది భోజ్యంబులుత్యాజ్యంబులయ్యె. అధ్యయనంబు లాధ్యయ
నంబులయ్యె, శాస్త్రంబులు శస్త్రంబులయ్యె. శ్రీరామచంద్ర! సాంద్ర
భవత్కరుణా కటాక్షంబుల మమ్ము నీక్షించి రాక్షసబాధ మాన్పు మని
విన్నవించిన ॥

186

గీ॥ పరమఋషిపుంగవుల విన్నపములువిన్న, యన్నరాధీశువదన సభోంగణమున ।
భూక్రకుటివ్యాజకేతు విస్ఫురణమఖిల, దానవవినాశ పిశునయైకానిపించె ॥

187

క॥ శ్రీరాముడు కారుణ్య, శ్రీరామారమణుడై ఋషిప్రవరులకున్ ।
ధీరత, సభయంచిచ్చి, యుదారాలాపముల నిట్టులనుచుం బలికెన్ ॥

188

గీ॥ శంబదంభ ప్రహేళ నారంభశుంభ, దాత్యదోస్తస్సంభఖడ్గ భారాంచలమునఁ
బాపకర్తులరాక్షస భటులఁబట్టి, చక్కుచీరికఁ జేయుదుఁజనుఁడుమీరు॥

189

ప॥ ఇవ్విధంబునఁ బరమఋషుల నాదరించి ॥

190

క॥ చొక్కుమదిలోఁ దలంచుచు, రక్కెసచనుదేర హాస్యరసముగ, నస్మిచే ।
ముక్కునుచెవులును గోసెన, సృక్కణములుమోసు వెంటజలజలఁదొరగన్ ॥1

చ॥ అరితతివేటలాడు వసుధాధిపనూనుండ నల్పనై పుణీ
వరకరలాఘవంబున నవారణనేయువిచిత్రపత్రి, యా!
ఖరమఖదైత్య నాథులనుకైదుల బోరలుసిండికొప్పుని
ఘరవరవిక్రమాస్తిఁ జవిచూచె గనుంగొనువారు మెచ్చుగన్ ॥ 1

ళా॥ మూరీచాంతకుండై కబంధవధశుం భత్సాయకుండై చమ
త్కారోత్థండితనప్త భూమిరుహుండై దర్శోజ్వలద్వాళిహృదై ।
ద్వోరాద్రిప్రవిదారణోగ్రపవియై, దుర్వారుండై యానమి
చూఛరాగ్రేనరుండేలఁ గింకరునిగానుగ్రీవు నుగ్రాంశుజన్ ॥ 1

చ॥ భవుకసితాబ్జపత్ర రుచిపక్కున నవ్వునృపాలువాలుఁగ
న్దవకొనకెంపొకించుగఁ దొగర్చుగఁ దద్విశిఖాంచలంబునన్ ।
దవిలెఁబయోనిధానమవధానముగాఁ, దరుశాఖనొప్పకెం
జవురు తుదన్వసించునొక చిన్నతుషారలవంబుచాడ్పునన్ ॥ 1

సీ॥ స్నానకృత్యముఁదీర్చె సంచరన్మకరాక్ష, రాక్షసోదరమహాస్రస్రవంతి ।
నాపాశనంబె తైనధిక దృవ్యతుంభ, కర్ణదీర్ఘోర్వ సృగర్ణములను ।
ప్రాణాహుతులువేల్చె బటునిశాటభటప్ర, కాండచ్యవన్నాంసఖండముల
భోజనంబొనరించె భూరిరత్నకిరీట, కలితరావణ శిరఃకలశములను ॥

గీ॥ నుఖశయన మొందెమణివిభాశోభమాన, మానసీయనిషంగధామంబునడుమ
ఎంతనిష్ఠాగర్హమో, యినకులీన, చంద్రబాడబసమ దివ్యసాయకంబు ॥ 1

వ॥ ఇట్లు రావణ వధంబుచేసి లంకారాజ్యంబున విభీషునిఁ బట్టముగట్టి సీతాన
తుండై శ్రీరామవిభుం డయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించి రాజ్యంబు పాలి
నంత.

గీ॥ కడఁగిమూఁడుకోట్లు గంధర్వనాథుల, బాహుబలము మెఱయఁబట్టి చంపి
వారిదేశములు బలారూఢిఁగైకొనె, భరతుండధికకీర్తి భరితుండగుచు ॥

మ॥ అరిజైత్రున్మధు పుత్రకున్ లవణనుద్యద్బాహుసాహాయ్యో
ద్ధరుండై యాహవకేళిగీటణఁచి శత్రుఘ్నుండుగట్టించె భా ।
సురలీలన్మధురాఖ్యపట్టణము సంస్తుత్యంబుగానందు నుం ।
వరసంపత్ప్రతిభాధ్యులై జనులుసాంద్రప్రీతివర్ధిల్లుగన్ ॥

వ॥ ఇట్లు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జగంబులకు సుఖస్థితి సంపాదించి దివంబునకుంజనిరి. భగవదంశసంభూతులగు వారియందు నను రాగంబుగల కోనలజానపదులు తన్ననన్నులై తత్సాలోక్యంబునొందిరి. 'రామునకుఁ గుశలప్రేలును, లక్ష్మణునకు, సంగద చంద్రకేతులును, భరతునకుఁ దక్షపుష్కరులును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహు శూరసేనులును గలిగిరి. అందుకునునకున తిథి నతిథికి నిషధుండు, నిషధునకు నలుండు, నలునకు నభుండు నభునకుఁ బుండరీకుండు, పుండరీకునకు డేమధన్వుండు, డేమధన్వునకు దేవా నీకుండు దేవానీకునకు నహీనగుండు, నహీనగునకు రురుండురురునకుఁ బారి యాత్మండు పారియాత్మనకు, దేవభుండు దేవభునకు వచ్చులుండు వచ్చులునకు నుత్కుండును నుత్కునకుఁ దైలుండు, తైలునకు ఉక్తుండు, ఉక్తునకుఁవజ్రనాభుండు వజ్రనాభునకు శంఖణుండు, శంఖణునకు ద్యుషితాశ్వుండు ద్యుషితాశ్వునకు విశ్వసహుండు, విశ్వసహునకు హిరణ్యనాభుండుగలిగె. అతండు జైమిని శిష్యుండైన యాజ్ఞవల్క్యునివలన యోగంబభ్యసించి యోగీశ్వరుండయ్యె. ఆ హిరణ్యనాభునకుఁ బుష్కరుండు పుష్కరునకు ధ్రువసంధి ధ్రువసంధికి సుదర్శనుండు, సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణుండు నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రగుండు శీఘ్రగునకు మరుండునుగలిగె. అతండు యోగీశ్వరుండై కలాపపురంబున నున్నవాఁడు. ఆగామియుగంబు నందు సూర్యవంశవర్తకుండు కాఁగలఁడు. ఆమరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు నాతనికి సుసంధి నతనికి సమర్థుండు నతనికి విశ్వభవుండు నతనికి బృహదృషుండును గలిగె. బృహదృషుండు కదాభారత యుద్ధంబుననర్జనపుత్రుండైన యభిమన్యుని చేత హతుండయ్యె. వీర లిత్వోకువంశ భూపాలకుల ముఖ్యులు. వీరల చరితంబులువినిన సర్వపాపక్షయంబగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె,

३॥ ధన్యుఁడైత్వోకునందనుండైననిమి సహ, స్రాబ్దయజ్ఞంబొక్క టాహరింపఁ ।
దలఁచి స్రాగ్ధింఁచెవఱోతపు గమ్మనుచువశిష్ఠుని నమ్మునీం ద్రుఁడిట్ల యెనింద్రుఁ ।
డిపుడుపంచతాబ్దకృత్యాధ్వరముచేయ, నూహించిపిలిచిననొప్పినాఁడ ।
వజ్రకార్యముదీర్చివచ్చి నీమఘముసా, గించెదనని పోయెఁజీతివరుడును ।

॥ గౌతమాదులఁగూర్చి యాగంబుచేయు, చుండెనంతటిలో వశిష్ఠుండుమఘపు ।
మఘము సేయించి భూవిశిమగిడివచ్చి, యన్యుచే జన్న మొనరించునధిపుఁగాంచి॥

॥ జన్నము సేయించుటకై, నన్ను నొడంబఱిచి పిదపనాయాగమనం ।

బెన్నక యిటుగావించిన, యిస్మిచుని దుష్టకృత్య మేమనవచ్చున్ ॥ 201

॥ అని శోపించి ॥

క॥ మోహంతి దేశమున నం, దేహింపక యిజ్యకోకరిఁ దెచ్చుకొనినయ్యా,
సాహసికగ్రామణి, నిజ, దేహమెడలుఁగాక, తా విదేహుండనఁగన్ ॥

చ॥ అనుచుశపింప మేలుకని యక్కట యేమరి నిద్రనున్ననన్
గినిసి శపించెనాయెడల కిల్చిపమింతయుఁజూడలేదు గా ।
పునఃమనీయు న్ స్వకీయతనువుంబెడ బాయుతమంచుఁ బల్కియ,
జ్ఞనపతి మేనుహ తైడలె సభ్యులువి న్నయవార్థిఁదేలఁగన్ ॥

వ॥ నిమిశౌపంబున వసిష్ఠుని తేజంబును మిత్రావరుణుల తేజంబునం బ్రవేశి
ఊర్వశీదిర్భనంబున మిత్రావరుణులకు శతకహతంబైన నందువలన
మృండు దేహంతరంబునొండె. నిమిశరీరంబును నతిమనోహర తైలగంధ
సంస్క్రియమాణంబై క్షేదాది దోషంబుల నొందకయుండె. అంతయ
సమాప్తియగుచునుండ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతలం జూచి ఋతే
లి ట్లనిరి.

గీ॥ మాననీయాత్మఁడగు యజమానునకును, వరమొసంగుఁ డటన్న దేవతలు వే
మనిననిమివారితోడ నిట్లనియె వినయ, సంభృతత్వంబుదీపింపజ్జెత్తుఫణితి ॥

నీ॥ కఠినకీకన సముత్కర నిరంతరకీర్ణముల్లసద్భహుసిరావేల్లితంబు ।
సాంద్రరోమపరీత చటులచ ర్తపినద్ధ, ముద్వేలమాంస నివద్వర్ధంబు ।
నవవిధద్వారసంతతగళద్వర్ధంధ మస్రపూయక్రిమివ్యాచితంబు ।
మూత్రపురీష సంపూర్ణకు తూప్రాయ, మామయాధిరుజాశుగాకరంబు ॥

గీ॥ పాతకము దేహమిది పాయుభాగ్యమజ్ఞే, నొల్లనిక దానితోడును, నేనుండఁ
నాఁడ, జంతుతతుల లోచనములయందు, నీవరంబిండు నాకు సభీష్టకరము॥

వ॥ అనిన దేవతలును నతఁడు కోరిన వరంబిచ్చిరి. నిమియును సకల ప్రాణుల
చనంబుల యందువసించె. అది మొదలు ప్రాణులకు స్నేష నిమేషంబు
గలిగె. అంత సరాజకభీరువులై యాజకు లపుత్రకుండగు నిమిశరీరం
యందుఁబెట్టి మధించిన నందు కుమారుండు గలిగి జననంబు కతంబున
కుండు మధనంబు కతంబున మిథియు, దండి విదేహుండగుట కతంబున
హుండునను నామంబులఁ బరఁగె. ఆ జనకునకు నుదాహనుండును, సతనికి
వర్ధనుండు సతనికి సుకేతుండు సతనికి దేవరాతుండు, సతనికి బృహదుక్థుఁ
నతనికి మహావీర్యుండు సతనికి సుధృతి, సతనికి దృష్టకేతుండు సతకి హ
శ్వండు సతనికి మనుండు సతనికి బ్రతికుండు సతనికి గృతరథుండు న
దేవమీధుండు సతనికి విబుధుండు సతనికి మహాధృతి యతనికి గృతరా
డు సతనికి మహారోముండు సతనికి స్వర్ణరోముండు సతనికి హ్రస్వరోము

నతనికి సీరధ్వజుండును గలిగె. అతండు పుత్రార్థంబుయజన భూమి దున్ను
నపుడు సీరసీతా ముఖంబునఁ గుమారికయైన సీతజనించె. ఆ సీరధ్వజునకు
సాంకాశ్యాధిపతియైన కుశధ్వజుండు కలిగె. నతనికి భానుమంతుండు నతనికి
శతదుష్టముండు నతనికి శుచి నతనికి నూర్జుండు నతనికి శతధ్వజుండు నతనికి
కృత్యుతనికి సంజనుండు నతనికి గురుచిత్తును నతని కరిష్టనేమి యతనికి శ్రీతా
యువు నతనికి సుపార్శ్వండు నతనికి స్వజయుండు నతనికి త్రేమావి యతనికి
ననే మండు నతనికి భౌమిరధుండు నతనికి సత్యరధుండు యతనికి మపగుండు
నతనికి స్వాగతుండు నతనికి స్వానందుండు నతనికి సువర్చుడు నతనికి సుపా
ర్శ్వండు నతనికి సుభాషుండు నతనికి సుశ్రుతుండు నతనికి జయండు నతనికి
విజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి సునయుండు నతనికి వీరహవ్యండు నతనికి
ధృతి యతనికి ఒహళాశ్వండు నతనికి గృతి యాకృతియందు జనకవంశంబు
నిలిచె. వీరు మైథిలులు. ఆత్మ విద్యా ప్రవీణులైన భూపాలురని చెప్పినస్త్రీ
పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ||

208

చ॥ పరగుణశాలులైన రవివంశ నృపాలురఁ జెప్పి మన్ననో,
దురితము బాఱఁదోలి పరితోష మొనర్చితిరింక నద్గణా ।
కొరమగుచంద్ర వంశమెఱుంగన్మదిఁగోరెదఁ జెప్పమయ్యత,
ద్గురుతరవంశవారినిధిఁదోచెఁ గదా బహురాజరత్నముల్ ॥

209

వ॥ అని యడిగిన శిష్యున కాచార్యుండ్రిట్లనియె:

210

గీ॥ మునికులోత్తంస పరఁగసోముని పవిత్ర, వంశమందు జనించిరి పరగుణాధ్యు ।
లైననహుపయయాత్యర్జునాదిరాజు, లిందుకుల భూషణములైనమిథమహిమ ॥

వ॥ అట్టి చంద్రవంశంబు చెప్పెద వినుము. అఖిల జగత్సృష్టయై భగవంతుఁ
డైన శ్రీమన్నారాయణుని నాభి సరోజంబు నందబ్జయోనియై బ్రహ్మపుష్పై,
బ్రహ్మకు సత్రి యత్రికి సోముండుకలిగె. అశేషాపధి ద్విజనక్షత్రాధి పత్యం
బునకుం జతురాననుండతని నభిషిక్తునింజేసె. అంత ॥

212

గీ॥ తీనుపమిత వై భవస్ఫూర్తియాధిపత్యగర్వసంపూర్తియునుగూడఁగాఁ, బ్రకాశ ।
విశదసత్కిర్తి జగమెల్ల వెలయఁజేసె, సంబుభవసూతి రాజసూయాధ్వరంబుః

చ॥ అపరిమితాధిరాజ్యవిభవాతిశయంబున రాజసూయ యా
గపరమకర్మకృత్వమున, గంజవిరోధి మహావిరోధియై ।
విపులమదాతి రేకమున వేలుపుటాజ్ఞయనుంగుటాలిబ్ర
య్యపుజవరాలిఁదారయను సంబుజలోభనఁ దెచ్చెనింటికిన్ ॥

214

గీ॥ బలిమినాంగీరసుని భార్యబట్టి తెచ్చి, నగరిలోవేసికొని నిరంతరము మదన ।
కేళిఁజేలుచు శశియుండె జాలిపొంది, గురుఁడు తన్నేంతవేడినఁ గొఘ్ఘనీక

క॥ మోహితుఁడై హిమధాముఁడు, ద్రోహమనక యాచరించె దోడ్తోగురు ప ।
క్షీమారణము “భువికామాం, ధోహిసపశ్యతి”యటన్న నొడుపునిజముగాన్ ।

క॥ రాజుఁట చక్కనివాఁడట, రాజసమదియావనంపు రహియఁట విభవ ।
శ్రీజయగర్వోద్ధతుడట, పూజితులకు నిజనివాసములు గలుగునోకో ॥ 21

సీ॥ కాలకంఠకణోర కంఠకోటరసము, దృటవిషానల కీల ప్రాపుచూపు ।
దుర్వారతర మహాగర్వ సర్వస్వని, రిష్టదుష్టవి చేష్ట తేటమాట ।
కుహనాపరంపరా గహనావిషహ్యసాం, ద్రీభవద్దుర్తాయదినుసుమనను ।
బహుతరద్రోహసంభవ దఘాఘప్రభా, గణనీయ నిరయాస్తికడకనడక ॥

గీ॥ రాజులేయూరు పూజ్యవర్గప్రసన్న, దృష్టియేయూరు తిమిరౌఘ తేజములకుఁ
గలుగదుకదా సమానాధికరణ లాభ, మధిపతులపొందు, భుజగనాయకులవింద

వ॥ అది యట్లుండె ॥ 21

చ॥ అంటినయా ర్తిచేబాగిలి యాంగిరసుండతిదీనవృత్తి. నిం,
టింటికిఁబోయినై జ కథయెల్లనుమెల్లనఁ జెప్పిచెప్పి క్రిం ।
గంట జలంబు దెచ్చుకొనఁ గంజభవాదిసురల్ హిమాంశువె,
న్వంటనెపోయిచెప్పిన గణింపఁడ, తద్వచనేరి తార్థముల్ ॥ 22

వ॥ వినకున్నం గోపించి ॥ 23

సీ॥ పవిర్ముళిపించే జంభసురారిదమనుండు, కెరలికీలలుచూపె గృష్ణవర్ణ ।
కోరమీనలు నులిగొల్పెదండధరుండు, తఱుకుఁగోరలు దీఁపెదనుజవిభుఁడు ।
వలిత్రాటిమెలివిప్పె జలరాశినాథుండు, మృగిఁబల్లకట్టె సమీరణుండు ।
గదబెట్టుదిప్పె వేడ్కమనుష్యధర్ముండు శూలంబుసారింఁచెఁగాలగఱుండు ॥

గీ॥ సురలుపెనుబాబ్బలిడిరి యత్తులుధనుర్లు, ణధ్వనులుచేసిరఖిల గంధర్వగరుడ !
వరులు పరవళ్లుద్రొక్కిరి వారిజారి, దలఁచికయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్యకొనఁ

వ॥ ఇట్లు కడంగిన నింద్రాదులం గూర్చుకొని బృహస్పతి చంద్రునివై నడి
నంత ॥ 24

గీ॥ అంగిరునివద్ద రుద్రుఁడభ్యస్త నకల, విద్యుఁడై నకతంబున విప్రవర్య ! వెలఁ
యాంగిరస్సునకు సాహాయ్యమాచరించె, బ్రమధగణములుదానుసంభ్రమః

వ॥ బృహస్పతి మీది ద్వేషంబున శుక్రంబు చని యందుని పాక్షి
గ్రాహంబై నిశ్చించె; శక్తారులై జంభకుంభ పురోగములైన దైత్యునిరులు
చంద్రునకుఁ దోడ్ నురలవై సమరోద్యమంబు చూపిరి. ఇట్లు తారాపక్ష
మునఁ దారకై తారకామయంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె. అందుఁజైత్య
దానవులు, దేవగణంబుల మీద దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించిరింత సకల
జగన్నిర్మాణ చతురుండున చతురాననుండే తెంచి సొచ్చి రుద్రపు రోగము
లైన దేవతలను, జంభకుంభాదులైన దైత్యులను, సమ్మతించి సన్నాహంబు
లుడిపి సుభాకరుని బోధించి గురునకుందార నిప్పించిన నవప్రసవయ్యెను
తారంజూచి గురుం డిట్లనియె॥

225

గీ॥ అంబురుహనేత్ర నాభార్యవకటయ్యెరుని, కొడుకనీగర్భమునఁ బెట్టుకొవఁగవలెనె!
విడువుమననట్లచేసె నప్పడఁదియప్పు డనఘసతిదేవతా మణియాటఁజేసి॥ 226

వ॥ ఇట్లు గశ్చంబొక్క యీషికాస్తం బంబు వై విడిచె. ఆక్షణంబున సకలజన
మనోహరుండైన యతని సౌందర్య సౌకుమార్యంబులఁ జూచి చంద్ర బృహ
స్పతులు సాభిలాషు లాటయెఱింగి దేవగణంబులు తారతో నిట్లనియె॥ 227

ఉ॥ నిక్కముచెప్పమం బురుహనేత్ర యవత్రపయేలనీకునీ
చక్కనిచొక్కపుంగొడుకుఁ జందుదుసంగతిఁ గంటిఘో! కడు
నగ్నక్కువమున్న జీవునిసమాగమనంబునఁ గంటిఘోమదిన్
జిక్కిన సంశయంబుడుగఁ జేయుముపాయము సాధ్యసక్రియన్॥ 228

క॥ అనిసురలడిగిన నయ్యం, గనలజ్ఞాసాధ్యసములఁ గడచెప్పకయుం ।
డినతనయుఁడు కుపితుండై జనయిత్రింబలికె నధికసంరంభమునన్॥ 229

గీ॥ తరిమియెంతడిగినను మాతండ్రిపేరు, చెప్పవటుగాననిన్ను శిక్షింపవలయు ।
శాపమిచ్చెదఁగొనుమనిశమునుమందబుద్ధివై యుందుగాక యీపూన్నితరిగి॥ 230

వ॥ ఇట్లు శపియించెను సంత॥ 231

ఉ॥ తానపుడబ్జసూతి, వనితామణిసల్లనచేరఁ బిల్చియో
మానినితప్పులేదు వినచూకనమా యిటువంటికృత్యముల్
పూనికమీఱినీతలనె పుట్టెనె పుట్టినమాట చెప్పుమెం
డైననుబుత్రజన్మకథ లారయతల్లి యధినలొగదా॥ 232

వ॥ అని బుజ్జగించి యడిగిన॥ 233

గీ॥ తారకేల్లమ్మిదోయి మస్తకముఁజేర్చి, మోమువాంచిసాదాం గుప్తమనధరిత్రి ।
ప్రాయుచ్చవిధాతఁబలికె నల్పంపుఫణితి, నలినవై రికిగంటి న్నండనునిననుచు ॥234

ప॥ ఇట్లుతార, తేరనాడిన నానందాశ్రుధారా సారంబుజారను దారపులక్ష్మవారంబు
తోరంబుగా శృంగారంబు దొంగలించినభంగి నంగంబులఁ బొంగసేఖండహాస
సుధామండల ఖండంబులు గండ మండలంబులం దాండవిరప సుధాకరుండఁ
కుమారు నాలింగనంబుచేసి సాధువాదంబుల నాదరించి ప్రాజ్ఞుండవైతివని
బుధుండనుపేరు పెట్టె. ఆబుధుండి లాకన్యాయందుఁ బురూరపుండను పుత్రునిఁ
గనియె. అతండు చక్రవర్తియయ్యె ॥ 235

ఉ॥ దానపరుండు, యజ్ఞవిశదస్థిరకీర్తి, ఘనుండుసత్యవా
క్యానుపమానుఁ జాహవవిహార వినోదిమనోజ్ఞరూపరే
ఖానవనూన కార్ముకుండఖండ విభూతిపురూరపుండతే
జోనిధియేతఁ బ్రాభవముచూపుచు నేపుననెల్లదీపులన్ ॥ 236

సీ॥ ధరణినురేంద్ర మిత్రావరుణులశాప, ముననూర్వశీకాంత మనుజులొక ।
మునవసింపఁగఁగోరి భూమికివచ్చిపు, రూరపునధిక సురూపుఁజూచి ।
కామింఁచెనతఁడును గమనీయరూపలా, వణ్యవతియగునవ్వనిత వలన ।
మదనాతురుండయ్యె నుదితమనోజవ్య, ధోపేతఁచిత్తులై యొండుపనులు ॥

గీ॥ మానియుండిరంత మనుజాధిపుఁడుదేవ, వనితఁజూచిపలికె మనసిజాస్త్ర ।
విధతనుండవైతి వెలఁదినన్బరిణయం, బై మనోజకేళి నాదరింపు ॥ 237

చ॥ అనుటయు హావభావలలితాకృతియై సురకాంతవత్కనో
జననత, సత్యశీల, బలసంయుత, యీశమయంబు చేసినన్
నినువరియించుదాన ననన్కిముతత్సమయంబుచెప్పుమీ
వన, వనజాక్షియిట్లనియె నాదృతినాధరణీతలేశుతోన్ ॥ 238

గీ॥ వసుమతీశ్వర బిడ్డలవలెనెపెంచు, కొంటిసీమేషముల రెంటినంటివాయ ।
నింకనాశయనము చేర్వనెపుడునుండ, నీయవలయును వీని నాకిష్టమిట్లు ॥ 239

క॥ వినునగ్న త్వముతోనా, కనుఁగవకుంగానఁ బడుటగాదీవు ఘృతా ।
శన మొనరించు చునుండుదు, ననఘానీయొద్దఁ, జేయుమాసమయంబున్ ॥ 240

ప॥ ఇట్టి సమయంబుచేసిన నీకు భార్యనగుదు, సమయభంగం బయినంబోవుదా
ననిన నొడంబడి యారాజు రాజవదనయుం దానుం గూడి ॥ 241

సీ॥ అలకాపురాది దివ్యపురీమణిహేమ, కమనీయతుంగ సాధములయందుఁ ।
జైత్రరథాదిరాజన్ని ర్జరవిహార, శృంగారవనతరు శ్రేణులందు ।

మానసాదిసరోవరా న్మానతరదర, న్నవపుండరీక మండములయందు ।

హిమనదాదిమహేంద్ర సముదారశృంగశుం, భర్త్యురీకుంజగర్భములయందు ॥

గీ॥ భహుశ్శిథవిచిత్ర సురతసంబంధబంధ, బంధురత్వంబునీపింపఁ బార్థివుండు ।

నూర్వశీయుఁగ్రీడసలిపిరొండొరులమీఁది, ప్రేమదినదిననూత్నమైవృద్ధిఁబొడ ॥

వ॥ ఇవిధంబున ననేకవర్షంబులూర్వశి యయ్యుర్వీశ్వరునితోసంభోగ క్రీడలం దగిలి న్వర్లోక సుఖంబులు మఱచియుండె ॥ 243

గీ॥ సురపురీభోగ్య సౌభాగ్యగరిమకెల్ల, నూర్వశీకాంతలే కున్ననొప్పుదటిగె ।

నపుడునమయజ్ఞుడగుట తానరుగుదెంచి, రీవిగంధర్వ విభుఁడువిశ్వానసుండు ॥

వ॥ ఊర్వశీపురూరపుల సమయంబెఱింగిన వాఁడై, విశ్వావసుండొక్క నాటినిశా సమయంబుననచ్చియూర్వశి శయనసమీపంబున నున్నమేషంబులతో నొక్క దానింబట్టుకొని యాకాశంబునకుం బోయిన దానిశబ్దంబువిని యూర్వశి యిట్లనియె ॥ 245

గీ॥ మ్రోహమునఁజెంచుకొన్న నామధ్వుకొడుకునకటయెవ్వఁడుగొనిపోయెననదనైతి ।
నరసియెవ్వరువిడిపించెదరుమదీయ, దీనదశమాంచియిప్పుడుద్వృత్తిమెఱసి ॥ 246

వ॥ అని పలుకు నూర్వశి వచనంబులువిని రాజుతద్దర్శన భయంబునం బోకయున్న గంధర్వులు రెండవపోతేటినిం బట్టుకొని పోయిన దానికూతవిని యూర్వశి యిట్లనియె ॥ 247

చ॥ అకటయనాధనై తిఁ బురుషాధముచేపడి శౌర్యహీనుఁడీ

పురుషుఁడదెట్లు నాకొడుకుగుఱ్ఱులపట్టుక పోవుచున్నమో ।

మకునివధించి తేగలఁడె చాలనవజ్ఞ ఘటిల్లెనాకునీ

వికలతనాపనేరినిఁ కవేడుదు, నేడు దురంతదుఃఖినై ॥ 248

వ॥ ఇట్లార్థమై పలుకుచున్న యన్నలినానన పలుకులువిని కోపించి కించిదరుణాయ మాననే త్రాంచలుండై రాజపంచాననుండంధ కారంబు కావున సుధాంధః కాంతతన్నుం జూడదనితలంచి దిగంబరత్వంబునలేచి ఖడ్గంబంకించి చోరులకు నాముందర నెక్కిడికిం బోవచ్చునని వెన్నుదగిలిన గంధర్వులు మాయావిద్యుత్పరంపరయు త్పాదించిన నావెలుగున నతనినగ్నత్వంబు చూచి యూర్వశి చనియె. రాజును గంధర్వులందోలి, యురణకద్వయంబుం గొనివచ్చి శయన తలంబున నూర్వశిలేకుండుట చూచి నగ్నభావంబుననున్నత్రరూప కుండై యయ్యంగన వెదకుచునెల్లెడల పరిభ్రమించుచు ॥ 249

ఉ॥ షష్ఠ్రియవద్యుఁడీగతి దిశల్వరికించుచుఁ బోయియాకురు
తేత్రమునందుఁ బద్మసరసీతటిఁగాంచె మనోజ్ఞ దేవక్కా
తాస్మితయంబుతో మెలఁగుతామరనాచన నూర్వశిన్ సుమా
స్త్రతుటితావిజేయ విలసత్ప్రవిజాగ్ర దుదగ్రధైర్యుడై ॥ 21

ఉ॥ చూచిన్మచాలుఁ డోమృగకిశోరవిలోచన! జాయవీపునా
కీచటూగటవీస్థలుల, నేలచరించెదు, రమ్మటన్నచ్యౌ
కోచపయోజ పత్రగు లఁగొంకఁగ జేయుకటాక్షవీక్షునా
రాచతనంపు బూమెవలరాయనిఁ జూచిలతాంగియిట్లున్ ॥ 22

వ॥ మహారాజా యాయవివేక చేష్టితంబు చాలింపుము. ఇప్పుడేను గర్భిణి
యన్నదాన, ఒక్క సంవత్సరంబునకు మగిడిరమ్ము. కుమారుండు జనియిం
గలండు, నీకిత్తునొక్కనాడు నీతోడఁగూడి యుండెదనని పొమ్మన్న హర్షిం
నిజపురంబునకుం జనియెనంత ॥ 2

గీ॥ అచ్చరలువిస్కయం బందియడుగ, నూర్వ, శీలతాతన్విచెప్పెఁ దచ్చిత్రచరిత
హారయారాజుఁగూడుభాగ్యంబుమాకుఁ, గలుగునాయనియాత్మదలంచిరపుడ

వ॥ సంవత్సరంబు పూర్ణంబైన పురూరపుం డచ్చటికింబోయిన నూర్వశియు సార
ర్నామధేయం గుమారునాతనికిచ్చి యారాత్రియతనిం గూడియుండి పఁ
పుత్రోత్పత్తినిమిత్తంబైన గర్భంబుదాల్చి యారాజుతో నిట్లనియె, అ
త్పీతికరులై గంధర్వులునీకు వరంబీయవచ్చిరి కోరుమనిన గంధర్వులం జూ
పురూరపుం డిట్లనియె ॥ 2

గీ॥ అఖిలరిపుకోటి కెలిచితి నమితకోశ, బంధుబలసం యుతుండనెప్పట్టునందుఁ ।
గొదవనాకింతయును లేదు, మడిఁదగిలిన, దీలతాతన్వయందు నభీష్టలీల ॥ 2

వ॥ కావున నీ యూర్వశిసాయజ్యంబు గలుగ వరంబిండునిన గంధర్వులత
నగ్నిస్థాలి యొసంగి యిట్లనిరి. ఆమ్నాయానుసారంబున నగ్నింద్రిధాః
జించి యూర్వశి సాలోక్యంబు నుద్దేశించి యజంపుము, నీ యభిలాషఁ
సాయజ్యంబు సఫలంబగుననిన నగ్నిస్థాలిఁగొని చనుచు నిట్లని చింతించె ॥ 2

క॥ ఆలలన లేనియగ్ని, స్థాలియిదేమిటికి, డించి, చనియెద నిచటన్ ।
హాలిపురంబున కని చని, యాలోన నిశీధనమయమరిగిన పిదపన్ ॥

వ॥ నిద్రలేకి యిట్లని తలపోయు. అక్కటా! యూర్వశి సాలోక్యార్థంబు
ధర్వులిచ్చిన, యగ్నిస్థాలి యరణ్యంబునంబెట్టి వచ్చితిఁ బోయి తెచ్చెద
లేచివచ్చి యచ్చట నగ్నిస్థాలిఁగానక “శమిగర్భంబైన యశ్వత్థంబచె

ఇదియే పురంబునకుం గొనిపోయి యరణిచేసి మక్కించి యిందునుత్పన్నంబైన
యగ్ని నుపాసించెద"నని పురంబునకుంబోయి యరణి నిర్మాణంబుకై గాయ
త్రిని బరించిన గాయత్ర్యక్షర సంఖ్యాంగుళీప్రమాణంబులైన యరణి
త్రయంబైన నందు నగ్నిత్రయంబు మధియించి యూర్వశి సాలోక్యంబు
గోరి యామ్నాయానుసారియై వేల్చి గంధర్వలోకంబునొంది యూర్వశిం
గూడి సుఖంబుండెఱిగ్నియొక్కండయ్యును, నీమన్వంతరంబునఁ బురూరవునిచే
ద్రీ విధంబై వికల్పింపంబడియెనని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

॥ వరగురుండైన పురూరవు, చరితంబిది చెప్పితిం బ్రసన్నహృదయతా ।
స్ఫురితుండవై తద్వంశము, పరిపాటిని వినుమునిగమ భవ్యాచారా ॥ 269

౪॥ పురూరవునకాయువు, ధీమంతుండు, సమావసుండు, విశ్వావసుండు, శ్రుతా
యువు, శతాయువు నయుతాయువునను నాద్యురు పుత్రులుగలిగి రందు
సమావసునకు భీముండు, భీమునకుఁ గాంచనుండు, కాంచనునకు సుహా
తుండు, నతనికి జహ్నుండుపుట్టె ॥ 260

౫॥ నుతకీ ర్తియైనజహ్నుండు పరస్పాత్పరు యజ్ఞ పూరుషు కమలాధినాథుఁ ।
గుణబియాగముచేయుతటి, రంగదుత్తుంగభంగపరంపరా భంగయగుచు ।
గంగతన్మఘవాటి గలయముంచినఁజూచి కోపించియారాజ కుంజరుండు ।
పరమయోగినమాధిపరతఁ దద్గంగాజలంబెల్లఁద్రావనుల్లమునఁదలకి ॥

౬॥ మునులుచను దెంచి యారాజముఖ్యునధిక, వినయమునవేడి, గంగనీతనయదీని।
విడుపుమనినన్ను తించిన విడిచెన్మృతతి, యది మొదలుగంగజాహ్నువియనఁగఁబరఁగె॥

౭॥ ఆ జహ్నునకుసుమంతుండు, నతనికి నజకుండు, నతనికి బలాకాశ్వండు, నతనికిఁ
గుశుండు, కుశునకుఁ గుశాంబ, కుశనాభాధూర్తరజో వసువులను నలుగురు
పుత్రులు గలిగిరి. అందుఁ గుశాంబుండు. 262.

౮॥ శతమఖతుల్యుండైన సుతుంజయ్యునఁ గాంచెదనంచుఁగోరియున్,
వ్రతమటుసేయ నింద్రుండు ధరావరుఁ జేరఁగవచ్చి నేననీ ।
సతికిఁదనూజభావమున జన్మమునొందెద నంచుఁబోయెన,
క్షతభుజవీర్యశౌర్య నిధిగాధిజనించె గుశాంబుండుబృగన్ ॥ 263

౯॥ కుశాంబ పుత్రుండైన గాధికి సత్యవతియను కన్యకపుట్టె, భృంగువంశోత్త
రుండగు రుచికుండు వచ్చి యా సత్యవతి నడిగిన గాధికోపించి॥ 264

౧౦॥ వృద్ధుడీ బ్రాహ్మణుండు సమృద్ధరూప, శీలసాభాగ్యయైన యీచిగురుఁబోడి ।
నెవ్విధంబుననడిగె నెట్లిచ్చువార, మైన నొక నేర్పుకలదిని యతనిఁజూచి ॥ 265

వ॥ ఒక్కచేవి నలుపును, శరీరంబెల్ల తెల్లనయు, వాయువేగంబును॥ గల యశ్వ
సహస్రంబిక్కన్నియకుంకువఁబెట్టి సరిగ్రహింపుమనిన॥ నమ్మునియును వరుణు
నడిగి యశ్వతీర్థ సముత్పన్నంబగు తాదృశతురగ సహస్రంబు తెచ్చి యారా
జున కిచ్చి సత్యవతినిం బరిణయంబై యక్కాంతకు సపత్యంబుఁ గోరిచరు
నిర్దాణంబుచేసిన సత్యవతి తమతల్లికిఁ బుత్రుండు కావలెనని పతిం ప్రార్థిం
చినఁ దత్ప్రార్థితుండై క్షత్రియ వరపుత్రోత్పత్తి కారణంబైన యొక్క
చర్మపు నిర్మించి సత్యవతి కిట్లనియె ॥ 266

గీ॥ బ్రహ్మతేజో ఘనంజైన పట్టిసీకుఁ, గలుగునిందులనిందుల సలఘువీర్య! మ్రొవ
ధనుఁడుక్షత్రియుఁడుదయించుఁ ద్వితసవిత్రీ, కెలమితోనుపయోగింపుఁడి పుడు

వ॥ అని చెప్పి వనంబునకుంబోయినఁ జరూపయోగకాలంబున సత్యవతింజూచి
తల్లి యిట్లనియె॥ 268

గీ॥ పుత్రి వినుమెవ్వరై ననుబుత్తుఁడధిక, గుణునిఁగోరుటయెందునిక్కువమునుమ్ము!
భార్యతమ్మునిగుణములుపాటిగొనరు, మునియునిజపుత్రుఘనునిఁగాఁగనకపోడు॥

వ॥ బ్రాహ్మణునకు బలవీర్య సంపదలేల? క్షత్రియునకైన సర్వ భూమండలం
బును నేలుఁగావున నీచరువునా కిచ్చి నాచరువు నీవు కైకొనుమనిన నట్లకాక
యని సత్యవతి తనచరువు తల్లికిచ్చి తల్లి చరువుతా నుపయోగించె. అనం
తరంబ వనంబుననుండి చనుడెంచి రుచికుండు సత్యవతింజూచి యిట్లనియె॥ 270

ఉ॥ పాతకురాల యేమి తడఁబాటానరించితి వత్సదగ్రశ్రా
ద్రాతులమయ్యెనీయొడల నన్దపథంబున మాతృభావవి ।
స్థిత చరూపయోగమప భీతినొనర్చితివ్రా సృపాలకా
ర్హతికతోరభీకరగుణాకర మాచరు వెన్నిచూచినన్ ॥ 271

క॥ అనఘంబు బ్రహ్మతేజో, భినుతము నీచరువుదానిఁ జెడచేతభవ ।
జ్ఞననికి నిచ్చితివకటా! కనఁగలవెమహోగ్ర దుష్టకర్తునిఁగొడుకున్ ॥ 272

చ॥ అనవినికంపమాన హృదయాంబుజయై లలితాంగిభర్తవ
ద్వనజయుగంబుఁబట్టుకొని వల్లభయేనపరాధినికా ననున్ ।
వినుత దయావలోకన నవీన సుధాప్లుతి నాదరింపునం,
దనుగననోపనిష్ఠురగు ఇవ్రవణప్రతిభాసమేతునిన్ ॥ 273

వ॥ పుత్రుండు క్రూరుండౌట కోప నవ్విధంబు పాడు మనుమండుగా ననుగ్ర
హింపవలయునని ప్రార్థించిన నట్లయనుగ్రహించె, ఆ సత్యవతియు జను
దగ్నింగనియె, సత్యవతి తల్లియు విశ్వామిత్రునింగనియె, సత్యవతియుఁ గౌశిక

యనునన్నియయ్యె, జమదగ్నియు చిత్వోకువంశోద్భవుండైన రేణుకుని పుత్రిక
యైన రేణుక నుద్వాహించె యక్కంత యందు భగవంతుండైన శ్రీ నారా
యణుని యంశంబైన పరశురామునిం గనియె, వినుము || 274

|| ట్ట్రయసానుమత్సమితి కెవ్వనికోప, మదయనిష్ఠుర ఘోరభిదురధార !
రాజన్య రాజీవ రాజకెవ్వని కనుం, గొనమూపు సమదదిక్కుంభికరము !
బాహుద్భవాటవీపటలికెవ్వని నట, ద్భుక్కుటిదవానల స్ఫురితశీల !
పార్థివాంబోధి సంపదల కెవ్వని యట్ట, హాసరేఖయగస్త్యహస్తచుళుక ||

|| మవనినాథాంధ తమససంహతికినెవ్వ, నిమహితోద్దండ భుజదండనిహితపరశు !
దీప్తియుదయాద్రిశిఖర ప్రదీపితార్క, బింబమారాముఁడాహవభీముఁడొప్ప||

|| భార్గవుండైన శునశ్చేపుండు విశ్వామిత్రునకు దేవతలచేత నియ్యంబడి దేవ
రాత నామంబున విశ్వామిత్రునకుఁ బుత్రుండయ్యె మతియు విశ్వామిత్రునకు
మధుచ్ఛండ, ధనంజయ, శృతదే, వాష్టక, కచ్చప, హరితాఘ్నిలు పుత్రులు
కలిగిరి. వారలకు సనేకంబులైన కాశిక గోత్రంబుల ఋష్యంతరంబులయందు
వైవాహ్యంబులు గలిగెనని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె||276

|| ప్రచురవిజ్ఞాన, వినుపురూరపునియగ్ర, నందనుండాయునతఁడు కన్యాలలామ!
రాహుపుత్రకఁబెండ్లియై ప్రకటబలులఁ, బుత్రకులఁగాంచె నేపురఁబుణ్యమతుల||

|| వారలునహుమ, ట్ట్రనృధ, రంభ, రజ్యనేనులను నైదుగురు. అందుఁట్ర
పుద్ధునకు సుహాత్రుండును, సుహాత్రునకుఁగాశ్యప కాశ, గృత్సమదులను
మువ్వురుపుత్రులు గలిగిరి. అందుగృత్సమదునకుశౌనకుం డనంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య
ప్రసర్తకుండయ్యె. కాశ్యపునకుఁ గాశేయుండు నతినికి రాష్ట్రుండుకలిగె. రాష్ట్ర
నకు దీర్ఘ తపుండు, దీర్ఘ తపునకు ధన్వంతరి కలిగె. అతండు శ్రీనారాయణుని చేత
వరంబువడసి కాశీరాజగోత్ర పతియైయెనిమిది ప్రకారంబుల నాయుర్వేదంబు
నిర్ధించె. ఆధ్వంతరికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునికి భీమరథుండు, భీమరథు
నకుదివ్రాదాసుండు, దివ్రాదాసునకుఁ బ్రతర్దనుండుపుట్టె. అతండు భద్రశ్రేణ్య
వంశ వినాశకారియగుట శత్రుజయంబు కారణంబుగా, శత్రుజిత్తనం బరఁగె;
అతనికిపత్నుండుపుట్టె. అతండు సత్యపరుండగుట ఋతధ్వజుం డనంబరఁగె. కువల
యం బనునశ్వంబు గలుగుటం జేసి కువల యాశ్వండుండనంబరఁగె. అట్టిపత్నునకు
నలర్కుండుగలిగె, నయ్యలర్కుండఁబదాఁబువేల పత్నరంబులు మనోజ్ఞ
యకావనుండై మేవీనీ భాగంబను భవించె. నయ్యలర్కునకు సన్నతి, సన్నతికిసు
నీధుండు, సునీధునకు సుకేతుండు, సుకేతునకు ధర్మకేతుండు, ధర్మకేతునకు సత్య
కేతుండు, సత్యకేతునకు విభుండు, విభునకు సువిభుండు నతనికి గురుమారుండు,

సుకుమారునకు దృష్టకేతుండు దృష్టకేతునకు వీతిహాత్రుండు, సతనికి భాద్గుండ
భాద్గునకు భాద్గుభూమిపుట్టె. అతనివలన జాతుర్వర్ణంబునుం బ్రవర్తించె
వీరు కాశ్యపరాజు లింక రజనంతివినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయు
కిట్టనియె ॥ 27

క॥ రజకిఁడనూ భవులాహవ, విజయులునత్కిర్తి ధనులువిఖ్యాతమహా ।
భుజవీర్య ధుర్యులేనూ, అజతులుగల్గిరి, జగన్మదావహు లగుచున్ ॥ 27

వ॥ అక్కలంబున దేవాసురులు పరస్పరజగీషువులై యుద్ధంబునకు నుపక్రమిం
వారై చతుర్ముఖు పాలికింబోయి మ్రొక్కి యిట్లనిరి ॥ 28

క॥ సరసిజ సంభవ, దేవాసురులము మేమాహవమ్ముచోద్యభుజావి ।
స్ఫురణమునఁ జేయఁదలఁచితి, మిరువాగునవిజయ లక్ష్మియెవ్వరిదొక్కో ॥ 28

వ॥ అని యడిగిన దేవాసురులకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 28

క॥ రజయెవ్వరి కిందోడై, భుజవిస్ఫురణంబు చూపుఁబోరన్వారిన్ ।
విజయశ్రీచేరుననన్, రజనీచరవరులుచనిరి రజకడకువడిన్ ॥ 28

వ॥ ఇట్లుచని తమకు సహాయంబుకోరిన ససురలకురజి యిట్లనియె ॥ 28

ఉ॥ మీకుసహాయమై, యతినమృద్ధభుజా బలలీల, దేవతా
నీకముతోడఁ బోరెద నని న్నను నింద్రునిఁజేసికొల్పుఁడెం ।
తేకుతుకా ప్తిమీరలన నిట్లనిరింద్రుఁడు మాకునాహవా
స్తోత్రభుజావలేప బలధుర్యుడవార్యుఁడు శౌర్యలీలలన్ ॥ 29

వ॥ ప్రహ్లాదుండుండ ని న్నింద్రుఁజేయ నొల్లము. తదర్థంబ యుద్ధంబును ననియసురు
చనిన సురలు రజకడకువచ్చి సహాయంబువేడిన రజదేవతల కిట్లనియె ॥ 29

గీ॥ ఆసురతతులగెల్తు, నాహవంబుననను, నింద్రుఁజేసికొలువుఁ డీరలనిన ।
యుక్తమనుచుదానికొప్పి తోకొనిపోవ, రజయుఁగలన దనుజరాజనడచె ॥ 29

ఉ॥ అంతశచీవిభుండు వినయంబున నన్నరనాధుఁబాదపీ
తాంతికభూమిఁజేరి చరణాంబుజముల్ తలపోక మ్రొక్కిభూ
తాంతభయంబు మాన్పితివిగావునఁ దండ్రివిగావెనీవునా
కెంతసవచ్చునీ మహిమయిన్ని జగంబులుపుత్రుఁడేలినన్ ॥ 29

వ॥ అనిచాతుర్య పురస్కరంబుగాఁ బ్రార్థించిన రజయుమంద స్థితపదనార :
దుండై యట్లకాకయనుచు నిజపురంబునకు వచ్చి కొంతకాలంబునకుఁ బరలా
గతుండై న యనంతరంబారజి పుత్రులురాజ్యంబు చేయుచున్నంత ॥ 29

ఉ॥ నారదుఁడొక్కనాఁడు నరనాథతనూభవులున్న చోటికిన్
గౌరవమొప్పఁబోయి బలఘాతిభవత్పి తృపుత్రకుండుత!
దూర్భాదివిఘాతీకీరును బ్రభుల్ చనికై కొనుఁ డంచుఁ డెల్పినన్
హరుసతిత్వరంజని దివస్వతిఁగన్గొని పల్కిరల్కతోన్ ॥ 290

ఉ॥ నీవును నేమునారజికి నెయ్యపుఁబుత్తుల మాటమాకునం
భావనస్వర్గరాజ్య పరిపాలనమర్హ మటన్న నీక,వాం
ఛావృతినున్నయింద్రుని విశంకటవృత్తి జయించిస్వకపురీ
భావుకరాజ్యమంతయు సభంగురులై వడి నాక్రమించినన్ ॥ 291

వ॥ ఇంద్రుండు పరాజితుండై తొలంగిపోయె. బహుకాలంబు చనిననొక్కనా
డేకాంతంబున బృహస్పతింజూచి యల్లనదివస్వతి యిట్లనియె ॥ 292

గీ॥ క్రతువుచారనీయ రేలాగబ్రతుకవచ్చు, దాచనేటికి మొకమెల్లవాఁచెనెట్టి ।
కడిఁదియెఱుంగఁ బురోహితభండమొక్క రేగుపండంతయైన వారింపకిడరు॥293

వ॥ అనిన బృహస్పతి యిట్లనియె, ఇతైఱంగుమున్నును నెఱింగించితివి. అందులకుఁ
బ్రతికార్యంబు విచారించు చున్నవాడ, నెఱైననునీకు రాజ్యంబు కలుగు
నుపాయంబు చూచెద, అనివలికి రజపుత్రుల బుద్ధిభ్రంశంబునకును నింద్రుని
తేజోభివృద్ధి కొఱకునునొక్కయిష్టి కల్పించివేల్చి, అందుకతంబున రజపుత్రులు
బుద్ధిచలించి వేదోక్త కర్తవ్యగులై బ్రహ్మదేవులై ధర్మపరాఙ్ముఖులై రంత
యపేతధర్మాచారులై నవారి నింద్రుండు నిర్బించిపురోహితా ప్యాయిత తేజుండై
త్రిదివంబాక్రమించె. ఎవ్వరేనియు నీయింద్రుని స్వపదచ్యవనారోహణం
బులు విందురు స్వపదభ్రంశంబు గాదు, దా రాత్వంబు తొలంగు. రంభుండ
నవత్యుండయ్యె. క్షత్త్రవృద్ధునికిఁ బ్రతిక్షత్త్రుం డతనికిఁసంజయుం డతనికి
జయుండతనికి విజయుండతనికిఁ గృతుం డతనికి హర్యశ్వుం డతనికి సహదేవుం
డతనికి సదీనుం డతనికి జయతేస్సనుం డతనికి సంకృతి యతనికి క్షత్త్రధర్ముండు
పుట్టి వీరలు క్షత్త్రవృద్ధుని వంశంబు వారలింక సహుషుని వంశంబుచెప్పెద.
సహుషునకుయతి, యరూతి, సంయా త్యాయాతివియాతికృతి సంజ్ఞలార్గురు
పుత్రులుకలిగి రందు, యతిరాజ్యంబొల్లఁ డయ్యె, వినుము ॥ 294

సీ॥ అతులతేజుండు యయాతిరాజై కావ్యుని తనూజ దేవయానియును,దనుజ ।
పతివృషపరునిపట్టి శర్తిష్ఠయు, భార్యలుగాఁగ భూభాగమేత ।
యదుఁడుదుర్వసుఁడును న సదేవయానియి, ద్దఱునందనులఁ గాంచెదై త్యపుత్రి ।
ద్రుహ్యుఁడుననుఁడు పూరుఁడునమువ్వర, సుందరాకాధుల సుతులఁగాంచె ॥

గీ॥ సంతకావ్యుడలిగి యల్లనినతిజరా, వీడనొందుమని శపించుటయును ।
సృపతి, మామపాద నీరేజములవ్రాలి, తాళఁబట్టి ప్రతి విభాసమెఱిగి ॥ 29

వ॥ కొడుకులరావించి యందు నగ్రసందనుండైన యదువున కిట్లనియె ॥ 29

ఉ॥ తామసుడై, యకాలముగదా యనియెంచక మించినీదుమా.
తామహుడల్లియిచ్చె నతిదారుణశాపము నీవునాశరా!
భూమికపూనినాకొనఁగు భోగ్యభవ న్నవయావనంబుని
త్యామితభోగముల్లని సహస్రసమాప్తిగ నిత్తుఁగ్రమ్మరన్ ॥ 29

వ॥ యదుండును జరాగ్రహణంబున కంగీకరింపకయున్న రాజ్యంబున కర్వత
కుండునట్లుగా శపించిక్రమంబున దుర్వసు, ద్రుహ్యనువుల నడిగినవారున
నొడంబడకయున్న శపించి వారికందఱికిన్ గనిఘృణగను పూరునిఁబిలిచి యాః
సం బడిగిన సతండు ॥ 29

ఉ॥ సాగిలి మ్రొక్కిలేచి కరసారసముల్లుకుళించి యోమహా
భాగ కృతార్థతాగరిమవాటిలె మీవచనంబుచేయుటన్ ।
బాగగుయావనంబుఁగొని పాటిలునీజర నాకునిచ్చిను
శ్రీగురుభోగభాగ్యములుచే కొనుడంచు నొసంగెఁబ్రీతితోన్ ॥ 29

వ॥ ఇట్లు పూరుండు యశావనంబిచ్చినం బుచ్చుకొని యయాతితన జరపూరునకిచ్చె
ధర్మావిరుద్ధంబులును, యథాకాలోప పన్నంబులును యథోత్సాహనిర్వర్త్య
బులునునైన కామోపభోగంబులు వేయెండ్లనుభవించి తనవిచనకయొక్క
నాఁడిట్లని గానంబుచేసె ॥ 30

చ॥ వినువక యెన్నీ నాళ్లనుభవించిన శాంతివహించడెంతక,
క్కసము భళీర కామము నికామము నాజ్యసమర్పణంబునన్ ।
బనచెడునే హుతాశనుఁడు, మర్త్యుఁడు దీనికి లొంగెనేని సరి,
తనములభించఁగాఁ గలఁడె, నాకముఖాఖిలరాజ్యమేలినన్ ॥ 301

క॥ దంతములువదలెకేశము, లెంతయుపలితంబులయ్యెఁ దృష్ణయు బ్రతుకన్ ।
భ్రాంతియుఁ ధరుణమలయ్యెడు, సంతంతకు నెట్టి చిత్తమతివృద్ధనకున్ ॥ 302

ఉ॥ పూనిక భూరివైషయిక భోగమహానుభవంబు చేయఁగా,
నేనినుసారి నూఱుపదులేండ్లు చనెన్విషయంబులందుని ।
తైసను దృష్టమానదు నిరంతరముం ఘనవృద్ధిఁబొందెడుం
గాని విచిత్రమిత్తెఱఁగుఁగానముగా నివరింపనెందులన్ ॥ 303

వ॥ కావున నీ తృష్ణం బరిత్యజించి కాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు మానసంబుచేర్చి
ద్వంద్వంబులు గెలిచి మమకారంబు విడిచి వనంబున మృగంబులంగూడి
చరించెదనని తలచి పూరునకు యకావనంబిచ్చి తన జర మగుడంబుచ్చుకొని
దక్షిణః పూర్వదిశయందు దుర్వసుని, బ్రతీచియందు ద్రుహ్యుని, దక్షిణ
దిశయందు యదువును, నుదీచియందు సనువును మండలాధిపత్యంబునకుఁ
బూరునభిషిక్తుంజేసి వనంబునకుం జనియెనని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రే
యునకిట్లనియె.

304

చ॥ అనుపముఁడౌ యయాతిసుతుఁడైన యదుండు, తదన్వయంబు పా,
వనము తదీయకీర్తన మవారిత భూరిత రాఘుకోటినా ।
శనము శుభప్రదంబు సురసన్నతి పాత్రమునీకుఁ జెప్పెదన్
వినుము మునీంద్రచంద్ర శ్రుతివీధుల పండువు చేయుచుండఁగన్ ॥

305

వ॥ కలగొనఁ బద్మజాండమునఁ గల్లు సురాసుర మర్త్యపన్నగా,
దులు తపమాచరించి పరితోషమునం బురుషార్థవర్గమే ।
యలఘుతరానుభావు కృపనందుదు రట్టి పరాత్పరుండు శ్రీ,
నిలయుండు విష్ణుఁడంబురుహనేత్రుఁడుపుట్టెఁ దదన్వయంబునన్ ॥

306

॥ అట్టి యదువునకు సహస్రజిత, క్రోష్టు, నల సహవ, సంజ్ఞలుగల నలు
గురు పుత్రులుగలిగి రందు సహస్ర జిత్తునకు శతజిత్తు, శతజిత్తునకు హైహ
యహేహయ, వేణుభయులను ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరందు హైహయనకు
ధర్ముండు ధర్మునికి ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి సహజిత్తు,
సహజిత్తునకు మహిష్మంతుండు, మహిష్మంతునకు భద్రశ్రేణ్యుండు, సతనికి
దుర్దముండు సతనికి ధనకుండు, ధనకునకుఁ గృతవీర్య, కృతాన్ని కృతధర్మ,
కృతోజసులన నల్వరు పుత్రులు జనించిరందుఁ గృతవీర్యునకు॥

307

॥ బాహుసహస్రసంభృతివిభాసి మహాసివినిర్దళద్రువు,
వ్యూహుండు సప్తసాగరపయో వృతివిస్ఫురితాంతరీప సం ।
దోహనిఖాతయూపుండు మనోహర సత్యవచో విశేషణో
త్సాహుండు పుట్టె నర్జునుండుదగ్గయశో మహిమాభిరాముఁడై ॥

308

అక్కారవీర్యార్జునుండు సప్తద్వీపాధిపతియై భగవదంశ భూతుండును, సత్రి
పుత్రుండునునగు దత్తుని నారాధించి యమ్మహాత్మునివలన బాహుసహ
స్రంబధర్మసేవా నివారణంబుగా ధర్మంబునఁ బృథివి జయించునట్లుగా
ధర్మంబునఁ బృథివిపాలించునట్లుగా నపరాజయంబుగా స్థూల జగత్ప్రఖ్యాత
పౌరుషంబుకలుగునట్లుగా మృత్యువులేకుండునట్లుగా పరంబువడసి యట్లు

వకల ధరాస్థలంబులుం బాలించి యజ్ఞ సహస్రంబులుచేసి ధాజులెవ్వరు
సశేషగుణంబులఁ దనకు సాటిలేనట్లుగా మెలంగి యెనుబడెను వేలేండ్ల
వ్యాహతారోగ్య శ్రీబలపరాక్రమ సమేతుండై మాహిష్మతీ సగరంబు
రాజధానిగానుండు సమయంబున॥ ౩09

సీ॥ కాంతాసమేతుండై కార్తవీర్యుడు వేడ్క, సర్వదనవగాహనరబుచేయ ।
సకలదిగ్విజయంబు సాధించి దశకంఠుఁ, డాహవ్రాతాహుండై యటకువచ్చి ।
పొడచూపనారాజపుంగవుండ పుడల, మ్రోకనాదనుజేంద్రుఁ బొదివిపట్టి ।
నిఖిలసురాసురానీక సంగరరంగ, విజయగర్వంబెల్ల వీటింబుచ్చి ॥

గీ॥ చెలఁగఁజేతులు వెనుకకునులిచితీసి, మొట్టవెట్టంగ లాకలుమోయవిఱచి ।
కట్టి పసరమువలెఁ ద్రాటఁబట్టి తెచ్చి, గేలిఁబెట్టించి తనచెఱసాలఁబెట్టి ॥ ౩10

వ॥ పంచాశీతివర్ష సహస్రోపలక్షణ కాలావసానంబున శ్రీమన్నారాయణాంశ
భూతుండైన పరశురామునిచేత నుపసంహృతుండయ్యె. అయ్యర్జునునకుఁ
బుత్రశతంబు పుట్టె నందు శూరసేన, వృష, మధు, జయధ్వజ, సంజ్ఞలు
శ్రేష్ఠులందు జయధ్వజునకుఁ దాలజంఘుం డతనికిఁ దాలజంఘాఖ్యుగల్గ పుత్ర
శతంబుపుట్టె. అందు జ్యేష్ఠుఁడు వీతిహోత్రుఁడు. వేటొక్కండు భరతుండు,
అతనికి వృషుఁడు వృషునకుమధువు, మధువునకు వృష్టిప్రముఖ పుత్ర శతంబు
గలిగె. అందువలన వీరిగోత్రంబునకు వృష్టిసంజ్ఞగలిగె. మధువువలన మధుర
గలిగె. యదుకుల సంభవులగుట యాదవులైరి. మఱియు యదుపుపుత్రుండైన
క్రోష్ఠువునకు ధ్వజనీవంతుడు నతనికి స్వాతి యతనికి రుశంకుండు, నతనికిఁ
జిత్రరథుం డతనికి శశిబిందుండుపుట్టి చక్రవర్తియయ్యె॥ ౩11

మ॥ శశిబిందుండలరున్ సమస్తధరణీచ క్రేశుండై పూర్ణిమా ।
శశిబింబాస్యల లక్షభార్యల విలాసక్రీడలందేల్పుచున్ ।
దశలక్షోత్తజలక్ మహాభుజులఁ బొందంగాంచి హర్షించుచున్ ।
దశదిగ్భిత్తులఁగీ ర్తిచంద్రికలు నిత్యసూర్యునిండించుచున్ ॥ ౩12

వ॥ ఆశశిబిందు పుత్రులలోఁ బృథుయశుండు, పృథుకర్ముండు, పృథుజయుండు,
పృథుకీర్తి, పృథుదానుండు, పృథుశ్రవండునునన నార్జును శ్రేష్ఠులందు
పృథుశ్రవునికిఁ బృథుతముండునతనికి నుశనుండుపుట్టె. అతంజే కదా వాజి
మేధ శతంబాహరించె. అయ్యుశనునకు శితపుండు, నతనికి రుక్తవచుండ తనికి
పరపుత్రు, నతనికి రుక్మేషు పృథు జ్యోమఖవలిత హరితసంజ్ఞ లైదుగురు
పుత్రులు. అందు జ్యోమఖుండు రాజయ్యెనుము॥ ౩13

గీ॥ అపవిత్రా భార్యలకు, వశులైనభూత, భావిభవదధిపతులలో నేవిధమున ।
జ్యోమఖుండ శ్రేష్ఠుడనుచు మద్దామలీల, జనులుచెప్పుదురెపుడు నాశ్చర్యముగను॥
ప॥ ఆజ్యోమఖుండు భార్యయైన శైబ్యకు వశుండైయుండు. అతం డనపత్యుం
డయ్యును శైబ్యకువెఱచి భార్యేతర పరిగ్రహంబుచేయక పెద్దకాలంబుండె ॥
ఉ॥ జ్యోమఖుండొక్కనాడు చతురంగబలంబులు గొల్వజైత్రయా
త్రాముదితాత్ముండై కదలి ప్రస్ఫురిత ప్రకటప్రతాపరే ।
భామిళలీలశాత్ర పథరాధిపులంబరిమార్పవారు సం
గ్రామ భయాద్భుత నిజపురంబులు వెల్వడిసాటిపోయినన్ ॥ 316

ప॥ తదీయనగరంబులుసొచ్చి సర్వధనంబులు గొల్లగొట్టుకొని విజయంబు గైకొని
మగుడునప్పు డొక్కయెడ ॥ 317

సీ॥ భయచంచలీభవన్నయనాంచ లాంచిత, ద్యుతిచంచలల నిశల్ దొంగలింప ।
ద్రాసకంపితకు చస్తబకవేల్లిత తనూ, వల్లిచూపఱకు భావంబుగొలుప ।
నిబిడీభవద్దీర్ఘనిశ్వాస భరషీడ, చేతలేగెమ్మావి చిగురుకండ ।
నయనాశ్రుబిందునంతతి మీనముఖవాంత, సరసముక్తావరంపరలఁబోల ॥

గీ॥ నన్నీరీతీంచుకావంగ నయ్యతండ్రి, తల్లిప్రోవుమటంచు నార్తస్వరమున ।
సాలసియేడ్చుచు దిక్కులుచూచురాజ, కన్యకామణి నొక్కతెగించెన్నపుడు॥

ప॥ ఇట్లుగాంచి యనపత్యుండైన నాకుడై వయోగంబున నిక్కంతగలిగె. దీనిం
బరిణయంబై యపత్యంబులంగనియెడ, సరదంబుపై నిడికొని శైబ్యాను
మతంబునఁ బరిణయంబయ్యెదంగాకయని యరదంబుపై నిడికొని బల
సమేతుండై పురంబునకుంజనినఁ జౌరామాత్య మూలబల్లంబులతోఁగూడి
శైబ్యవల్లభున కెదురుపచ్చి రథంబుపైనున్న కన్యకంగాంచి కించిదుద్భూతా
మర్ష స్ఫురదధరపల్లవయగుచు వల్లభున కిట్లనియె॥ 319

గీ॥ అతిచపలచిత్త నీవీమృగాయతాతీ, నెచటఁదెచ్చితివిది యెవ్వరేలయనిన ।
భీతిమరుమాటతోఁచ కిన్నాతినీదు, కోడలన నవ్విభునకునాకొమ్మఁపలికె॥ 320

క॥ మనుజవరపుత్రకునినే, గనుటయె లేదన్యకాంతకలుగదు నీకున్ ।
దనయుని గనుటకు వినుమే, యనువుననిదికోడలయ్యెనని పల్కుటయున్ ॥ 321

ప॥ నిజప్రేయసీతోప కలుషిత వివేకుండై భయంబునదురుక్తి పరిహారార్థంబుగా
నిట్లనియె॥ 322

గీ॥ కాంతనీవు సుతునిగనియెదవింకనో, తనికెఁబెండ్లి సేయఁదలఁచిదీనిఁ ।
దెచ్చినాడననిన దేవినప్పుడు తాను, నతఁడుగూడి సగరికరిగెనంత ॥ 323

వ॥ వయసిపరిణతయయ్యును, నల్పదిసంబులలోన శైబ్యగర్భంబు దాల్చి కుడ
రునిం గనియె. అతనికి జ్యామఖుండు విదర్భ నామంబిడియె. అతండు సంప్రా
యావనుండై స్నుషయగు నారాజకన్యంబరిణయంబయ్యె. వారి కిద్దఱికి గ్ర
క్తైశిక, రోమపాదులను మువ్వరుపుత్రులు పుట్టిరి. అందురోమపాదున
బభ్రుండు, బభ్రునకు ధృతిపుత్రై. కైశికునకుఁ జేది చేదినంతతి. యందుఁ జైడ
లను రాజులుపుట్టిరి. అందు గ్రధుండను స్నుపాపుత్రునకుఁ గుంతి, కుం
ధృష్టి, ధృష్టికి నిధృతి, నిధృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు వ్యాముం
వ్యామునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీ
రథునకు నవరథుండు నతనికి దశరథుండు నతనికి శకుని, శకునికిఁ గరంభి కరం
దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవత్తుత్రుండు, దేవత్తుత్రునకు మధుండు, మ
నకుఁ గుమారవంశుండు, కుమారవంశునకు ననుండు, ననునకుఁ బురుమిత్తుర
పురుమిత్తునకు నంశుండు, నంశునకు సత్వతుండు సత్వతునకు సాత్వతు
గలిగిరి. ఇది జ్యామఖుని సంతతి, దీని సమ్యక్సద్ధావంతులై వినిన బా
బులం బాయుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 31

క॥ మునివర సాత్వతవంశము, వినుముతదీయ శ్రవణము వివిధాఘహరం ।
బనుపమ సంపత్కారణ, మనవరత శుభాస్పదము ప్రియంబు తలఁపఁగన్ ॥ 32

వ॥ సాత్వతునకు భజన, భజమాన, దివ్యాంధక, దేవాపృథ మహాభోజ వృ
సంజ్ఞలు పుత్రులుకలిగిరి. అందు భజమానునికి నిమి, వృక, వృష్ణులన
పుత్రులుపుట్టిరి. మఱియుఁ దద్వైష్ణమాత్రులు శతజిత్రహస్తజి దయులజిత్ర
జ్ఞులుపుట్టిరి. దేవాపృథునకు బభ్రుండుకలిగె ॥ 32

క॥ దేవాపృథుండును బభ్రుండు, నేవిశ్వములోన నధికులెన్నినచోటన్ ।
భావిభవదూభితధరి, శ్రీవల్లభకోటిలోనఁ బృథుగుణగరిమన్ ॥ 32

వ॥ దేవాపృథుండు దేవనముండు. అక్కాలంబునఁ బదునాల్గు వేలున్నఱు
దార్గురు పురుషులు, బభ్రుదేవాపృథులవలన సమృతత్వంబు నొందిరి. మహ
భోజుండతిధార్మికుం డతని యన్వయంబున భోజ, మార్మికా వరులుపుట్టిరి
వృష్ణికి సుమిత్రుండు, యుధాజిత్తునుంబుట్టిరి. యుధాజిత్తునకు ననమిత్రుండున
సేనియును, ననమిత్రునకు నిఘ్నుండును, నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్రాజిత్తుల
పుట్టిరి. ఆసత్రాజిత్తునకు భగవంతుండైన సూర్యుండు సఖుండయ్యెనుము ॥

క॥ జలనిధి తీరమునకు నిశ్చలమతితోనేగి యుచట సత్రాజితుండ ।
త్యలఘుతర భక్తియుక్తిన్ జలజాపుంగొలిచి పొగడె. సారస్తుతులన్ ॥ 32

- క॥ స్తవమునకు మెచ్చి భాషుం, డవనీపతియెదుట నిలిచెనపుడ స్వప్న ।
ప్రవిమలతనుఁజ్ఞేయదిగని, రవికిఁగరద్వయము మొగిచిరాజుటనియెన్ ॥ 330
- గీ॥ నహ్నిశోగు ప్రాయువడువున నభమున, సంచరింతురెపుడు స్వామివారు ।
అభ్యధముననిటకు నరుడెంచినారుమీ, దివ్యమూర్తియెట్లు తెలియువాఁడ ॥ 331
- వ॥ స్వప్నంబుగా దేవరవారిదివ్యదేహంబు నాకన్నులకుం గానంబడదేని మీరు
ప్రసన్నంబాటకు ఫలంబేమియనినఁ గృపావశంపడుండై యాదిత్యుండుతన
కంఠంబునంబెట్టిన స్యమంతకనామ దివ్యమణి శ్రేష్ఠంబుతీసి యాకడంబెట్టిన ॥
- గీ॥ హ్రస్వమై తప్తతామ్రాభమై సమంచ, దీపదాపింగళాక్షమై యెనఁగుభాను ।
దివ్యదేహంబుగాంచిపార్థివవరుండు, హర్షియై మ్రొక్కియున్న బద్ధాప్తుఁడవుడు ॥
- క॥ వరమడుగు ధరణివరయన, సరసిజహిత్తుఁ జూచినపుడు స్వామీనాకీ ।
వరమణి నిమ్ననాయం, బరమణి యదియొనఁగించనియె మగుడందివికిన్ ॥ 334
- వ॥ సత్రాజితుండును నమ్మహామణి కంఠంబునంధరించి యాదిత్యుండునుంబోలె
తేజోవిశేషంబున దిగంతరంబులు వెలిగించుచు ద్వారకకువచ్చినఁ జారు
లెల్లను విస్మయమునొంది జగద్భారావతరణార్థంబు మానుషరూపధారియైన
యాదిపురఃపుం బురుషోత్తముఁగాంచి యిట్లనిరి ॥ 335
- చ॥ కమలదళాక్ష, మాధవ, జగత్పరిరక్షణదక్ష, కృష్ణ, య
క్కమలహితుండు మీచరణకంజము లిప్పుడుగొల్పవచ్చెని ॥
క్కమనుచువిన్నవించిన వికస్వర హాసవిభాసితాస్యవ
ద్గమలర వారికిట్లనియె, దానవభేదితదర్శవేదియై ॥ 336
- క॥ ఇతఁడురవిగాఁడు, సత్రాజితుఁడింతేకాని భానుసేవించి తదూ ।
ర్జితకృప స్యమంతకంబను, నతులితరత్నంబు దెచ్చెనని చెప్పటయున్ ॥ 337
- వ॥ పారులెల్ల విశ్వసించిచనిరంత, సత్రాజితుండం తఃపురంబు ప్రవేశించి స్యమం
త్తకంబునుదాఁచె. అమ్మణియును బ్రతిదినంబును నెనిమిది బారువులకన
కంబీనుచుండు తత్ప్రభావంబున రాష్ట్రంబున కుపసద్గానాపృష్టివ్యాళాగ్ని
తోయదుర్భిక్షాగ్ని భయంబులు లేకయుండె. అంత ॥ 338
- గీ॥ పుండరీకాక్షుఁడెప్పుడు కొరునద్దివ్య, మణియుగ్ర సేనభూమండలేశ్వ ।
రునకెయోగ్యంబని, మనమున, నట్లయ్యు, గోత్ర భేదభయంబగున్యధార్థ ।
మని మణిగొననొల్లఁడయ్యె సత్రాజితుం, డచ్యుతుండడుగునో యనెడుశంక ।
భ్రాంతియింతయులేక భ్రాతకిచ్చిన నాప్ర, సేనుండునమ్మణిఁ జెలఁగిగొనియె ॥

గీ॥ అదియుఁ దన్నుదాల్చునతఁడు శుద్ధుండైన, సర్వసంస్థదలు నొసంగు నట్లు ।
గాక యశుచియగుచుఁ గైకొన సతనినే, సాగిబ్రతుకభీక సంహరించు ॥ 339

ప॥ ఆ ప్రసేనుండును సమ్యక్సంకంబువధరించి తురగాదాఘండ్లై యటవికి మృగ
యావిన్ దాధియై చనిన. ॥ 340

క॥ సింగంబొక్కటి తుంగా, భంగత్వరఁ బొలుదెంచి పార్థివ నుతునిన్ ।
రంగత్తురంగముతో, డంగీటడఁగించి మణితటాలునఁ గొనియెన్ ॥ 341

గీ॥ నోటఁగఱచుకొని మనోవేగమునఁబోవ, సడుగుజాడవట్టి యంటిదానిఁ ।
జంపిపుచ్చుకొనియె జాంబవంతుండు దే, దీవ్యమానమైన దివ్యమణిని ॥ 342

ఉ॥ భల్లుకవల్లభుండు రవిభాస్వరమామణిఁ గొంచునంధకా ।
రోల్లన రద్రిగహ్వర గృహాత్తమమత్తజీజొచ్చి వేడ్కనం ।
ధిల్లఁగ నందు నాత్మనుతునిన్ను కుమారునిఁ జూచివానికిఁ ।
సల్లలితోరుఖేలనము సాగుటకై మణివ్రేలఁ గట్టినన్ ॥ 343

ప॥ మణిసమాలోక నోత్సుకుండై బాలుండు క్రీడించుచుండె ॥ 344

గీ॥ హరికిమణిమీఁద స్పృహగల దడిగిగొనుట, లాఘవంబనితటివేచి లాచిరియుండి
విషినమునకుఁ బ్రసేనుండు వేటపోవఁ, జంపిమణి హరియించె భాశార్థధరుండు

ప॥ అని సమస్త యదులోకంబును మెల్లనగుజగుజలంబోవ లోకాపవాదంబు
వచ్చెనని భగవంతుండైన యచ్యుతుండు యదుసైన్య పరిపృతుండై ప్రసేనుఁ
తురంగంబు ప్రాయిన మార్గంబుఁబట్టి చనిచని ॥ 345

ప॥ అనివార్యదీప్తిపవైరి నిష్ఠురచపేటాఘాతనిర్భిన్న సం
హననప్రస్త్ర వదస్త్ర పంకిలదరణ్యాంతంబునం, గూలిచ ।
చ్చినవాహంబు ప్రసేనునింగని ప్రహర్ష స్వాంతుండై దైత్యసూ
దనుఁడా చందము దేల్చెనండటికి నిందావాదముల్లానఁగన్ ॥ 346

క॥ హరిజాడనేగి యాముం, దరకుప్యధృల్లుకేంద్ర నఖనిర్దళిత ।
ద్విరదారిఁజూపియండలి, పరిపాటిందెలిపి ఋక్షపతి చనుత్రోవన్ ॥ 347

ప॥ భల్లుకేంద్రునిజాడఁబట్టి చనిచనిముందరనొక్క మహాశైలంబుంగాంచి త
టంబున సేనలనిల్పి తద్విలంబుప్రవేశించి. ॥ 348

ఉత్సాహ॥

సింగమొకటివెంటఁబడి ప్రసేనుజంపిదానిను,
త్తుంగభజబల ప్రభాసితండు జాంబవంతుండు ।

జ్ఞాంగితుంవె నీకు మణిప్రభుత్వమమరఁజేరెనే,
డ్యంగ నేల యొక్కమారవర్యయంచు సంచునన్ ॥

350

వ॥ స్తుకుమ్మారునిదాది జోలవాడనాలించి పాంచజన్యధరుండు స్యమంతకంబు
దొర్లకెనని తలంచి లోపలికింబోయి దాదిచేతఁ దేజోజాబ్జల్యమానంబగు
మణింగాంచి పుచ్చుకోదలంచునంత.

351

గీ॥ ఎన్నడునువిని కనియును నెఱుంగనట్టి, భూరిసౌందర్యనిధియైన పురుషమణినిఁ ।
గాంచి' యాదాదిమదిలోన ముంచుకొన్న, భీతిమొఱవెట్టెనప్పుడు బెట్టుగాను ॥

వ॥ ఇట్లు దాదిమొఱయిడిన॥

353

చ॥ ఊదులున సచ్చభల్లపతియొడకుమేఁ గలుగంగనీకునీ,
యదనదయేలవచ్చితి మదద్భుతదుస్సహబాహుసారసం ।
పదోకదిరింపఁగాఁగలఁజే మానవుడంచునుదగ్రమూర్తియై,
చదలదు' వంగనార్చిమురశాసనుదాఁకె నియుద్ధపద్ధతిన్ ॥

354

వ॥ అట్లుదాఁకినఁ బరస్పరజయకాంక్షులై మహారోషంబున నిరువదియొక్క దినం
బులు ఘోరయుద్ధంబుచేసి రంతకుమున్ను యదుసైనికులు సస్తాప్తదినంబు లెదు
రుచూచి కృష్ణుడురాకున్నఁ బగరచేఁ జిక్కవలయు లేకున్న నిమ్మహానుభావు
నకు శత్రువధకై యున్నిదినంబులు వట్టునే, యనినిశ్చయించి ద్వారకకువచ్చి
బంధువులకుఁజెప్పిన యశోచితక్రియలు నిర్వర్తించియుండిరంత ॥

355

గీ॥ బంధువగ్గంబతి శ్రద్ధఁ బాత్రములన, మిద్ధమృష్టాన్న పానంబులిడుటఁజేసి ।
పంకజాతాక్షునకు బలప్రాణపుష్టే, లాభ మొనఁగూడె ఘనతరోల్లాసమొదన ॥

క॥ ఋతూధిపతికిలోకా, ధ్యక్షునిముష్టి ప్రహారతతులకతమునన్ ।
లక్షించిచూడబలపుష్టి క్షీణతనాడునాట సిద్ధంబయ్యెన్ ॥

357

నీ॥ మదిలోవివేకసంపద పెంపుదీపింప, జాంబవంతుండు జగత్సాక్షిమిపాది ।
ములన్రాలియోజగన్మూల కారణభూత, నారాయణుడ వీవునాడుజలధి ।
'బింధించిరావణుబట్టి చట్టలుచీరి, తారక బ్రహ్మమంత్ర పదదివ్య ।
'నామధేయం బొప్పనన్నేలీరక్షించి, నావు నిన్నెదిరింప దేవగణము ॥

గీ॥ తై ననోపవటన్నఁ దిర్యక్కులప్రజాత మద్విధ జంతుప్రసక్తియెంత ।
తెలియకిప్పుడునిన్ను నెదిర్చినట్టి, తప్పలోఁగొనిననుఁ గావుదైత్యదమన ॥

358

వ॥ అనిప్రార్థించిన జాంబవంతుని శరీరంబుకరంబున నిమిరి విగతవేదనునింజేసినఁ
బునఃప్రణామంబొఱపించి, జాంబవతియను. తనపుత్రిం. దోడ్కొనివచ్చి

“గృహంబునకు వచ్చిన దేవరకు సర్వస్వంబు సమర్పించుటకు నిర్ణయము వ్రేపు. ఈకన్యకామణిం బరిగ్రహింపు” మని సమర్పించి వ్రణతుండై స్యమతకమణియును సమర్పించినంగై కొననొక్కయు బంధువులకుం జూపవలసిగొని జాంబవంతునునిచి జాంబవతిం దోడుకొని ద్వారకాపురంబునకు వచ్చి

క॥ శ్రీవిలసిల్లె గృహంబుల, భావంబులు పరమహర్ష భరితములయ్యెన్ ।

కేవల వృద్ధజనములకు, యశావన మరుదెంచెనప్పుడా హరిరాకన్ ॥ 3

వ॥ శ్రవ్యధంబునఁ బురప్రవేశంబుచేసి జాంబవతి నంతఃపురప్రవేశంబు చేయించి సత్రాజితుం బిలిపించి సమస్త యాదవసమక్షంబున సభోక్షుజుండు మణివృత్తతంబుఁ దెలిపి మిథ్యాపవాద కల్పనాలజ్ఞతుండగు నతనికి మణియిచ్చిన ॥ 3

గీ॥ హృదయముననే పరాత్పరునిడిన నిఖిల, పాపములువాయు నప్పద్మపత్ర నేత్రమీఁదనపరాధమిట్లు నిర్మించినట్టి, నాకునిష్క్రమికలదె యెన్నటికినైన ॥ 3

వ॥ అని సత్రాజిత్తు నిర్వేదించి యపరాధ క్షమార్పణంబునకై తనకొంతు సభామ సమ్యుతునకిచ్చె, అంత॥ 3

సీ॥ జలగూడి యక్రూర కృతవర్మ శతధన్వ, వజ్రప్రముఖ యదువరులు కరులు వినకుండఁ దారుమంతన మాశిరందునా, శతధన్వుఁ బలికిరి చందమెందుఁ గంటిమెమనలోనె కలికినిచ్చెదనని, పలికి యిప్పుడు సత్యభామ సమ్యుతునకిచ్చె సత్రాజితుండు వీనిఁజంపుమి, పునికేమునీకుఁ దోడ్పడుదుమబ్బ ॥

గీ॥ నయనుఁ డిందులకల్లెనాభయమువలదు, సూడువీరిన చాలునీచొప్పుచేయు । మనినశతధన్వుడగుఁ గాకయనుచుదాని, కుత్సహించి ప్రతీక్షించి యుండెనఁ

చ॥ లఘుగతిఁబొందునందనులు లక్కనొనర్చిన యిండ్ల నగ్నిచే నఘపరిభూతులౌట వినియచ్యుతుఁ డప్పుడు రాజరాజుడు । ర్విఘటనచిత్తగించియుఁ బ్రవీణతతోఁజనె వారణావతా ఖ్యునపురీ లలామమునకా దృతి వారల కార్యమారయన్ ॥

సీ॥ హరివారణావత పురికేగ శతధన్వుఁ, డర్థరాత్రమున నిద్రాప్తినుండ । సత్రాజితునిఁ బట్టి చంపిరత్నముగొని, చనియె రథంబెక్కి సత్యభామ । హరికడకేగి దుఃఖార్యయై నిజపితృ, వ్యాపాదనముచెప్ప నబ్జనాభుఁ । డడరి సత్యాయుతుండై ద్వారకాపురి, కరుదెంచి హలపాణినపుడుచూచి ॥

గీ॥ కంటిరేనాఁడు వెంటలోఁగాలవశత, నణఁగిపోయెఁ బ్రసేనుండు గ్రాసిధారఁ దునిఁఖె సత్రాజిత్తుని శతధనుఁడు నేఁడు, మానికన్ము వీరి కొమ్మదుగానిజం

వ॥ శతధన్యునింజంపవలయు రథంబెక్కుండనిన నట్ల కాకయనియె. ఇట్లు రామ
కృష్ణులిద్దఱు సన్నద్ధులగుచు నుండిరంత॥ 367

గీ॥ రామకృష్ణులఘన రోషరభసమెఱిగి, తలఁకికృతవర్తకడకేగి తనకుదొడు ।
పిలుచుశతధన్యుఁబలికెనాకొలఁదియగునె, హరికిఁబగచేయననుచునయ్యదుకులుండు॥

వ॥ ఇట్లుకృతవర్తచేత నిరాకృతుండై యక్రూరునికడకుం బోయి తోడుపిలిచిన॥

చ॥ పదకవులప్రహరమునఁ బద్ధభవాండముబ్రద్దలై పడున్,
మదపదపారదైత్య బలమండలయంతృనితాంతతీవ్రతా ।
స్పదవిదితారిదీధితి విభాసితహస్తుఁడులోకశస్తుఁడా,
యదుపతికోపగించిన సహమనమెంతటివార మెంచుమా ॥ 370

గీ॥ ప్రబలహలముఖనిర్భిన్నభానుజామహాప్రవాహుండుబలుండుమహామహుండు!
తద్విరోధంబుసేయుట దహనకీల, ననుచితంబుగ నొడిగట్టుకొనుటగాదె ॥ 371

క॥ చనుమెచ్చటికై నను నీవనియక్రూరుండు పలుకనాశతధన్యుం
డును మణియైననుదాచుము, ననుదాచఁగనోపవేని నావై కరుణన్ ॥ 372

క॥ అసపినిప్రాణాంతంబై, నను నెక్కడఁజెప్పవేని నాకడనిడుమీ ।
వినుతమణియేనినఁగాని, మృని యమ్మణియతనికిచ్చి యరిగెన్నెలుచన్ ॥ 373

వ॥ ఇట్లు॥ 374

ఉ॥ తామసవర్తనుండు శతధన్యుఁడుబెగిలి యొక్కనాటనూ,
తామడపోవుగోడిగ నహంకృతినెక్కితొలంగిపోవను
ద్దాములురామకేశవులు తత్పదవింజని రద్భృతత్వరా,
శ్రీమహాసీయహారథము శీఘ్రతనెక్కిమహాగ్రలీలతోన్ ॥ 375

వ॥ శతధన్యుని గోడిగయు నూతామడచనియె. మఱియుండఱిమిన మిథిలాపు రోప
వనోద్దేశంబునఁ బ్రాణంబులువిడిచె. పడిన బడబనచ్చోటవిడిచి పాదచారియై
పరువెత్తిన శతధన్యుంజూచి యచ్యుతుండు బలదేవున కిట్లనియె॥ 376

గీ॥ శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పప్రధాన, మైన యీరధ్యనికురుంబమలసినట్లు ।
దోచెనిచ్చోటుద్రొక్కినఁదురగములకుఁ, గీడువాటిల్లుఁగాఁబోలుచూడుమిపుడు॥

వ॥ ఈరథంబువై మిరిచ్చుటనిలువుండు, పగఱుపదాతియై పాటిపోయె. ఏనునుబదా
తిన్నె వెనుదగిలి చక్కంబెట్టివచ్చెదనని బలదేవునిలిపి హరి, తోనే వెనుచున్
క్రొశమాత్రంబునం గూడముట్టి ॥ 378

౧౧॥ అరిసిన్ధి భయదతేజః స్వర్ణరణసుహాదివ్య చక్రమునఁ దలద్దండచేన్ ।

చుంత్రప్రమిదాచరణా, దరుదరుగుల్పాంతరితు నధను శతధనునిన్ ॥

౧౨॥ ఇట్లు శతధన్వంజంపి వాని శరీరాంబరాదులయందు బహుప్రకారంబులకే
మూలగానకి మగిడిబలదేవు పాలికివచ్చి ॥

౧౩॥ ద్రోహశతధన్వఁ డూరకే త్రుంగవాని, చేతరత్నంబులేడన నీరపాణి ।

మంజుశిషియిట్లు వల్కునీమాటలెల్ల, నర్థలోభికి నీకు నిత్యములుకావె ॥

౧౪॥ ఇట్లు బ్రహ్మమోషించి మణియపహరించితిని. భ్రాతృవ్రగాన నిన్నేమనవ
నీ తొమ్మిదం బొమ్ము ॥

౧౫॥ నాంబద్వారకయేల బాంధవులతోడి, కూటమదియేల నీతోడిగొడవయేల ।

పోయెనటంచుమిథిలకుఁబోయెబలుఁడు, జనకుఁడెదురుగవచ్చితోడ్కొనుచుఁజ

నఁ ఇట్లు బలదేవుఁడు కోపించిపోయిన వాసుదేవుండు ద్వారకానగరంబున
దెంచె. నక్కడ ॥

౧౬॥ శ్రీలుచెలంగ నద్దుణచశీకృతుఁడాజనకుండు నిచ్చలున్,

లాలనఁజేయుచుండ మిథిలాపురినుండె హలాంకుఁడంతటన్ ।

లాలనమొప్పఁగౌరవకుల ప్రవరుండుసుయోధనుండు మే,

ల్పాలఁగరామునొద్దగదసాదన నేర్పుటకేగుదెంచినన్ ॥

౧౭॥ సుయోధనునకు గదాకాశలంబు శిక్షించుచున్నంతవత్సత్రయంబు ॥

బభ్రూగ్రసేనప్రభృతి యాదవులు మిథిలకుంబోయి కృష్ణుండు మఁ

యించుటలేదని బలరామునకుఁ బ్రత్యయంబగునట్లుగాఁ దెలిపి ద్వార

దోడి తెచ్చి రంత ॥

౧౮॥ అక్రూరపక్షీయై న భోజులుసాత్వ, తునిప్రపౌత్ర కుని శత్రుఘ్ననాము

జంపియచ్చటనుండ శంకించియక్రూర, సహితులైపురివాసి చనిరియనఘుఁ

డక్రూరుఁడరిగినయది మొదల్ద్వారకా, పురమునదుర్భిక్షదురితమారి ।

కాచిదోషములుపెచ్చైన నచ్యుతుఁడు వె, ద్వలనెల్ల రావించిపలికెనిట్లు

౧౯॥ ఘోరదుర్భిక్షముఖదోషకోటియొక్క, మాటుగావచ్చెనిదియేమిమాడ్కియె

హేతువిరియుఁడుమీరన్న నిట్టులనియె, నంధకాహ్వయుఁడాక వృద్ధయాదక

౨౦॥ వినుఁడు, శ్వఫలుండనఁగా; ఘనుడియక్రూరుతర్క్కి గలఁడతఁడెందుం

ధిననచటలేవు దుర్భిక్షనితాంతావగ్రహాదికలుషములెల్లన్ ॥

క॥ మునుకాశీపతిదేశంబున వానలంలేకకరువుముంచుకొనినన ।

జ్జనపతి శ్వఫల్కునచటికి, వినయంబునదోడి తేరవిస్మయమొప్పున ॥ 389

క॥ నెళవెళ్ళుముముచు మెఱపులు, తళతళమనసొంద్ర కరకతతులైతెను ॥

జలజలరాలంగ మేఘంబులు జోరునవానగురిసె భూస్థలినిండన్ ॥ 390

సీ॥ మునుపుకాశీపతివనిత గర్భముదాల్చు, గన్యకయందుండి కాలమైత ॥

వెడలకయుండెనావడువున బండ్రెండు, సంవత్సరంబులుచన్న దండ్రెండు ॥

గర్భంబులోనున్న కన్యకబలుకునో, పుత్రియిదేటికి బుట్టసీపు ।

మోముచూచెడి వాంఛముప్పిరిగొనెనాకు, వెడలిరమ్మనుడు నవ్వుచుత్తి ॥

గీ॥ కడుపులోనుండి పలుకునివ్వుడుమొదలుగ, దినమునొకగోవుచొప్పుఁ ద్వైజాలక్ష్మి ॥
మూడుసంవత్సరములంతముదముపొదల, నుదయమొందుదునిట్లుచేయుచునుహీశ ॥

వ॥ అనినఁగాశీపతియును నట్లచేసిన సంవత్సరత్రయంబుగడచిన కన్యకపుట్టిన
నక్కన్యకకుఁ బ్రతిదిన గోదానంబు కతనగాందిని యనునామంబియై నట్లు
పకర్తయు గృహగతుండునునగు శ్వఫల్కునకు నర్హ్యంబుగా గాందినినిచ్చిన
నమ్మియునంబునకు నీయక్రూరుండు గలిగె. ఇతనికిఁ దండ్రెండుభావంబుగలదు.
ఇతండు పోయిననాటనుండియు నీయపద్రవంబులుపుట్టె. ఇతనిందేవలయునని
చెప్పినసంధకుని వచనంబులువిని యక్రూరునకునభయంబిచ్చి ద్వారకకుండె
చ్చిన సర్వోపద్రవంబులు శాంతిఁబొందెనంత. 392

చ॥ పనివడియెన్నిచూచిన శ్వఫల్కునిగౌరవమల్పమెట్టులీ
ఘనవివదార్తివాపెడిని గాదిదిసారమణిప్రభావమీ ।
యనువనివిందుమీయనకునమ్మణి యాశతధన్యుడిచ్చెలే,
దనిన నజన్మయాగకరణాధికసంపద లేడగల్గెడిన్ ॥ 393

చ॥ అనివనజాతనేత్రుడు నిజాత్మ గతంబుననెన్నియొక్కనాఁ
డనుపమితోత్సవంబు నిలయంబునవర్తిలఁజేసి గాందినీ ।
తేనయుండలోనుగాఁగల ప్రభానయదూత్కమున సమానం,
బునఁబిలిపించి ప్రస్తుతముపుచ్చి ప్రసంగము తెచ్చి వర్ణించు ॥ 394

ఉ॥ మందరశైలధారి మతిమంతుఁడుభక్తుఁడనై గాదినీ,
నందనుఁజూచినీకు నలనాఁడుమణికొ శతధన్యుడిచ్చినా ॥
కందువనేనెఱుంగుదు సుఖస్థితిసీపరిగ్రహింపుమే,
మందునుగామపాలు హృదయాబ్జమునమ్మదునన్ను నెంతయు ॥ 395

వ॥ బలదేవునకుఁ బ్రశ్నయంబై నవెనుక నీవవరిగ్రహించెదవు గాని మణిచూపు
మనిన నక్రూరుండవ్వేళమణి తనవద్దన యుండుటంజేసి యిట్లనిచింతించె. 396

క॥ లేదనిబొంకినమాటలు, గొదనిశోధించి మానికముగొనునీదా !
మోదరుఁడీదానవకుల, భేదికిఁగీడాచరింప భీతియొదవదే ॥ 397

వ॥ అనినిశ్చయించుకొని యక్రూరుండిట్లనియె. 398

గీ॥ నేటరేపటనెల్లుండి నీరజాత, నయనుఁడడిగెడునిచ్చె ద నాకుదాఁపఁ !
దడమెయనిదాఁచిదాఁచి వేసరితిననుచు, ముండటంబెట్టెమణితన ముల్లేవిడిచి ॥

వ॥ దివ్యరత్న ప్రభాప్రభావితులై సభాసదులు సాధువాదంబుల నగ్గించిరప్పడ
బలదేవుండు కృష్ణునకుం దనకు సమానంబైనను నమృణియందభిలాషంబిడియె
పితృధనంబుగావున సత్యభామ సకామయయ్యె. ఇన్విధంబు చిత్తగించి ముకు
దుండు గాందిసినందనున కిట్లనియె॥ 400

సీ॥ ఓదానపతివిను నుగ్రాంశుకారుణ్య, దత్తమానీస్యమంత కముదాల్చు !
నాతఁడుశుచియు నుద్యద్బ్రహ్మచర్యుండు, కావలెనారీతి గానివాఁడు !
ధరియించెనేనియుఁ దాననాశమునొందుఁ, గావుననిది తాల్ప నీవెతగుర్దు!
వరయరాముఁడు మదిరాస్వాదముఖభోగ, ములుమానలేడు నాకొలఁదిచూడ

గీ॥ షోడశసహస్రవనితల జోడువదల, నెన్నివిధములమేము వహింపలేము !
మారుమాటాడవలదుమా మనవివినుము, సారమణిపూనులోకోపకారమునకు

వ॥ అనిన నగుంగాక యని యక్రూరుండు నిర్భయంబున మణికంఠపథంబు సందరిం
తేజోవిరాజ మానుండు వెలింగె ॥ 40

గీ॥ జలజలోచన, మిథ్యాభిశ స్తిహరణ, మైనయీచరితమువిన్న యనఘమతికి !
జగతి నెన్నఁడు మిథ్యాభిశ స్తిలేదు, పాపహరమునునగు మునిప్రవరతిలక ॥ 40

వ॥ అనమిత్రునకుశని, శనికి సత్యకుండు, సత్యకునకు సాత్యకి, కలిగె. అతండయ
యుధానుండును ననంబరఁగు. ఆ సాత్యకికింజయుండు. సతనికిఁగు కుశి, య
నికి యుగంధరుడుగల్గిరి. వీరలు కై నేయులు, అనమిత్రుని యన్వయంబునే
వృష్టి, వృష్టికి శ్వఫల్కుండు గలిగె. అతనిప్రభావంబు వింటివికదా ! ఆశ
ఫల్కునికిఁ గనిష్ఠభ్రాత చిత్రకుండు, శ్వఫల్కునివలన గాందినియందు నక్ర
రుండు కలిగె. మఱియును పమద్ధ మృదామదవిశ్వాది మేజయ గిరిక్షతో
క్షత్ర శతఘ్నరి మర్దన ధర్మధృగ్ భృష్టధర్మగంధ మోజవాహ ప్రతివ
హాఖ్యలు పుత్రులు సుతారయను కన్యకయుంగలిగె. అక్రూరునకు వేదవంతు
డును, సువవేదుండును నను నిక్షలు పుత్రులుకలిగిరి. చిత్రకునకు పృథు విపృథ

ముఖ్యులు పుత్రులుగలిగిరి. అంధకులకు గుకుర, భజమాన, శుచి, కంబల, బర్హి మౌఖ్యులు నలుగురు గల్గిరి. ముకురునకు ధృష్టుడు సతనికిఁ గఘోతతోముండు, సతనికి విఘోముండు సతనికిఁ దుంబురు సఖుండై న యనుండు సనునకు నానక ధుండుభి, సతనికి సభిజత్తు, సతనికి బుసర్వసుండు సతనికి నాహుకుండును, సాహుకియను కన్యయుంగలిగిరి. అయ్యాహుకునికి దేవకుండును సుగ్ర సేనుండును గలిగిరి. దేవపదుపదేవ, సహదేవదేవ రక్షితాఖ్యులు నలుగురు పుత్రులు దేవకునకుం గలిగిరి. ఈనలుగురికి వృకదేవ యువదేవ, దేవరక్షిత, శ్రీదేవ, శాంతిదేవ, సహదేవ దేవకియను నేడువుతో బుట్టిన కన్యకలు. ఈ యేడ్వ రను వసుదేవుండు పెండ్లియాడె. ఉగ్ర సేనునికిఁ గంస, న్యగ్రోధ, సునా మానక, శంకు, సుభామి రాష్ట్రపాల, యుద్ధ, తుప్తిసుప్తిమత్సంజ్ఞలు పుత్రులు కలిగిరి. మఱియుఁ గంస, కంసవతి, సుతసువు రాష్ట్రపాలికయను కన్యకలుం గలిగిరి. భజమానునికి విదూరభుండు, సతనికి శూరుండు, సతనికి శమి, యతనికిఁ బ్రతిక్షత్రుండు, సతనికి స్వయంభోజుండు, సతనికి హృదికుండు, సతనికిఁ గృతవర్ణ, శతధను దేవార్హదేవగర్భాదులు పుత్రులు గలిగిరి. దేవగర్భునకు శూరుండు, శూరునకు మారిషయను కాంతయందు వసుదేవాదులు పదుగురు పుత్రులు పుట్టిరి. అవ్వసుదేవుని జన్మకాలంబున భగవదం శావతారంబు నిరీక్షించి దేవతలు దివంబున నానకదుండుభలు మొఱయించిన వసుదేవునికి నానకదుండుభి నామంబుకలిగె. అవ్వసుదేవుని భ్రాతలు దేవభాగ, దేవ శ్రవాష్టక కకుచ్చక్రవత్సధారక స్పంజయ, శ్యామ, శమిక, గండాప సంజ్ఞలు తొమ్మండ్రుగలరు పృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవ, రాజాధిదేవి యను నామంబులంగల కాంతలు వసుదేవాదులకుఁ దోబుట్టినవారు. శూరునకుఁ గుంతియను సఖుండుకలఁడు. అతం డపుత్రకుండై యుండ నిజపుత్రియైన పృథనతనికి విధిపూర్వకంబుగఁ బుత్రింగానిచ్చె ||

404

చ॥ భరితయశోవిశాలుఁడగు పాండునృపాలుఁడు పెండ్లియాడెభా
స్వరకమలేక్షణం బృథనవంధ్యత ధర్మమగున్నరుత్పతి
స్ఫురదతులప్రభావమునఁ బుట్టిరి ధర్మజ భీమఫల్గునుల్
వరగుణలావుధానతికి వారిజవైరికులప్ర దీపులై ||

405

గీ॥ కన్యయగుచుఁదండ్రి కడనుండియావృథా, వనితకమలబంధు వరమువలన ।
కర్ణుఁగనియెజగతిఁ గానీనుండననాతఁ, డధికకీర్తిశాలి యగుచుఁబరఁగె ||

406

క॥ ధవళాయతాక్షి యాపృథ, సవతికిమాద్రకి సురూపసంపన్నులుసం ।
ధవిలిరినందను లిద్దఱు, సవినయ్యలూశ్వినులు. నకులసహదేవులనన్ ||

407

వ॥ శ్రుతదేవను, వృద్ధధర్మ యనుకారాశుండు వెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు
దంతవక్త్రుండను మహాసురుండుపుట్టె. శ్రుతకీర్తిని గేకయరాజు వెండ్లియాడె,
అయ్యంగనయందు సంతర్దనాదులు కైకయులేవుకు పుట్టిరి. రాజాధిదేవిని నవంతి
పతి పెండ్లియాడె, అయ్యంగన యందు విందానువిందు లననిద్రలుపుట్టిరి. శ్రుత
శ్రవను జేదిపతియగు దమఘోషుండు వెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు శిశు
పాలుండు పుట్టె ॥ 408

సీ॥ ఆదిపూర్వఘోషాక్కడాది హిరణ్యక, శివునామదైత్యుడై విపులబుద్ధి ।
క్షేలోక్యజనులబరాభవింపగ రమా, ధిపుడుశ్రీనరసింహ దేహుడగుచు ।
విజళింపన మ్మెనువిడిచి యవక్రవ, రాక్రమ క్రముడుసర్వజగదధిక ।
సంపత్తిధుర్యతాన్తా ఘృంతునగురావ, నాసురుండయి పుట్టివాసవాది ॥

గీ॥ సురలబీరింప హరియుదాశరథియగుచు, తలలుద్రుంచిన దమఘోషధరణిపతికి ।
బుట్టశిశుసాలుడై వానిబట్టిచంపె, చక్రిశ్రీకృష్ణుడై వాడుచనియెదివికి॥ 409

వ॥ భగవంతుండు ప్రసన్నుండై భక్తుని కభిలషితంబు లేవిధంబు ననొసంగునవ్వి
ధంబున, నప్రసన్నుండయ్యును నధించి యభిలషితంబు లొసంగునని చెప్పి
శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 410

మ॥ అరవింబాక్షునిచే హిరణ్యకశిపుండై రావణుండై మహా
పురుషుంబాహవ భూమిజచ్చివిలసద్యోగౌఘముల్పెందిని
స్థురవృత్తీన్నిశుసాలుడై బుధజనిస్తుత్పారి ధారాహతిక్
త్వరసాయుజ్యము చెందెనంటరిగదా ధర్మజ్ఞ చర్చింపంగన్ ॥ 411

క॥ మునుపటిరెండు భవంబుల, వనజాక్షుండుచంపె నపుడువరసాయుజ్యం ।
బాసరక మూడవ భవమున, నొసరుటకిదియేమి హేతుప్రామునినాథా ॥ 412

వ॥ ఈ యర్థంబు సమర్థింప మీరెనమర్థులని స్మరించిన శ్రీపరాశరుండు మైత్రే
యున కిట్లనియె ॥ 413

చ॥ పురుబలుండాహిరణ్య కశిపుండురణాంగణ భూమిశ్రీన్మకే
నరినతిఘోరవిక్రమ విశంకటబంతువుగాఁ దలంచి భీ
కరుండుదాహస్యండా హవముఖంబున రామునినొక్కమర్త్యుగా
గరిమఁదలంచి ముక్తినిధిగానక గాంచెభీష్మభోగముల్ ॥ 414

వ॥ ఇట్లు హిరణ్యకశిపుండు శ్రీనరసింహదేవుని జంతుమాత్రంబుగాఁ దలంచిరావ
ణుండు రామచంద్రు మర్త్యుగాఁ దలంచి కామాతురుండై జానకీసమానక్ర
చిత్తుండై మృతింభొంది ముక్తిచేరక హరిచేతంజచ్చుట కారణంబుగా నవ్వా

హతైశ్వర్య సంపన్నుండగు శిశుపాలుండై పుట్టి భగవన్నామంబులందు విరో
ధంబుచేసి యనేకజన్మ సంవర్ధిత విద్యేషానుబంధి చిత్తుండై వినింజనతర్జ
నాదులయందుఁ దన్నామంబు నుచ్చరించుచు || 415

సీ॥ సజలజీమూతభాస్వర దేహునురువిభాలాలి తాజాను ప్రలంబిబాహు ।
వలమానమకరకుండలకర్ణుఁ ద్రిజగతీకమనీయదివ్యశృంగారపూర్ణు ।
పై జయంతీసముజ్జ్వలవక్షు శరదాగమావదాతాంభోరుహాయతాక్షు ।
హేనుకాశేయసంహితకటీరు నుదారహీరణ్మీరీరుతారహారు ॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాహస్త సకలలోక, సుప్రశస్త్రుని శ్రీకృష్ణజూచివై ద్యుఁ ।
డనిశవైరానుబంధుండై యాత్మదలఁచి, చక్రమునఁ ద్రుంగి సాయుజ్యనరణిఁ జెందె

వ॥ ఇత్రైఘంగు నీకుం జెప్పితి; వినుము॥ 417

గీ॥ పలుకఁదలపోయ వైరానుబంధకలనఁ, జలముగొనితూలనాడనే చందమైన ।
పుండరీకాక్షుఁడిచ్చు, నద్భుతవిముక్తి, భక్తులకునిచ్చునను చుఁజెప్పంగనేల ॥

ప॥ పనుడేవునకుఁ జారనీ, రోహిణీ, మదిరా, భద్ర, దేవకీ ప్రముఖులు బహు
భాగ్యులకలరు. అందు రోహిణికి బలభద్ర, శతసారణ, దుర్గదాదులు
పుత్రులు కలిగిరి. అందు బలదేవుండు రేవతియందు విశోల్లుకుల నుపుత్రుల
నిన్వరంగనియె. మఱియు సార్వమాన్యిశు సత్యసత్యధృతి ప్రముఖులు సారణ
పుత్రులు. భద్రాశ్వ, భద్రబాహు, దుర్దమ, భూతాదులు రోహిణీకుల
జాతులు. నందోపనందకృతకాదులు మదిరాపుత్రులు. ఉపనిధి, గదాదులు
భద్రాపుత్రులు. కాశికుండు వైశాలీపుత్రుఁడు. దేవకీదేవికి గీర్తిమత్సు
పేణోదాయు భద్రసేనుజదాన భద్రదేవాఖ్యులార్వురు పుత్రులు పుట్టిరి.
వారలఁ గంనుండు చంపె. అనంతరంబ భగవత్ప్రహితయై యోగనిద్ర
యర్ధరాత్రంబున దేవకినప్తమ గర్భంబుఁగొనివచ్చి రోహిణిజరంబునం
బెట్టిన బలభద్రుండు పుట్టి గర్భసంకర్షణంబున సంకర్షణుండనంబరఁగె. అనం
తరంబ ॥ 419

సీ॥ స్థావరజంగమాత్మక జగత్తరుమూల మనమవేదాంతవేద్యాభిధాన ।
మమలయోగీంద్ర చిత్తాంభోజవాస్తవ్య, మనుపమానంద కందాలవాల ।
మఖిలసురాసురాభ్యర్చితాంఘ్రిసరోజ, మవితర్క్యనిబిడమాయానిధాన ।
మాశ్రితశ్రమపరిహారిభూరి మహీధ్ర మసురాంధతమన బాలార్కబింబ ॥

గీ॥ మాద్యమవాసుదేవాఖ్యమైనబ్రహ్మ, మజుడుప్రార్థింప భూమిభారాపహార
మాచరింపంగ నవతారమయ్యె దేవకీవధూటికి శ్రీకృష్ణదేవుండనఁగ ॥ 420

చ॥ హరిమహితప్రభావ మహిమాతివివర్ధితయోగనిత్రస్తుం,
దరసుగుణాభిరామయగు నందవధూనుశిష్యుడైబుట్టెన ।
త్తతీగ్రహతారకాళి, విశదస్థితిబాల్యై, నవేతభీతియై,
వరఃకై జగంబు భర్తమయపద్ధతివ ర్జితనానుభావ్యమై ॥

421

గీ॥ భూమిభారంబువారింప భూతలమున, నవతరించినఁ బుండరీకాక్షునకును ।
భూరిశ్యంగారవతులు పదాఱువేలు, నూఱునొక్కరుభార్యలై నారునుమ్ము ॥

ప॥ ఇంద్రుక్కిణీ సత్యభామాజాంబవతీ ప్రముఖలెనమండ్రు పట్టమహిమలైరి,
అనాదినిధనుండై నహరి యక్కాంతలయందు నెనుబదిలక్షల పుత్రులం
గనియె, వారిలోఁ బ్రద్యుమ్న, చారుధేష్ఠ, సాంబాదులు పదుముగ్గురు శ్రే
ష్ఠులు, అందు. 423

గీ॥ ఘనుఁడు ప్రద్యుమ్నుడధిక విఖ్యాతిమేన, మామరుక్మితనూభవ మహితసద్వి ।
నయకుముద్వతియ నెడుకన్యాలలామఁ, బ్రేమదళుకొత్తఁగా వేడ్కబెండ్లియాడ

ప॥ వారలకు ననిరుద్ధుండు పుట్టె. ఈయనిరుద్ధుండు రుక్మిషౌత్తి సుభద్రంబెండ్లి
యాడె. వారికివజ్రండు వజ్రనకుఁ బ్రతిబాహుండుపుట్టె. ప్రతిబాహునకు
నుచారుండు గలిగె. ఇట్లనేక పురుషసంఖ్యగల యదుకులంబు పుత్రసంఖ్య
వర్షశతంబులకైన లెక్కింపశక్యంబుగాదు. అక్కుమారవర్గబలకు విద్య
లఁగఱపు గురువులు మూడు కోట్ల యెనుబది యెనిమిదిలక్షలు దేవాసుర
యుద్ధంబున హతులైనమహాబలు లగు దైతేయులు మనుజులొకంబునంబుట్టి
జనోపద్రవకారులై యుండ వారలవధించి భూభారంబుఁబాపుటకై భగవం
తుండగు హరి యదుకులంబు ననవతరించి ముఖ్యంబైన యదుకుల శతంబునకుఁ
బ్రభువై యుండె. ఇట్లుయాదవులు వృద్ధింబొందిరి. ఈయాదవ సంపత్తి విన్న
వారు పాపంబులంబాయు దురనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥

క॥ యదువంశం బెఱిగించితి, బదపడిదుర్వసుని వంశపద్ధతినీకున్ ।
విదితంబుగ నెఱిగించెద, హృదయంబే కాగ్రవృత్తి నెనఁగఁ గవినుమా ॥ 426

ప॥ తుర్వసునకువహ్ని, వహ్నికిభార్గుండు, భార్గునకు భానుండు, భానునకుఁగర్గం
దముండు, కర్గందమునకు మరుత్తుండుపుట్టె. అతం డనపత్యుండై పౌరవుండైన
దువ్యంతుని బుత్రునింగాఁ గల్పించుకొనియె, ఇట్లు యయాతిశాపంబున
దుర్వసువంశంబు పౌరవవంశంబునాశ్రయించె, ద్రుహ్యునికి బభ్రువు నతనికి
సేతువును గల్గిరి. సేతువునకారబ్ధండు, నతనికి గాంధారుండు, నతనికిధర్మండు,
నతనికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్ధముండు, నతనికిఁ బ్రచేతుండు, నత

స్పండుపుట్టె నతఁడు ధర్మబహుళులైన యుదీచ్య మ్లేచ్ఛులకు
నిచ్చెప్పి శ్రీవరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 427

సుయాతికిఁ గలఁ, డనుఁడను నాలవకుమారుఁడతనికిఁ బుత్రుల్ ।
స్కూలు మువ్వరు, సునిశితబుద్ధి ప్రణతులు శూరాగ్రసరుల్ ॥

నల చక్షుఃపరమేషు సంజ్ఞలు. అందు సభానలునకుఁ గాలానలుండు
సు సృంజయుండు నతనికిఁ బురంజయుండు నతనికి జనమేజ
తనికి మహాశాలుండు నతనికి మహామనుండు నతనికి సుశీనర,
నిరువురు పుత్రులుపుట్టిరి. ఉశీనరునకు శిబి, నృగ, నవ, కృమి,
లైదుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందు శిబికి వృషదర్భ, సువీర,
ద్రకులు నల్వరు పుత్రులు గలిగిరి. తితిక్షునకుఁ రుశేద్రధుండు
యుండు హేమునకు సుతపుండు నతనికి బలిపుట్టిరి. అతని జ్యేష్ఠ
ర్షతమసాంగ, వంగ, కళింగ, సుహ్య, పాండ్రాఖ్యం బైనబాలే
లంబుపుట్టె. తన్నామ సంతతి సంజ్ఞలంగలిగి యైదు విషయంబులు
లయ్యె. అంగునకు నసపానుండు నతనికి దివిరథుండు నతనికి ధర్మ
తనికిఁ జిత్రరథుండు గలిగెనతండు రోమపాదసంజ్ఞంబరంగు. అనప
మారోమపాదునకె కదా యజపుత్రుండైన దశరథుండు శాంతయను
కాతుంగా నిచ్చె. రోమపాదునకుఁ దురంగుండు తురంగునకుఁబృథు
నతనికిఁ జంపుండుగలిగె. అతఁడు చంపనామనగరంబు నిర్మించె.
హర్యంగుండు. హర్యంగునకు భద్రరథుండు నతనికి బృహద్ర
తనికి బృహత్కర్ణుండు బృహత్కర్ణునకు బృహద్భానుండు నత
న్దనుండు నతనికి జయద్రథుండు జయద్రథునకు విజయుండు
ధృతి ధృతికి ధృతవ్రతుండు నతనికి సత్యకర్ణ సత్యకర్ణకు
పుట్టె. అయ్యతిరథుండుకదా గంగకువచ్చి మందసంబులోఁ దేలి
భాపవిదునిఁ గర్ణ నామధేయుఁ బుత్రునిగాఁ గైకొనియె. కర్ణునకు
ండు గలిగె. వీరలంగపతులు. పూరునివంశంబు వినుము. 429

గల్గెఁ బుత్రుండు, ధీరుండు జనమేజయుం డు దీర్ఘత, నతఁడ ।

లీలఁగాంచెన్, శ్రీరాజతగుణగణుని బ్రచిన్వంతు సుతున్ ॥ 430

తునకుఁ బ్రవీరుండు, ప్రవీరునకు మనస్యుండు, మనస్యునకుఁ
డు వానికి సుద్యుండు నతనికి బహుగతుండు, బహుగతునకు
సంయాతికి నహంయాతి, యహంయాతికి రాద్రాశ్యుండు,
స్యనకు, బురేషు ప్రముఖులు పదుండుపుత్రులు గలిగిరి. అందుఋతే

షునకు సంతినారుండు సంతినారునకు సుమేత్య ప్రతిరథ ధృవులనః మువ్వరు కొడుకులు గలిగిరందు అప్రతిరథునకుఁ గణ్వండు కణ్వనకు మేఘాతిథిగల్గిరి. ఆతనివలనఁ గణ్వాయనులగు ద్విజులు గల్గిరి. అప్రతిరథునకు మఱియునైలీ నుండను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి దువ్యంతాదులు నలుగురు పుత్రులు కలిగి రందు చుష్కంతండు ముఖ్యుండయ్యె॥ 431

శా॥ ఆదువ్యంతధరాతలాధి పతి కుద్యద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వల,
శ్రీదుర్వారుండఖర్వగర్వ రిపురాజభ్రాజ తత్తాధర ।
హాదిన్యాభుండు సంభవించె భరతుండాశాంతదంతావళ,
పోగడ గ్ర శ్రుతిమూలచామరిత విస్ఫుర్జద్య శోభారుండ్ల ॥ 432

ప॥ ఆభరతునకు మువ్వరు భార్యలయందుఁ దొమ్మండ్రు పుత్రులు గలిగిన భరతుండుమూచి యిప్పత్రులు నాకుందగిన వారుకారనిన వారితల్లులు నిజపరిత్యాగభయంబునఁ బుత్రులంజంపిరి. ఇట్లు పుత్రజన్మంబు విషంబై నఁబు త్రార్థియై భరతుండు మరుత్తులఁగూర్చి యాగంబుచేసిన బృహస్పతి తేజంబు ననుతద్యపత్నియైన మమతయందుఁబుట్టిన భరద్వాజుని మరుత్తులనుగ్రహించిరి. ఆభరతునకుఁ దొల్లి పుత్రజన్మంబు వితిథంబగుటంజేసి వితిథుండను నామాంతరంబు గలిగె. అవ్వితిథునకు మన్యుండు, మన్యునకు భృహత్క్షత్ర, మహావీర్య, సగర గర్గులన నలువురు పుత్రులుగలిగిరి. అందునగరునకు సంకృతి, సంకృతికి గురుప్రీతి రంతిదేవులు గలిగిరి. గర్గునకు శిని, యతనికి శైన్యులను క్షత్రోపేతులైన ద్విజులుకలిగిరి. మహావీర్యునకు దురుక్షయుండు సతనికిఁ ద్రయ్యారుణి పుష్కరణ కపులను యనుపుత్రత్రయంబుగల్గి విప్రత్వంబు నొందె. బృహత్క్షత్రునకు సుహోత్రుండు సతనికిహస్తి, కలిగెను. అతండు హస్తినాపురంబు నిర్మించె. ఆహస్తికి నజామీధ, ద్విజమీధ, పురుమీధులన ముగ్గురునందనులు గల్గిరి. అందజామీధునకుఁ గణ్వండు సతనికి మేఘాతిథి గల్గెను. ఆతనివలన గణ్వాయన నాములైన ద్విజులుపుట్టిరి. అజామీధునకు మఱియును బృహదిషుండను పుత్రుండు గలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు సతనికి బృహత్కర్క, యతనికి జయద్రథుండు సతనికి విశ్వజిత్తు సతనికి జిత్ర సతనికి రుచిరాశ్వ, కాశ్వ, దృఢహనువత్స హనుసంజ్ఞులు గలిగిరి. అందు రుచిరాశ్వనకుఁ బృథుసేనుండు సతనికిఁ బారుండు సతనికి నీలుండు అతనికి నూర్గురుపుత్రులుగల్గిరి. అందుఁ బ్రధానుండు కాంపిల్యాధిపతియైన సమరుండు. సమరునకుఁ బౌర, సుపార, సదశ్వలను మువ్వరు పుత్రులు గలిగిరి. అందు సుపారునకుఁ బృథుండు, పృథునకుసుకృతి, సుకృతికి విభ్రాజుండు, విభ్రాజునకు ననుహుండు పుట్టిరి. అతండు శుకునిపుత్రికయగు శుక్తినిబెండ్లి

యోగి అయ్యనుహునకు బృహదత్తుండు నతనికి విష్వక్సేనుండు నతనికి ముఁ
క్సేనుండు నతనికి భల్లాభుండుకలిగె. ద్విప్రమీధునకు యశ్వరుండు నతనికి
ధృతిమంతుండు నతనికి సత్యధృతి యతనికి దృఢనేమి యతనికి సుచాన్యుండు
నతనికి సుమతి యతనికి సన్నతిమంతుండు నతనికి గృతుండు కలిగె. ఆకృతు
నకు పిరణ్యనాభుండు యోగంబునేర్చెను. ఆకృతుండు చతుర్వింశతి సామ
సంహితలుచేసె. అట్టికృతునకు సుగ్రాయుధుండు గలిగె. అతండు సేవక్షత్రియ
క్షయంబుచేసె. అయుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు నతనికి సుధీరుండు నతనికి
రిపురజయుండు నతనికి బహురథుండు కలిగె. వీరలుపౌరవులు. అజామీధు
నకు నళినియనుపత్నియందు నీలుండను పుత్రుండుగలిగె, అతనికిశాంతి, శాంతికి
సుశాంతి, సుశాంతికి బురంజయుండు నతనికి ఋక్షుండు నతనికి హర్యశ్వుండు
నతనికి ముద్గలిస్థంజయ బృహదిషు యవీనరకాంపిల్లులు గలిగిరి. వీరలీపంచవిష
యంబులు రక్షింపనమధులని పితృదత్తనామంబున సాంచాలనంజ్ఞంబొందిరి.
ముద్గులనకు, మాద్గులన, క్షత్రోపేతులైన ద్విజాలుగలిగిరి. ముద్గులనకు
హర్యశ్వుండు నతనికి దిప్రేదానుండును, సహల్యయునన మిధునంబుపుట్టె,
ఆయహల్యను గౌతముండు వరించె. ఆయహల్యయందు గౌతముండు శతా
సంధుంగనియె. శతానందునకు ధనుర్వేదపారగుండైన సత్యధృతి గలిగెను॥

సీ॥ యేవాభుఁడగుసత్యధృతియొక్క నాడప్ప, రక్షేష్ఠయైన ను ర్వశి నిజాగ్ర ।
ధగఁజూచినపుడరేతః పాతమయ్యె నత్తేజంబురెల్లు వైఁదెట్టు గట్టి ।
రెండుభాగములై పరి స్ఫుటంబుగఁ గన్య, కయుఁగుమారుండునై రయనియుక్తి ।
కురుపతిశంతను యోగీశ్వరుండువెంట వచ్చియా శిశువులవంకఁజూచి ॥

గీ॥ కృపకతంబునవారికిఁ గృషియుఁ గృపుండు ననుచుఁజేరిడిముద మునఁజెనిచెనందుఁ ।
గృషినిద్రోణుండువరియించి పృథుభుజాచ, లాభిశోభితుంబుత్ర కుసధిపుఁగాంచి॥

వ॥ అశ్వత్థామయను పేరిడియె, దిప్రేదానునకు మిత్రాయువు మిత్రాయువునకుఁ
జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు సుదాసునకు సౌదాసుండు, సౌదాసు
నకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు జంతుండు పుత్ర
శతజ్యేష్ఠుండై పుట్టె. వారలలోఁ గనిష్ఠుండు పృషతుండు. పృషతునకు ద్రుప
దుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు, ధృష్టద్యుమ్నునకుదృష్టకేతుండుపుట్టె.
అజామీధునకు మణియును రుక్షనామకుండు పుత్రుండు గలిగె. రుక్షునకు
సంవరణుండు, సంవరుణునకుఁ గురువుకలిగె. అతండ కదా తనపేరఁ నిక్కురు
క్షేత్రంబుచేసె. కురువునకు సుధనుర్జహ్ను పరీక్షీత్వములులు గలిగిరి. సుధ
నువునకు సుహోత్రుండు నతనికిఁ జ్యవనుండు నతనికిఁ గృతకుండు నతనికుపరి

చరనసుపు నతనికి బృహద్రథ, ప్రత్యగ్ర, కుశాంబ, కుచేలమాత్స్య ప్రముఖు. లేడ్వరు గలిగిరి. బృహద్రథునకుఁ గుశాన్ముండు నతనికి వృష భుండు నతనికిఁ బుష్పవంతుండు నతనికి నత్యహితుండు నతనికి స్తుధన్వుండు నతనికి జతుండుగలిగె. మఱియు బృహద్రథునకుఁ గుమార శకలద్వయంబు పుట్టి. అది జరచేత సంధింపం బడుటంజేసి జరాసంధుండనఁ బుత్రుండు గలిగె. అతనికి సహదేవుండు నతనికి సోమపుండు నతనికి శ్రుతిశ్రవుండు. కలిగె. వీరులు మాగధులను భూపాలురై రనిచెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయీన కిట్లనియె ॥ 435

క॥ వినుము ముసీంద్ర ! పరీక్షి, జ్ఞననాథునకా త్తజులు విశాలయశస్కుల్ ।
జనియించిరి నలువురు, తస్థనచరితమునీకుఁ జెప్పెదం బరిపాటిన్ ॥ 426

ప॥ పరీక్షితునకు జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులు నల్వరుపుత్రులు కలిగిరి. జహ్నునకు సురభుండు సురభునకు విదూరభుండు, విదూరభునకు సార్వభౌముండు, సార్వభౌమునకు జయత్సేనుండు, జయత్సేనునకు నారాధితుండు, నారాధితునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు సక్రోధనుండు సక్రోధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋక్షుండు, ఋక్షునకు భీమసేనుండు, భీమసేనునకు దిలీపుండు నతనికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవ్వాపి, శంతను, బాహ్లికులు ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందుదేవాపి కొండుకనా డరణ్యంబు ప్రవేశించిన శంతనుండు రాజయ్యె వినుము ॥ 437

క॥ శంతనుఁ డశేషశాత్రవ, కృంతనుఁడై జలధివృత నిఖిలభూవలయా ।
క్రాంతిమహనీయతర వి, క్రాంతి విభాసితుఁడు వెలసె రవి చందమునన్ ॥ 438

గీ॥ చేతనంటినవృద్ధుండు చిటుతవయసు, నొందిమహనీయశాంతిఁ బెంపొందుకతన ।
శంతనుండనితనుజనుల్ సన్నుతింప, వెలసెఁగొనియాడదర మెయవ్విభునిమహిమ ॥

ప॥ ఇట్లు రాజ్యంబేలుచున్నంత ॥ 440

ఉ॥ శంతనుఁడేలు దేశము ప్రజల్ బెగడొందఁగ వృష్టిమాన్య జం,
భాంతకుఁ డద్భుతంబొదవ నబ్దములాఱును నాఱునమ్మహి ।
కాంతుఁడునంత విప్రతీతిగన్గొని నాయపరాధ మేమి దు,
ద్దాంతనితాంతలోక భయదప్రళయావహ వృష్టిహానికిన్ ॥ 441

క॥ అని తము నడిగిన యాశం, తనుఁగనుగొని విప్రవరులు, నరనాయక! యీ ।
యనుపమితా వగ్రహ మిట్లైనరుటకుంగలదు, హేతువైక్యటివినుమా ॥ 442

గీ॥ అన్నదేవాపియాది రాజ్యాస్తుండండ, నీవు మోని నేలుచున్నావు
పవనినాయక ! పరివేత్తవైతి వేత, దళముకలన నవాస్థియైతి

వ॥ త్రినిశ శంతనుండింక నేనేమి చేయవలయుననిన దేవాపి యాచిత
పథనాది దోషములచేత నభిభూతుండు గాకయు నా రాజ్యమును
రాజ్యంబునకు నతండస్తుండతనికి రాజ్యంబీయవలయుననిన దేవాపి యాచిత
మంత్రిప్రవరుం డరణ్యంబునకుంబోయి తనస్థుల నానావిధముల
లంగాఁ బ్రయోగించిన వారిచేత దేవాపి ఋజుమని యయ్యెను. నీ
భ్రంశంబునొంది వేదవాదంబులు దూషించి పతింబుయ్యెను. నీ
ఋజులు శంతను పాలికింజని యిట్లునిరి ॥

గీ॥ రమ్మనృపవరయింత నిర్బంధమేల, శాంతమయ్యె నవగ్రహాంతిదోష !
మితరమింక నేలదేవాపి పతితుండయ్యె, కేరివేదంబు దూషించుకావణమని 448

వ॥ అన్న, పతితుండైన దమ్మునికిఁ బరివేత్తత్వంబులేదు, రమ్మనిపిలిచిన శంతనుండు
పురంబునకు వచ్చి రాజ్యంబుచేసె. దేవాపి పతితుండైన బృహన్మయింబు
అఖిలధరా మండలంబున సస్యసంపదలుపైసె. బాహ్లికునకు సోమదత్తుంబు
సోమదత్తునకు భూరి భూరిశ్రవశ్వల్య సంజ్ఞలుగల పుత్రత్రయంబు గలిగె.
శంతనుండు జాహ్నువియందు నుదారకీర్తియు నశేషశాస్త్రాగ్ర వేదియుడైన
భీష్ముండు గలిగె. ఆశంతనునకే సత్యవతియందు చిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యులను
నిద్దఱు పుత్రులుగలిగిరి. అందుఁ జిత్రాంగదుండు బాలత్వంబున చిత్రాంగ
దుండను గంధర్వునితోఁ బోరితెగిన విచిత్రవీర్యుండు రాజై కాశరాజదుహిత
తల, నంబి కాంబాలికలం బెండ్లియాడి నిరంతరతదుపభోగంబున రాజయిన్చు
గృహీతుండై యస్తమించిన సత్యవతీదేవి తత్పుత్రుండైన కృష్ణద్వైపాయను
నియోగించిన మాతృవచనంబు పాటించి విచిత్రవీర్య ధైర్యంబుల ధృతరాష్ట్ర
పాండులను, దత్తరిచారికయందు విదురునిం గనియె. ధృతరాష్ట్రండును దుర్యో
ధనదుశ్శాసన ప్రధానంబైన పుత్రశతంబుం గనియె. పాండుండును సరణ్యం
బున మృగశాపోపహత ప్రజనసామర్థ్యండై, ధర్మ, వాయు, శక్రులవలనఁ
గుంతియందు యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునులం గనియె. అశ్వినులవలన మూర్తి
యందునకుల సహదేవులం గనియె. ఇట్లు పాండవులేవువైరి. వారలకు వ్రాపది
యందు, గ్రమంబునఁ బ్రతివింధ్య, శ్రుతసేన, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతానీక శ్రుత
కర్ములనం గలిగిరి. మఱియును యుధిష్ఠిరుండు యకాధేయియను కాంతయందు
దేవకుండను పుత్రుంగనియె. భీమసేనుండు హిడింబయందు ఘటోత్కచుం
గనియె. మఱియు భీమసేనుండు కాశియను కాంతవలన సర్వగుండను
పుత్రునింబడెనె. సహదేవుండు విజయయందు సుహోత్రునింగనియె. నళ

లుండు రేణుమతి యందు నిరమిత్రునింగనియె. అర్జునుండుబాపియను నాగకన్యకయందు నిలావంతుండను పుత్రునింగనియె. ముతీయు సర్వనుండు మణిపూరవతి పుత్రియైన చిత్రాంగదయందుఁ బుత్రికాధర్మంబున బభృ నాహునుం గనియె, సుభద్రయందు బాలుండయ్యును సతిబలపరాక్రమ సమ స్తాతిరథ విజేతయైన యభిమన్యునిం గనియె ॥ 446

క॥ ఉత్తర పెండ్లియైచో, కోత్తరుండభిమన్యుడు రుగుణోజ్వలుధరణీ ।
భృత్తిలకాయితఁ గరుణా, యత్తుపరిక్షిత్తుంగనియె సద్భుతచరితుఁ ॥ 447

ప॥ అప్పరిక్షితుండు తల్లిగర్భంబున నున్న యప్పడశ్వత్థామ యపాండవంబుగా దివ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించినఁ జరాచరగురుండగు హరికరుణించి రక్షించె, కులంబు క్షీణించు తఱింబుట్టుటంతేసి పరిక్షిన్నామం బితనికింగలిగె. అప్ప రిక్షితుం డిప్పుడు ధర్మక్రమంబున భూమండలం బేలుచున్నాఁడని శ్రీపరా శరుండు మైత్రేయన కీర్తనియె ॥ 448

క॥ భరితవివేక భవిష్య, స్మరపాలురవినుము సజ్జనస్తవనీయో ।
త్తరకీర్తికా ముదీవృత, ధరణీకకుబంతరుల సుధాకరనిధులనీ ॥ 449

ప॥ ఇప్పుడు భూమండలంబేలు పరిక్షిత్తునకు జనమేజయ, శ్రుతసేనో, గ్రసేన, భీమ సేనులన సలుపురు పుత్తులు పుట్టెదరు. అందు జనమేజయునకు శతానీకుండు పుట్టును ఆ జయనమేజయుండు యాజ్ఞవల్క్యునివద్ద వేదంబుచదివి కృపుని వలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి విషయవిరక్తచిత్తుండై శౌనకోపదేశంబున నాత్మవిజ్ఞాన ప్రవీణుండై పరమ నిర్వాణంబునొందఁగలండు. శతానీకునకు నశ్వమేధ దత్తుండు సతనికి సధినీమ కృష్ణుండు, సతనికి, నిచక్నుండు పుట్టును. అతఁడు హస్తీపురము గంగాపహృతము కాఁగాఁగౌశాంబియందు నివసింపఁ గలండు. అతనికినుష్టుండు, సతనికి విత్రరథుండు నాతనికి శుచిరథుండు సతనికి వృష్ణిమంతుండు సతనికిసుపేణుండు సతనికి సునీధుండు సతనికి నృపచ ఝుండు సతనికి సుఖిబలుండు సతనికిఁ బరిష్లవుండు సతనికి సునయుండు సతనికి మేధావియు సతనికి రిపుంజయుండు సతనికి నుర్వుండు సతనికిఁ దిగ్గుండు శత నికి బృహద్రథుండు సతనికి వసుదానుండు సతనికి శతానీకుండు సతని కుదయ నుండు సతనికి విహీనరుండు సతనికి దండపాణి, యతనికి నిమిత్తుండు సతనికి త్తేమకుండునుగలుగం గలరు. ఇట్లు బ్రహ్మత్ర కారణంబును, దేవర్షి సత్కృతంబును నైన సోమవంశంబు త్తేమకుని నుండి నాశంబు నొందంగల ధనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయన కీర్తనియె ॥ 450

॥ వరతపోధన యిత్యైకువంశ్యులైన, భావిభూతలపతుల నేర్పఱుతువనుము ।
చటుల భారత రణమహీష్ఠలినిశాత, బాణహతుడయ్యెనాబ్రహ్మద్యులుడుఘనుడు॥

॥ అబ్రహ్మద్యునికి బ్రహ్మ యుండు నతనికి మరుక్షయండు నతనికి వత్సస్యా హండు నతనికిఁ బ్రతిప్యాముండు నతనికిఁ దివాకరుండు నతనికి సహ దేవుండు నతనికి బ్రహ్మదశ్యుండు నతనికి భానురథుండు నతనికిఁ బ్రతీతా శ్యుండు నతనికి సుప్రతీకుండు నతనికి మరుదేవుండు నతనికి నునక్ష త్రుండు నతనికిఁ గిన్నరుండు నతనికి సంతరిక్షుండు నతనికి స్తుపర్ణుండు, నతనికిమిత్రజిత్తు నతనికి బ్రహ్మద్యాజుండు నతనికిధర్మి, యతనికిఁ గృతం జయుండు నతనికి రణంజయుండు నతనికి సంజయుండు నతనికి శాకుర్ణుండు, నతనికి శుద్ధోదనుండు నతనికి రాహులుండు నతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు నతనికి యుద్రకుండు నతనికిఁ గుండకుండు నతనికి సురథుండు నతనికి సుమిత్రుం డునుం గలిగెదరు॥

452

॥ పరమశ్రుత యిత్యైకు వంశమవని, కలియుగమున, సుమిత్రుండుకడపలగను నాశమొందెడు మగధ భూనాధవంశ, భావిభూతలపతుల నేర్పఱుతువనుము ॥

॥ పుగ్ధవంశ ప్రభుండగు జరాసంధునకు సహదేవుండు, సహదేవునకుసోమాపి, సోమాపికి శ్రుతశ్రువుండు, శ్రుతశ్రువునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునేత్రుండు, సునేత్రునకు బ్రహ్మత్కర్నుండు, బ్రహ్మత్కర్నునకు సేనజిత్తు, సేనజిత్తునకు శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు విపుండు, విపునకు శుచి, శుచికి షేమ్యుండు షేమ్యునకు సువృతుండు, సువృతునకు ధర్నుండు, ధర్నునకు సుశ్రువుండు, సుశ్రువునకు దృఢసే నుండు, దృఢసేనునకు సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకుసత్య జిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు రిపుంజయుండును బుట్టంగలరు. వీరలు బార్హద్రథులు; రాజులై వెయ్యెండ్లు భూపాలనంబు చేయంగలరు. ఆరిపుంజయుని యమాత్యుండు మునికుండనువాడు స్వామియైన రిపుంజ యునిం జంపి ప్రద్యోతుండను తనపుత్రునింబట్టంబు కట్టంగలండు. ఆ ప్రద్యో తునకు బలాకుండను పుత్రుండు గలుగు, వానికి విశాఖయూపుండు, వానికి జనకుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి నందియుఁ గలుగుదురు. ఈ ప్రద్యోత వంశ్యులు నూటముప్పదియాతేండ్లు భూమి పాలింతురు. తదనంతరంబ శిశు నాభుండు, వానికిఁ గాకవర్ణుండు, వానికి షేమధర్నుండు, వానికి క్షత్రాంజుండు, వానికి విధిసారుండు వానికి సజాతశత్రుండు, వానికి సర్భకుండు, వానికిదయనుండు, వానికి సందివర్ధనుండు, వానికి మహానంది, పుట్టెగరు. వీరు శిశునాభ వంశంబు భూపాలకులు. మున్నూట యిరువదాతేండ్లు భూమిపాలించెదరు. అంత॥

454

గీ॥ మునివరేణ్య మహాపద్ముండనెడురాజు, ధరణియేకాత పత్రమైతనధుచుండఁ
దనదుశాసన మొరులకు డాటరాక, యుండఁబాలించునత్కిర్తులుప్పతిల్లి ॥ 41

వ॥ ఆమహాపద్మునకు సుమాల్యాదు లెనమండ్రు పుత్రులుపుట్టి నూతేండ్లు భా
మండలం బేలెదరు. తొమ్మండ్రు నందులను గౌటిల్యుండను శ్రీహ్మణుల
సముద్ధరింపంగలండు. వారుపైయిన పిమ్మట మార్కులుపుధివి యనుభవింప
గలరు. ఆక్కౌటిల్యుండు, చంద్రగుప్తునికి రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్ట
గలండు, చంద్రగుప్తునకు బిందుసారుండు, నతనికి నశోకవర్ధనుండు, నతని
సూయశుండు, నతనికిదశరథుండు, నతనికిసంయుతుండు, నతనికిశాలి శూకుండు
నతనికి సోమశర్ముండు, నతనికి శతధన్వుండు, నతనికి బృహద్రథుండును
గలిగెదరు. ఇట్టి మార్కులు పదుండ్రును నూటముప్పదేడు సంవత్సరంబు
భూమి యనుభవించెదరు. తదనంతరంబ శుంగులు భూమి యను భవించెదరి
పుష్యమిత్రుని సేనాపతి స్వామింజంపి రాజ్యంబుచేయఁ గలడు. అతనికి స
మిత్రుండు, నతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, నతనికి వసుమిత్రుండు, నతనికి ఘడంకుండ
నతనికిఁ బులిందకుండు, నతనికి ఘోషవసుండు, నతనికి వజ్రమిత్రుండు, న
నికి భాగతుండు, నతనికి దేవభూతియుం గలిగెదరు. వీరు పదుపురు శుంగులు
నూటపండ్రెండేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. అంతట నివస్వసంధిశుక్లు
పాలుకాఁగలదు. శుంగ రాజైన దేవభూతి వ్యసనియై యుండ నతని యమ
త్యుండు కణ్వ వసుదేవనామకుండు, నిజస్వామియైన దేవభూతిం జంపి యవ
యనుభవింపఁగలడు. అతనికి భూమిమిత్రుండు, నతనికి నారాయణుండ
నతనికి సుశర్ముండునుం గలిగెదరు. ఈ కాశ్యాయనులు నలుపురును నలువ
యేనేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. ఆసుశర్ముని దద్భృత్యుండు నాంధ్ర
జాతీయుండు బలిరపుచ్చక నాముండు చంపి వసుధ యనుభవింప
గలడు. తదనంతరం బాతని భ్రాత కృష్ణ నామధేయుండు రాజుకాఁగలడు
అతనికి శ్రీశాతకర్ణి, యతనికిఁ బూర్ణోత్సంగుండు, నతనికి శాతకర్ణి, యతని
లంబోదరుండు నతనికి పిలకుండు నతనికి మేఘస్వాతి, యతనికిఁ బట
మంతుండు, నతనికి సరిష్టకర్తుండు నతనికి హలాహలుండు, నతనికిఁ బలకుండ
నతనికిఁ బులిందసేనుండు, నతనికి సుందరుండు నతనికి శాతకర్ణి, యతని
శివస్వాతి యతనికి గోమతిపుత్రుండు, నతనికి నలిమతుండు, నతని
శాంతకర్ణి, యతనికి శివశ్రీతుండు నతనికి శిరస్కంధుండు నతనికి యజ్ఞశ్రీయు
నతనికి ద్వియజ్ఞుండు, నతనికిఁ జంద్రశ్రీయు నతనికిఁ పులమాపియునుం
గలిగెదరు. వీరు సన్నాట యేబదియాతేండ్లు భూమి యనుభవింపం గలరు
ఆంధ్రభృత్యులేడ్వరును ఆభీరులు పదుండ్రును, గర్దభులును భూభుజులుగా

అనంతరంబ యెనమండ్రు యవనులు, పదునలుగురు తురుష్కారులు
గ్గురు ముండ్లు పదునొకండ్రు మహానుసను వీరిందలు వెయ్యి
ట తొలిబడేండ్లు భూమి యనుభవించెదరు. వీరు పోయిన కైంకిలు
యవనులు సమూహభిషిక్తులు భూపతులు కాఁగలరు. వారలకు
క్రీ. వింధ్యశ క్షికి బురంజయుండు వానికి రామచంద్రుండు సత
కుండు సతనికి వంగుండు సతనికి నందనుండు సతనికి సునంది పుట్టెదరు.
సౌతయగునంది యశుండు శుక్రుండుప్రవీరుండును వీరుండును నూట
వర్షంబులు భూమి యనుభవించెదరు. వారి పుత్రులు పదు మువ్వరు
యు మువ్వరు తదనంతరంబ పుష్యమిత్ర, పటుమిత్రులు పదుమువ్వరు,
శ్రేణ్వరును కోసలయందు దొమ్మిద్రును భూపతులు కాఁగలరు. వారె
లు. మాగధయందు విశ్వస్థటిక సంజ్ఞుం డన్యవర్ణంబులఁ గల్పింపఁ
బల క్షత్రకులంబు నణంచి మగధులు గంగాప్రయాగ సమీపం
బద్ధావతీ పురంబున, నుండి భూమి సనుభవింపఁగలరు. కోసలాంధ్ర
కామ్రలిప్త సమతట పురములను దేవరక్షితయను వాఁడు రక్షింపఁ
కలింగ మాహిష మహేంద్రజనపదంబులను, భామపురంబును
ను భవించెదరు. నైషధనైషిమక కాలకోశక జనపదంబులను మణి
వంశబులను భవింపఁగలరు. త్రైరాజ్య ముషికజనపదంబులను కన
మీండు భుజించును. సౌరాష్ట్రావంత్య శిరాద్రాభీరదేశములను సర్వదా
మి విషయములను వ్యాత్యద్విజ్ఞా భీరశూద్రాదు లనుభవించెదరు.
ట దావికోర్వి చంద్రభాగా కాశ్మీర విషయంబులను వ్యాత్యమేచ్ఛ
దులనుభవించెదరు. వీరు కలియుగమున సకాలికులగు రాజులుకాఁ
చునుము.

456

సాదులు సధికకోపులు సర్వకాలాన్యతాధర్మలోలమతులు!
అగోవధాదిక పాపకర్తలు పరధన హరణస్వభావరుచులు!
అరకు లుదితాస్తమితప్రాయు లల్పతరాయుష్యు లధికకాము,
గౌరంభులగుదురు భూపతుల్ వారేలుజన పదవాసులెల్ల ॥

కవడి నన్యాయపథచరిష్టు, లగుచు మ్లేచ్ఛుల నడవడి నధికకలుష
నాశ మొందంగఁ గలరుపరమ, యోగసంపన్న! యక్కలియుగమునందు॥

కార్యంబులే వ్యవహారహేతువులుగా స్త్రీ త్వంబే యుపభోగ హేతువుగా
కామూలంబే వృద్ధిహేతువుగా బ్రహ్మసూత్రంబే బ్రాహ్మణత్వ
యగా లింగధారణంబే యాశ్రమ హేతువుగా నన్యాయంబే వృత్తి
యగా సభయప్రగల్భోచ్ఛారణంబే పాండిత్య హేతువుగా, స్నాన

మాత్రంజే ప్రసాధసహేతువుగా, స్వీకరణమాత్రంజే వివాహ
సర్వేష భారణమాత్రంజే సాత్రంబుగా, దూరా నయనోదక
తీర్థంబుగో నిట్లనేక దోషంబులుగలిగి కలివేళ భూమండలంబు
బులు షీణంబులు కాగలవు. వినుము.

క॥ ఏబాతియైనఁగానీ, భూజనములలోన బలిమిపాదలినవాడే ।
రాజగు కలియుగవేళధ, రాజనములనొడిచికొని కరముగై కొనుచున్
ప॥ ఇవిద్వీధంబున ॥

ఉ॥ లోలనివహళీలు లతిలోభులు క్రూరులునై ననీచభూ,
సాలకులేచఁ బీడవడిపాడియుఁ బంటయులేక భూప్రజల్ ।
వైలవన ప్రదేశములచక్కి వసింతురుగాక కండముల్,
మూలఫలంబు లున్యధువులున్దళ పుష్పములున్ భుజించుచున్ ॥

క॥ తరువల్కు పర్ణచీరా, వరణులగుచు శీతవాత వర్షాత పదు
ర్భర పీడకొర్చిగాఢా, తురత, నశరణత్వమందుదురు ప్రజలెల్లన్ ॥

గీ॥ ఏడనై నను నిరువదిమూడువత్స, రములు బ్రతుకఁడునరుడు ధరా
గలియుగవసానమున నిట్లఖిలజగంబు, లనుదినంబును నాశంబునంద

ప॥ శ్రౌతస్తార్థ ధర్మంబులు విప్లవంబునొందిన సచరాచరంబైన
ప్రాయంబైన కలియుగంబు సంతంబున ॥

నీ॥ అఖిలజగత్సృష్టయై చరాచరగురుండై సర్వమయుఁడయి యప్రక
డై బ్రహ్మమై సముద్యచ్ఛక్తిచేనొప్పు వాసుదేవుని యనిర్వాచ్యుడై
యంశంబు శంబరాఖ్యగ్రామముఖ్యుడౌ విష్ణుయశుండను విప్రు
కల్కినాజనియించి కలుషాస్పదీభూతకలివ సానోద్భూత కలితపా

గీ॥ కాఖిలమైచ్చతతుల దీవ్యత్కరాగ్ర, జాగ్రదుగ్రలనన్తండ లాగ్ర
ధారఁజక్కాడిధారుణీస్థలమునందు, బొందుగానిల్పుఁగృతధర్మము

ప॥ అనంతరం బ శేషకల్యవసాననిశావసానంబున జనపదంబులయంద
ప్రజలకు విమల బుద్ధిజనించు, కృతయుగంబునకు బీజభూత
మనుష్యులకుఁ దత్కాలంబున సపత్యంబులుపుట్టి కృతయుగ ధ
వృద్ధిఁబొందుదురు. వినుము ॥

గీ॥ అబ్బుఁడగుండు తివ్యంబు సమరగురుఁడు, నేకరాశినులయ్యెద
నాఁడైకృతము ప్రవేశించునవ్యధర్మ, జనన కారణనిజసముచ్చయము

ప॥ అతీతపర్వ మానానాగత భూపాలుర నీకెఱింగించితి. పరీక్షిత్తుజన్త
కొని సందాభిషేకపర్యంతంబు వేయునేఁబది వత్సరంబులు

హోపలను బూర్వోదితులగు నిద్దతినడుమ సమంబుగా నే నత్తత్రంబు గానం
బడు దానితోఁగూడి యూనప్తర్వులు మనుష్యమానంబున నూతేండ్లుండుదురు.
పరీక్షీత్తునికాలంఘన సప్తర్వులు మఘానత్తత్రమున నుండుదురు. అదిమొదలు
వ్యాదశాబ్ద శతాత్మకంబైన కలిప్రవేశించి యుండు || 468

రవసరసీజనేత్రుండు జనస్తవనీయుండు కృష్ణుఁడెన్నఁడే
కవమునకేగు నాఁడె జగతింగలి వైంఛే దదీయదివ్య ప
భవరజమంటి మేదిని శుభస్థితినుండెడునాఁడు చేర రా,
పరిశ శ పాపయుక్తిగల యక్కలికిన్ మునిలోకపూజతా || 469

గవంతుండైన పుండరీకాక్షుండు దివంబునకుంబోయిన కలిప్రవేశించిన
దనంతరంబ విపరీతంబులగు దుర్నిమిత్తంబులుచూచి యుధిష్ఠిరుండు పరీక్షీత్తు
భిషిక్తుండేసి మహాప్రస్థానంబుచేసె. ఎన్నఁడేని సప్తర్వులు పూర్వాషాఢం
బ్రవేశించెదరు నాడనందుండు కడచను. అచ్చటనుండి కలిప్రవృద్ధంబగు.
బట్టి కలియుగ సంఖ్యవినుము || 470

రయఁగ, లక్షత్రయమును, నఱువదివేలునగు మానుషాబ్దంబులు నీ |
క్రియఁగుము, కలియుగమునకున్, సరిఁజెబ్బది రెండువేలు సంధ్యబ్దంబుల్ || 471

తత్పరిణామంబగు కలియుగంబు నిశ్శేషంబైన కృతయుగంబు ప్రవేశించు,
యగయుగంబున మహాత్ములగు బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులుగలరు. వారికులం
బులు నామధేయంబులును సనేకంబులగుటండేసి యెఱింగింపనై తినని చెప్పి
, పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె || 472

రవవంశసంభవుండు దేవాపియు, నిత్యోక్తుకులజుండై యెసఁగుమరుండు |
రమ యోగాభ్యాస పరతకలాపక, గ్రామంబునందుండి కలియుగంబు |
స్వచోఁగృతయుగ సమయంబునందు, త్తత్రప్రసర్తకులయ్యెదరు మునీంద్ర |
యగముల మూఁటియందుర్విపాలింతురు, మనుతనూభవులీ క్రమంబు వెలయ ||

యగంబున నితరజాతులు ధరిత్రి, యేలుదురు నీకుఁ జెప్పితి నెల్ల నృపుల |
శకర్తల సంక్షేపవర్ణనమున, సంతయును జెప్పనలవియెయజునకైన || 473

ధివిగీతల యర్థంబు వినుము || 474

దినాభూమి మదీయపుత్రకుండు వీఁడేలంగలం డింకఁజం,
దవిద్యేషులఁ దథరాస్థలముపేర్చింబెంపుతో నేలెదన్ |
'యంబొందెదనంచు సయ్యుగ చతుష్కర్తృపతిశ్రేణి దు
దమోహంబులఁ ద్రుంగెఁగాని పరమార్థజ్ఞానిగాఁ డెవ్వఁడున్ || 475

- గీ॥ ధరణీపై ఘోర సంగరస్థలములందు మణియురాజులఁ జూచియిప్పుడఘ్నిఁ
నహహతనుసామన్నానే ననర్థమైన, మమతనూరక మూఢులై నమసిరఁ
- ఉ॥ ఎంతనియెంచవచ్చు ధరణీశులమోహ మహాతమంబు, వి
భ్రాంతినమాత్యభృత్యులను బొరులఁగెల్చి యనంతరంబ, వి
క్రాంతినరాతులఁగెలిచి గహ్వరియంతయు నాక్రమించి ని
శ్చింతత నేలువారమని శీఘ్రమచెందుదు రుగ్రమృత్యువున్ ॥
- వ॥ సాగర సంవృతంబైన భూమండలం బాక్రమించినను జిత్తశాంతికల్లు
శాంతిగల్గి యాత్మజయంబుచేసి ముక్తిఫలంబు చెందవలయు ॥
- గీ॥ తాతతండ్రిలోకింతయుఁ ద్రవ్వినన్నఁ గొంచుఁబోవుటలేదుగాఁ గుటిలు
దనయులేటికి మన్నమతాలతాని, బద్ధులై కూలెదరు ఘోరయుద్ధభూమి
- క॥ ఎన్నకతండ్రిలఁ దమ్ముల, నన్నలనై నన్వధింతు రక్కటనాకై ।
మున్నేనర పతులై నను, నన్నునతముచేసి నిలిచినారాయెందున్ ॥
- గీ॥ మమతనఖలోర్వి యేలినమనుజపతులు, పోవఁజూచియు నిలిచినభూమి
నిదిమదీయమహీస్థలియేమయనుభ, వింతుమనినాశ మొం దెందరెంతవి
- ఉ॥ నామహినీకు నేలనగునా, యిదెవేగనతిక్ర మించినా
నామదమోఘ సాయక, గణంబులమున్ను వధించికొందునా ।
భూమియటంచుదూతలఁ, బ్రభుత్వమునం బరరాజుపాలి కు
ద్దామతనంపువారిఁ గని, తాల్తుదయారస మందహాసముల్ ॥
- వ॥ అని యిట్లుతోల్లి యంసకుండనుముని జనకునకుం జెప్పిన పృథివీగీ
చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥
- క॥ ధరణిగీతార్థము విను, పురుషులహృదయముల మమతపాలియు, నుదయ
ధరశిఖరారూఢాహ, స్కరుఁగని హిమచయముపాలియుకై వడిమఱి
- వ॥ ఇమ్మను వంశంబునీకుఁ జెప్పితి, ఇందు భగవదంశ భూతులైన రాజు
వీరిచరితంబు విన్ననశేషపాప తయంబును బుత్రపౌత్ర ధనధా
రాలోగ్యంబులును, సభివృద్ధియునగు, సూర్యసోమాన్వయసంభవులగు
జహ్ను, మాంధాతృ, సగరావిషీత రఘువులను, యయాతి నహుష
విన్నఁ బురుషునకు మమత్వాది దోషంబులు పొరయకుండు ॥
- గీ॥ క్రతువులొనరించి దానధర్మములుచేసి, ఘోరరణముల వైరులఁగూఁ
పనుమతియు నేలి మేదిసీవరులుపొలిసి, పోయిరేకాక నిలిచిరే భూమిమి

- సీ॥ అఖిలలోకముల నవ్యాహతగతియైన, వైన్యండునిలిచెనే వసుధమీఁద ।
ఇలయేడుదీపులు నేలినకార్తవీ, ర్యాష్ట్రనుండుండెనే యవనిమీఁద ।
సార్వభౌమత్వ ప్రశస్తృఁడౌమాంధాత్మ, ధరణీశుండుండెనే ధరణిమీఁద ।
గంగాతరణవిఖ్యాతి మంతుండుభగీ, రథుండునిల్చెనే యుర్వరాష్ట్రలమున ॥
- గీ॥ గురుయశస్కులు సగరకకుత్స్థరామ, రావణయుధిష్ఠిరాది భూరమణిలిపుడు ।
నామమాత్రావశేషులై నారుగాని, నిలిచియుండుటలేదు మానికులవర్య ॥ 487
- వ॥ ఇది యెఱింగి పండితుండు సమస్తవస్తువుల యందు మమత్వంబు నొందండని
శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన ॥ 488
- శా॥ శ్రీమద్దారవదేహ దేహభృదతితేమాప వర్గప్రదో
ద్దామాశ్చర్యపదోహ దోహనవిధాంత స్తోమనంవర్ధిత ।
ప్రేమప్రాపితమాహ మాహనమయ శ్రీడార్థసంక్షిప్తభ
ద్రామాంగశ్య విఘాహవాహవిత తీంద్రస్నేహమోహావహా ॥ 489
- క॥ శాండిల్య కండుమునినూ, ర్కండేయాదిక మునీంద్రరక్షణచణమా ।
ర్కండీయున మండలాంత, ర్కండీతమణిసౌధ మధ్యమస్థిరినిలయా ॥ 490
- వనమయూరము.
- భానురమణీ వినరబద్ధమహితోద్య
చ్ఛీసహితసౌధ ఘన శృంగనిహితాయు
గ్భాసిరుచిదీ ప్రితనభాకకుబిలాంతా
హాసరుచిరానన నుధాంశురుచికాంతా ॥ 491
- గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్వపవిత్ర వేంకటామాత్య
పుత్ర, కందాశ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర, సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చర
ణారవింద వందన పరాయణ కలిదింసి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు
పురాణంబునందు మనువంశావ తారంబును, బురూరవ జన్మంబును, మరుత్
తృణబిందుల చరిత్రంబును, రేవతివివాహంబును, నిత్యోకు చరితంబును,
బురంజయో పాఖ్యానంబును, గువలయాశ్వ, యువనాశ్వ మాంధాత్మల చరి
త్రంబును, సౌభరిచరితంబును, పురుకుత్సత్రిశంకు సగరులచరితంబును, గపిల
ప్రభావంబును, భగీరథుండు భాగీరథి దెచ్చుటయును, మిత్రసహ ఖట్వాంగుల
చరితంబును, శ్రీమద్రామాయణ కథనంబును, నిమిచరిత్రంబును, జంద్రవంశ
సూననంబును, జంద్రునిచరిత్రంబును, బుధజన్మంబును జహ్నుప్రభావంబును
గాధిచరితంబును, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని రాములజన్మ ప్రకారంబును, రజ

చరిత్రంబును, నహుషయయాతల చరిత్రంబును, యదువంశావతారం
 శశిబిందు జ్యోతిషుల చరిత్రంబును, దేవాపినీత్రాజిన్తుల చరిత్రం
 స్యమంతకమణి ప్రభావంబును, సక్రూపనుజేనాదుల జన్మప్రకారం
 గర్జాచండవ శిశువాల జన్మప్రకారంబును, శ్రీకృష్ణావతార సూక్ష్మనం
 దుర్వస్తుద్రుహ్యను పూరులపంశ ప్రకారంబును శంతను చరిత్రం
 దుర్యోధనాదుల జన్మ ప్రకారంబును, బాండవసంతాన ప్రకారంబును
 స్యద్వాస నర్జనంబును, గలియుగరాజ కథనంబును, గలియుగలక్షణంబు
 భృథివీగీతలును సనుకథలంగల చతుర్థాంశంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీసీతారామార్పణ మస్తు॥

విష్ణువు రాణము.

తద్వ్యాప్తల పట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తద్వ్యా.	విష్ణు.
1	6	అధిక	నధిక
1	12	ప్రతిభతో	ప్రభలతో
5	10	బిల్ల	నొల్ల
5	16	దక్షిణంబ	దక్షిణంబ
6	19	దురిచ్చిత	దుచ్చరిత
7	6	కోరలు	గోరలు
7	26	ప్రేరితు	ప్రేరితు
10	27	త్తత్వం	త్తత్వం
13	8	వెలు	వేల
13	18	నల	నల
13	19	బర్హతా	బర్హదా
14	11	నుస్థాన	నుస్థాన
18	30	బూనిక	బూనిక
„	„	మీర	మీరి
20	30	టచెసి	టచేసి
21	10	నపుటై	నఁబుటై
21	15	పద	పదు
22	20	నిర్వా	నిర్వాహ
22	30	నత్యంతి	నాత్యంతి
28	12	ప్రజా	ప్రజా
28	16	జని	జని
29	25	తెలిగన్నుగొ	దెలిగన్నుగొ
30	16	లుబూ	లుఁబూ
30	27	డక	డఁక
32	23	క్షేత్రల	క్షీత్రల
34	9	డక్కప	డక్కఁబ
34	30	సిని	సిని

వే.సం.	పం.క్రి.	త.పం.	ఓ.పం.
37	23	క్షత్రి	క్షత్రి
37	24	స్నగా	స్నగా
38	12	ఆరా	ఆరా
38	21	ఎంజే	యెంజే
38	22	ఎంజే	నెంజే
"	"	శత్రు	శత్రు
41	5	జను	జను
42	7	చుపా	చుపా
42	8	నేలజాగి	నేలజాగి
43	24	చ్చుచు	చ్చుచు
44	3	అని	యని
45	12	విను	విని
46	14	త్తుచం	త్తుజం
46	16	కిపా	కిపా
52	4	కేలి	కేలు
52	7	బల	బలు
54	10	యుపం	యు, బం
54	30	లప్రే	లప్రే
55	4	లచ	లజ
55	10	పాడు	పాడు
55	21	గహా	గహా
56	15	గంగకల్ల	గంగకల్ల
57	11	ల్లచి	ల్లజి
58	16	మాత్రపా	మాత్రపా
61	16	తరుణ	దరుణ
62	5	దొక్క	దొక్క
62	10	వేడు	వేడు
63	28	తలప	తలప
64	9	చుడి	పుడి
64	25	యిప్తు	యిప్తు
65	16	పద	పదు
66	12	తండ్రి	దండ్రి
87	10	పుట్టెప	పుట్టెబ
69	20	పతీ	పదీ
72	21	లక్ష్మీ	లక్ష్మీ

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
73	24	కందుడ	కరుండ
74	22	లపె	లఁబె
76	15	మిటికికొ	మింటికికొ
76	29	గతిమా	గతిఁజూ
77	17	చుచె	చుఁజె
79	15	చత	చఁద
79	17	యుత	యుఁద
79	18	బెల్లత	బెల్లఁద
94	9	డుక	డుఁగ
96	25	క్షత్రియ	క్షత్రియ
100	7	నూరు అంగు	నూఱంగు
100	21	పుచు	చుచు
104	19	ల్లక	ల్లఁగ
105	20	జుమ్మ	సుమ్మ
105	21	దలఁచు	దలఁపు
109	17	ద్వైమంత	ద్వైమంత
110	3	యుతు	యుఁదు
111	26	కోరి	గోరి
111	30	చుప్రా	చుఁబ్రా
118	22	లప్ర	లఁబ్ర
121	12	టప్ర	టఁబ్ర
121	13	వైత్వ	వైఁద్య
121	15	సుక	సుగ
124	25	సుత్ప	సుదృ
128	15	పరుతు	పఱుతు
150	28	మెహి	మైహి
154	20	నన్నిధి	నన్నిధి
154	23	చు, కా	చు, గా
155	9	నిఘా	నిబూ
159	32	పత్ర	పత్య
160	20	మానిని	మానుని
160	28	ప్రహలు	ప్రహలు
161	24	కుత్ప	కుఁదృ
174	5	వపచార	యపచార
175	14	ముజ్య	ముజ్య

శ్రే.సం.	పం.సం.	తపస్వి.	తపస్వి.
175	16	దోర్నా	దోర్నా
182	4	తమిళో	తమిళో
199	7	డూయ	డూయ
199	11	గృతియా	గృతిపుట్టె. ఆ
207	7	కెవ్వవి	కెవ్వసి
209	29	యిద్దలు	యిద్దలు
212	30	పుత్రులు	పుత్రులు పుట్టిరి.
216	1	దలనొనంగు	దలనొనంగు
228	20	యసుపుత్ర	పుత్ర
230	22	యాడద	యాడద
231	32	బడెనె	బడెనె
235	4	వారలకు	వారలకు
235	11	మగధ	మగధ
238	14	దెంద	దెద
239	17	దీపిత	దీపిత